

NOVUM
JESU CHRISTI
TESTAMENTUM

A

SEBASTIANO CASTALIONE

Latine Redditum.

In Usū SCHOLARUM.

Editio Novissima,
Prioribus Longè Emaculatio.

L O N D I N I,

Prostant apud A. BETTESWORTH, J.
BOWYER, & B. MOTTE. Bibliopo-
las. 1726.

(Typis R. Harbin.)

De Authore hujus Versionis Ju-
dicia, & Testimonia doctorum
aliquot Virorum.

SEBASTIANUS CASTALIO, sive,
ut alii vocant, CASTELLIO, natione
Sabaudus, Basileæ per 18 annos Græcas
litteras è Cathedrâ docuit; ZUINGLE-
RO ibidem Ecclesiæ, necnon in Reforma-
tione Evangelicâ principi viro, probè no-
tus, & ob summam eruditionem vitæque innocentiam
magnoperè probatus: in qua urbe etiam supremum di-
em obiit, Anno salutis MDLXIII. ætatis XLVIII. die
29 Decembris. Vir apprime doctus, pius, humilis &
integer; atque adeò benè instructus ad Bibliorum in-
terpretationem, quam Genævæ aggressus A. D. 1542.
perfecit A. D. 1550. id est, novem annis, magna ani-
mi alacritate in iis vertendis & prosperâ valetudine
semper usus; quod ipse ait in Prefatione ad EDVAR-
DUM VI. Anglorum Regem. Quinimo sæpè, à
Deo, ex sui diffidentiâ, uti virum piunt utut eruditum
deciuit, locorum obscuriorum intelligentiam vehementibus
precibus efflagitavit; ex qua ejus Translatione id com-
modi Lector percipiet, quòd & SS. Scripturas facilè
intelliget, & linguam Latinam unâ eâdemque operâ
addiscet. Nam id erat illi institutum, id consilium, ut
detersâ omni barbarie, qua pleræque Versiones scatebant,
& evitatis Hebraicis & Hellenisticis loquendi modis, quâ
in utroque quâ Vetere quâ Novo Instrumento utramque
paginam conficiunt, Romani sermonis proprietatem ac pu-
ritatem

vitatem sectaretur. Est igitur, ut paucis expediam, hæc versio isthoc nomine commendatissima. Quod nè gratis nos affirmaro suspiceris, en tibi judicia & testimonia, quæ polliciti sumus, Doctorum virorum. Ad hos Doctos & Egregios Viros provocamus partim extraneos, Melanchthonum & Bucerum; partim nostrates, Johannem Checum Equitem, & Laurentium Humfredum Divæ MARGARETÆ olim, ni fallor, apud Oxonienses Professore: quanquam nec Bucerum est quod in Albo nostratium non reponam, utpote qui Cantabrigiæ Professorio munere functus sit. Habes itaque, mi Lector, utriusque Academia suffragia de hoc Homine; de hoc Opere. Tu vale & fave iis, qui de studiosâ juventute, & sacris & bonis literis imbuendâ, bene mereri student.

ANDREAS HYPERIUS, Libro II.
De Ratione studii Theologici.

L Audantur etiam quod magnâ curâ, nec minori religione interpretati sint Biblia, Theologi Tigurini & Sebastianus Castalio.

PHILIPPUS MELANCHTHON
Sebastiano Castalioni S. D.

ETSI hætenus ad te nihil scripsi: nam in hac & varietate & barbarie negotiorum parum mihi superest temporis, ad illud genus literarum dulcius, quo magis delector; sæpe etiam languescit me intuentem horribiles confusiones inter eos, qui sapientiæ & veritatis studiosi videri volunt, ingens mœstitia; tamen conspectâ formâ orationis tuæ, semper te magnifeci; est enim, ut scis, ingenii, prudentiæ, judicii & veræ etiam virtutis index recta & elegnas oratio. Scis autem illud Musarum canticum, ἔπτι καλὸν Φίλον ἐστὶ, quare cùm illa tua ornamenta considerarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligerem, etiamsi familiaritas nulla fuit: suntque multi testes meorum sermonum, quos de te honorificos sæpè inter amicos habeo, &c.

Ex

EX Literis CHRISTOPHORI CARLEILI
Angli ad Castalionem: Anno 1562. iiii. Kal.
Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in
judicando æquitatem, tum in reprehendendo mo-
destiam, desiderassem. Convicia dedecent Christia-
num, & immanitas hominem. Legi quidem tua om-
nia studiosè, & quotidie lego, unde uberrimum &
salutarem percipio fructum. JOHANNEM CHECUM
Latine, Græcè, & Hebraicè perbenè scientem, eque-
stris ordinis virum, nonnunquam sum adortus, &
reperi semper tua legentem Biblia: percontabar de
tuâ in interpretando fide & eloquentiâ: tum ille ri-
dendo, ut erat affabilis, *Mebercule, inquit, majorem
percipio fructum in legendo Castalionem, quam in evol-
vendis omnium scriptorum commentariis: oratio facilis
est, explicata, dilucida, suavis, concinna & diserta:
verba pura & Latina, & quæ proptus naturam ratio-
nemque Græcæ Hebraicæque locutionis attingunt:*
MARTINUM BUCERUM audiivi explanantem Psalmum
cxix. & cum omnia exposuisset, quæ Græci, Latini &
Hebraei doctores, de ea quam tractavit sententia, præclare
scripsissent, monuit audiendum Castalionem, qui, inquit,
ut est tum pius tum eruditus, ita de Hebrais tum gravius,
tum disertè convertit in hunc modum: atque hoc fecit me
præsente in Academiâ Cantabrigiensi, &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus,
Lib. I. De Ratione convertendi Authores.

NEC sua laude fraudandus est *Sebastianus Casta-
lio*, vir in linguis doctissimus, qui omnes opus
Latinæ linguæ ad Dei verbum omni instrumento orato-
rio exornandum deprompsit. Si quid erravit, erra-
runt & alii: nec verum semper dicunt qui ad carpen-
dum alios sunt promptissimi: nec statim meliùs dicit,
qui reprehendit acriùs. Errores humani sunt, & sacre
Biblia, sacrosancta Dei oracula & mysteria, sine omni
errore in aliam linguam posse transferre, humani in-
genii

genii & eloquentiæ non est. Quis enim hominum Dei linguam, ut est, propria sua & germana specie exprimere poterit; Nec Græcorum quisquam hoc fecisse legitur, nec quod sciam, Latinorum. Quare homines debemus in errores hominum non sævire. Nec ideo erravit quisquis erravit, quòd Latine & eleganter studuerit sacros libros traducere: errorum aliæ sunt causæ: eloquentiam nullo modo accusandam censeo. Cur enim alibi compti, hic incompti; alibi politi, hic polluti: alibi *Cicerones*, hic *Infantes* aut *Barbari* erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ nitescere, sola verò scriptura horrere debet? Si rem rectè existimare velimus: hic finis omnium est, Dei gloria, quæ illustratur, si illustrior ejus reddatur oratio; huc *Rhetorum* expolitiones; huc linguarum cognitio, huc quicquid est disciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad scopum unicum & ultimam referunt, &c. *Item in eodem libro: Castalio* multos annos domi suam versionem, ut audio, suppressit, trutinavit, expendit, eliminavit: *Hebraicas phrasas* cum *Latinis* diligentissimè, & *Græcismos* item cum probatissimis autoribus linguæ Romanæ conjungendo, ut quàm appositissime idiotismum redderet, & *Hebraismos* explicaret.

ORDO LIBRORUM *Novi Fæderis.*

Evangelium auctore Mat-
thæo.

Evangelium auctore Marco.

Evangelium auctore Luca.

Evangelium auctore Johanne.

Acta Apostolorum.

EPISTOLÆ,

Pauli ad Romanos una,

Ad Corinthios duæ,

Ad Galatas una,

Ad Ephesios una,

Ad Philippenfes una,

Ad Colossenses una,

Ad Thessalonicenses duæ,

Ad Timotheum duæ,

Ad Titum una,

Ad Philemonem una,

Jacobi Epistola una,

Petri duæ,

Johannis tres,

Judæ una,

Epistola ad Hebræos una,

Apocalypsis.

Epistolam ad HEBRÆOS, quòd non satis liquidò constat eam à D. Paulo esse conscriptam, ob eam puto causam, Vir Doctus ad eam Epistolarum rejecit.

E V A N -

EVANGELIUM

AUTHORE MATTHÆO.

CAPUT I.

*Christi genealogia, & conceptus,
Josephi suspicio, & confirmatio
de virgine. Jesu nomen.*

NUMERATIO generis Jesu Christi, prognati Davide, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, ex Thamare. Phares Esromum, Esromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naassonem. Naasson Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Rachaba. Boozus Obedem ex Rutha. Obed Jessæum.

6 Jessæus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uriæ.

7 Solomo Roboamum Roboamus Abiam. Abias Asam.

8 Asa Josaphatum. Josaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum Achazus Ezeciam.

10 Ezecias Manassæm. Manassæ Amonem. Amon Josiam.

11 Jocias Joacimum. Joacimus Jechoniam & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Post exilium Babylonicum Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Josephum Mariæ virum, ex qua natus est Jesus nomine Christus.

17 Igitur in universum ab Abrahamo ad Davidem genera sunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Christum, quatuordecim.

18 Jesu Christi autem nativitas sic se habet: Cum esset desponsa mater ejus Maria Josepho, priusquam convenissent, comperta est uterum ferre ex spiritu sancto.

19 Josephus verò vir ejus, qui justus esset nec in eam vellet exemplum edere, statuit eam clam repudiare.

20 Hæc cum haberet in animo, ecce Domini angelus in somnis apparuit ei, & ita locutus est: Josephhe Davide progate, ne metue asciscere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum est, ex sancto spiritu est.

21 Pariet autem filium, quem Jesum nomine vocabis: is enim suos ab ipsorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum est, ut confieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

A 4.

23 Virgo

23 Virgo ventrem latura est, & editura filium, qui nominabitur Emanuel : quod perinde est ac si dicas, Nobiscum Deus.

24 Igitur experrectus à somno Josephus, fecit ut ei præceperat Domini angelus, ascivitque suam conjugem :

25 Nec eam cognovit, donec ea peperit filium suum primogenitum quem Jesum nomine vocavit.

C A P U T II.

Christi ortus. Per Magos Herodis furor : eorumdem adoratio, & munera. Josephi fuga. Infantum cades. Josephi reditus. Nazaræi cognomen.

JESU autem Bethlehemæ in Judæa nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hierosolymam,

2 & ubinam esset Judæorum natus rex quæsierunt. Sese enim ejus vidisse stellam in Oriente, itaque eum adoratum venisse.

3 Quibus auditis, turbatus unâ cum tota Hierosolyma rex,

4 convocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, sciscitatus est ab eis, ubinam Christus nasciturus esset.

5 Cui illi responderunt : Bethlehemæ Judææ : sic enim à vate scriptum esse :

6 Et tu Bethlehema Judææ terra, nequaquam minima es præfecturarum Judææ : ex te enim mihi prodibit dux, qui meum reget Israeliticum populum.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis, perquisivit ab eis tempus quo stella apparuisset.

8 Eosque Bethlehemam dimisit, ita dicens : Ite, & de puero diligenter inquirete : ac cum inveneritis, certiozem me facitote, ut ego quoque ad eum adorandum proficiscar.

9 Igitur illi, audito rege, perfecti sunt : ac tum stella, quam in Oriente viderant, eos antecessit, donec venit stetitque supra locum ubi puer erat.

10 Illi, visa stella, maximo gaudio lætati sunt,

11 & domum ingressi, puerumque cum ejus matre Mariâ nacti, prociderunt, eumque adorarunt : & apertis suis capsis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in somnis, ne ad Herodem revertentur, per aliam viam se receperunt in patriam.

13 Digressis illis, Domini angelus Josepho in somnis apparet : Surge, inquit, & assumpto puero ejusque matre, fuge in Ægyptum, & illic esto, donec ego te moneam. Quæsiturus est enim puerum Herodes, ad necem.

14 Igitur ille surgit, & nnâ cum puero, ejusque matre, noctu concessit in Ægyptum,

15 ibique fuit usque ad Herodis obitum : ut confieret quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem : Ex Ægypto evocavi filium meum.

16 Tunc Herodes, videns se à Magis illusum esse adeo iratus est, ut miserit interfectum pueros, quotquot Bethlehemæ, & in toto ejus territorio erant, infra bimatum, pro tempore quod à magis perquisierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat.

18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, comploratioque, & multus questus. Rachel est suos natos deplorans insolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Josepho in somnis apparet in Ægypto, & eum sic alloquitur :

20 Sur-

20 Surge, & unà cum puero, ejusque matre, proficiscere in Israeliticam terram: mortui sunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille surgit, & assumpto puero, ejusque matre, contendit in terram Israeliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodii patri suo in regnum successisse, timuit illò ire: & oraculo secundum quietem admonitus, contulit se in agrum Galilæum:

23 ivitque commoratum in oppidum quoddam Nazareth dictum: ut id fieret quod à vatribus prædictum erat. Nazareth vocabatur iri.

CAPUT III.

Sedes, victus, doctrina Johannis: eum eo Christi colloquium, & baptisus. Vox celestis.

QUONAM autem tempore venit Johannes Baptista, qui in judææ solitudine prædicaret,

2 ac diceret: Corrigite vos: instat enim coeleste regnum.

3 Is est enim qui dictus est ab Esaia vate, dicente: Vox clamantis in solitudine: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Habebat autem Johannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circumdatis. Cibus ejus erant locustæ, & mel sylvestre.

5 Tunc ad eum proficiscebatur Hierosolyma, omnisque Judæa, & Jordaniis ora.

6 ab eoque baptizabantur in Jordane confitentes peccata sua.

7 Cum vidisset autem multos Phariseorum & Sadducæorum ad suum baptismum venientes, dixit eis: Progenies viperina, quis vos summonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo fructus emendata vita dignos:

9 néve animum inducite si apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis posse Deum ex his saxis suscitare natos Abrahamo.

10 Jam vero securis arborum radici admota est. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda est, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ emendationem: sed post me venit, qui quidem adeo me præstantior est, ut ego non sim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu suum habens ventilabrum, aream suam expurgabit, frumentumque suum comportabit in horreum: paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jesus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.

14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus est, & tu venis ad me?

15 Cui respondens Jesus: Sine modò, inquit: sic enim decet nos omni justitia perfungi, Tunc ille eum finit,

16 & Jesus, simulac baptizatus est, ascendit ab aqua. Et ecce apertis ei coelis, vidit Johannes Dei spiritum descendantem, quasi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex coelis dicens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est.

CAPUT IV.

Jejuniam, tentatio, victoria Christi de Satana. Angeli ad Christum ejusdem recessus, concio, delectus Petri. Andrea, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUM Jesus à spiritu subdus est in solitudinem, ut tentaretur à diabolo.

2 Cumque quadraginta dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator : Si Dei filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita respondit ille : Scriptum est. Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem, & in templi pinnis constitutum, sic alloquitur :

6 Dei filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim : Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jesus : Rursum scriptum est (inquit ille) ne tentato Dominum Deum tuum.

8 Rursum adducit eum Diabolus in pragaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit :

9 &, hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus : abi à conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus : Et ecce advenerunt angeli, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam :

13 Et relecta Nazareth, Caphernaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabulonii & Nephtalensibus)

14 Ut fieret quod erat ab Esaiâ vate dictum in hunc modum,

15 Zabulonia Nephtalensisque

terra, mare versus, trans Jordannem, Galilæa extraneorum :

16 populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetra noctis regione lux orta est.

17 Ex eo coepit Jesus prædicare, & dicere : Corrigite vos : instat enim cœleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cum vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum, & Andream ejus germanum, rete jacentes in lacum (erant enim piscatores)

19 Dixit eis : Sequimini me, & faciam vos hominum piscatores.

20 Atque illi continuo, relictis retibus, eum secuti sunt.

21 Inde progressus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedæo sarcientes sua retia, eosque vocavit :

22 Atque illi protinus, relictâ navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicanos Evangelium, omnesque morbos & languores vulgò sanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferrentur ei quicunque malè affecti diversis morbis & cruciatibus tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat :

25 Eumque secuta est ingens hominum turba à Galilæa & Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & ora transjordanina.

C A P U T V.

Viventis pii beatitudes. Apost. dignitas : munus : culpave : de lege Christi partes, ejusdem falsi doctores, ac novi. Antiquarum &

& Christi collatus : de homicidio, rixa, reconciliatione, adulterio, repudio : de juramento, patientia, lite, benignitate, studioque in hostes : perfectio nostra.

VIDENS autem tantam hominum multitudinem, conscendit in montem. Cumque sedisset, adierunt eum ejus discipuli.

2 Et ille eos hujusmodi oratione docere aggressus est.

3 Beati pauperes animo : nam eorum est cœleste regnum.

4 Beati qui lugent : nam ii consolandi sunt.

5 Beati mites : nam ii terram possidebunt.

6 Beati qui esuriunt sitiuntque justitiam : nam ii saturabuntur.

7 Beati misericordes : nam eis tribuetur misericordia.

8 Beati mente puri : nam ii Deum videbunt.

9 Beati pacifici : nam ii Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui justitiæ causa infestantur : nam eorum est cœleste regnum.

11 Beati estis, quodcumque vobis conviciabuntur homines, & vos infestabuntur, & in vos omnia maledicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & lætamini : nam multa vobis in cœlo merces est : sic enim infestati sunt vates majores vestros.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatum fuerit, quo salietur ? ad nullam rem jam idoneum est, nisi ut foras projiciatur, & ab hominibus conculcetur.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs latere in monte sita :

15 Nec accenditur lucerna ut sub modio, sed ut in candelabro

ponatur : atque ita omnibus qui domi sunt illuceat.

16 Sic luceat vestra lux apud homines, ut vestra rectè facta videntes, collaudent vestrum patrem, qui est in cœlis.

17 Ne putate venisse me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, sed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citius perituum cœlum atque terram, quàm, ut unum iota aut unus apex pereat ex lege, quin fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel minimum horum præceptorum fecerit, licet ita doceat homines, tamen minimus numerabitur in regno cœlesti. Qui vero & præfiterit & docuerit, is magnus numerabitur in regno cœlesti.

20 Hoc enim vobis dico, nisi iustitia Scribis & Phariseis excellueritis, non estis in cœleste regnum ingressuri.

21 Audivistis antiquis esse dictum : ne occidito : quod qui occiderit, eum teneri iudicio.

22 Ego verò dico vobis : Quisquis immeritò fratri suo irascitur, tenebitur iudicio : & qui fratrem suum balatronem vocaverit, tenebitur confessu : & qui fatuum vocaverit, tenebitur ignis gehenna.

23 Itaque si oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem, habere quod de te queratur,

24 relinque illic tuum munus ad aram, & prius i, reconciliare tuo fratri, atque ita demum i oblatum munus tuum.

25 Compone cum adversario tuo maturè, dum es in via cum eo, ne te tradat adversarius iudici, & iudex ministro, atque ita in custodiam deris,

26 Profectò (inquam ego tibi) non exhibis inde, quin ultimum solveris quadrantem.

27 Audivistis antiquis esse dictum : Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quisquis foeminam sic aspicit, ut eam concupiscat, jam eam animo adulteravit.

29 Quod si tibi vel oculus tuus dexter officit, erue eum, & abjice. Præstat enim tibi, unum membrorum tuorum perdi, quam totum corpus tuum in gehennam dejici.

30 Et si tibi vel dextera tua manus officit, amputa eam, & abjice. Præstat enim tibi unum membrorum tuorum perdi, quam totum corpus tuum in gehennam dejici.

31 Dictum est item : Qui uxorem suam repudiabit, det ei instrumentum divortii.

32 Ego verò vobis dico : qui uxorem suam repudiat (excepta stupri causa) in causa est ut ea adulteret : & qui repudiatam ducit, adulterat.

33 Rursus audivistis dictum veteribus : Ne pejerato, sed Domino quæ juraveris reddito.

34 At ego vobis dico, omnino non esse jurandum : neque per cælum, quoniam Dei solium est :

35 neque per terram, quia ejus pedum subsellium est : neque per Hierosolyma, quoniam urbs magni regis est :

36 neque per tuum caput juraveris, quoniam non possis vel unum crinem album nigrumve facere :

37 sed esto sermo vester, etiam, etiam : non, non. Quod præter hæc est, id à malo est.

38 Audivistis ut dictum sit : Oculum pro oculo, & dentem pro dente :

39 ego verò vobis dico, non esse resistendum injuriæ : quin si quis tibi colaphum in dexteram malam impeggerit, obverte ei etiam alteram :

40 Et si quis tecum litigare, & tunicam tuam velit auferre, concede ei etiam togam :

41 Et si quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato : Et si quis velit à te mutuari, ne recusat.

43 Audivistis dictum : Proximum tuum amato, & inimicum tuum oderis.

44 At ego vobis dico : Amate inimicos vestros : bene precamini iis qui vobis imprecantur : bene facite vestris malevolis, & orate pro lædentibus & insectantibus vos,

45 ut filii sitis vestri patris qui in cælis est, qui solem suum oriri faciat in malos juxta ac bonos : & justos injustosque compluat.

46 Nam si eos demum amatis qui vos amant, quam mercedem habituri estis ? annon vel publicani idem faciunt ?

47 Et si vestros duntaxat fratres salutatis, quid egregium facitis ? nonne vel publicani similiter faciunt ?

48 Eritis igitur perfecti vos, quemadmodum pater vester qui in cælis est, perfectus est.

CAPUT VI.

Eleemosyna, oratio, quibus ignoscatur, jejunium thesaurus, adversi Domini, cura, quæ mala, quæ bona.

CAvete, ne benignitatem in hominum conspectu exerceatis, per ostentationem : alioquin præmium non estis habituri apud patrem vestrum, qui in cælis est.

2 Igitur

2 Igitur quodcumque benigne facis, noli præ te tuba clangere, ut simulatores faciant in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam habere suam mercedem.

3. At te benigne faciente, nesciat tua sinistra quid faciat dextera,

4 ut sit tua liberalitas in occulto: & tuus pater, qui occulta videt, tibi palam reddet.

5 Item cum supplicas, ne esto simulatorum similis, qui cum supplicant, amant in collegiis esse, & platearum angustias, ut sint hominibus conspicui. Hoc vobis confirmo, eos habere suam mercedem.

6 At tu supplicaturus ingredere conclave tuum, & clausa janua tua, supplica tuo patri in occulto: & pater tuus, qui occulta videt, tibi palam reddet.

7 Supplices autem ne garrite, ut extranei, qui se putant ob loquacitatem suam exaudientes.

8 Ne este igitur eorum similes: scit enim pater vester, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur supplicate vos. Pater noster qui es in caelis, sancte colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in caelo, sic & in terra.

11 Victum nostrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, ut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Nè nos in tentationem inducito, sed à malo tuere: quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria, in sempiternum. Amen.

14 Si enim remiseritis aliis hominibus sua delicta, remittet & vobis pater vester coelestis.

15 Sin minus remiseritis aliis sua delicta, ne pater quidem vester remittet vestra delicta.

16 Cum autem jejunatis, ne este tetrici, quales simulatores, qui vultus suos deformant, ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confirmo: eos suum abstulisse præmium.

17 At tu jejunans, ungito tibi caput, & vultum lavato,

18 ne perspicuum sit aliis hominibus jejunare te. sed patri tuo, qui occultus est, & pater tuus, qui occulta cernit tibi palam reddet.

19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & corrumpit tineæ ærugoque, & fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in caelo congerite, ubi nec ærugo aut tineæ corrumpit, nec fures perfodiunt aut furantur.

21 Nam ubi vestrae erunt opes ibidem erit & vester animus.

22 Lucerna corporis est oculus. Quod si erit oculus tuus simplex, totum corpus tuum erit lucidum:

23 sin erit oculus tuus nequam, totum tuum corpus erit tenebrosum. Si igitur quod in te lumen est, tenebrae sunt, quantae erunt ipsae tenebrae?

24 Nemo potest duobus servire dominis, aut enim hunc oderit, illum amabit: aut hanc tuebitur, illum contemnet. Non potestis Deo servire & opibus.

25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne este de vita vestra solliciti, quid esuri, bibitive, neque de corpore, quid vestituri sitis. Quasi verò non & vita pluris

pluris sit, quam alimonia, & corpus quam vestitus.

26 Aspicite volucres aereas, ut neque serant neque metant, nec in cellas congerant, tamen vester cœlestis pater eas alit. Quasi verò non vos multò sitis eis præstantiores?

27 Quis autem vestrùm suâ sollicitudine potest unum cubitum addere suæ staturæ?

28 Item de vestitu quid sollicitamini? Discite ut terrestria crescant lilia, neque laborando, neque nendo.

29 Atqui hoc vobis dico, ne Solomonem quidem cum omni splendore suo ita vestitum fuisse, ut horum quodlibet.

30 Quod si terrestrem herbam (quæ hodie est, & cras in clibanum conjicitur) Deus sic vestit, nonne multò magis vos, ô parum fidentes?

31 Ne este igitur solliciti, dicentes: Quid edemus? aut quid bibemus, aut quid induemus?

32 Ista enim omnia requirunt extranei. Scit enim vester cœlestis pater, vos istis omnibus egere.

33 Sed quærite primùm regnum, justitiâque Dei, & ista omnia vobis addentur.

34 Ne iste igitur in crastinum solliciti: nam crastinus dies suæ curabit: satis est suum cuique diei malum.

CAPUT VII.

Temerarius iudex. Rei sanctæ pretium. Consolatio. Legis caput. Vita lethique janna. Falsi vatis nota. Arbor diversa. Ficta pietas: hujus pena. Legis cultor ac derisor. Christi auctoritas.

NE judicate, & non judicabimini:

2 Nam quo iudicio judicabi-

tis eodem judicabimini: & quâ mensura mensi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quid autem festucam cernis in oculo tui fratris, & trabem in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam ex oculo tuo festucam, cum sit in oculo tuo trabs.

5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trabem: & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo festucam.

6 Ne date rem sacram canibus, neve margaritas vestras porcis apponite: ne hi eos pedibus conculcent, illi versi lacerent vos.

7 Petite & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur.

8 Quisquis enim petit, obtinet: & quisquis quærit invenit: & pulsanti aperitur.

9 Jam quis est vestrùm homo, qui petenti filio suo panem, det lapidem?

10 Aut piscem pententi, anguem det?

11 Quòd si vos, qui mali estis, tamen scitis bona dona dare vestris liberis: quantò magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona poscentibus se?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite: nam ea lex est atque vates.

13 Intrate per angustam portam, nam lata est porta, & ampla via quæ ducit ad interitum, multique sunt qui per eam ingrediuntur:

14 Sed angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, paucique sunt, qui eam inveniant.

15 Cavete

15 Cavete autem falsos vates, ventis, & in eam impingentibus, qui quidem veniunt ad vos in vestimentis ovium, cum intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cognoscetis. Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in coeleste regnum: sed qui fecerit quod vult pater meus, qui est in coelis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? Et, tuo nomine demonia expulimus? Et, tuo nomine multa prodigiose fecimus?

23 Quibus ego tum aperte dicam. Nunquam cognovi vos: Facessite à me malefici.

24 Igitur quisquis hæc mea dicta & audit & exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupem construit:

25 quæ domus delapso imbre, venientibus fluviis, spirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quisquis verò hæc mea dicta audit, nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena construat:

27 quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluviis, spirantibusque

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam,

29 quippe cum doceret eos, ut potestate præditus, non ut scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosi sanitas, & instructio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Petri socrus, miracula. Christi tenuitas. Vana sollicitudo. Christus in tempestates. Dæmones in suis. Dimissus Jesus.

DEgressum autem eum de monte, secuta est ingens hominum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et Jesus illum porrecta manu tetigit, dicens: Volo, mundus esto. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaum, convenit Centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit,

6 Domine, puer meus jacet domi fideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanabo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu tectum subeas, sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum ire jubeo

jubeo, it : si alium venire, venit : si servum meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jesus, ita dixit sequentibus : Hoc vobis confirmo, me ne in Israëlitis quidem tantam invenisse fidem.

11 Et sane sic habetote, multos ab oriente & occidente venturos, quicum Abrahamo, Isaaco, & Jacobo accumbant in regno cœlesti :

12 cùm interea regii in imas ejicientur tenebras, ubi fletus stridorque dentium futurus est.

13 Tum centurionem alloquens Jesus : Abi, inquit, & ut confidisti, sic tibi accidat. Itaque sanatus est illius puer eadem illa hora : reversusque domum suam centurio eadem illa hora, puerum offendit valentem.

14 Ingressus autem Jesus domum Petri : videns ejus focrum jacentem, ac febricitantem.

15 ejus manum terigit, atque eam reliquit febris : illa verò surgere, & eis ministrare.

16 Ubi autem ad esperavit, adducti sunt ei furiosi multi : isque verbo spiritus ejecit, & omnes male affectos sanavit :

17 Ut fieret quod fuerat ab Esaia vate dictum his verbis : Is nostras infirmitates, morbosque suscepit atque tulit.

18 Videns autem Jesus ingentem circum sese turbam hominum, jussit L. discipulos G. trajicere.

19 Et aggressus eum quidam Scriba, inquit ei : Magister, sequar te quocunque ibis.

20 Cui Jesus : Vulpes latebras habent, & aeræ volucres nidos, at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus discipulo-

rum dixit ei : Domine, permitte mihi prius ire sepultum patrem meum.

22 At Jesus : Sequere me (inquit ei) & mortuos sine suis sepelire mortuos.

23 Ingressum autem eum in navem, secuti sunt ejus discipuli :

24 & ecce tanta tempestas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis. Ipse autem dormiebat.

25 Igitur eum aggressi ejus discipuli excitant : Domine, inquit, serva nos, perimus.

26 At ille : Cur timidi estis ? (inquit eis) ô parum fidentes. Deinde surrexit, & ventos ac lacum increpuit : unde tanta tranquillitas extitit ut admirati homines ita dicerent :

27 Qualis est hic vir, ut ei venti & lacus obediant ?

28 Deinde ubi in Gergesenum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furiosi ex monumentis prodeuntes, aded feri, ut illac transire nemo posset.

29 Atque ii sic tum clamant : Quid tibi nobiscum rei est, Jesu Dei fili ? Huccine venisti ante tempus vexatum nos ?

30 Cùm esset autem procul ab eis numerosus porcorum grex pascentium,

31 demones eum ita rogant : Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille : Ite, inquit. Atque illi egressi, in porcorum gregem immigrarunt : Et ecce ruit universus porcorum grex per præcep in lacum, suntque in aqua mortui.

33 Pastores autem fugerunt : Et in oppidum profecti, cùm alia omnia tum de furiosis nunciarent.

34 Tum

34 Tum tota civitas exiit obviam Jesu, eoque viso rogarunt ut à suis finibus discederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Christus innoxas. Matthæus electus; publicani Jesu convivæ. Medicus cui: miserratio quanta, ad Johannis discipulos responsio, profluvium muliebres, puella rediviva. Cæci duo, minus damone vexatus, messorum inopia.

Igitur navem ingressus trajecit, & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto fideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit fiderato: Confide nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hic Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jesus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis?

5 Utrum enim facilius est dicere: Remittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum fiderato) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille surrexit, domumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum turba mirata Deum collaudavit, qui tantam hominibus potestatem dedisset.

9 Illinc digrediens Jesus, conspicatus hominem ad publicanorum mensam sedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, & eum est secutus.

10 Eo autem domi accumulante cum frequentes publicani, & improbi venissent, & cum Jesu ejusque discipulis discumberent.

11 Pharisei id videntes, quæsierunt ex ejus discipulis, cur cum publicanis & improbis cibum caperet eorum magister.

12 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti.

13 Ite nunc, & discite quid sit: Pietatem malo quàm sacrificium. Non enim veni vocatum insontes, sed fontes ad bonam frugem.

14 Tunc Johannes discipuli eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Cur cum nos & Pharisei multum jejunemus, discipuli tui non jejunant?

15 Quibus Jesus. Possuntne mœrere qui celebrant nuptias, quamdiu cum eis sponsus adest? Sed veniet tempus, cum eis sponus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quisquam adhibet rudis panni pittacium veteri vestimento: auferret enim id supplementum partem vestis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi solet vinum novum in veteres utres, alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conservantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magistratu, qui ei honore præstito ita dixit: Filia mea modo obiit: sed veni ei impositum manum tuam, & revivifcet.

19 Tum Jesus surrexit, & eum secutus est unà cum suis discipulis.

20 Hic quædam mulier, quæ sanguinis profluvio duodecimum annum laborabat, eum aggressa à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic

21 Sic enim secum ipsa cogitabat: Si vel ejus togam tetigero, salva sum.

22 Jesus autem conversus, ea visa dixit: Confide filia, tua te fiducia servabit. Itaque sanata est mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jesus in ædes illius qui magistratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem.

24 Dixit eis: Discedite, non enim mortua est puella, sed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejecta turba,prehendit puellæ manum, atque illa surrexit.

26 emanavitque ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jesum secuti sunt duo cæci, clamantes in hunc modum: Miserere nostri Davidide.

28 Deinde ingressum in ædes adire cæci. Et Jesus: Creditis, inquit eis, posse me istud facere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut vestra est fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti sunt eorum oculi. Comminatus est autem eis Jesus in hunc modum: Videte ne quis hoc resciscat.

31 At illi digressi, eum per totam illam regionem divulgaverunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus est ei mutus homo, furiosus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus est mutus: id quod homines vulgò mirati sunt, negantes unquam talia apud Israelitas fuisse visa.

34 At Pharisei dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jesus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regium evangelium publicans, omnemque morbum & languorem sanans vulgò.

36 Visa autem hominum multitudine, misertus est eorum, quod palantes errarent tanquam pastore carentes oves.

37 Tum suos discipulos sic alloquitur: Messis quidem multa est, sed operarii pauci.

38 Orate igitur messis Dominum, ut operarios emittat in messem suam.

C A P U T X.

Apostolorum potestas, numerus, legatio, nuditas, mandata, dis crimina, prudentia, probitas, armorum, consolatio, orbis dissidia, beati, piorum fuga, & praesidia. Christus quid præstat: munificentia pondus.

Itaque advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis contra spiritus impuros potestatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omnesque languores sanarent.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Phillippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi & Lebbaeus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iscariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimisit Jesus, eis ita præcipiens: Ad exteras gentes iter ne habueritis, neve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Israeliticæ domus oves.

7 Euntes

7 Euntes autem prædicate, dicentes instare cœleste regnum.

8 Ægros curate : leprosos purgate : mortuos suscite : dæmonia ejicite : gratis accepistis, gratis date.

9 Nē habete autem nec argentum, nec æs in crumenis vestris :

10 Nēve peram ad iter, nēve binas tunicas, nēve calceos, nēve baculum. Dignus est enim operarius alimento suo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite ecquis sit in eo dignitate præditus : atque illic manete, donec discedatis.

12 Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes : Salveat hæc domus,

13 & siquidem erit digna domus, eveniat ei vestra salus. Si non erit digna, revertatur ad vos vestra salus.

14 Quod si quis vos non admiserit, neque vestra dicta audierit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum vestrorum pulverem.

15 Hoc a me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanorum Gomorranorumque gente, in die judicii, quàm cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos. Estote ergo, & astuti ut serpentes, & sinceri ut columbæ.

17 Cavete autem homines : fissent enim vos in concilia, inque suis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoque regesque ducemini propter me, ut eis exterisque gentibus sitis testimonio.

19 Cum autem fissent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini : suggeretur enim vo-

bis eadem hora, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, sed patris vestri spiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem fratrem fratrem in mortem, & pater filium, consurgentque nati in parentes, & eos occident :

22 eritisque omnibus invisī, propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is servabitur.

23 Cùm autem vos insectantur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perlustraveritis urbes Israeliticas, quàm veniat filius hominis.

24 Non est discipulus supra magistrum, neque servus supra dominum suum.

25 Bene agitur cum discipulo, si eadem conditione est, qua ejus magister, & cum servo, si eadem qua dominus. Si patremfamilias Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domesticos?

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam tectum est quod non sit detegendum : aut tam occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce : Et quod in aurem auditis, prædicate in testis :

28 & ne formidate eos, qui corpus interficiunt, sed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere.

29 Cùm duo passeruli asse veneant, tamen nullus eorum cadit humi sine patre vestro.

30 At vestrum etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne

31 Ne formidaveritis igitur : longè passeribus antecellitis vos.

32 Quisquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoscam apud patrem meum, qui in cœlis est.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud patrem meum, qui in cœlis est.

34 Nolite arbitrari, me venisse conciliatum pacem in terris : non veni conciliatum pacem, sed bellum.

35 Veni enim ad dissociandum filium à patre suo, & filiam à matre, & nurum à socro,

36 ita ut homines inimicos habituri sunt suos domesticos.

37 Qui patrem aut matrem amat supra me, non est me dignus : Et qui filium aut filiam amat supra me, me non est dignus :

38 & qui non sumpsit suam crucem, & me sequitur, non est me dignus.

39 Animam suam qui invenerit, perdet : Et qui animam suam mea causa perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit : Et qui me accipit, eum accipit qui me misit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet : Et qui justum, iusti nomine accipit, iusti mercedem accipiet :

42 Et qui horum minimo vel poculum frigidæ bibendum dederit nomine discipuli, scitote eum non frustratum iri mercede sua.

CAPUT XI.

Ad Johannem Christi responsum ; Baptista laus, isto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppido. Christi ad patrem pre-

ces, afflictorum solamen, Christi jugum.

Postquam defuit Jesus suis præcipere duodecim discipulis, digressus est illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cum audisset in vinculis opera Christi, misit suorum discipulorum duos, qui ita dicerent :

3 Tunc is es qui venturus est ? an alius nobis est expectandus ?

4 Quibus respondit Jesus in hunc modum : Ite renunciaturus Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulat : Leprosi purgantur, & surdi audiunt : Mortui resurgunt, & pauperes Evangelium docentur :

6 & felix est qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cepit Jesus hominum turbæ sic ad Johannem dicere : Ad quid spectandum egressi estis in solitudinem ? Arundinem vento agitatam ?

8 Veruntamen ad quid ventum exiistis ? Hominem molibus indutum vestibus ? At quæ molles gestant sunt in regulis domibus.

9 Sed ad quem tandem ventum exiistis ? Vatem ? Etiam (inquam vobis) & plusquam vatem.

10 Hic est enim de quo scriptum est : Ego tibi meum nuntium præmissurus sum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum in forminarum natis majorem extitisse Johanne Baptista ; & tamen quæ est in regno cœlesti minimus major est eo.

12 A tempore autem Johannis Baptistæ hæcenus, cœlestē regnum expugnatur, idque rapiunt violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ad Johannem usque vaticinati sunt:

14 & si eum vultis accipere, is est Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde est, ac cum versantes in foro pueri clamant ad æquales suos in hunc modum:

17 Fistulavimus vobis, neque saltastis: Ejulavimus vobis, neque planxistis.

18 Venit enim Johannes, qui neque comedit neque bibit; & eum dicunt esse furiosum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit; & eum dicunt hominem esse voracem, vinosum, publicanorum, & improborum amicū: Estque suis aliena sapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehī, quæ cum in eis tot fuissent ejus edita miracula, tamen non rediissent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazin væ tibi Bethsaida: Nam si Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita sunt miracula, jam pridem in centonibus, & pulvere vitam correxissent.

22 Itaque sic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quam vobiscum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum usque elata es, ad inferos deprimeris. Nam si Sodomis eadem, quæ in te, edita fuissent miracula, mansissent ad hodiernum diem.

24 Itaque scitote tolerabiliorē fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quam tuam.

25 Aliquando Jesus locutus in hunc modum est: Ago tibi gratias pater, cœli terraque Domine, qui hæc sapientes, peritosque celaveris, & infantibus patefeceris:

26 Idque o pater, quoniam sic tibi placitum est.

27 Omnia mihi tradita sunt à patre meo, neque quisquam filium cognoscit, nisi pater: neque patrem quisquam cognoscit, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onusti, & ego recreabo vos:

29 Subite jugum meum, & à me discite, qui mitis sum, & animo summissus: Et invenietis animis vestris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve est.

CAPUT XII.

Causa de spicis pro discipulis in Judæos, miseratio. Jesu majestas. Judæi confutati, contracta manus. In Christum conjuratio. Vaticinium de Christi ingenio. In Jesum columna diluta. Peccatum inextinguibile. Pharisei increpati. Judicii severitas. Qui petant signa. Spiritus eberrans. Jesu consanguinei.

QUODAM tempore ibat Jesus Sabbatis per sata: ejus autem discipuli cum esurirent, cœperunt spicas vellere atque vesci.

2 Quo viso, Pharisei dixerunt ei: En faciunt tui discipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legistis inquit, quid fecerit David cum aliquando esuriret ipse & ejus comites?

4 Ut ingressus sit Dei domum, & apposititios panes comederit,

rit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus vesci, sed solis sacerdotibus?

5 An non legistis in lege, Sabbatis in fano sacerdotes Sabbatum profanare? & tamen insonites sunt.

6 Atqui scitote, hic majorem esse fano.

7 Quodd si sciretis quid sit, Pietatem malo, quam sacrificium: non damnaretis insonites.

8 Est enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium,

10 ubi cum homo esset manum habens tabidam, illi ex eo an sabbatis sanare licet, quaesiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo vestrum est, inquit, qui si vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eam prehendat & attollat?

12 Quantum autem ovi præstat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini, Porrige manum tuam: atque ille porrexit, eaque tam sana reddita est, quam erat altera.

14 Pharisei verò egressi, consilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jesus illinc discessit, sequente eum ingenti hominum multitudine, quos omnes sanavit,

16 eisque interminatus est, ne se palam facerent,

17 ut fieret illud ab Esaia vate dictum his verbis.

18 Ecce meus servus, quem elegi: dilectus meus, animo meo charissimus. Eum spiritu meo donabo, isque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clama-

bit, nec ejus vocem quisquam per plateas audiet:

20 quassatam arundinem non perfringet, neque fumigans num extinguit, eoque ut perducatur ad victoriam,

21 atque in ejus nomine gentes habebunt.

22 Tunc allatus est ei furiosus cæcus & mutus quem ille sanavit ita ut cæcus & mutus loqueretur ac videret.

23 Qua re attonitum omnium hominum vulgus sic discitavit. Num hic est Davidides?

24 Et Pharisei eis auditis, dicebant, eum non nisi per Beelzebulem, dæmoniorum principem, ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Jesus dixit eis, Omne regnum ab sese dissidens dissolatur, & omnis civitas aut familia secum ipsa dissidens, non stat.

26 Quodd si Satanas Satanas expellit, ipse sibi adversatur. Quomodo fieri potest igitur, ut stet ejus regnum?

27 Quodd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejicio? Itaque ii vestri erant iudices.

28 Sin ego per Dei spiritum ejicio dæmonia, sequitur vos advenisse divinum regnum.

29 Qui posset enim quis alicujus potentis ingredi domum ejusque suppellectilem diripere nisi prius potentem illum vincat ut tum demum ejus diripiatur domum?

30 Qui à me non est, contra me est: & qui mecum non congregatur, dissipat.

31 Itaque sic habetote: omne peccatum ac maledictio ignoscetur hominibus, ac magis

etum adversus spiritum sanctum non ignoscetur.

32 Et si quis quid dixerit contra filium hominis, ignoscetur ei: at si quis contra sanctum spiritum dixerit, non ignoscetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonus: aut facite arborem tetram, & ejus fructus tetrum: ex fructu enim arbor cognoscitur.

34 Viperina proles, quomodo offeris bene loqui, cum sitis maris? Nam ex animi redundantia liquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: bonus malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcumque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros esse ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis absolveris, & ex tuis dictis damnaberis.

38 Tum Scribarum & Phariseorum quidam si locuti sunt: Augister, vellemus à te signum videre.

39 Quibus ille respondens: Trava & adulterina natio signum querit, & signum ei non dabitur nisi signum Jonæ vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: sic erit filius hominis in terra meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninivitæ surgent in iudicio cum hac natione, eamque condemnabunt, quod ad Jonæ præconium redierint ad frugem, cum hic sit plus quiddam quam Jonas.

42 Regina Austri surget in iudicio cum hac natione, eam-

que condemnabit, quod ab ultimis usque terris venerit ad audiendum Solomonis sapientiam, cum hic sit quiddam Solomone præstantius.

43 Cum autem spiritus impurus ex homine migravit, peragrat fiticulosa loca, requietem quærens: quam ubi non invenit,

44 statuit domum suam, unde migraverat, repetere. Postquam eo venit, ubi eam vacantem, versam, ornatamque nanciscitur,

45 vadit ascitum sibi septem alios spiritus peiores se, eoque ingressi ibi degunt, fitque posterior illius hominis conditio priore deterior. Sicut erit & malæ huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres eum volentes alloqui.

47 Et quidam ei ita dixit: Adfuit foris tua mater & fratres te volentes alloqui.

48 At ille ei, quid id sibi dixerat, ita respondit: Quæ est mea mater, & qui sunt mei fratres?

49 Tum porrecta ad discipulos suos manu, Ecce mea mater, inquit, fratresque mei.

50 Quisquis enim voluntatem exequitur mei patris, qui est in cælis, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XIII.

Parabola sati seminis. Zizaniarum, sinapis, fermenti, thesauri, mercatoris. Christi populares.

Quodam autem die egressus domo, Jesus sedit apud lacum.

2 tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut ipse conscensa navi sederet, & astante

ad litus omni multitudine.

3 Eos multis per similitudines alloqueretur in hunc modum : Aliquando profectus est quidam sator ad ferendum,

4 atque eo ferente, alia ceciderunt ad viam, sed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in saxetum : ubi cum non multum terræ haberent, celeriter exorta sunt, quod profunda terra carerent.

6 Deinde orto Sole æstuantia, defectu radicis aruerunt.

7 Alia ceciderunt in spinas, eaque crescentibus spinis suffocata sunt.

8 Alia in bonam delapsa terram, fructum extulerunt : partim cum centesimo, partim cum sexagesimo, partim cum trigésimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum eum his verbis convenerunt ejus discipuli, Cur eos per similitudines alloqueris ?

11 Quibus ille respondit ita : Quoniam vobis regni cœlestis arcana nosse datum est : at illis non datum est.

12 Qui enim habet, huic dabitur, isque abundavit qui verò non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per similitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eisque comprobatur illud Esaïæ oraculum, quod sic habet : Audietis quidem, sed non intelligetis : & ita videbitis ut non percipiat.

15 Obtrouit enim animus hujus populi, & auribus obtusè audiunt, & claudunt oculos, ne

& oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ne deantque ad frugem, atque ita eis medear.

16 Vestri verò beati sunt oculi, qui videant : & aures quæ audiant.

17 Scitote enim multos vultis & justos cupisse videre quæ cœnitis vos, neque tamen vidisse & audire quæ auditis vos, nec tamen audivisse.

18 Vos igitur audite de fatis re similitudinem.

19 Cum quis regium sermonem audit, nec intelligit, supervenit Malus, qui satum in eo animo rapit. Hic est qui secutum viam satus est.

20 Qui autem in saxetum satus est, is est qui sermonem edicens, protinus accipit cum titia.

21 Sed radicem in sese non habet, estque temporarius : exorta propter sermonem commutate ac vexatione statim sciscit.

22 Qui autem in spinas satus est, is est qui sermonem audiens, quem sermonem hujus vitæ suffocatur, & divitiarum fraudem suffocat, ut sit infructuosus.

23 Qui vero in terram bonam satus est, is est qui sermonem audit & intelligit, qui fructum fert : redditque alius centuplum, alius sexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam similitudinem proposuit his verbis : Similis accidit in cœlesti regno, ut homine qui bonum semen sedit in fundo suo ?

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus seminare malas herbas inter frumentum, & discessit.

26 Deinde, ubi germinavit

herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur servi patremfamilias sic convenerunt: Here, nonne bonum semen in fundo tuo seminasti? Unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et servi: Vis igitur ut eas lectum earum?

29 Non (inquit ille) ne forte legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis,

30 Sinite ambo crescere usque ad messem. Messis tempore mandabo messoribus, ut primum malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam similitudinem illis proposuit his verbis: Simile est cœleste regnum grano sinapis, quod capit homo, & in fundo suo ferit:

32 Quod, cum minimum sit omnium seminum, ubi adolevit, est olerum maximum; arborescitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aereæ volucres.

33 Aliam similitudinem locutus est eis: Simile est cœleste regnum fermento, quod capit mulier & in farinae sata abdit, donec tota fermententur.

34 Hæc omnia plebi elocutus est Jesus per similitudines, nec eos sine similitudine alloquebatur.

35 Ut fieret quod ab Esaia vate prædictum fuerat his verbis: Aperiam in similitudines os meum, effabor quæ ab orbe condito abdita sunt.

36 Deinde relicta hominum

multitudine, venit domum Jesus, quem sui discipuli convenerunt hujusmodi verbis: Ediffere nobis similitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille respondit in hunc modum: Qui bonum semen ferit, filius hominis est.

38 Fundus est mundus, Bonum semen, regii sunt. Malæ herbæ sunt Mali filii.

39 Inimicus, earum fator, est Diabolus. Messis est finis ævi, messores angeli sunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, sic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius hominis suos angelos qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficosque colligent.

42 Et in ignis fornacem concipient, ubi ploratus erit, dentiumque stridor.

43 Tunc iusti Solis ritu relucebunt in regno sui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item simile est cœleste regnum abdito thesauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum suas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde est cœleste regnum, ac si quis mercator homo bonos quærat uniones.

46 Et unum nactus preciosum unionem, eat venditum suas omnes facultates, eumque comparat.

47 Item simile est cœleste regnum, jacto in mare everriculo, & cujusque modi res colligenti.

48 Quod repletum subducunt in littus, & sedentes quæ bona sunt congerunt in vasa, mala autem foras jaciunt.

49 Sic erit in ævi fine. Pro-
dibunt angeli qui malos sepa-
rabunt à justis,

50 & in ignis fornacem con-
jicient, ubi ploratus erit stridor-
que dentium.

51 Intelligitis hæc omnia ?
inquit eis Jesus : etiam Domine,
inquiunt illi.

52 Et ille : itaque (inquit
eis) omnis eruditus, regni cœ-
lestis res edoctus, similis est
homini patrifamilias, qui ex
promptuario suo & recentia de-
promit & vetera.

53 Postquam finem fecit Je-
sus his similitudinibus, disces-
sit illinc,

54 & in suam patriam profec-
tus, docebat conterraneos suos
in eorum collegio, ita ut attoni-
ti sic dicerent : Unde huic ea
sapientia atque vires ?

55 Nonne hic est fabri filius ?
nonne ejus mater ea est quæ
Maria vocatur ? ejusque fratres
Jacobus, & Joses, & Simon, &
Judas.

56 & ejus sorores nonne sunt
omnes apud nos ? Unde igitur
huic hæc omnia ?

57 Itaque in eo offendeban-
tur. At Jesus : Non est (inquit
illis) vates inglorius, nisi in
sua patria atque domo.

58 Itaque non multa illic e-
didit miracula, propter eorum
incredulitatem.

CAPUT XIV.

Baptistæ obtruncatio, ac sepultura.

*Jesu secessus, panes quinque
duoque pisces. Per undas Je-
sus. Petri discrimen. Christus
in fluctus, ac morbos.*

PER id tempus audiens He-
rodes, quartæ partis rex,
quæ de Jesu dicebantur,

2 dixit suis, eum esse Johan-
nem Baptistam, qui revixisset,

ideoque eam miraculorum effi-
caciâ haberet.

3 Ceperat enim Johannem
Herodes, & vinctum dederat
in custodiam, propter Herodia-
dem Philippi sui fratris uxorem,

4 quod Herodi dixisset Jo-
hannes, ei non licere eam ha-
bere.

5 Cumque vellet eum occi-
dere, metuebat vulgus, quod
illum pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Herodis
natalibus, saltavit Herodiadis
filia in medio : adeoque placuit
Herodi ;

7 ut ei cum jurejurando pro-
miserit, daturum esse, quicquid
ea postulasset.

8 Illa verò subornata à matre
sua dixit : Da mihi hic in pa-
tina caput Johannis Baptistæ.

9 Doluit rex, sed propter
jusjurandum & convivas, iussit
ei dari :

10 misitque decollatum Jo-
hannem in carcere.

11 Allatumque est ejus caput
in patina, & puellæ traditum,
quæ id matri suæ tulit.

12 Ejus autem discipuli ejus
corpus sublatum iverunt, ac se-
peliverunt, & rem Jesu nuncia-
tum iverunt.

13 Eo audito Jesus discessit
illinc, in navi, in desertum lo-
cum, seorsum : quo audito, se-
cutum est eum pedibus vulgus
hominum ex urbibus.

14 Et egressus Jesus animas
vertens tantam hominum multu-
tudinem, misertus est eorum
sanavitque ægrotos eorum.

15 Sub vesperam autem eg-
gressi sunt eum ejus discipuli
jussimodi verbis. Desertus est lo-
cus, & hora jam præterit dimi-
te hanc hominum turbam, ut
vicos eant emptum sibi cibari

16 Quibus Jesus: Non est opus ut abeant, inquit: præbe-
te vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.

19 Deinde iussu hominum multitudine per gramina discumbere, sumptis quinque panibus duobusque piscibus, in cælum intuens, laudes egit: fractosque panes tradidit discipulis, discipuli porro multitudi-
dini:

20 Atque illi comederunt omnes ad satietatem, sublataque sunt reliquiarum fragmentorum duodecim canistra plena.

21 Qui comederunt autem, erant virorum circiter quinque millia, præter fæminas & parvulos.

22 Deinde statim coegit Jesus suos discipulos navim conscendere, & ante se trajicere, dum ipse hominum multitudinem dimittit.

23 Multitudine dimissa, montem conscendit seorsum precandi gratia. Vespere autem cum solus illic esset,

24 jam navis erat in medio lacu, & fluctibus vexabatur: quippe contrario vento.

25 Quarta autem noctis vigilia, venit ad eos Jesus, per lacum ambulans.

26 Quem in lacu ambulantem conspicati ejus discipuli, turbati sunt, spectrum esse dicentes, & præ timore exclamarunt.

27 Hic protinus eos alloquens Jesus: Bono este animo, inquit, ego sum, ne metuite.

28 Et Petrus respondens:

Domine, inquit, sit tu es, jube me ad te venire per aquam

29 Et ille: Veni. Tum degressus de navi Petrus, ingreditur per aquam, ut Jesum adiret.

30 Sed ventum cernens vehementem timuit. & suamergi incipiens, sic exclamavit: Domine, salva me.

31 Tum Jesus continuo porrecta manu eum prehensit, & dixit: O parum adens, inquit, et cur dubitasti?

32 Deinde eis navem ingressus, placatus est ventus.

33 Qui verò erant in navi, ei honorem præbitum venerunt, dicentes: Verè Dei filius es.

34 Ita trajecto lacu venerunt in Gennezarethanum agrum.

35 Eo cognito: incolæ significarunt per omnem finitimam regionem, ut ei adducerentur quibuscunque malè erat,

36 eumque orabant ut vel ejus togæ laciniam tangerent, ac quotquot tetigerunt, sanati sunt.

CAPUT XV.

Pro suis Christus; de lotionem manuum objurgantur iniqui. Quæ vitient. Chananea repulsa: favor. Miracula multa. Septem panes pisciculique.

TUM Hierosolymitani Scribæ & Pharisei Jesum his verbis conveniunt:

2 Cur faciunt tui discipuli contra veterum institutum? quippe qui non lavent manus cum cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in hunc modum: Cur & vos instituto vestro contra Dei præceptum facitis?

4 Deus enim sic præcepit : Honora patrem atque matrem : & qui patri matrive maledixerit, morte plectatur :

5 At vos dicitis, si quis suo patri matrive dixerit, sua donaria illi profutura.

6 Nihil opus esse ut patrem matrémve honoret. Atque ita vestro instituto Dei præceptum rescidistis,

7 Simulatores : rectè vaticinatus est de vobis Esaïas, dicens :

8 Hic populus me & ore accedit, & labiis honorat, sed eorum animus procul abest à me.

9 Frustra autem me venerantur, humanorum præceptorum doctrinam docentes.

10 Deinde advocata hominum multitudo : Audite (inquit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat, coinquinat hominem, sed quod ex ore prodit, id coinquinat hominem.

12 Tunc eum aggressi ejus discipuli, dixerunt ei : Ecquid scis Phariseos, audito isto dicto, esse offensos ?

13 At ille respondens : Omnis planta, inquit, quam meus pater cœlestis non plantavit, extirpabitur.

14 Sinite eos ; duces sunt cæci cæcorum. Cæcus autem cæcum si ducat, ambo in foveam cadent.

15 Hic Petrus eum allocutus est in hunc modum : Explica nobis hanc similitudinem.

16 Et Jesus : Adeone etiam vos tardi estis ? inquit :

17 An nondum intelligitis, quicquid in os intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici ?

18 At quæ ex ore egrediun-

tur, ex animo prodeunt, atque ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt malæ cogitationes, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, maledicta :

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem. Sed illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

21 Inde profectus Jesus, contulit se in Tyrios Sidoniosque tractus.

22 Et ecce mulier Chananæa, ab illis profecta finibus, clamabat ad eum his verbis : Misere mei Domine Davidide ; filia meâ malè furiata est.

23 Sed cùm ille nihil ei respondisset, aggressi eum ejus discipuli sic rogare : Absolve eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille respondens : Non sum missus, inquit, nisi ad oves perditas Israeliticæ domus.

25 Cumque illa venisset, & ei præbens honorem diceret : Domine, succurre mihi :

26 Ille sic respondit : Non convenit sumere liberorum panem, & objicere catellis.

27 Et illa : Ita est, Domine, & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de mensa dominorum suorum.

28 Tum Jesus respondens : O mulier, inquit ei, magna est tua fiducia : obtineto quod vis. Ita sanata est ejus filia, eadem illa hora.

29 Illinc digressus Jesus venit ad lacum Galilææ, & confesso monte confedit ibi.

30 Ad eumque venit ingens hominum multitudo qui secum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jesu pedes abjicerunt : atque ille eos sanavit,

31 Ita ut vulgo, videntes multos loquentes, mutilos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem advocatis discipulis suis, dixit: Miseret me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent quod comedant, & eos dimittere jejunos nolo, ne defetiscantur in via.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquiunt, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem, inquiunt: & paucos pisciculos.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 Sumptosque septem panes & pisces, actis laudibus, fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudini.

37 Omnesque comederunt ad satietatem, suntque sublatae frustorum reliquiae plenae septem sportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum quatuor millia, præter scæminas & pueros.

39 Deinde dimissa hominum multitudine, conscensa navi, venit in fines Magdalanos.

CAPUT XVI.

Pharisæorum questiones, objurgatio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesia fundamentum, robur, claves. Imperatum de Christo silentium. Predicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatitudo.

TUM eum aggressi Pharisei & Sadducei, tentandi gratia rogant, ut sibi signum de cælo ostendat.

2 Quibus ille respondens: Sub vesperum, inquit, dicitis Serenum erit, rubet enim cælum.

3 Et mane: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cælum. Simulatores, cæli faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque natio signum quærit, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis. Deinde relictis illis discessit.

5 Cum trajecissent autem ejus discipuli, obliti fuerant panes fumere.

6 Et Jesus dixit eis: Videte ut Phariseorum Sadduceorumque fermentum caveatis:

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud eò pertinere, quod non sumpsisset panes?

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes: non sumpsisset panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, & quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quatuor millium, & quot receperitis sportas?

11 Qui sit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Phariseorum, ac Sadduceorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Phariseorum, Sadduceorumque doctrinam.

13 Cum venisset autem Jesus in tractum Cæsareæ Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: quem me dicunt homines esse, me filium hominis?

14 Cui illi : Hi Johannem Baptistam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatam aliquem.

15 Et ille : Vos verò (inquit eis) quem me esse dicitis ?

16 Cui Simon Petrus ita respondit : Tu es Christus Dei viventis filius.

17 Et Jesus ei respondens : Beatus es, inquit Simon Jonai-de, quoniam non patefecit istud tibi caro & sanguis, sed pater meus qui in cœlis est.

18 Ego quoque tibi dico : Tu es Petrus, & in hac petra construam meam ecclesiam, quam Orci portæ non superabunt :

19 Tibique cœlestis regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis : & quicquid in terra solveris, erit solutum in cœlis.

20 Tunc præcepit suis discipulis, ut nemini dicerent se esse Jesum Christum.

21 Deinceps cepit Jesus demonstrare suis discipulis, sibi eundem esse Hierosolimam, & multa à senatoribus & pontificibus scribisque patienda, seque occidendum, & tertio die revicturum.

22 Hic Petrus eum prehensum cœpit objurgare, dicens : Parce tibi, Domine, non accidet istud tibi.

23 At ille versus : Abi pone me, Satana, inquit Petro : impedimento mihi es : quippe qui non divina sed humana sapias.

24 Deinde dixit Jesus discipulis suis, Si quis me vult sequi renunciet ipse sibi, tollatque crucem suam, & me sequatur.

25 Nam qui animam suam servare voluerit, eam perdet : qui verò animam suam mea causa perdiderit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, si vel totum mundum lucretur, & animæ suæ iacturam faciat ? aut quid dabit homo, quò animam suam æquiparet ?

27 Est enim venturus filius hominis in sui patris gloria, cum suis angelis : ac tum profuis quemque factis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non prius mortem gustabunt, quàm videant filium hominis venientem in regno suo

CAPUT XVII.

Christi transformatio. Moses & Elias. Petri futilitas. Vocati sunt discipuli. Johannes, Elias, Lucanarius. Apostolorum diffidentia. Fidei precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Christi tributum, à Petri.

POST sex autem dies adhibens Jesus Petrum, & Jacobum, ejusque fratrem Johannem, & in arduum montem seducit.

2 Ac coram eis transfiguratus est, ejusque & facies solis modo resplenduit, & vestimenta tam candida facta sunt, quàm est lux.

3 Et ecce conspecti sunt eis Moses & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jesum alloquens : Domine, inquit, bonum est hic esse nos, Si vis faciamus hic tria tabernacula tibi unum, Moysi unum, & Elia unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes illos obumbravit, & ex nube vox extitit, ita dicens : Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est hunc audite.

6 Hoc audito, magnopere ter-
riti discipuli, cecidere proni.

7 At Jesus eos aggressus, te-
gigit. Surgite, inquit, néve me-
tuite.

8 Tum illi sublati oculis
neminem viderunt, nisi solum
Jesum.

9 Descendentibus autem eis
de monte, præcepit eis Jesus,
ne cui visum illud dicerent, do-
nec filius hominis à mortuis re-
surrexisset.

10 Tunc discipuli sic eum in-
terrogant : Quid ergo dicunt
scribæ, Eliam oportere venire
prius ?

11 Quibus respondens Jesus :
Venturus est quidem prius E-
lias, & instauraturus omnia.

12 Sed scitote Eliam jam ve-
nisse, quem illi non agnove-
runt, sed ei quæ voluere fece-
runt. Sic & filius hominis ab
eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt disci-
puli, eum id sibi de Johanne
Baptista dixisse.

14 Ut autem pervenerant ad
hominum multitudinem, aggres-
sus eum quidam homo, conge-
lulans :

15 sic dixit : Domine mise-
rere mei filii, qui lunaticus est,
& malè habet. Nam sæpe in
ignem, sæpe cedit in aquam.

16 Et quidem eum tuis disci-
pulis adduxi : sed eum non po-
tuerunt sanare.

17 Et Jesus respondens : O
incredula, inquit, pravaque na-
tio : quousque vobiscum ero ?
quousque vos feram ? Adducite
huc eum mihi.

18 Deinde illum increpuit Je-
sus, exiitque ex eo demoni-
um, & sanatus est puer eadem
illa hora.

19 Tum aggressi Jesum di-

scripuli seorsum, quænaverunt,
cur ipsi non potuissent illud ex-
pellere.

20 Propter incredulitatem ve-
stram, inquit, eis. Hoc enim
vobis confirmo, si tantum fidei
habueritis, quantum est gra-
num sinapis, si dixeritis huic
monti, Migra istinc, illuc migra-
bit : nihilque non poteritis.

21 Cæterum hoc genus non
exit, nisi per preces & jejunium.

22 Versantibus autem eis in
Galilæa, dixit eis Jesus : Tra-
dendus est filius hominis in ho-
minum manus :

23 Qui eum interficient, is-
que tertio die resurget. Id illis
valde doluit.

24 Cum venissent autem Ca-
pharnaum, hujusmodi verbis ad-
orti sunt Petrum, qui didrach-
ma exigebant. Non pendit ma-
gister vester didrachma ?

25 Etiam, inquit ille. De-
inde ubi domum ingressus est,
prævenit eum Jesus his verbis :
Quid tibi videtur, Simon ? re-
ges orbis à quibus tributa aut
censum exigunt ? à suisne, an
ab alienis ?

26 Ab alienis, inquit ei Pe-
trus. Et Jesus : Ergo sui sunt
liberi, inquit ei.

27 Sed ne nos offendamus, i
ad lacum, & hamum jacito : &
qui primus extrahetur piscis, e-
um tollito, & aperto ejus ore
staterem invenies : eum capito,
& illis pro me reque dato.

CAPUT XVIII.

*Manfuetudo quantæ, offensi hu-
miles. Scandala, Christi mu-
nus. Pastoris comparatio. La-
dentium castigatio. Discipu-
lorum autoritas. Concordia.
Christus ubi. Condonata inju-
ria. Rex rationes reposcens.
Inclementum pana.*

ILLA hora discipuli Jesum convenerunt, quærentes quis futurus esset in regno cœlesti maximus.

2 Et Jesus advocatum puerum collocavit inter eos, & Hoc vobis, inquit, confirmo, nisi mutati fueritis,

3 Et pueris similes redditi, non intrabitis in cœleste regnum.

4 Quisquis ergo seipsum sum-miserit, ut est hic puer, is erit in regno cœlesti maximus,

5 Et quisquis hujusmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quisquis vero vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præstaret ei suspensa de ejus collo asinaria mola, in maris aquor demergi.

7 Sunt quidem calamitosæ mundo offensiones, tamen offensiones accidere necesse est: sed vix homini per quem accidit offensio.

8 Quod si te tua manus aut pes offendit, abscinde eum, & abjice. Satius est tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quam duas manus aut pedes habentem in sempiternum ignem conjici.

9 Et si te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: satius est tibi unoculum in vitam ingredi, quam duos oculos habentem in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis semper aspicere faciem patris mei, qui in cœlis est.

11 Venit enim filius hominis servatum perdita.

12 Quid vobis videtur? Si

cui homini centum sint oves, & earum una deerraverit, nonne relictis nonaginta novem in montibus, ita quæsitum errantem?

13 Et si eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quam nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non est vestri patris, qui est in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quod si in te peccaverit frater tuus, i reprehensum eum, ita ut tecum ipse solus adsit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unâ tecum insuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve testium de re omni statuatur.

17 Quod si eos non audieris, dicito ecclesiæ. Quod si ne ecclesiam quidem audierit, esto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certo habetote quæcunque in terra ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque in terra solveritis, in cœlo soluta fore.

19 Item certo scitote, si duo vestrum in terra consenserint, quamcunque rem petierint, impetraturos à patre meo, qui in cœlis est:

20 Ubi sunt enim duo tresve meo nomine congregati, illic ego sum inter eos.

21 Tunc aggressus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoscere debeo, ad septiesne?

22 Cui Jesus: non dicam tibi ad septies, sed ad septuagies septies.

23 Itaque similiter accidit in regno cœlesti, ac in homine rege,

rege, qui voluit rationes conferre cum suis servis,

24 Cum cœpisset autem conferre, adductus est ei quidam decies mille talentorum debitor,

25 Qui cum solvendo non esset, iussit eum dominus ejus, uxoremque & liberos & omnes ejus facultates vendi, atque ita solvi;

26 Sed servos procubuit, & ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi solvam.

27 Ita illius servi misertus dominus, eum dimisit, eique debitum condonavit.

28 At servus ille digressus, quandam nactus conservorum suorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtorquet: Solve mihi, inquit, quod debes.

29 Cumque ejus conservus procubisset, & eum oraret, ut se diutius expectaret, sese ei omnia soluturum.

30 Noluit, sed eum in custodiam datum ivit, donec solvisset debitum.

31 Quam rem videntes ejus conservi, ægerrimè tulerunt, dominoque suo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accersitum sic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 Nonne debebas tu vicissim tui conservi misereri, ut & ego tui misertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus, donec solvisset quicquid sibi debebatur.

35 Sic meus quoque cœlestis pater vobis faciet, nisi alii

aliis ex animo delicta condonaveritis.

CAPUT. XIX.

Conjugium, repudium, adulterium.

Deplux eunuchus. Quorum sit cœlum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In ecclesia anceps eventus.

Postquam hanc orationem finivit Jesus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 eumque secuta est ingens hominum multitudo, quos illic sa- navit.

3 Pharisei vero eum, tentandi gratia, convenerunt, quærentes an liceret viro uxorem suam qualibet de causa repudiare?

4 Quibus ille respondit in hunc modum: Non legistis qui principio fecit hominem, eos marem & fœminam fecisse,

5 atque ita pronunciatum esse? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam sunt duo sed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne disjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moses divortii tabulam dari uxoremque repudiari?

8 Quibus ille: Moses utique propter vestram pervicaciam vobis uxores vestras repudiare permisit: verum principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc scitote, quisquis uxorem suam repudiaverit (nisi ob stuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatam duxerit, eum adulterare.

10 Huic discipuli: Si ea est (inquiunt ei) viri cum uxore

conditio non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille : Non omnes hanc rem præstare possunt : sed quibus datum est.

12 Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt & castrati qui ab hominibus castrati sunt : item sunt castrati, qui seipsos, propter regnum cœlestē castraverunt. Qui præstare potest, præstato.

13 Tunc adducti sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac discipulis illos objurantibus,

14 Jesus ita dixit : Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete. Nam talium est cœlestē regnum.

15 Deinde cum illis manus imposuisset, digressus est illinc.

16 Tum quidam eum convenit his verbis : Magister bone, quid boni faciam, ut vitam adipiscar æternam ?

17 Cui ille : Quid me dicis bonum ? Nullus est bonus, nisi unus Deus. Quod si vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quanam ? inquit ille. Et Jesus : Illa inquit. Ne occidito : Ne adulterato : Ne furator : Falsum testimonium ne dicito :

19 Honora patrem atque matrem : & Alterum ut teipsum diligito.

20 Et adolescens : Omnia ista (inquit ei) executus sum à pueritia. Quid mihi restat ?

21 Et Jesus : Si vis esse perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas ; inque pauperes erogato, habiturus in cœlo thesaurum : deinde adesto, & me sequere.

22 His verbis auditis adole-

scens abiit, dolens : quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jesus suos discipulos alloquens : Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficulter in cœlestē regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius esse rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum stupefacti ejus discipuli, dicere, Quis ergo servari potest ?

26 Quos intuitus Jesus, dixit eis : Ab hominibus hoc fieri non potest : at à Deo fieri possunt omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur : En nos reliquimus omnia, teque secuti sumus : quod ergo hinc assequemur ?

28 Et Jesus : Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me secuti estis, in renovata vita, cum sedebit filius hominis in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos quoque in duodecim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Israelitarum.

29 Et quisquis domus, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mei nominis causa reliquerit, is centuplum adipiscetur, & vitam obtinebit sempiternam.

30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

In vinea, operariorum præmia. Mors Christi prædicta, & reditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus. Quot sum Christus. Cæci duo.

Perinde enim accidit in cœlesti regno, ac in homine patrefamilias, qui exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam suam.

2 pactusque operariis singulos denarios in diem, dimisit eos in vineam suam.

3 Deinde circa tertiam horam egressus vidit alios in foro stantes ociosos.

4 & Ite (inquit eis) vos quoque in vineam meam : & quod æquum erit dabo vobis.

5 Atque illi iverunt. Item circa septimam & nonam horam egressus, fecit similiter.

6 Circa undecimam autem horam egressus, offendit alios stantes ociosos : & Quid hic statis (inquit eis) totum diem ociosi ?

7 Cui illi : Quia nemo nos conduxit, inquirunt. Et ille : Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.

8 Sub vesperam autem jubet vineæ dominus procuratori suo, ut vocet operarios, eisque ab ultimis exorsus ad primos, mercedem solvat.

9 Ita cum venissent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios :

10 Item primi cum venissent, arbitrati se plus accepturos, acceperunt & ipsi singulos denarios :

11 quibus acceptis, fremebant contra patremfamilias,

12 dicentes : Hi postremi unam horam operati sunt, & tu eos nobis pares fecisti, qui diu onas ardoremque pertulimus.

13 At ille respondens dixit eorum uni : Amice, non facio tibi injuriam. Nonne mecum denario convenisti ?

14 Aufer tuum & abi. Volo autem huic ultimo tantum dare, quantum tibi.

15 An mihi non licet meis uti meo arbitrato ? An tuus

oculus malus est, quoniam ego bonus sum ?

16 Ita erunt & ultimi primi, & primi ultimi. Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

17 Ascendens autem Jesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos seorsum in via, eisque dixit,

18 En ascendimus Hierosolyma, & filius hominis Pontificibus Scribisque tradetur, qui eum capite damnatum,

19 tradent externis illudendum, & verberandum & crucifigendum, isque die tertio resurget.

20 Tum eum aggressa mater filiorum Zebedæi cum suis filiis, honore præbito, petebat aliquid ab eo.

21 Cui ille : Quid vis ? inquit. Et illa : Jube (inquit ei) ut hi duo mei filii tibi alter dexter, alter sinister affideant in regno tuo.

22 At Jesus respondens : Nescitis quid petatis. Potestis ibidem bibere poculum, quod ego bibiturus sum ? & eodem baptismo, quo ego baptizandus sum, baptizari ? Possimus, inquirunt illi.

23 Et ille : Meum quidem poculum bibetis ; inquit, meoque baptismo baptizabimini. Sed ut mihi dextra lævaque affideatur non est mihi dare, nisi quibus id paratum est à patre meo.

24 Hoc audito, reliqui decem indignati sunt ob duos fratres.

25 At Jesus advocatis eis dixit, Scitis, gentium principes in eas dominari & magnos viros in eas potestatem obnere.

26 Inter vos non sic agetur :
B 6 quin

quin qui volet in vobis maximum fieri, sit vester famulus :

27 Et qui volet in vobis esse primus, esto servus vester.

28 Sicut filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministret ipse, animamque suam in multorum liberationem impendat.

29 Eis autem Hierichunte discedentibus, cum eum sequeretur frequens hominum multitudo,

30 Cæci duo secundum viam sedentes, ubi audiverunt præterire Jesum, sic exclamarunt : Misere nostri, Domine Davidade.

31 Cumque vulgo oburgerentur, ut tacerent, eo clamabant alius, dicentes : misere nostri Domine Davidade,

32 Tum Jesus restitit, & eos vocavit : Quid vultis, inquit, ut vobis faciam ?

33 Cui illi : Domine, inquiunt, ut nostri aperiantur oculi.

34 Jesus vero misericordia motus, eorum tetigit oculos, statimque illi oculis viderunt, & eum secuti sunt.

C A P U T XXI.

Christus ovans athena. Profanum templum. Ficus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum confutatio. Gemini fratres ad vineam. Vineæ parabola secunda. Repudiatus lapis. Gentium gratia : in Christum insidia.

Postquam autem Hierosolymis propinquarent, & Bethphage ad olivarum montem venerunt, misit Jesus duos discipulos,

2 Dicens eis : Ite in vicum qui contra vos est, & protinus invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea : solvitote, & mihi adducitote.

3 Quod si quis vobis aliquid

dixerit, dicetis, Dominum eis agere, & statim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut id acciderit quod à vate dictum fuerat his verbis,

5 Dicite puellæ Sioni : Ecce rex tuus tibi venit mansuetus, insidens asinæ, & asello jumenti pullo.

6 Igitur profecti discipuli, fecerunt sicut mandaverat eis Jesus.

7 Asinamque & pullum adduxerunt, & eis vestimenta sua imposuerunt, & eum super ea collocarunt.

8 Maxima autem hominum multitudo suis vestimentis viam consternere : alii abscissos ex arboribus ramus per viam sternere.

9 Vulgus autem partem præcedens, partim subsequens sic acclaimare, Hosanna Davididæ, bene sit ei qui venit in nomine Domini. Hosanna in supremis.

10 Eo autem ingrosso Hierosolyma, commotâ est tota civitas, dicens : Quis est hic ?

11 Vulgus autem dicebat : Hic est Jesus vates à Nazeretha Galilææ.

12 Et Jesus in Dei templum ingressus, ejicit omnes in templo vendentes & ementes, & nummulariorum mensas sellasque vendentium columbas evertit.

13 Scriptum est, inquit eis : Domus mea domus supplicationis vocabitur : at vos ex ea fecistis speluncam latronum.

14 Cumque eum cæci & claudii in templo adiissent, sanavit eos.

15 Pontifices & Scribæ videntes quam mira fecisset, & pueros in fano Hosanna Davididæ acclaimantes, indignari dixerunt ei :

16 Audis quid hi dicunt ? Etiam, inquit eis Iesus. Nunquamne legistis ? Per os infantium ac lactentium laudem condidis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam, ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repetens esuriit :

19 Et animadversa quadam apud viam ficu, venit ad eam : cumque nihil in ea, nisi folia duntaxat, invenisset, dixit ei : Ne posthac ex te fructus oriatur unquam : statimque ficus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere : Ut subito aruit ficus ?

21 Quibus respondit Iesus : Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solum hoc de ficu facietis, verum etiam si huic monti iusseritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet :

22 Ac quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cum venissent autem in sanum, pontifices & populi senatores eum docentem conveniunt his verbis : Qua potestate ista facis : & quis tibi potestatem istam dedit ?

24 Quibus respondens Iesus, Rogabo vos ego vicissim quiddam, quod si mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam qua potestate hæc faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat : a cælonè, an ab hominibus ? At illi sic apud sese ratiocinari : Si dixerimus a cælo, dicet nobis, Cur ergo ei non credidistis ?

26 Sin dixerimus ab hominibus, vulgus metuimus : om-

nes enim Johannem pro vate habent.

27 Itaque Iesu sic responderunt : Nescimus. Et ille : Nec ego vobis dico, inquit, qua hæc potestate faciam.

28 Quid vobis autem videtur ? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis : Nate, abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille respondens : No-lo, inquit : post tamen mutata sententia ivit.

30 Alterum item iisdem verbis aggressus est. Atque ille, Faciam, Domine, inquit respondens : neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris ? Prior, inquiunt ei. Et Iesus : Credite mihi publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes iustitiæ via, cui vos tamen non credidistis, cum publicani & meretrices crediderint : quod vos cum videritis, non mutastis tandem sententiam, ut ei crederetis.

33 Aliud exemplum audite. Fuit quidam paterfamilias, qui vineam conseruit, & septo circumdedit, in eaque torcular defixit & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus est.

34 Postea instante tempore fructuum, misit servos suos ad agricolas ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehensos ejus servos partim pulsarunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures prioribus misit, sed illi eis idem fecerunt.

37 Postremò misit ad eos filium suum ita cogitans : reverebantur filium meum.

38 Agricolaë verò, viso filio, sic inter sese dixere : Hic est hæres, agite interficiamus eum, & ejus hæreditatē occupemus,

39 Itaque eum ceperunt ; & ejectum extra vineam peremerunt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agricolis ?

41 Cui illi : Malos malè perdet, inquit, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent suis temporibus.

42 Et Jesus : Nunquàmne legistis (inquit eis) in literis ? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli : id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem scitote, auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus editura.

44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, confringeretur : & in quem lapis inciderit, eum conteret.

45 Igitur Pontifices & Pharisei, auditis ejus exemplis, intellexerunt eum de ipsis dicere :

46 sed eum volentes comprehendere, timere vulgus, quòd eum pro vate habebat.

C A P U T XXII.

Regia nuptia. Sordidus conviva.

Electi. Judæorum insidia, capti-

ones. Tributa. Sadducæorum

rejeclio. Præceptorum summa,

Phariseorum ignorantia.

UT Jesus eos iterum his verbis per similitudines allocutus est,

2 In regno cœlesti similiter

accidit atque in rege quodam, qui filii sui nuptias facturus,

3 dimisit servos suos qui invitatos ad nuptias vocarent. Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos misit, dicens : Dicite invitatis, me meum parasse prandium : meos juvenços & altalia esse mactata, & omnia parata, veniant ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, & discesserunt alius in suum prædium, alius ad mercaturam suam.

6 Cæteri comprehensos ejus servos cum ignominia peremerunt.

7 Quo audito iratus rex, misit ed suis copiis, homicidas illos perdidit ; eorumque urbem cremavit.

8 Deinde suis servis ita dixit : Nuptiæ quidem paratæ sunt : sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in trivias, & quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias illi servi, congregarunt quotquot invenerunt, tum malos, tum bonos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ad convivas spectandos, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum.

12 & Amice, inquit ei, qui sit ut huc intraveris sine vestimento nuptiali ? Cumque ille obmutuisset,

13 jussit rex famulis, ut eum pedibus manibusque constrictum, in penitissimas tenebras compingerent, ubi futurus esset ploratus stridorque dentium.

14 Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

15 Tunc Pharisei consilium captum

captum iverunt, de eo in verbis illaqueando.

16 Eique discipulos suos cum Herodianis miserunt, qui dicerent : Magister, scimus te veracem esse, divinamque vitæ viam verè docere, neque quendam curare, quippe qui non spectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid censeas, liceátne pendere tributum Cæsari, necne ?

18 At Jesus cognita eorum malitia, dixit : Quid me tentatis ? simulatores :

19 Ostendite mihi nummum tributarium. Illi ei denarium attulerunt.

20 Et ille : Cujus est imago hæc, inquit eis, & inscriptio ?

21 Cui illi, Cæsaris, inquit. Tunc ille, Solvite igitur (inquit eis) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito, admirati illi, eo relicto discesserunt.

23 Illa die convenerunt eum Sadducæi, qui negant esse resurrectionem, eumque in hunc modum interrogarunt :

24 Magister, jussit Moses, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus uxore ducta obiit, & prole carens reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Itidem & alter, & tertius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mortua est etiam mulier.

28 Igitur, in resurrectione, cujus ex septem erit uxor, cum omnes eam habuerint ?

29 At Jesus respondens illis : Erratis, inquit, non intelligentes literas, neque Dei potestatem.

30 Siquidem in resurrectione nec viri ducunt uxores, nec fœminæ nubunt : sed divinorum angelorum similes sunt in cælo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod vobis à Deo his verbis dictum est ?

32 Ego sum Deus Abrahami, Deus, Isaaci, & Deus Jacobi. Non est Deus mortuorum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito stupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Pharisei verò audientes ab eo confutatos Sadducæos, coiverunt eodem :

35 eumque quidam eorum, legisperitus tentandi gratia sic interrogavit :

36 Magister, quodnam præceptum est in lege maximum ? Cui Jesus :

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente amato :

38 hoc est primum & maximum præceptum. Alterum autem est huic simile.

39 Alterum ut teipsum amato :

40 Ab his duobus præceptis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Phariseis interrogavit eos Jesus in hunc modum :

42 Quid censetis de Christo ? cujus prognatum fore ? Davidis, inquit ei.

43 Et ille : Qui sit ergo (inquit eis) ut eum David afflatu divino Dominum vocet ita dicens :

44 Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dextram, donec tuos hostes effecero scabellum pedum tuorum.

45 Quòd si eum David Dominum

minum vocat, qui fit ut fit ejus prognatus?

46 Itaque nemo ei quicquam respondere potuit, nec eum ab illo die quisquam deinceps interrogare ausus est.

CAPUT XXIII.

Verus doctor, sceleratus, Pharisei in preceptis, simbrisis, mensis, consilio, foro, titulis. Magister qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio: Humilitas. Hypocrita increpatus. Hierosolyma pertinax.

TUNC Jesus plebem discipulosque suos sic allocutus est.

2 In Moſis ſede ſedent Scribæ & Phariſæi.

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite; ſed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt:

4 Quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cum ea ipſi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus: utuntur autem latis cuſtoditoriis magnisque veſtimentorum limbis atque laciniis.

6 Amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis ſeſſiones.

7 Et in foris ſalutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi: unus eſt enim rector veſter Chriſtus, vos vero omnes eſtis fratres.

9 Nêve patrem vobis in terris vocare: unus eſt enim veſter pater qui eſt in cœlis:

10 Nêve reſtores vocemini: unus eſt enim veſtor rector Chriſtus,

11 Quin veſtrûm maximus veſter ſit ſamulus.

12 Quiſquis vero ſeipſum extulerit deprimetur: & quiſquis ſeipſum depreſſerit, extolletur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui cœleſte regnum aliis præcluditis, utpote qui nec intretis ipſi, nec intrare conantes ſinatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui viduarum domos comeditis, idque longarum precum prætextu itaque eo gravioreſ dabitis pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui & mare & terram peragratis, ut unum aſcificatis adventitium: quod ubi factum eſt, efficitis eum duplo gehenna digniorem quam eſtis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, ſi quis per templum juret, nihil eſſe; ſi quis per templi aurum juret, eum teneri.

17 O ſtulti & cæci: utrum enim majus eſt: aurum an templum quod aurum conſecrat?

18 Item ſi quis per aram juraverit, id nihil eſſe: at ſi quis per donarium quod in ea eſt juraverit, eum teneri.

19 O ſtulti & cæci, utrum enim majus eſt? donarium? an ara quæ donarium conſecrat?

20 Itaque qui per arum jurat, iſ & per eam jurat, & per quicquid eſt ſupra ea.

21 Et qui per templum jurat, iſ & per eam jurat, & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, iſ & per Dei ſolium jurat, & per eum qui ſedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi

risæi simulatores, qui mentam & anethum, & cuminum decumatis, omissis quæ sunt in lege graviora, scilicet jure, & pietate, æque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores; qui poculi scutellæque partem exteriorem purgatis, cum ea intus rapina intemperantiaque repleta sint.

26 O Phariseæ cæce, purgatis prius interiora poculi & scutellæ; ut eorum exteriora quoque pura sint.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui similes estis incrustatis sepulchris, quæ foris quidem pulchra videntur sed intus offibus mortuorum, & omni fœditate plena sunt.

28 Sic & vos foris quidem aliis justis esse videmini, sed intus simulationis estis scelerisque pleni.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui vatam sepulchra extruitis, & justorum monumenta ornatis,

30 dicitisque: Si majorum nostrorum temporibus fuissetis, non fuissetis eorum in vatam sanguini focii.

31 Itaque ipsi de vobis testamini, vos eorum esse posteros, qui vates interfecerunt.

32 Et vos majorum vestrorum mensuram complere.

33 Serpentes, viperina progenies, poteritisne gehennæ supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos missus sum vates, & sapientes & literatos, quos partim interficatis, ac in crucem tolletis, partim verberabitis in vestris col-

legiis, ac ex alia in aliam urbem persequemini,

35 ut in vos expetat omnis innocens sanguis in terris effusus, ab Abelis justis sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, Barachæ filii, quem vos inter ædem & aram necastis.

36 Itaque certo scitote horum omnium poenas daturam esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates occidis, & ad te missos lapidas, quoties volui congregare tuos natos, quomodo gallina suos pullos sub alis congregat; & noluisti.

38 Scitote vestrum domum vobis desertam relictam iri.

39 Sic enim habitote, vos non esse me visuros deinceps donec dicatis, Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Templi solo aquatio. Cedet. Fidelium angustia. Pseudo-vates, Consilium afflictis. Orbis judicium. Christi reditus. Veritatis firmitas. Cui nota iudicii momenta. Servus diligens ænequam.

CUM autem egressus Jesus discederet ex fano, venerunt ejus discipuli ostensum ei templi structuram.

2 At Jesus: Videtisne hæc omnia, inquit eis: hoc vobis confirmo, fore ut hic nullus lapis super lapidem relinquatur, quin diruatur.

3 Sedentem autem eum in monte olivarum, aggressi sunt discipuli seorsim his verbis, Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum sit adventus tui, interitusque mundi.

4 Quibus Jesus ita respondit: Videte ne quis vos fallat.

5 Multi enim venient in meo nomine

nomine, qui se Christos esse dicent, multosque decipient.

6 Futurum est autem ut bella bellorumque rumores audiaris : videte ne perturbemini : oportet enim omnia fieri, sed nondum finis erit.

7 Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum, eruntque fames & pestes, & terræ motus certis locis :

8 quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritisque cunctis gentibus invisi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint :

11 existentque multi falsi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scelera, refrigeret multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perseveraverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod sit cunctis gentibus testimonio, ac tum veniet finis.

15 Cum autem calamitosum nefas (quod à Daniele vate prædictum est) stare videritis in loco sacro, qui legit, intelligat :

16 tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes :

17 qui erit in testeo, ne descendat ad auferendum aliquid ex domo sua :

18 & qui erit ruri, nè retrò revertatur ad tollenda sua vestimenta.

19 Hei ventrem ferentibus & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat vestra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hæcenus

ab orbe condito fuit, nec futura est :

22 quid nisi decurtaretur illud tempus nemo prorsus evaderet : sed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc, si quis vobis dixerit : Ecce hic Christus, aut hic, ne creditote,

24 existent enim falsi Christi, falsique vates, qui tanta portenta ac prodigia edent, ut decipiantur (si fieri posset) etiam electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis diceretur in sylvis adesse, ne exitote : si in penetralibus, ne creditote.

27 Ut enim fulgur ab Oriente profectum apparet ad Occidentem sic erit adventus filii hominis.

28 Nam ubicunque erit cadaver, eo congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem post illius temporis calamitatem, sol obscurabitur, neque luna suum splendorem emittet, & stellæ de cælo cadent, cœlique potestates concutientur ;

30 ac tum apparebit in cælo signum filii hominis. Tum verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœlestibus nubibus cum multa potentia atque gloria,

31 qui suos nuncios mittet cum vocalissima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad alterum extremum congregabunt.

32 A ficu autem discite similitudinem. Cum jam ejus rami tenerescunt & enascuntur folia, cognoscitis instare æstatem.

33 Sic vos quoque, cum hæc omnia videbitis, scitote instare præ foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc ætatem præteritam esse, quàm fiant hæc omnia.

35 Etiam si cælum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Caterùm illam diem atque horam nullus scit, ne cœlestes quidem angeli, sed meus pater solus.

37 Ut autem accidit tempore Noe, sic etiam erit adventus filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebant, porabatur, contrahebantur invicem matrimonia, usque ad diem quo Noe in arcam ingressus est,

39 nec ante cognitum est quàm venit diluvium, quod omnes suffulit: sic erit etiam adventus filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur:

41 ex duobus in pistrino molentibus, altera assumetur; altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis qua hora vester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret paterfamilias qua vigilia fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum:

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam qua hora non arbitramini, venturus est filius hominis.

45 Quòd si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus præfecerit suæ familiæ, ut ei alimoniam suo tempore præbeat;

46 beatus est ille servus quem cum venerit ejus herus, offenderit suum officium facientem:

47 profecto (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus:

48 Quòd si malus ille servus cum suo animo cogitans, herum suum diu adventum differre,

49 cœperit pulsare conservos, epularique & potare cum vinolentis:

50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaque hora,

51 & eum diffecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi pioratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obvia sponso. Vigilantia, attributa talenta. Orbis iudicium. Beati, miserieque.

TUNC similiter accidet in regno cœlesti, atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponso.

2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes:

3 quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:

4 at prudentes oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasis.

5 Tardente autem sponso, dormitarunt omnes, dormieruntque.

6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat sponsum, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virginés, suasque lucernas adornarunt.

8 At fatuæ prudentibus dixerunt, Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potius

potius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit sponsus cum quo quæ paratæ erant ingressæ sunt ad nuptias, clausæque sunt fores.

11 Postea veniunt & reliquæ virgines : & Domine, Domine, inquit, aperi nobis.

12 At ille ; profectò non novi vos inquit respondens ;

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam nescitis, qua sit venturus filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit servos suos, eisquæ facultates suas tradidit :

15 & uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro sua cuique facultate : deinde continuo peregrè profectus est.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus est ipse quoque altera duo.

18 Qui vero unum acceperat, ivit cavatum terram, dominique sui pecuniam abdidit.

19 Multo post tempore venit servorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, accessit, & altera quinque obtulit, dicens : Domine, tu mihi quinque talenta tradidisti : en ego altera quinque per ea lucratus sum.

21 Et Dominus : Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis : ego te, qui in paucis fidelis fueris multis præficiam : ingredere in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta ac-

ceperat, accessit : & Domine, inquit tu mihi duo talenta tradidisti : per quæ ego altera duo lucratus sum.

23 Et Dominus : Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis, quoniam tu in paucis fidus fuisti, ego te multis præficiam : ingredere in Domini tui voluptatem.

24 Qui verò unum talentum acceperat, accessit & ipse : & Domine, inquit, sciebam te hominem esse severum, qui & metas ubi non seminasti, & inde colligas ubi non impendisti.

25 Id veritus, ivi obrutum humi tuum talentum : en habet tuum.

26 At Dominus ei respondens : Nequam, inquit, & ignave serve, cum scires me & metere ubi non seminavi, & inde colligere ubi non impendi.

27 Debuiisti meam pecuniam committere mensariis : ita ego cum venissem, meum cum fœnore recepissem.

28 Quamobrem auferite ei talentum, & ei date qui habet talenta decem.

29 Nam omni habenti dabitur ; ita ut abundet : ab eo verò qui non habet, etiam quod habet auferetur.

30 Inutilem verò servum conijcite in imas tenebras, ubi sit ploratus stridorque dentium.

31 Cum autem venerit filius hominis cum sua gloria, necnon omnes sancti angeli cum eo, tum sedebit in suo glorioso tribunali,

32 coramque eo congregabuntur gentes omnes, isque eos alios ab aliis separabit quemadmodum separat pastor oves ab hædis,

33 statuetque oves ad dexteram

ram

lavam

34

erunt

este b

paratu

condit

35

stis mi

bibere

accepit

36

cum

custod

37

debun

vidim

mus ?

dederi

38

hospit

audun

39

egrun

timus

40

Certo

nimo

fecist

41

cessit

semp

angel

42

bun

derit

43

nec

& vi

44

spon

te

tiens

dum

neq

4

bit

qua

feci

ram suam, hœdos autem ad lavam.

34 Deinde edicet rex eis qui erunt ad ejus dexteram: Adeste beati patris mei, possidete paratum vobis regnum ab orbe condito;

35 Nam cùm esurirem, dedistis mihi comedere: cùm sitirem, bibere: me cùm hospes essem, acceperistis:

36 cùm nudus, vestivistis: cùm æger, visitastis: cum in custodia, visistis.

37 Tum justī sic ei respondebunt: Domine, quando te vidimus esurientem, ut paverimus? aut sitientem, ut potum dederimus?

38 quando autem te vidimus hospitem, ut acceperimus? aut nudum ut vestierimus?

39 quando autem te vidimus ægrum aut vinctum ut invisimus?

40 Quibus respondebit rex: Certo scitote, quatenus vel minimo horum meorum fratrum fecistis, vos mihi fecisse.

41 Deinde dicet sinistris: Facessite à me, execrabiles in ignem sempiternum, Diabolo ejusque angelis paratum:

42 qui mihi nec esurienti cibum, nec sitienti potionem dederitis,

43 nec hospitem acceperitis, nec nudum vestieritis, nec ægrum & vinctum visitaveritis.

44 Tum illi quoque sic ei respondebant: Domine, quando te vidimus esurientem aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrum, aut vinctum, neque subvenimus?

45 Quibus ille sic respondit: Profectò (inquam vobis) quatenus vel minimo horum non fecistis, mihi non fecistis.

46 Ita abibunt hi in pœnam sempiternam: justī verò in vitam sempiternam.

CAPUT XXVI.

In Jesum consiliū. Apud Simonem unguentum. Judas proditor. Pascha, Cœna Christi. Petrus audax. Jesus orans. Discipulorum Sopor. Petrus vulnerat. Vulnerantis pœna. Discipulorum fuga. Jesus tractus ad Caiapham. Petri abnegatio, perjurium, penitentia.

Postquam hanc omnem orationem absolvit Jesus, sic allocutus est suos discipulos.

2 Scitis post biduum actum iri Pascha, cùm quidem filius hominis tradetur ad crucifigendum.

3 Tunc coiverunt Pontifices, & Scribæ, & senatores populi, in atrium Pontificis qui dicebatur Caiaphas,

4 & consularunt de Jesu fraudulenter capiendo, ac interficiendo.

5 Sed id festo die faciendum esse negabant, ne tumultus fieret in populo.

6 Cùm esset autem Jesus Bethaniæ in ædibus Simonis Leprosi,

7 accessit ad eum mulier, alabastrum habens unguenti preciosi; quo ejus accumbentis caput perfudit.

8 Quo viso, ejus discipuli indignati dicere: Quorsum ista profusio?

9 cùm posset unguentum hoc vāniri multo, & in pauperes erogari:

10 id quod animadvertens Jesus dixit eis: Quid negotium facessitis mulieri? cum opere bono functa sit erga me.

11 Semper

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, at me non semper habebitis.

12 Nam quod hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me sepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit, ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim, nomine Judas Iscariota Pontifices aggressus, quaesivit ex eis,

15 æquid sibi dare vellet ut eum illis proderit. Cum illi triginta pacti sunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quarebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die, discipuli Jesum conveniunt, quærentes ubinam vellet ut ei Pascha epulandum pararent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique sic dicerent : Magister dicit suum instare tempus, quo sit apud te acturus Pascha cum suis discipulis.

19 Igitur fecerunt discipuli ut eis mandaverit Jesus, & Pascha præpararunt.

20 Vespere autem cum acumberet cum duodecim.

21 Epulantibus eis dixit : Certo scitote, fore ut unus vestrum me prodât.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei singuli dicere : Egone is sum, Domine ?

23 Et ille respondens : Qui mecum manum, inquit, in catino intinxerit, is me prodat.

24 Abit quidem filius hominis, quomodo de eo scriptum est. Sed vae homini illi, per

quem filius hominis prodendus est. Satiùs fuisset homini illi, non nasci.

25 Et Judas, ejus proditor, sic est locutus ! Inne ego sum, Rabbi ? Cui ille : Tu dixisti.

26 Epulantibus autem eis, Jesus panem cepit, actisque laudibus, fregit deditque discipulis. & Accipite, inquit, comedite : hoc est corpus meum.

27 Deinde capto paulo, actisque laudibus dedit eis, & cœcit : Bibite ex eo omnes :

28 Hic enim sanguis meus est novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, non me desinere bibiturum esse de hoc fructu viteo, usque ad illam diem, qua eum bibam vobiscum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus, processi sunt ad montem olivarum.

31 Tum Jesus : Vos omnes inquit eis, me deseretis hac nocte, Scriptum est enim : Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis.

32 Sed postquam resurrexero præcedam vos in Galilæam.

33 At Petrus ei respondens : Etiam si te deseruerint omnes, ego tamen nunquam deseram.

34 Et Jesus : Hoc tibi constamo, inquit ei, fore ut hac ipsa nocte, priusquam gallus cantet, tu me ter neges.

35 At Petrus : Etiam si me tecum moriendum sit, non te negabo. Similiterque etiam omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jesus in locum nomine Gethsemane, & discipulos sic alloquitur : Sedet hic, dum ego illuc ad precandum eo.

37 Tum assumpto Petro, & duodus Zebedæi filiis, dolere cepit atque angere.

38 Deinde dicit eis Jesus : In tanto sum animi dolore, ut emoriar. Manete hic & vigilate mecum.

39 Deinde paululum progressus, pronus procidit, & hunc in modum supplicat : Mi pater, si fieri potest, fac ut effugiam hoc poculum : quanquam non ut ego volo, sed ut tu.

40 Deinde venit ad discipulos, quos nactus dormientes, dicit Petro : Adeone non potuisti unam horam vigilare mecum ?

41 vigilate & orate, ne iniretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

42 Rursus iteratò supplicatum ivit his verbis : Mi pater, si non potest hoc à me declinari poculum, quò minus id bibam, fiat quod tu vis.

43 Deinde ubi venit, offendit eos rursus dormientes : erant enim eorum oculi gravati.

44 Igitur relictis eis, rursus ivit oratum tertio iisdem verbis.

45 Deinde venit ad suos discipulos, & Dormite dehinc, inquit eis, ac requiescite. En adest hora qua filius hominis tradatur in manus improborum.

46 Surgite, eamus : en adest meus proditor.

47 Adhuc eo loquente, ecce aderat Judas unus ex duodecim, & unà cum eo ingens multitudo, cum gladiis, & fustibus, pontificibus senatoribusque populi.

48 Qui eum autem prodidit, dederat eis signum, dicens, Quem osculatus fuero, is est, eum comprehendite.

49 Igitur Jesum protinus aggressus, dixit : Ave Rabbi, eumque deosculatus est.

50 Et Jesus : Amice (inquit ei) quorsum ades ?

51 Tum illi Jesum aggressi manus in eum injecerunt, eumque comprehenderunt. Ecce autem unus comitum Jesu gladium suum admota manu strinxit, & Pontificis servum percussit, eique auriculam amputavit.

52 Tum Jesus : Refer, inquit ei, gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui gladio utuntur, gladio peribunt.

53 An existimas non posse me jam exorare patrem meum, ut mihi plusquam duodecim angelorum legiones præbeat ?

54 Sed quo pacto confierent quæ fieri oportere proditum est literis ?

55 Ea hora dixit Jesus illi multitudini : Vos quasi ad latronem profecti estis cum gladiis & fustibus ad me capiendum. Quotidie apud vos degebam, docens in fano, neque comprehendistis.

56 Hoc verò totum factum est ut vatum scripta comprobarentur. Tunc discipuli omnes eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehensum Jesum abduxerunt ad Caiapham Pontificem, quò Scribæ Senatoresque convenerant.

58 Petrus vero eum procul secutus est, usque ad Pontificis atrium, & introgressus resedit cum ministris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & senatores totusque confessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum occiderent.

60 Nec inveniebant, cumque multi accessissent falsi testes, tamen

tamen non inveniebant. Tandem accesserunt duo falsi testes,

61 qui dixerunt eum dixisse, posse se Dei templum diruere, & triduo instaurare.

62 Tum Pontifex surrexit, & ei dixit: Nihilne respondes? quid testantur hi contra te?

63 Cumque sileret Jesus, Pontifex eum his verbis affatus est: Obtestor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu sis Christus Dei filius.

64 Cui Jesus: Est ut dixisti, inquit: ac scitote futurum esse, ut filium hominis videatis sedentem ad dexteram potestatis, & in nubibus venientem cœlestibus.

65 Tum Pontifex vestimenta sua lacerare, eum impie locutum esse dicens: Quid jam nobis opus est testibus? en nunc audivistis ejus impiam vocem.

66 Quid censetis? Illi verò morte dignum esse respondere. Tum ei faciem conspuere, & colaphos impingere. Alii alapis ferire,

67 dicentes: Divina nobis, Christe, quis fit qui te percussit.

68 Interea Petrum foris in atrio sedentem, aggressa est his verbis ancilla quædam:

69 Tu quoque eras cum Jesu Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit scire se quid illa diceret.

71 Deinde egressum eum in vestibulum conspicata alia, dixit eis qui illic erant: Hic quoque erat cum Jesu Nazareno.

72 Ille verò rursus jurejurando negavit, se novisse hominem.

73 Paulo post qui aderant aggrediuntur Petrum: Profecto inquit, tu quoque ex iis es: nam tua te locutio manifestum reddit.

74 Tum ille se diris agere & jurare cœpit, se non novisse hominem: statimque gallus cantavit.

75 Et Petrus Jesu dictum recordatus, qui sibi dixisset, fore ut priusquam gallus cantaret eum negaret: foras egressus est, & acerbè flevit.

CAPUT XXVII.

Juda mors, Ager emptus, Christi silentium. Barabbas, Mulieris insomnium. Pilati loti Judæorum in semet dira. Jesu cruciatus, Cruci suffixus portatus. Vestes Christi, Tituli Latrones, Probra, Tenebra. Jesus ad patrem. Ejus mortis Portenta, Milites. Humani Jesu, sepulchrum obsignatum custoditum.

MANÈ autem consilium inierunt omnes Pontifices & senatores populi contra Jesum, de eo interficiendo,

2 eumque vinctum abduxerunt, & Pontio Pilato prætor tradiderunt.

3 Tum Judas ejus proditor videns eum esse damnatum, penitens reddidit triginta nummos argenteos Pontificibus Senatoribus,

4 sese peccavisse dicens: quod sanguinem prodidisset innocentem. At illi: Quid ad nos? inquit: tu videris.

5 Ille verò, abjectis in templo nummis, discessit & se loco præfocatum ivit.

6 Pontifices autem, sumptis nummis, dixerunt eos non licere in templi fiscum referre, quippe cum præcium esset sanguinis.

7 Itaque

7 Itaque capto consilio, emerunt eis agrum figuli, ad peregrinorum sepulturam.

8 Ideoque vocatus est ager ille, ager sanguinis, ad hunc diem.

9 Tunc accidit quod à Jeremia vate dictum fuerat his verbis : Itaque sumpserunt triginta argenteos, precium æstimati, quem licitati emerunt ab Israelitis,

10 eosque impenderunt in agrum figuli, quemadmodum mihi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante prætorem, eumque sic prætor interrogavit : Esne tu ex Judæorum ? Cui Jesus : Est ut dicis, respondit.

12 Cumque à Pontificibus & senatoribus accusaretur, nihil respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei : Non audis quæ contra te testantur ?

14 At ille ei ad nullum proprium verbum respondit, adeo ut valde miraretur prætor.

15 Per festum autem solebat prætor unum vincitum plebi remittere quem vellent.

16 Habebant tum quendam vincitum illustrem, nomine Barrabam.

17 Igitur cum convenissent : dixit eis Pilatus, Utrum vultis remittere vobis ? Barrabam, an Jesum, cognomine Christum ?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis esse traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, sic ei significandum curavit ejus uxor : nihil tibi rei sit cum innocente isto : multa enim die secundum quietem passa sum propter eum.

20 Pontifices verò & senato-

res plebi persuaferunt, ut Barrabam peterent, Jesumque perderent.

21 Itaque cum prætor ex eis quaesivisset, utrum duorum vellet ut eis remitteret, dixerunt Barrabam.

22 Et Pilatus : Quid ergo, inquit eis, faciem de Jesu nomine Christo ? Cui omnes, crucifigatur, inquirunt.

23 Et Prætor : Quid enim mali fecit ? At illi vehementius clamare : Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se non solum nihil proficere, sed etiam majorem tumultum fieri, sumpta aqua manus coram plebe lavit, dicens : Ego insons hujus innocentis sanguinis sum ; vos videritis.

25 Et universus populus sic respondit : ejus sanguinem luamus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barrabam remisit eis. Jesum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum prætoriani milites Jesum in prætorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant,

28 eumque spoliatum induunt chlamyde coccino,

29 & contextam ex spinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes : Salve rex Judæorum :

30 eumque conspuunt, & sumpta arundine ei caput contundunt.

31 Deinde, postquam ei illuserunt, spoliant eum chlamyde, ipsiusque vestibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem na&si sunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, quem coegerunt Jesu ferre crucem.

33 Deinde ubi venerunt in locum nomine Golgotha, qui Calvariæ locus appellatur.

34 dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum : quod ille cum gustasset noluit bibere.

35 Eo autem crucifixo, ejus vestimenta sorte jacta dispertiverunt, ut comprobaretur dictum illud vatis : Mea inter sese vestimenta partiti, super veste mea sortem jecerunt.

36 Igitur sedentes eum illic observabant.

37 Posuerant autem supra caput ejus scriptam ejus causam : Hic est Jesus rex Judæorum.

38 Tum cruciunguntur cum eo latrones duo, alter ad dexteram, alter ad sinistram.

39 Qui prateribant autem, ei maledicebant, motantes sua capita,

40 & dicentes : Qui templum destruis, & triduo instauras, serva teipsum. Si Dei filius es, descende de cruce.

41 Similiter & Pontifices cum Scribis & Senatoribus illudentes dicebant,

42 Alios servavit, seipsum servare non potest. Si Israelitarum rex est, descendat nunc de cruce & ei credemus.

43 Deo confidit, liberet nunc eum, si ei favet : quandoquidem dixit esse se Dei filium.

44 Atque idem ei etiam latrones cum eo crucifixi exprobrabant,

47 A sexta autem hora extiterunt per universam terram tenebræ usque ad horam nonam.

46 Circa nonam horam exclamavit Jesus magna voce, di-

cens : Eli eli lamafabachthani : hoc est, Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti ?

47 Quo audito, quidam eorum, qui illic aderant, dicebant eum vocare Eliam.

48 Ac statim cucurrit eorum unus, sumptaque spongia, & aceto repleta, affixaque arundini, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere : Sine, videamus an veniat Elias servatum eum.

50 Jesus autem, cum rursus ingenti voci clamasset, emisit spiritum.

51 Et ecce templi velum in duas partes a summo ad imum fissum est, & tertia commota est & saxa fissa.

52 & monimenta aperta, multaque corpora sanctorum, qui dormiverant surrexerunt,

53 qui ex monumentis egressi, post ejus resurrectionem, ingressi sunt in sanctam urbem, & multis apparuerunt.

54 Centurio verò, & ejus comites, Jesum custodientes, viso terræ motu, & iis quæ acciderant vehementer territi confessi sunt eum verè Dei filium fuisse.

55 Erant autem illic multe mulieres procul spectantes quæ Jesum ex Galilæa secutæ fuerant ei ministrantes.

56 in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Johis mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 Sub vespertum autem venit dives homo ab Arimathæa, nomine Josephus, qui & ipse fuerat a Jesu disciplina ;

58 Is Pilatum aggressus petiit Jesu corpus. Tum Pilatus jussit tradi corpus.

39 Et Josephus sumptum corpus involvit mundo linteo.

60 & in suo novo monimento posuit, quod in saxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad ostium monimenti discessit.

61 cum quidem illic esset Maria Magdalena, & altera Maria, e regione sepulchri sedentes,

62 Postero die, qui est post preparationem, coiverunt Pontifices & Pharisei ad Pilatum,

63 & eum sic allocuti sunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cum adhuc viveret, sese intra tres dies esse resurrecturum.

64 Quare jube muniri sepulchrum usque ad diem tertium, ne forte ejus discipuli eum surreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis surrexisse, atque ita novus oriatum error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis custodiam, inquit: ite id munus vestro modo.

66 Ita illi sepulchrum munus iverunt: & lapidem, præter adhibitam custodiam, sigillarunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad sepulchrum, Custodiam pavor. Angelus ad mulieres, iisdem Jesus obvius. Obvianti custodes. Jesus in Galilea: doctrina ad suos & Baptistam.

EA autem nocte septidui, quæ in primam à Sabbato diem illucescit venit Maria Magdalena, & altera Maria spectatum sepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus. Angelus enim Domini de cælo degressus, venerat a-

volutum lapidem ab ostio, & super eo sedebat.

3 Erat autem ejus species fulguris similis, & indumentum tam album quàm est nix.

4 Atque ejus metu percussæ custodes, pene exanimati sunt.

5 Is angelus sic est mulieres allocutus: Ne metuite vos: Scio vos Jesum quærere crucifixum.

6 Non est hic: surrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 ac protinus ite nunciatum discipulis, eum à mortuis surrexisse, & vos in Galilæam antecedere: illic eum visuros esse. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confestim ex monimento cum metu & ingenti lætitiâ egressæ, id ejus discipulis renunciatum concurrerunt.

9 Ut autem id discipulis renunciatum ibant, ecce Jesus occurrit eis. Salvete inquit. Atque illæ acceperunt, ejusque pedes prehenderunt, & eum veneratæ sunt.

10 Tum Jesus: Ne metuite inquit eis: ite nunciatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam custodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciantum.

12 Atque illi cum senatoribus coiverunt: & capto consilio factis grandem pecuniam militibus dederunt,

13 atque ita dixerunt: Dicite, ejus discipulos venisse noctu, & eum vobis dormientibus surripuisse.

14 Quòd si hoc apud prætor-
rem fuerit auditum, nos id ei
persuadebimus, securosque red-
demus vos.

15 Igitur illi accepta pecu-
nia, fecerunt ut erant edocti,
estque res illa divulgata apud
Judæos ad hunc diem.

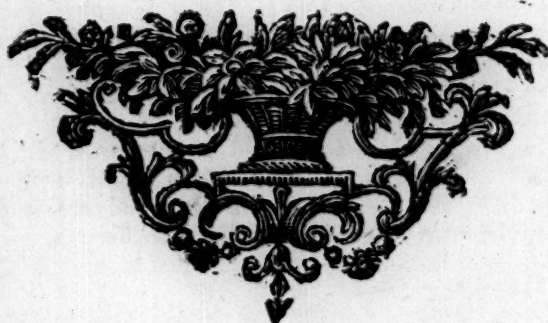
16 Undecim autem discipuli in
Galilæam profecti sunt in mon-
tem, quò eis Jesus præceperat,

17 eumque visum adorarunt :
nonnulli dubitarunt.

18 Et Jesus aggressus eos, hæc
est locutus : Mihi data est om-
nis potestas in cælo & in ter-
ra.

19 Vadite igitur doctum om-
nes gentes, eosque baptizate in
nomen patris & filii, & spiri-
tûs sancti,

20 docentes eos exequi quæ-
cunque vobis præcepi. Ego vo-
bis adfuturus sum perpetuò, us-
que ad finem sæculi.

E V A N-

EVANGELIUM AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

*De Johanne vaticinium: ejusdem
locus actio, concio vestis, cibus,
Christi baptismus, & Johannis.
Baptizatus Jesus. Vox cum col-
lumba. Christi tentatio: ad hunc
angeli: ejus doctrina. Simonis,
Andræ, Jacobi, Johannis vocatio.
Spiritus impurus, Petri socrus.
Ad sacerdotem leprosus.*

Nitium Evangelii Je-
su Christi Dei filii.

2 ut scri ptum est
in vatibus: Ego tibi
meum præmittam
nuncium, qui tibi

viam præparet.

3 Vox clamantis in solitudine:
Parate viam Domini: dirigite se-
mitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in so-
litudine & emendationis vitæ
baptisma publicabat ad peccato-
rum veniam:

5 ad eumque proficebatur to-
ta Judæa regio, ac Hierosolymita-
ni, & ab eo baptizabantur om-
nes in Jordane fluvio, confiten-
tes peccata sua.

6 Erat autem Johannes indu-
tus camelinis pilis, lateribus pel-
liceo cingulo cinctis, volvebatur
que locustis & melle sylvestri.

7 atq; hujusmodi verbis pub-
licè docebat: Venit quidam post
me, aded me præstantior, ut ego
non sim dignus qui ejus calceo-
rum corrigiam pronus solvam.

8 Ego quidem vos aqua bap-
tizavi: at is vos sancto spiritu
baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos

dies veniret Jesus à Nazareth
Galilææ, isque à Johanne bap-
tizatus est in Jordane:

10 qui Johannes simulac ex
aqua agressus est, vidit cælum
findi, & spiritum quasi colum-
bam descendere in eum,

11 exiitque vox ex cælo:
Tu es meus charissimus filius
qui mihi acceptus es.

12 Statimque spiritus eum egit
in solitudinem,

13 ibique fuit in solitudine
dies quadraginta, tentatusque est
à Satana, eratque cum feris, &
ei ministrabant angeli.

14 Postquam autem captus est
Johannes, venit Jesus in Galilæ-
am, divinique regni evangelium
publicavit,

15 dicens, completum esse tem-
pus, & instare Dei regnum, cor-
rigerent, se & evangelio crede-
rent.

16 Ambulans autem apud Ga-
lilææ lacum, vidit Simonem &
Andream ejus fratrem jacentes
in lacum retia: erant enim pis-
catores.

17 Et Jesus dixit eis: Venite
post me, & efficiam ut sitis ho-
minum piscatores.

18 Atq; illi confestim, relictis
suis retibus, eum secuti sunt.

19 Inde paululum progressus
vidit Jacobum Zebedai filium,
& Johannem ejus fratrem, qui
& ipsi in navi reficiebant fundas.

20 Eosque protinus vocavit at-
que illi, patre suo Zebedæo in
navi cum mercenariis relicto,
eum subsequuti sunt.

21 Profecti sunt autem Ca-
phar-

pharnaum, atque ille continuò ingressus Sabbatis in collegium docet.

22 illis ad ejus doctrinam attonitis : quippe qui eos doceret ut potestate præditus non ut Scribæ.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens spiritum, qui sic exclamavit :

24 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene ? venisti perditum nos ? Scio te quis sis, Sanctus Dei.

25 At Jesus eum increpuit, dicens : Obmutesce, & ex isto migra.

26 Tum illum spiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati sunt omnes, ita ut inter sese disceptarent quidnam id esset ? quænam ea foret nova doctrina ? quod per potestatem etiam impuris spiritibus imperaret, itque ei parerent,

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilææ finitima.

29 Simulac autem ex collegio egressi sunt, venerunt in ædes Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis jacebat febricitans, id quod illi ei statim dixerunt :

31 atque ipse eam aggressus, ejus manu prehensa allevavit, eaque protinus liberata febre, cœpit eis ministrare.

32 Sub vesperam autem, occidente sole, adferebantur ad eum omnes malè affecti, ac furiosi,

33 totaque civitas convenerat ad fores,

34 atque ille multos, qui variis morbis vexabantur, sanavit, & multa dæmonia ejecit, neque

sinebat dicere dæmonia, se scire eum esse Christum,

35 Manè autem, multa adhuc nocte, surrexit exiitque Jesus, & abiit in desertum locum, atque illic orabat.

36 Quem consecuti Simon & ejus comites,

37 eumque nacti, dicunt eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille : Eamus inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de causa profectus sum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggressus autem eum leprosus congenulans hujusmodi verbis rogavit : Si vis, potes me purgare.

41 Et Jesus misertus illum porrecta manu tetigit : Volo, inquit ei, purgato.

42 Et simul eo locuto, discessit ab illo lepra, isque purgatus est,

43 Ei autem interminatus, eum protinus ejecit.

44 & Vide, inquit, ne cui quid dicas : sed i ostensum te sacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moyses ut eis essent testimonio.

45 At ille egressus cœpit multa prædicere, & rem ita divulgare, ut Jesus non jam posset palam in urbes ingredi, sed foris desertis in locis esset, cum quidem ad eum veniretur undique.

C A P U T II.

Paralyticus. In peccata Jesus. Levi. Cum Christo peccatores. Cui Christus. Pro discipulis de junio, ac spicis.

CUM autem rursus post aliquot dies ingressus esset Capharnaum,

2 ubi auditum est eum esse domi, protinus tam multi convenerunt

venerint, ut eos ne vestibulum quidem caperet.

3 Ad quos cum verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui à quatuor portabatur.

4 Qui cum ad eum accedere propter hominum turbam non possent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine demisere grabatum in quo jacebat fideratus.

5 Eorum visa fiducia, Jesus, dicit fiderato : Nate, ignoscuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic sedentes qui cum suis animis sic cogitabant :

7 Quis sit, ut hic ita loquatur impiè ? Quis potest ignoscere peccata, nisi unus Deus ?

8 Tum Jesus cum protinus animo suo eos sic secum cogitare cognovisset, dixit eis : Quid ista cogitatis cum vestris animis ?

9 Utrum facilius est dicere fiderato : Ignoscuntur tibi peccata ? an dicere : Surge, & tolle grabatum tuum & ambula ?

10 Atqui ut sciatis potestatem habere filium hominis ignoscendi in terris peccata,

11 tibi dico (inquit fiderato) surge, & sublato grabato tuo abi domum tuam.

12 Atq; ille protinus surrexit, sublatoque grabato exiit coram omnibus, aded ut omnes attoniti Deum collaudarent, sese nihil unquam tale vidisse confitentes.

13 Profectus est autem rursus ad lacum, & ad eum omnes vulgò veniebant, isque eos docebat.

14 Præteriens autem Jesus, conspicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum mensam sedentem dicit ei : Sequere me. Atque ille surrexit, eumque secutus est.

15 Accidit autem ut Jesu in illius ædibus convivante, cum multi publicani & improbi cum eo ejusque discipulis accumberent (erant enim multi qui eum secuti fuerant.)

16 Scribæ & Pharisei, eo viso cum publicanis & improbis cibum capiente, quærent ex ejus discipulis, qui fieret ut cum publicanis & improbis cibum positionemque sumeret ?

17 Quo audito, Jesus dixit eis : Non egent valentes medico, sed male affecti. Non veni vocatam infantes, sed fontes ad frugem.

18 Cum solerent autem Johannis & Phariseorum discipuli jejunare, eum hujusmodi verbis convenerunt : Quis sit ut Johannis & Phariseorum discipuli jejunent ? tui discipuli non jejunent ?

19 Quibus Jesus : possuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis sponsus adest, jejunare ? Quandiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Sed veniet tempus cum eis sponsus auferetur : quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quisquam panni rudis pittacium assuit veteri vestimento. Alioquin novum illud ejus supplementum auferret veteris partem, atque ita deterior fieret fissura.

22 Neque quisquam vinum novum in veteres utres recondit : alioquin rumperet utres vinum novum, & vinum effunderetur, & utres perderentur : sed est vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per fata transeunte, cum Sabbati dies esset, ejus discipuli iter facientes spicas vellerent.

24 Itaque Pharisei dixerunt ei : En, cur faciunt Sabbatis, quod non licet ?

25 Quibus ille : Nunquamne legistis, inquit, quid fecerit David, cum aliquando egeret, & esuriret ; ipse ejusque comites ?

26 Ut Dei domum ingressus, Abiathare Pontifice, apposititis panes (quibus non nisi sacerdotibus vesci fas est) comederit, & suis etiam comitibus imper- tiverit ?

27 Sabbatum (inquit eis) propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus filius est hominis etiam Sabbati.

CAPUT III.

Arida manus. Concilium in Jesum. Discipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Christum de Beelzebub. Peccatum inextinguibile. Quis Christo cognatus.

Ingressus est autem rursus in collegium, ubi cum homo esset aridam habens manum,

2 illi eum observabant, an Sabbato eum sanaret, ut eum inculsarent.

3 Igitur ille homini siccam habenti manum dixit : Surge in medium.

4 Tum illos alloquens : Licetne Sabbatis benefacere, an malefacere ? vitam servare, an interficere ?

5 Cumque illi tacerent, ille eos iratè circum intuitus, eorum animi callum dolens, dicit homini : Extende manum tuam. Atque ille extendit, eaque tam sana reddita est, quàm erat altera.

6 Pharisei vero egressi, protinus cum Herodianis consilium de eo perimendo ceperunt,

7 At Jesus sese cum suis discipulis recepit ad lacum, eumque ingens hominum multitudo à Galilæa secuta est, & à Judæa,

8 & à Hierosolymis, & ab Idumæa, & ab agro Transjordanio ; Tyroque & Sidoni finitimi, cum audivissent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt.

9 Itaque ille suis discipulis mandavit, ut sibi præstò esset navicula, propter turbam ne ab illis premeretur :

10 multos enim sanaverat : itaque ruebant in eum, ut eum rangerent quotquot erant in aliquo cruciatu.

11 Item spiritus impuri, cum eum aspexerant, accidebant ei : & ita clamabant : Tu es Dei filius.

12 Quos ille multum objurabat, ne se manifestum facerent.

13 Ascendit autem in montem & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt.

14 constituit duodecim, qui se comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 quique potestatem haberent curandi morbos, & dæmonia ejiciendi.

16 Imposuit autem Simoni nomen Petrum :

17 itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina imposuit Boanerges, hoc est tonitruu filii :

18 & Andream, & Philip-
pum, & Bartholomæum, & Mat-
thæum, & Thomam, & Jacobum
Alphæi filium, & Thaddæum, &
Simonem Cananitam,

19 & Judam Iscariotam, eum à quo proditus est.

20 Deinde ubi domum venerunt convenit rursus multitudinem, adeo, ut ne cibum quidem capere possent.

21 Quo audito, sui ad eum capiendum profecti sunt: dicebant enim eum esse insanum.

22 Scribæ autem, qui à Hierosolymis descenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic est per similitudines allocutus: Potestne Satanas Satanam ejicere?

24 Quod si quod regnum ab sese diffidet, id regnum stare non potest.

25 Aut siqua domus secum ipsa diffidet, ea domus stare non potest:

26 Quod si Satanas secum ipse pugnat, ac diffidet, stare nequit, sed finem habebit.

27 Non potest quisquam, aliquis potentis suppellectilem, in ejus aedes ingressus, diripere, nisi prius potentem illum vinciat, atque ita demum ejus aedes diripiat.

28 Certò scitote, omnia hominum generi peccata, & quæcunque maledicta dixerint ea esse ignoscenda.

29 Sed qui sancto spiritui maledixerit, nunquam assecuturus est veniam, sed obnoxius est supplicio sempiterno:

30 Quoniam dicebant eum immundum habere spiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, forisque manentes curarunt eum accersendum.

32 Cum quidem eum circumfideret hominum multitudo. Cum igitur illi ei dixissent, adesse foris ejus matrem, & fratres qui eum quærerent,

33 ille sic eis respondit: Quæ est mea mater, meique fratres?

34 Tum circumspexit discipulis, qui se circumfidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quisquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT IV.

Semen jacentis parabola. Cuiusdam per parabolas Christus. Obscuri declaratio. Lucerna locus, usus. An quid vere latens, Relatio par, Seminatio ac messor. Sinapis semen. Jesus in tempestates.

Rursus autem cepit ad lacum docere tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingressus sederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat.

2 multa per similitudines doceret, & inter docendum sic eis diceret:

3 Audite, Profectus est aliquando quidam sator ad serendum:

4 atque inter serendum accidit ut aliquid caderet apud viam, id quod comederunt aereæ volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multam habebat humum, idque statim exortum est, quod profundam terram non haberet:

6 deinde orto Sole, æstuavit, & quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocarunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est,

nt extulerit, partim cum trigesimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cum autem seorsum esset, interrogarunt eum sui, cum duodecim, de ea similitudine.

11 Quibus ille : Vobis datum est, inquit, regni Dei arcanum nosse : at cum illis exteris omnia per similitudines aguntur,

12 ut aspiciant, neque videant : & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant atque ita eis ignoscantur peccata.

13 An nescitis hanc similitudinem ? inquit eis : quo pacto verò similitudines omnes cognoscetis ?

14 Sator sermonem ferit.

15 Secundum viam autem ubi feritur sermo, ii sunt qui simul ac audiverunt, venit Satanas, tollitque satum in eorum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum feruntur, ii sunt, qui cum sermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lætitia.

17 Verum non habent in sese radicem, sed temporarii sunt : deinde orta propter sermonem calamitate, aut insectatione, citò dimoventur.

18 Qui autem in spinas feruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 sed superveniunt hujus vitæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem ita suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim sexagecuplum, partim centuplum,

21 Item hoc dixit eis, Numquid accenditur lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto ? Nonne ut in candelabro ponatur ?

22 Nihil enim est tam occultum quod non sit patefaciendum ; neque quicquam tam arcanè sit, quod non palàm futurum sit.

23 Si quis aures ad audiendum habet, audiat.

24 Videte quid audiat, inquit eis, qua mensura metiemini, metiendum vobis est, & vobis addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, etiam quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat : perinde est cœleste regnum, ac si quis jaciat humi semen,

27 deinde dormiat, atque surgat noctes & dies, seménque germinet, & grandescat, eo nesciente.

28 Nam terra sponte sua parit primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum in spica frumentum.

29 Simulac autem fructus adolevit, ille falcem immittit, quoniam messis adest.

30 Item dicebat : Cui assimilabimus regnum Dei ? aut quid id comparatione comparabimus ?

31 Perinde est ad granum sinapi, quod cum in terra satum est, est quidem omnium terrestrium seminum vel minimum :

32 sed cum est satum, crescit, fitque omnium maximum oleum, tantosque ramos procreat, ut possint sub ejus umbra aereæ volucres nidulari.

33 Hujusmodi similitudinibus multis ad illos verba faciebat prout audire poterant ;

34 nec eos absq; similitudine allo-

loquebatur, sed seorsum discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis illo die sub vesperam: Trajiciamus.

36 Itaque illi, omiſſa hominum multitudine, eum admiserunt, ut erat in navi, cum quidem alia quoque navicula essent una cum eo.

37 Exiit autem tanta venti procella, ut fluctus aded navem invaderent ut ea jam repleretur,

38 cum esset ipse in puppi, super cervicali dormiens. Igitur illi eum excitant, & Magister inquirunt nihilne hoc curas, quod perimus?

39 At ille expergefactus, ventum objurgavit, & lacui dixit: Tace, obmutesce. Itaque sedato vento, magna tranquillitas exiit.

40 Et ille: Adeone timidi estis, inquit eis: qui sit ut fiduciam non habeatis?

41 Illi vero ingenti metu percussi, dicere inter sese: Et quis est hic, ut ei ventus & lacus obediant?

CAPUT V.

Damoniacus à legione. Demersus. Jesus dimissus. Persanati officium grati. Filia rediiva. Profluvium vetus.

Venerunt autem trans lacum in agrum Gadarenorum,

2 eique simulac ex navi egressus est, occurrit ex monimentis homo impurum habens spiritum.

3 in monimentis degere solitus, quem ne catenis quidem poterat vincire quisquam:

4 quippe a quo saepe compedibus catenisque victo, discerptæ fuerant catenæ, & compedes comminutæ: nec eum ququam domare potuerat.

5 Semper autem noctes dieſque in montibus & sepulchretis agens, clamabat, & seipsum lapidibus contundebat.

6 Is viso procul Jesu accurrit, eique honorem præbuit;

7 & ingenti voce clamans, inquit: Quid tibi mecum res est, Jesu supremi Dei fili? Obtestor te per Deum, ne me torqueas,

8 Ille enim ei dicebat: Exi impure spiritus ex homine,

9 eumque interrogabat, quod ei nomen esset, Cui ille respondit: Legio mihi nomen est, quoniam multi sumus:

10 eumque multum orabat, ne eos extra eam regionem mitteret.

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui pascebat.

12 Igitur eum rogarunt demones omnes ut se in porcos mitteret, ut in eos ingrederentur.

13 Id quod simulac eis permisit Jesus, egressi spiritus impuri, ingressi sunt in porcos: atque grex per præceptum in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia) inque lacu suffocati sunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nunciarunt; Itaque profecti homines ad videndum quid accidisset,

15 veniunt ad Jesum, spectantque furiosum illum, sedentem, vestitumque, & sanum mentis, qui legionem habuerat, timueruntque.

16 Cumque eis narrassent, qui viderant, quid accidisset furioso itemque de porcis.

17 ceperunt eum orare, ut ex suis finibus discederet.

18 Eum autem in navem ingressum

gressum, rogabat qui furiosus fuerat, ut esset ei comes.

19 Verum Jesus non permisit ei, sed dixit: Abi domum tuam ad tuos: eisque nunciato quæ tibi dominus, tui miseris, fecerit.

20 Ita ille discessit, coepitque per Decapolim prædicare, quæ sibi fecisset Jesus: id quod mirabantur omnes.

21 Jesu autem rursus in navi trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 cumque esset apud lacum, venit quidam magistorum collegii, nomine Jairus, qui eo viso ei ad pedes accidit:

23 eumque multum oravit, dicens, si solam suam in extremo esse periculo: veniret, eique manus imponeret ut servaretur, ac revalesceret.

24 Ita ille cum eo abiit, tanta eum sequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quadam autem mulier quæ sanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 & multa à multis passa medicis, omni sua re consumpta, non solum nihil profecerat, sed in deterius venerat.

27 cum de Jesu audivisset, venit à tergo inter turbam ejusque vestimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, si vel ejus vestes attingeret, se salvam fore:

29 & protinus aruit ejus fons sanguinis, sensitque se corpore esse ab ea miseria sanatum.

30 Et Jesus statim apud sese vim à se profectam cognoscens, conversus in turba dixit: Quis mea vestimenta tetigit?

31 Cui ejus discipuli: Vides te à turba premi, & quæris quis te tetigerit?

32 Sed cum ille circumspiceret, ut eam videret, quæ id fecerat,

33 territa mulier & tremebunda, sciens quid sibi accidisset, venit, & ei accidit; remque omnem, ut sese habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia servavit: abi salva, & esto à tuo malo sana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magistro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua est, quid jam molestus es magistro?

36 At Jesus simulac quid diceretur andivit, dixit magistro collegii: Ne metue, tantum crede.

37 Non fuit autem quenquam se subsequi, præter Petrum, & Jacobum, & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magistri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes.

39 ingressusque dicit eis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipsa, ejectis omnibus, assumpto puellæ patre atque matre, & suis comitibus, ingreditur eo ubi jacebat puella:

41 ejusque manu prehensa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba sic sonant: Puella, (inquam tibi) surge:

42 statimque surrexit puella & ambulare coepit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti sunt.

43 Præcepit autem eis Jesus magnopere, ne quis id rescisceret, eique cibum dari iussit.

CAPUT VI.

In patria propheta. Apostolorum missio, virtutes, habitus, egestas, mandata, opera. De Jesu sententia. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo pisces, malacia, alia.

Illinc deinde profectus, venit in suam patriam, frequentibus eum ejus discipulis.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, cepit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ est quæ ei data est sapientia, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is est faber, Mariæ filius, Jacobi & Josis, & Judæ, & Simonis frater? & nonne sunt hic apud nos ejus sorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jesus dicebat eis, non esse vatem inhonoratum, nisi in sua patria, & apud consanguineos domique suæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum nisi quod paucos ægrotos impositis manibus sanavit.

6 admiratus eorum infidentiam. Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 vocatosque duodecim, cepit binos dimittere; eisque in spiritus impuros potestatem dedit:

8 Præcepitque ne quid ad iter circumferrent, nisi baculum tantum, non peram, non panem, non æs in crumena:

9 Sed scandalis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubiunque domum ingressi fueritis, illic ma-

netote, donec inde migretis.

11 Et quicumque vos non admiserint, nec audiverint, vos illinc proficiscentes, excutite pulverem, qui superit vestris pedibus, quod sit eis testimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die judicii, quam cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 multaque dæmonia ejiciebant, & multos ægrotos oleo ungebant ac sanabant.

14 Id cum audivisset rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare solitus fuerat, ex mortuis surrexisse, ideoque eum tam esse factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam esse, alii vatem esse, aut ut aliquem vatum.

16 Quo audito, Herodes dicebat, quem ipse decollasset Johannem, eum esse: ex mortuis surrexisse.

17 Nam ipse Herodes Johannem capiendum curaverat, & in custodia vinciendum, propter Herodiadem Philippi sui fratris uxorem, quam ipse duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere sui fratris.

19 Herodias autem imminebat Johanni, eumque interficere volebat: sed non poterat.

20 Propterea quod Herodes Johannem verebatur sciens virum esse justum, atque sanctum, eumque observabat, eique multis in rebus auscultabat, & eum libenter audiebat,

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes optimatibus tribunisque & primatibus Galilææ natalitia dabat :

22 & ingressa ipsius Herodias filia saltavit, Herodique & convivis ita placuit, ut dixerit rex puellæ : Posce me quicquid voles, tibi dabo :

23 eique sic juravit : Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa consuluit suam matrem, ecquid peteret ? Et mater jussit, ut Johannis Baptistæ caput.

25 Itaque illa statim festinanter ad regem ingressa, petiit his verbis : Volo ut mihi des protinus in catino caput Johannis Baptistæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare :

27 misitque confessim rex spiculatorum ; & ei, ut illius caput afferret, imperavit : ille eum in carcere decollatum ivit,

28 & ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit : quod puellæ porro suæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis discipuli venerunt sublatum ejus corpus, idque in monumento posuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jesum apostoli, eique omnia quæque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus jussit eis, ut adessent ipsi seorsim in desertum locum, paululumque requiescerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant tam multi, ut eis ne cibi quidem capiendi otium suppeteret.

32 Itaque discessit in desertum locum, in navi seorsum :

33 quos cum vulgus abire videret, agnoverunt eum multi, & illuc pedestres ex omnibus urbibus concurrerunt ; eosque aggressi, ad eum convenerunt.

34 Itaque egressus Jesus, tantam conspicatus multitudinem, misertus est eorum, quod erant perinde ac pastorem non habentes oves, eosque multa docere aggressus est.

35 Postquam autem jam sera venit hora, ejus discipuli eum hujusmodi verbis sunt aggressi. Desertus est hic locus, & jam sera hora :

36 dimitte eos, ut in finitimos pagos vicisque profecti panes sibi comparent ; nam quod comedant non habent.

37 Et Jesus eis respondens, Præbete vos eis cibum, inquit. Cui illi : Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos pascamus.

38 Et ille : Quot panes habetis ? inquit eis : Ite visum. Quo cognito, cum quinque, & duos pisces dixissent.

39 Jussit illos omnes discumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac postquam in classes distributi centeni & quinquageni discubuerunt,

41 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, cælum suspiciens laudes egit, fregitque panes, & suis discipulis tradidit, ut illis apponerent, duosque pisces distribuit omnibus,

42 comederuntque cuncti ad satietatem.

43 & sublata sunt fragmentorum duodecim canistra plena, necnon ex piscibus :

44 & erant qui comederant virorum circiter quinque millia.

45 Deinde contestim coegit discipulos suos navim conscendere, & antè trajicere ad Bethsaidam, dum ipse turbam illam dimitteret.

46 Postquam illis valedixit, discessit in montem orandi gratia.

47 Sub vesperam cum esset navis in medio lacu, & ipse solus in terra.

48 Vidit eos in remigando vexari: quippe cum ventus esset eis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eosque volebat praterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conspicati, & spectrum esse rati, exclamare:

50 omnes enim eum viderunt; turbatique sunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono este animo, inquit: ego sum, ne timete:

51 ad eosque ascendit in navem & ventos posuit: id quod illi supra modum attoniti, apud sese mirari.

52 Non enim considerabant illos panes, utpote qui torpentibus essent animis.

53 Postquam trajecerunt, venerunt in agrum Genezarethanum:

54 ac simulac appulsi, ex navi egressi sunt incolæ eo cognito,

55 totam illam finitimam regionem percurrerunt, cœperuntque in grabatis malè affectos eò auferre ubi eum esse audiebant.

56 Ac quocumq; intrabat in vicos, in urbes, aut pagos, proponebant per fora ægrotantes, cumque rogabant; ut vel ejus

togæ limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, sanabantur.

CAPUT VII.

Pro discipulis illotis. Phariseorum increpatio. Nos sedantia, Syrophanissa nata, fides, gratia.

Convenerunt autem ad eum Pharisei, & quidam Scribarum, qui Hierosolymis venerant:

2 qui cum vidissent quosdam ejus discipulorum profanis, hoc est, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Pharisei Judæique omnes non nisi sæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum institutum.

4 Item a foro non nisi loti epulantur, aliaque multa sunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde sic eum interrogant Pharisei & Scribæ: Cur non agunt tui discipuli, ut veterum postulat institutio, sed illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille sic respondit, Rectè de vobis simulatoribus vaticinatus est Esaias, ut scriptum est: Hic populus me labiis honorat, cum eorum cor absit à me procul.

7 Verum frustra me venerantur, docentes doctrinas, quæ sunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum institutum, urceorum, poculorumque lotiones: & alia his consimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: Dei præceptum antiquatis ut vestram conservetis institutionem.

10 Moses enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem

trem : & qui patri, matri-
ve maledixerit, morte plecta-
tur.

11 At vos dicitis ? Si quis
patri matrive dixerit : Corban,
hoc est, donarium, quod à me
proficiscetur, id tibi proderit :

12 Ita non finitis eum jam
quicquam suo patri matrive præ-
stare :

13 Dei dictum ista, quam tra-
didistis, institutione rescendentes.
Aque hujuscemodi multa faci-
tis.

14 Tum advocata omni mul-
titudine, dixit eis : Audite me
omnes & intelligite.

15 Nihil est extra hominem,
quod in eum intret, quod eum
possit inquinare : sed quæ ex eo
prodeunt, ea sunt, quæ hominem
polluunt.

16 Si quis aures habet ad au-
diendum, audiat.

17 Ubi autem à turba domum
ingressus est, interrogarunt eum
ejus discipuli de illa similitudi-
ne.

18 Quibus ille : Adeone vos
quoque tardi estis ? An nondum
intelligitis, nihil quod extrinsecus
in hominem intrat, posse eum co-
inquinare ?

19 utpote cum non in ejus
cor, sed in ventrem & in latri-
nam feratur, expurgans omnes
eibos.

20 Sed quod ex homine exit,
inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum
corde podeunt pravæ cogita-
tiones, adulteria, stupra, cæ-
des.

22 furta, avaritiæ, malitiæ,
fraus, libido, malus oculus,
maledicta, superbia, demen-
tia.

23 Hæc omnia mala intrinse-

cus prodeunt, & hominem pol-
luunt.

24 Illinc profectus, diceffit in
Tyri Sidonisque confinia, ingres-
susque domum nolebat id scire
quenquam : sed non potuit la-
tere.

25 Nam cum de eo audivisset
quædam mulier, cujus filia spiri-
tum habebat impurum, venit, &
ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca,
genere Syrophœnissa. Ea rogabat
eum, ut dæmonium expelleret ex
sua filia.

27 At Jesus dixit ei : Sine
prius satiari natos. Non enim con-
venit sumere natorum panem, &
catellis objicere.

28 Et illa : Et si ita est, Do-
mine (inquit ei respondens) tamen
catelli sub mensa comedunt de pu-
erorum micis.

29 Tum ille : propter istud
dictum inquit ei, abi : migravit
dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam
profecta, invenit egressum dæ-
monium, & jacentem in lecto fi-
liam.

31 Rursum profectus ex Ty-
riis Sidonisque finibus venit ad
Galilææ lacum, per medios fines
Decapolis.

32 Eique adductus est surdus
tardiloquus, cui ut manum im-
poneret, rogatus est.

33 Atque ille, eo seorsum ex-
tra turbam seducto, immisit su-
os digitos in ejus aures, spuitque
& ejus linguam tetigit.

34 Et in cœlum intuens, inge-
muit, eique dixit, *Ephata*, hoc
est, aperito :

35 ac protinus illius, & au-
res apertæ, & solutum est linguae
vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quò magis eis præcipiebat, eò magis prædicabant.

37 & majorem in modum oblaquecebant, dicentes eum omnia rectè fecisse, & ut furdi audirent & ut muti loquerentur, efficeret.

CAPUT VIII.

Septem panes. Ostentorum cupidi. Fermentum Phariseorum. Cacus, Petrus de Christo. Jesu mors prædicta. Petrus Satanus, pium 1788.

PER eos dies erat permagna hominum multitudo, ne habebant quod comessent, & Jesus, advocatis suis discipulis, inquit,

2 Miseret me hujus multitudinis: siquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quòd si eos domum jejunos dimiserò, defetiscunt in via: nam eorum nonnulli procul venerunt.

4 Et discipuli ejus sic ei responderunt: Unde possit eos quisquam panibus hic in solitudine satiare?

5 At ille interrogavit; Quot habetis panes? Septem inquit.

6 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere: sumptuosque septem panes, actis gratiis, fregit, suisque tradidit discipulis, ut apponerent: quos illi apposuerunt multitudi-
mini.

7 Cumque paucos haberent pisciculos, ille actis laudibus, jussit eos quoque apponi.

8 Illi vero epulati sunt ad saturationem, suntque sublatae reliquorum fragmentorum sportæ septem.

9 Erant autem qui comederunt, circiter quatuor millia:

10 quibus ille dimissis, confestim conscensa navi cum suis discipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eo profecti Pharisei cœperunt cum eo contendere, postulantes ab eo signum de cœlo, ejus tentandi gratia,

12 At ille animo ingemuit, & dixit: Quid signum quærit hæc natio? pro certo habetote, nullum huic nationi signum datum iri.

13 Deinde relictis eis, rursus conscensa navi trajecit.

14 Obliti autem erant panes sumere, nec nisi unum panem secum habebant in navi.

15 Itaque cum ille eis præciperet, viderent ut Phariseorum Herodisque fermentum caverent.

16 illi inter sese cogitabant ac dicebant, id eo pertinere, quod non haberent panes.

17 Quo cognito, Jesus eis inquit: Quid cogitatis? vos non habere panes? At nondum animadvertitis nec intelligitis: adhuc torpentia habetis corda?

18 oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? neque meministis.

19 Cum illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot canistra plena fragmentorum sustuleritis? Duodecim, inquit ei.

20 Quid cum septem ad quatuor millia? quot plenas fragmentorum sportas? sustulistis? Septem, inquit.

21 Et ille: Quis fit, inquit eis, ut non animadvertatis?

22 Deinde ubi Bethsaidam venit, allatus est ei cacus, quem ut tangeret, rogatus est.

23 Et ille prehensa cæci manu, eum eduxit ex vico & ejus oculos conspuit, eique manus imposuit, & eum interrogavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus dixit: Video homines: nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rursus ille ejus oculis manus imposuit, effecitque ut videret, ita ut restitutus, omnes perspicuè discerneret.

26 Atque ille cum domum dimisit, vetans ne vel in vicum ingrederetur vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus est autem Jesus ejusque discipuli, in vicos Cæsareæ Philippi, atque in via suos discipulos hujusmodi verbis interrogavit: Quem me dicunt homines esse?

28 Cui illi responderunt, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem,

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me esse? Cui Petrus ita respondit: Tu es Christus.

30 At ille eis interdixit, ne cui se indicarent:

31 eosque docere cœpit, oportere filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo post resurgere.

32 Dum ita apertè verba facit, prenedit eum Petrus, & objurgare cœpit.

33 At ille conversus discipulosque suos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi post me Satana quandoquidem non divina sed humana sapis.

34 Tum advocato vulgo cum suis discipulis dixit eis: Qui me pone vult sequi, renunciet sibi-

metipsi suamque crucem tollas, & me sequatur.

35 Nam qui volet animam suam servare, eam perdet: qui verò animam suam mea & Evangelii causa perdiderit, eam servabit.

36 Quid verò proderit homini, si vel totum mundum lucratu fuerit, & animæ suæ jacturam faciat?

37 aut quam dabit homo animæ suæ compensationem?

38 Nam quem mei meorumque doctorum in hac adulterina improbaque natione puduerit, ejus vicissim pudebit filium hominis, cum in patris sui gloria venerit unà cum sanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò scitotes, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante mortem sensuri sint, quam Dei regnum videant venisse cum potentia.

C A P U T IX.

Christus transfiguratur, cælitus celebratur. Precum ac jejunii contra spiritus virtus. Prædicta mors & exsuscitatio. Priorum dominatus. Puerorum beatitas. Quis cum Jesu. Offensarum pœna. Salis, ac pacis momentum.

DEinde sexto post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum & Johannem, eisque in arduum montem solis seorsum ductis, transfiguratus est coram eis,

2 ejusque vestimenta facta sunt fulgentia, tam alba, quàm est nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare possit:

3 eisque conspectus est Elias cum Mose, qui cum Jesu colloquebantur.

4 Tum Petrus sic Jesum allocutus est : Rabbi, bonum est nos hic esse : itaque faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Neciebat autem quid diceret, quippe cum eſſent territi.

6 Exiit autem nubes, quæ illos inumbravit, venitque vox ex nube, dicens : Hic eſt meus chariſſimus filius, hunc audite.

7 Et ſubito circumſpicientes, nullum jam viderunt niſi Jeſum ſolum cum iſtis.

8 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, niſi poſtquam filius hominis ex mortuis reſurrexiſſet.

9 Illi verò apud ſeſe id diſcum retinuerunt, quærentes quid eſſet, ex mortuis reſurgere,

10 Itaque eum interrogarunt de eo quod dicerent ſcribæ Eliam oportere venire prius.

11 Et ille reſpondens eis : Elias quidem prius venturus, & omnia inſtauraturus eſt, idque quemadmodum de filio hominis ſcriptum eſt, multa paſſurum & contemnendum eſſe.

12 Sed ſcitote Eliam veniſſe, & illos ei, quæ voluerint, feciſſe, quemadmodum de eo ſcriptum eſt.

13 Deinde ubi venit ad diſcipulos, vidit circa eos ingentem hominum multitudinem, & cum eis contententes Scribas :

14 ac vulgo ſimulac eum viderunt admirati, eum ſalutatum accurrunt.

15 Ipſe ſcribas interrogavit, quid cum illis contenderent.

16 Cui unus ex turbe reſpondit in hunc modum : Magiſter, adduxi tibi meum filium, qui muſum habet ſpiritum :

17 qui ubi eum corripuit, ita laceret, ut ſpumet, & dentibus ſtrideat ac tabeſcat. Eum ut ejicerent, petii à tuis diſcipulis, ſed nequiverunt.

18 Tum ille ei reſpondens : O diffidens natio, inquit, quouſque tandem vos ſeram ? Adducite eum ad me.

19 Atque ille ad eum adducitur, & ſimulac ille eum vidit, convulſit eum ſpiritus, ita ut col-lapſus humi, volutaretur ſpu-mans.

20 Ille ex ejus patre ſciſcitatus eſt quandiu eſſet cum id ei accidiſſet ? Et pater reſpondit : Jam à pueris :

21 ac ſæpe eum & in ignem jecit, & in aquam, ut eum perderet. Sed ſi quid potes, ſuccurre nobis, noſtri miſertus.

22 Et Jeſus : Siquidem potes (inquit ei) fidere omnia fieri poſſunt ſidenti.

23 Hic protinus exclamans pueri pater, cum lachrymis : Fido, inquit, Domine, ſuccurre meæ diffidentiæ.

24 Videns autem Jeſus vulgus accurre, increpuit impurum ſpiritum, dicens ei : Spiritus ſtulte & ſorde, ego tibi impero, ut ex eo emigres, nec amplius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, eumque vehementer laniando exiit. Atque is perinde fuit ac mortuus, ita ut multi mortuum eſſe dicerent.

26 At Jeſus eum manu prehenſum allevavit, atque ille ſurrexit.

27 Eum autem domum ingreſſum, diſcipuli ſeorſum interrogarunt cur ipſi eum expellere nequiviſſent ?

28 Quibus ille : Hoc genus, in-

inquit, nulla re ejici potest, nisi precibus & jejuniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id sciret quisquam.

30 Docebat enim discipulos suos, eisque dicebat, filium hominis tradendum esse in hominum manus, qui eum interficerent, isque interfectus tertio die resurgeret.

31 At illi eam rem ignorabant, & eum interrogare verebantur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quasi- vit ex eis quid in via inter sese disceptassent?

33 Cumque illi silerent (nam inter sese disceptassent in via, quis esset maximus)

34 ille confedit & vocatis duodecim dixit: Si quis primus esse vult erit omnium ultimus, omniumque famulus.

35 Tum puerum sumpsit, & in eorum medio statuit, eumque complexus ulnis, inquit eis:

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit, non me accipit, sed eum qui me misit.

37 Tum Johannes sic eum est allocutus: Magister, vidimus quendam in tuo nomine ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non sequitur nos.

38 At Jesus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim est qui meo nomine miraculum faciat, qui cito possit mihi maledicere.

39 Nam qui contra nos non est, à nobis est.

40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum meo nomine bibendum dederit, quod Christi

fitis, certo scitote, eum non perdicurum operam.

41 Et qui vel minimum eorum, qui mihi fidem habent, la- serit, satius esset ei, ejus collo molarem lapidem circumponi, eumque in mare dejici.

42 Quod si tibi tua manus of- ficit, abscinde eam. Satius enim est tibi mancum in vitam ingre- di, quam duas habentem manus abire in gehennam, ignem inex- tinctum.

43 Ubi nec eorum vermis in- terit, nec ignis extinguitur.

44 Et si tibi pes tuus officit, abscinde eum: satius est te in vitam claudum ingredi, quam duos habentem pedes in gehennam conjici, in ignem inextin- ctum,

45 ubi nec eorum vermis in- terit, nec ignis extinguitur.

46 Et si tibi unus oculus of- ficit, erue eum: satius est tibi unoculum in Dei regnum ingre- di: quàm duos habentem oculos in ignis gehennam conjici,

47 ubi nec eorum vermis in- terit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne sal- iendi, & omne sacrificium sale saliendum est.

49 Bonum est sal: sed si sal insulsum fiat, quo condietur ip- sum? Habete in vobis sale, & pacem inter vos gerite.

C A P U T X.

Mosis repudium. Christi conjugium, repudium. Puerorum salus at faustitas, bonus quis. Fortuna- rum discrimen. Dei omnipoten- tia. Piorum remuneratio. In- stans lethum Christi. A quo piis dignitas. Christus ad quid. Cacus Bartimæus.

Illinc profectus venit in fi- nes Judææ, per transjorda- num agrum: eumque rursum conve-

conve

ille r

2

izi i

ro u

eum.

3

Quid

4

script

pudia

5

ter v

racia

praco

6

mare

Deus

7

quo

uxor

8

itaqu

caro

9

hom

re

eadem

disci

1

rem

cit,

1

quo

1

pue

ver

ob

1

fus

m

tal

qu

uo

ru

n

e

conve-

convenit vulgus hominum, quos ille rursus, ut solitus erat, docet.

2 Aggressi autem eum Pharisæi interrogarunt, licétne viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis præcepit Moyses?

4 Et illi: Moyses permisit scripto divortii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) perviciam scripsit ille vobis illud præceptum.

6 Sed à creationis primordio marem, & foeminam fecit eos Deus.

7 Hujus causa homo, relicto suo patre atque matre, hærebit uxori suæ,

8 fietque ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogarunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliamque ducit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiato viro suo, nupserit alteri, adulterat.

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret: discipuli verò eos à quibus adducebantur, objurgabant:

14 quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, néve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressurum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impositis, eis bene precatus est.

17 Eo autem iter faciente, accurrit quidam qui eum, flexis ad eum genibus, sic interrogavit: Magister bone, quid faciam, ut vitam adipiscar æternam?

18 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

19 Præcepta nostri: Ne adulterato: ne occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: ne fraudato: honorato tuum patrem atque matrem.

20 Et ille respondens: Magister, inquit, hæc omnia à pueris servavi.

21 Hic Jesus eum intuitus, amavit eique dixit: Unum tibi deest. I venditum quicquid habes, & in pauperes erogato, habiturus in cælo thesaurum: deinde me, crucem ferens, secutum venito.

22 At ille eo dicto mœstus abiit, dolens: quippe qui multis præditus esset opibus.

23 Et Jesus circum intuitus, dicit discipulis suis: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredientur?

24 Hic cum discipuli ejus dicta demirarentur, Jesus rursus sic eos alloquitur: O nati, quàm difficile est fretos pecuniis in Dei regnum ingredi?

25 Facilius est rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

26 Cumque illi vehementius stuperent, sic secum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 Intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

28 Tum Petrus sic dicit ei: Nos quidem, relictis omnibus, te secuti sumus,

29 Et Jesus, Hoc vobis confirmo, inquit respondens, nullum esse, qui domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea & Evangelii causa reliquerit,

30 quin sit & nunc, hoc tempore centuplum, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros inter adversa, & in futuro ævo sempiternam vitam consecuturus.

31 Sed multi & primi erunt ultimi, & ultimi primi,

32 Cum autem Hierosolyma ascenderent, & eos antecederet Jesus, pavebant & inter sequendum formidabant. Et Jesus assumptis rursus duodecim, coepit eis eventura sibi prædicare.

33 Nos quidem ascendimus Hierosolyma, inquit, & filius hominis tradetur Pontificibus atque Scribis, qui eum morte damnabunt, exterisque tradent,

34 Illudendum, verberandum, conspuendum, & interficiendum, & tertia die resurrecturum. Convenerunt autem eum Jacobus, & Johannes,

35 Zebedæi filii, in hac verba: Magister, velimus, ut quod à te postulabimus, id nobis præstes.

36 Quibus ille: Quid vultis ut vobis præstem?

37 Et illi: Da nobis (inquit ei) ut tibi alter ad dexteram, alter ad sinistram assideamus in tua gloria.

38 At Jesus dixit eis, Nescitis quid postuletis. Potestis poculum potare, quod ego potaturus sum? & eodem mecum baptismo baptizari?

39 Possumus, inquiunt. Et Jesus: Poculum quidem quod

ego potaturus sum, potabitis, eodemque mecum baptismo baptizabimini:

40 Sed ut mihi dextra laeva que affideatur, non est meum dare, nisi quibus id paratum est.

41 Hoc audito decem coeperunt de Jacobo & Johanne indignari.

42 At Jesus advocatis eis dixit: Scitis eos, quos videmus imperare extraneis, in eos dominari; & eorum maximos quosque, in eos maximè potestatem obtinere.

43 At in vobis non sic fiet: sed qui vestrum volet fieri inter vos maximus, erit vester famulus:

44 & qui volet fieri vestrum primus, erit omnium servus;

45 Nam filius hominis non venit; ut ipsi ministretur, sed ut ministret ipse, animamque suam in multorum redemptionem impendat.

46 Venerunt autem Hierichuntem: eoque & ejus discipulis ab Hierichunte cum frequenti multitudine discedentibus, Timæi filius Bartimæus, cæcus, qui apud viam sedens mandicabat,

47 ut audivit Jesum esse Nazarenum, coepit ita clamare: Davidide Jesu, miserere mei,

48 Ac multis eum ut taceret objurgantibus, multò magis clamabat: Davidide miserere mei.

49 Tum Jesus restitit, eumque jussit accersi. Cumque illi eum accerserent, & Bono es animo, dicerent, surge; accersite te:

50 ille abjecta veste sua surrexit, & ad Jesum venit.

51 Et Jesus sic eum alloquitur: Quid

Quid tibi vis faciam? Cui cæcus: Magister, inquit ei, ut dispiciam.

52 Et Jesus dixit ei: Abi, et te fiducia servavit. Atque ille protinus dispexit, & Jesum in via secutus est.

CAPUT XI.

Christus ovans in urbem. In ficum dira. Purgatum templum. Conjuratio in Jesum. Fidei virtus ac precatationis. In invidios clementia. Sacerdotum consuetudo.

U M autem Hierosolymæ propinquarent ad Bethaniam, & Bethaniam ad montem olivarum, mittit suorum discipulorum duos:

2 Ite, inquit, in vicum qui est à regione vestri, & protinus in eum intrantes, invenietis vinctum asellum, quem nullus hominum insedit: eum solvite, mihi adducite.

3 Quod si quis ex vobis quaesierit, cur id facietis? dicitote, Dominum eo egere: & statim eum huc dimittet.

4 Ita illi profecti, & asellum foris ad portam vinctum in bivio nacti solvunt.

Et eorum quidam qui illic steterant, ex eis quaesiverunt, quid facerent, qui asellum solverant?

6 Quibus illi dixerunt quemmodum mandaverat Jesus:

7 atque ita permittentibus illis, adduxerunt asellum ad Jesum, & que sua vestimenta superinjecerunt, atque ille superinsecuit.

8 Frequentes autem suis vestimentis viam insternebant: alii abscissas ex arboribus frondes per viam sternere:

9 quique antecedeabant, quique subsequiebantur, sic clamare:

Hosanna; bene sit venienti in nomine Domini:

10 felix veniens regnum in nomine Domini patris nostri Davidis: Hosanna in supremis.

11 Ingressus est autem Hierosolyma Dominus, & in templum: omnibusque circumspexit, cum jam sera esset hora, profectus est Bethaniam cum duodecim.

12 Postridie eis Bethania egressus esuriit,

13 ficumque procul foliosam conspicatus accessit, si quid in ea fore inveniret? Sed ut ad eam venit, nihil invenit nisi folia: nec enim tempus erat ficuum.

14 Itaque sic eam allocutus est Jesus: Nunquam deinceps quicquam ex te fructum comedat. Audiebant autem ejus discipuli.

15 Deinde veniunt Hierosolymam, & ingressus in fanum Jesus, coepit ejicere vendentes & ementes in fano, & nummulariorum mensas, & sellas vendentium columbas evertit,

16 neque sinebat quenquam per fanum ferre vasa,

17 atque his verbis eos alloquens docebat: Nonne est scriptum, Domus mea domus supplicationis vocabitur cunctis gentibus: & vos ex ea latronum speluncam fecistis.

18 Hoc audito, Scribæ & Pontifices eum perdere studebant. Mutuebant enim eum: quippe cujus doctrinam stupebat omne vulgus.

19 Sub vesperam autem egressus est ex urbe.

20 Mane prætereuntes, vident siccata à radicibus ficum:

21 id quod recordatus Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus,

tus, quam tu execratus es, au-
ruit.

22 Et Jesus respondens, in-
quit: Habete fidem Deo:

23 hoc vobis confirmo, si quis
jusserit huic monti ut amovea-
tur, & in mare jaciatur, nec a-
nimo dubitaverit, sed quæ dicet
crediderit eventura, continget
ei quicquid dixerit:

24 Itaque sic vobis dico:
quicquid orantes postulatis cre-
dite vos assecuturos, & vobis con-
tinget.

25 Oraturi autem ignoscite, si
quid habetis, quod de quopiam
expostuletis: ut vester quoque
pater, qui in celis est, vestra de-
licta vobis ignoscat.

26 Quod nisi ignoscetis, ne
pater quidem vester, qui in cœ-
lis est, vobis delicta vestra ig-
noscat.

27 Deinde rursus veniunt
Hierosolymam, eumque in fano
ambulantem Pontifices, Scribæ-
que & Senatores conveniunt his
verbis:

28 Qua potestate ista facis? &
quis istam tibi ista faciendi po-
testatem dedit?

29 Quibus respondens Jesus:
Interrogabo ego quoque vos quid-
dam, inquit: quod si mihi re-
sponderitis, dicam vobis qua po-
testate hæc faciam.

30 Johannis baptisma à cœlo-
ne erat, an ab hominibus? re-
spondete mihi.

31 At illi sic secum cogitare:
Si à cœlo dixerimus, dicet: Cur
ergo ei non credidistis?

32 sin ab hominibus dixissent,
mituebant populum: omnes e-
nim Johannem verè vatem esse
ducebant.

33 Itaque Jesu responde-
runt, nescire se. Et Jesus eis
sic respondit: Nec ego vobis

dico, quia hæc potestate faci-
am.

CAPUT XII.

*Vinea bene instructa, servi, Hæres,
Cultorum punitio, & vinea lo-
catio. Lapis offendiculi. De
Casarique danda. Sadduceorum
confutatio. Deus quorum sit
Præcepta duo. Quæstio Christi
de Davide. Scribarum ambi-
tio, avaritia, vidua munuscu-
lum.*

TUM per similitudines eos
alloqui orsus est. Vineam
consecvit quidam, & sepe circun-
dedit, & torcular dehixit, tur-
rimque construxit, & eam loca-
vit agricolis, deinde peregrè pro-
fectus est.

2 Post suo tempore misit ad
agricolas, servum, ut ab eis de
vineæ fructu perciperet.

3 At illi eum ceperunt, ver-
beraruntque, & inanem dimise-
runt.

4 Cumque rursus ad eos misit
alium servum, illi ei quoque
caput lapidibus contuderunt,
eumque contumeliosè dimise-
runt.

5 Rursus alium misit, quem
etiam interfecerunt, aliosque mul-
tos partim verberarunt, partim
necarunt.

6 Igitur cum adhuc unum ha-
berit filium sibi charissimum, mi-
sit eum quoque ad illos ultimum,
cogitans fore ut suum filium re-
vererentur,

7 At illi agricolæ sic inter sese
dicere? Hic est Hæres, agite, in-
terficiamus eum, & nostra erit
hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, neca-
runtque, & ex vinea ejecerunt.

9 Quid ergo faciet vineæ do-
minus? Veniet, agricolæque per-
det, & aliis vineam dabit.

10 Anne illud quidem scrip-
tum

10 Anne illud quidem scriptum legistis? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput angeli:

11 id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

12 At illi eum capere conari, quippe qui eum similitudinem illam contra ipsos dixisse intelligerent, sed metuerunt plebem. Igitur eo relicto digressi,

13 mittunt ad eum Phariseorum & Herodianorum quosdam, qui eum virbis irretirent.

14 Hi eum huiusmodi oratione aggressi sunt: Magister, scimus veracem esse te, neque quinquam curare, quippe qui ad hominum personam non spectes, sed verò divinam vitæ viam doceas. Licetne censum Cæsari pendere, an non? pendamus, an non pendamus?

15 At ille eorum simulationem intelligens: Quid me tentaris? inquit eis: afferte mihi denarium, ut videam.

16 Cumque illi attulissent: Cujus est, inquit eis, imago hæc & inscriptio? Cæsaris, inquirunt.

17 Et Jesus respondens eis: Solvite igitur, inquit, Cæsariana Cæsari & divina Deo. Illi verò eum admirari.

18 Tum eum convenerunt Sadducæi, qui quidum resurrectionem esse negant, & sic interrogaverunt:

19 Magister, scripsit nobis Moyses, si cuius frater moriatur, uxore superstiti, nec liberos reliquerit, ut ducat ejus frater ejus uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

20 Septem fratres fuerunt, quorum primus ducta uxore mortuus est, nulla prole superstiti,

21 Itemque secundus eadem ducta mortuus est nec ipse prolem reliquit. Similiterque tertius:

22 denique septem illi eam duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Postrema omnium mortua est etiam femina.

23 Igitur in resurrectione, cum resurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cum septem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Jesus respondens: Nimirum ideo erratis, inquit eis, quòd scripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cum enim à morte resurrectum fuerit, nulla conjunguntur connubia, sed erunt angelorum similes, qui sunt in cælis.

26 De mortuis autem, quod resurgant, non legistis in Moysis libro, in rubo, ut eum sic allocutus sit Deus? Ego Deus Abrahami, & Isaaci, & Jacobi.

27 Non est mortuorum Deus, sed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum Scribarum quidam, auditis eis disceptantibus, videns eum illis rectè respondisse, accessit, & ex eo quaesivit quodnam esset omnium præceptorum primum;

29 Cui Jesus sic respondit: Primum omnium præceptorum est: Audi Israelita: Dominus Deus vester, Dominus unus est,

30 itaque Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente, totisque viribus amato. Hoc primum est præceptum.

31 Huic simile est alterum: Alterum ut teipsum amato. His majus aliud præceptum nullum est.

32 Et Scriba : Recte magister, professò, dixisti. Nam unus est Deus, præterea nullus.

33 quem toto corde, omni studio, toto animo, summaque ope amare, necnon alios ut se ipsum amare, plus est quam omnes victimæ & sacrificia.

34 Hic Jesus, eum cordatè respondisse videns, dixit ei : Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jesus in fano docens, sic verba fecit : Qui fit ut dicant Scribæ, fore ut Christus genus ducat à Davide ?

36 cùm ipse David sancti spiritus instinctu dixerit : Ait Dominus Domino meo : sede ad meam dexteram, donec efficiam ex hostibus tuis tuorum pedum subsellium ?

37 Cum igitur eum dicat ipse David Dominum, unde fit ut sit ejus prognatus ? Cumque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 sic eis inter docendum dicebat : Cavete à Scribis, qui stolati incedere amant, & in foris salutationes,

39 & in collegiis primas sessiones, & in cœnes prima accubandi loca :

40 qui viduarum domos devorant, & per ostentationem prolixè orant. Hi graviores pœnas dabunt,

41 Sedens autem Jesus è regione fisci, spectabat, ut multitudo conferret æs in fiscum. Ac multis divitibus multa conferentibus,

42 venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Est autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis suis

discipulis : Certò scitote, inquit, eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contulisse, qui contulerunt in fiscum.

44 Omnes enim ex eo quod ipsis supererat, contulerunt : at hæc, sua penuria quicquid habebat, totum victum suum contulit.

CAPUT XIII.

Templi ruina. Pseudochristi. Orbis calamitates. Piorum æramna, consolatio. Familiae dissidia; beati. Celi prodigia, coacti pii. Christi veritas perpetua. Judicii hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus discipulorum sic dixit : Magister, vide quanta lapides, & structuræ.

2 Cui respondens Jesus : Videtis, inquit, has ingentes structuras : ita dissolventur, ut nullus lapidi impositus relinquetur.

3 Deinde sedentem eum in monte olivarum è regione fani, interrogarunt seorsim Petrus & Jacobus & Johannes, & Andreas, his verbis,

4 Dic nobis quando hæc structura sint, & quod signum significabit hæc perficienda omnia :

5 Et Jesus eis respondens, sic loquitur : Videte ne quis vos seducat.

6 Venient enim multi in meo nomine : dicentes se eum esse, multosque fallent.

7 Cum autem bella, bellique rumores audietis, nolite turbari : oportet enim ea fieri, sed non diutum erit finis.

8 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea erunt dolorum principia.

9 Sed prospicitote vos vobis
 ipsis : sistemini enim in confes-
 sus & collegia : vapulabitis, &
 ad magistratus, regesque ducemini
 mea causa, quod sit eis testi-
 monio,

10 ac per omnes gentes oportet
 prius Evangelium publicari :

11 Cum autem ducemini, ac
 sistemini, nolite prius cogitare
 aut præmeditari dicenda, sed
 quod vobis eadem hora suggeretur,
 id dicitore. Non enim
 vos eritis qui loquimini, sed
 spiritus sanctus.

12 Tradet autem fratrem fratrem
 ad mortem, & pater filium,
 consurgentque in parentes nati,
 & eos necabunt,

13 eritisque omnibus invidi
 propter nomen meum : sed qui
 ad finem pertulerit, is servabitur.

14 Cum autem calamitosam
 nefas à Daniele vate prædictum
 stare videbitis ubi non debet,
 qui legit animadvertat : tum
 qui erunt in Judæa, fugiant in
 montes ;

15 & qui erat in tecto ne descendat
 ad ædes, nec ingrediatur
 ad auferendum aliquid ex suis
 sedibus :

16 & qui ruri erit, ne gradum
 referat, suæ vestis auferendæ
 gratia.

17 Hei uterum ferentibus, &
 lactantibus illo tempore.

18 Optate vero ne accidat
 hyeme vestra fuga.

19 Erit enim temporis illius
 calamitas, quanta nec à rerum
 quas Deus creavit creatione fuit
 adhuc, nec postea futura est.

20 Quod nisi Dominus tempus
 illud decurraret, nullus mortali-
 um evaderet : sed propter electos,
 quos delegit, decurrabit id
 tempus.

21 Tum si quis vobis dixerit,
 hic aut illic adesse Christum, ne
 creditore.

22 Existent enim falsi Christi,
 falsique vates, qui prodigiosa &
 portentosa designabunt, ad decipi-
 endos, si fieri posset, etiam
 electos.

23 Vos vero prospicite : en
 prædixi vobis omnia.

24 Sed illo tempore, post calamitatem
 illam, sol obscurabitur, & luna
 suum splendorem non emittet,

25 & cœli stellæ decident, cœlestesque
 potestates commovebuntur.

26 Deinde cernetur filius hominis
 veniens in nubibus cum magna
 potentia atque gloriâ

27 ac tunc suis dimissis nunciis,
 congregabit electos suos à quatuor
 ventis, ab ultimis terris ad
 extremum cœli.

28 A ficu autem discite exemplum :
 Cum jam ejus rami teneri sunt,
 eaq; folia procreat, intelligitis
 instare æstatem.

29 Sic & vos cum hæc fieri
 videbitis, scitote propè adesse
 pro foribus.

30 Hoc vobis confirmo, non ante præteritum
 esse hoc seculum quam fiant hæc omnia.

31 Cœlum licet & terra intereant,
 mea dicta non interibunt.

32 Cæterum diem illam & horam
 nullus scit, ne angeli quidem
 cœlestes, neque filius, sed tantum
 pater.

33 Videte ut vigiletis, & or-
 retis : nescitis enim quando tem-
 pus futurum sit :

34 quemadmodum peregrinans
 homo, qui suam domum reliquit,
 suisque servis potestatem, & suum
 cuique munus assignavit, & janitori
 ut vigilarer, munda-
 vit.

35 Vigilate igitur : nescitis enim quando domus dominus venturus sit, serò, an media nocte, an galilino, an mane :

36 ne si de improvviso venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

C A P U T XIV.

In Christum insidia. Unguentum apud Simonem : defensa mulier. Judas proditor. Pascha, Cæna dominica. Petri temeritas, Jesu angor, Precatio terna, discipulorum sopor. Captus Jesus, suorum fuga. Falsi testes. Jesus de seipso, spretns, idus. Petrus deficiens, perjurus, lugeris.

CUM autem futurum esset Pascha & Azymalia post biduum, studebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere :

2 sed die festo faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniz in domo Simonis leprosi eo accubante, venit mulier habens alabastrum unguenti spicatz rardi preciosi, quæ contracta alabastro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud se indignabantur, atque ita dicebant : Quorsum hæc unguenti iactura facta est ?

5 poterat hoc plusquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illic sic adversus eam fremunt.

6 Jesus dixit : Sinite eam : quid negotium ei facessitis ? bono opere functa est erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, quibus quando cunque voletis, benefacere possitis : at me non semper habebitis.

8 Quod potuit hæc, fecit : anticipavit meum corpus ad sepulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, ubicunque toto orbe publicabitur hoc evangelium, etiam quid eg fecerit, dicetur, ad ejus memoriam.

10 Judas autem Iscariotæ, unus ex duodecim, Pontifices adiit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito latati, promiserunt ei pecuniam se daturus. Itaque quærebat, quo pacto eum posset opportunè prodere.

12 Primo autem azymalium die, cum pascha immolandum foret, sic ei dicunt ejus discipuli : Ubi vis ut tibi epulandum Pascha præparatum eamus ?

13 Tum ille discipulorum suorum duos dimittit, eisque dicit : Ite in urbem : occurret vobis quidam aquæ fictile portans : eum sequimini,

14 & quo intraverit, sic dicite patrifamilias : Quærit magister ubi sit mansio, ubi Pascha cum discipulis suis polluceat ?

15 Ipse verò vobis ingens cenaculum ostendet, instratum ac paratum, illic nobis præparate.

16 Ita profecti ejus discipuli, venerunt in urbem : & nacti quæ ille eis dixerat, Pascha præparaverunt.

17 Deinde sub vesperam venit Jesus cum duodecim,

18 Ac discumbentibus & epulantibus eis, dixit : Certo sciatis fore, ut unus ex vobis me prodatur, qui mecum epulatur.

19 Illi vero dolere coeperunt, eique singuli dicere : Isne ego sum ? Et alius : Isne ego sum ?

20 Quibus ille respondens : Unus est ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catinum.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo scriptum est. Sed vix homini illi per quem filius hominis prodendus est. Præstaret homini illi nunquam esse natum.

22 Epulantibus autem eis Jesus sumptum panem, actis laudibus, fregit, eisque dedit, & dixit : Accipite, comedite, hoc est corpus meum.

23 Deinde sumptum poculum, gratis actis, dedit eis : biberuntque ex eo omnes :

24 atque ille eis dixit : Hic est sanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certò dico, non me amplius bibitorum ex fœtu vitæ, usque ad illam diem, cum eum bibam novum in regno Dei.

26 Deinde ludibus dictis profecti sunt in montem olivæ.

27 eisque sic dicit Jesus : Vos me omnes hac nocte deseretis : siquidem scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur ovæ.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 At Petrus dixit ei : Etiam si omnes deserant, at ego non item.

30 Cui Jesus : Hoc tibi confituro, inquit, fore ut hodie in hac nocte, priusquam bis gallus canter, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicebat : Imò etiam si me una tecum mori oporteat, non abnegabo te : itidemque etiam omnes alii dicebant.

32 Deinde ubi venerunt in locum, cui nomen est Gethsemani,

dixit suis discipulis : Sedete hic, dum ego oratum eo :

33 assumptisque unà secum Petro, & Jacobo, & Johanne, cœpit turbari atque angī.

34 eisque dixit : Præ animi dolore emoror. Manete hic, & vigilate.

35 Tum paulum progressus, procidit humi, oravitque ut si fieri posset, horam illam declinaret :

36 & : Abba pater, inquit, omnia tu potes : averte hoc à me poculum. Verùm non quod ego volo, sed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes nactus, dicit Petro : Simon, dormis ? non potuisti unam horam vigilare ?

38 Vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

39 Deinde rursus oratum ivit, eademque verba dixit :

40 ac reversus, eos rursus dormientes offendit : eorum oculis ita gravatis, ut nescirent quid ei responderent.

41 Deinde tertio venit, & : Dormite iam, inquit, & requiescite. Satis est, venit hora, ecce traditur filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, adventit Judas qui unus erat ex duodecim, comitante frequenti multitudine cum gladiis & fustibus, à Pontificibus & Scribis, ac Senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor signum dicens : Quem osculatus fuero, is est : eum capite, & tuto abducite.

45 Igitur simulac venis, eum adit, & ei dicit : Magister, magister : eumque deosculatus est :

46 Illi verò in eum manus iniecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, stricto ense percussit Pontificis servum, eique abstulit auriculam.

48 Et Jesus illos sic est allocutus: Tanquam ad latronem exitis cum gladiis & fustibus, ad me comprehendendum:

49 quotidie eram apud vos in fano docens, neque me cepistis: sed ea fieri oportet, quæ scripta sũt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cumque adolescens quidam eum sequeretur, linteo nudum corpus indutus, adolescentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jesum ad Pontificem; ad eumque conveniant omnes Pontifices, & senatores atque Scribæ.

54 Eum procul secutus Petrus usque in Pontificis atrium una cum famulis residet, seque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totusque confessus, quærebant contra Jesum testimonium ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adversus eum falsa testificabantur, sed consentanea non erant testimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contra eum falsa testabantur, ita dicentes,

58 Nos eum audivimus dicentem se templum hoc manufactum esse dissoluturum, & triduo aliud non manufactum extructurum.

59 Sed ne sic quidem consentanea erant eorum testimonia.

60 Tum Pontifex in medium surrexit, & Jesum sic interrogavit: Nihilne respondes? quid est, quod hi contra te testantur?

61 At Jesus filebat, nihilque respondebat. Rursum Pontifex eum hujusmodi verbis interrogavit: Tunc es Christus celebrandi Dei filius?

62 Et Jesus: Sum, inquit: & videbitis hominis filium sedentem ad dexteram potentiae, & cum cælestibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare suas vestes: Quid adhuc nobis opus est testibus? inquit:

64 audivistis impiam vocem: quid vobis videtur? Illi verò eum omnes ut morte dignum damnaverunt:

65 cœperuntque eum quidam conspuere, eique faciem obvelare & colaphos impingere, ac dicere, Divina: eique alapas impingebant ministri.

66 Cum esset autem Petrus intra in atrio, venit quædam ancillarum Pontifices,

67 & viso Petro sese calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quod eum Nazareno Jesu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: nescio, nec intelligo quid dicas. Deinde foras in vestibulum egressus est, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viso rursum cœpit dicere eis qui aderant, eum ex illis esse.

70 At ille rursum negavit. Paulo post rursum qui aderant dicunt Petro, Profecto tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cœpit detestari, & jurare, sese non novisse hominem illum, quem illi dicerent:

72 & iterum gallus cecinit. Tum Petrus recordatus ejus quod ei dixerat Jesus, fore ut priusquam his caneret gallus, ter eum negaret, coepit flere.

CAPUT XV.

Christus ad Pilatum, Judæorum rex: Barrabas absolutus. Jesu supplicium, titulus, dicitur, tenebra. Christi gemitus, potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi monimentum.

MANè protinus inito consilio; Pontifices una cum Senatoribus & Scribis, totusque confessus, Jesum colligant, abducentque Pilato tradunt.

2 Eam Pilatus interrogavit, essetne Judæorum rex: Cui ille respondens: Ut tu dicis, inquit.

3 Cumque eum vehementer accusarent Pontifices,

4 Pilatus eum rursus his verbis interrogavit: Nihilne respondes? vide quanta contra te testificentur.

5 At Jesus nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis festis eis laxare unum vinctum, quemcunque postulassent.

7 Erat quidam nomine Barrabas cum seditionis vinctus, qui in seditione cædem fecerant.

8 Itaque coeperunt vulgò clamantes id exigere, quod ille semper eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: Vultis ut vobis Judæorum regem solvam?

10 Sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus esse traditum.

11 Pontifices verò plebem instigarunt, ut sibi Barrabam potius ab illo laxari postularer.

12 Et Pilatus rursus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit: ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denud clamabant: Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi ed acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barrabam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est, prætorium, educto, totam cohortem convocant,

17 eumque purpura induunt, & ei implexam spineam coronam imponunt.

18 eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 ejusque caput arundine tundunt, & eam conspuunt, ac positis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum purpura ipsiusque vestimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 & prætereuntum quendam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 eamque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariæ locum significat:

23 Et ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, partiti sunt ejus vestimenta, jacta super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tercia cum eum crucifixerunt,

26 inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM:

27 & cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet : Et inter sceleratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes : Vah qui templum dissolvis, & triduo instauras,

30 serva teipsum, & de cruce descende.

31 Similiter & Pontifices inter sese illudentes, cum Scribes dicebant : Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Israelitarum rex, descendat nunc de cruce ut eo viso credamus. Item qui eum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem extiterunt per totam terram tenebræ, usque ad horam nonam.

34 Ac hora nona exclamavit Jesus magna voce dicens : Eloi, eloi, lamaſabachthani : quorum verborum hæc notio est : Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti ?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vocare.

36 Quidam autem accurrit, impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens : Sinite, videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Jesus, emissa magna voce, expiravit,

38 & templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverso aſtabat, eum ita clamantem expirasse, dixit : Profectò hic homo filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Josifque mater, & Salome,

41 quæ etiam, dum ille erat in Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant : itemque aliæ multæ quæ cum eo Hierosolymam ascenderant.

42 Pòstquam jam advesperavit, cum esset Preparatio, hoc est Antefabbatum.

43 Venit Josephus ab Arimathæa, honestus ſenator, qui & ipse Dei regnum expectabat : & ad Pilatum ausus ingredi, petit Jesu corpus.

44 Pilatus, miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione, sciscitatus est ex eo ; quàm dudum esset mortuus ?

45 quò à Centurione cognito, donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demisit, & involutum linteo posuit in monumento, quod expectra excisum erat : & ad monimenti ostium ingens saxum volvit.

47 Spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josif matre, ubinam poneretur.

C A P U T XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jesus in Galileam. Idem visus. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Nota credentium. In celum Jesus. Apostolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatibus, ut eum unctum irent,

2 valde manè prima post Sabbatum die veniant ad monumentum, orto jam Sole.

3 Ac dum inter sese quærunt, quis sibi saxum avolveret ab ostio monimenti,

4 intuitæ vident avolutum esse saxum, quod erat permagnum :

5 ac monumentum ingressæ, viderunt adolescentem ad dexteram sedentem, alba stola vestitum, & expaverunt.

6 Et ille: ne expavescite, inquit eis. Jesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: en locus ubi positus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus discipulis, & Petro, eum præire eis in Galilæam: illic eum esse visuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egressæ celeriter ex monumento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ: neque cuiquam quicquam dixerunt, utpote quæ metuerent.

9 Resurrexit autem manè primo post Sabbatum diæ, & apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua septem ejecerat dæmonia.

10 Id quod illa nunciatum ivit eis, cui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea visum esse, non crediderunt.

12 Postea duobus eorum ambulantibus apparuit alia forma, rursus euntibus,

13 id quod illi cæteris nunciatum iverunt: sed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem discumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac pervicaciam exprobravit, quodd eis qui se resurrexisse viderant, non credidissent:

15 eisque dixit: Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ:

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur: qui verò non crediderit condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis;

18 Serpentes tollent: & si quid mortiferum biberint, non eis nocet: cum ægrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus, postquam eos allocutus est, sublatu est in cælum, & ad Dei dexteram sedet.

20 Illi verò digressi ubique prædicarunt, Domino adjuvante, & orationem sequentibus signis confirmante.

EVANGELIUM

AUTHORE LUCA:

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM.

Evangelista multi. Lucae sectator Theophilus. Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Annus gravis. Angeli ad Mariam aditio. Inter hos colloquium: illius discessio. Virgo ad cognatam. Fetus in utero exultatio. Elisabeta gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumciso, nomen. Seni eliquium refectum. Popularium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

P R A E F A T I O.

Quandoquidem aggreffi sunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum,

2 quemadmodum nobis traderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt:

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter confectatus sum, tibi ordine scribere, optime Thophile,

4 Ut quas auditione accepisti res, eas certò cognoscas.

C A P U T I.

FUIT temporibus Herodis Judææ regis sacerdos qui-

dam nomine Zacharias, Abianæ classis: cujus uxor erat Aharonne prognata, nomine Elisabeta.

6 Erant autem ambo apud Deum justî, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi: quandoquidem & Elisabeta sterilis erat, & ambo ætate pro-
vesta.

8 Accidit, dum is in suæ classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 ex more sacerdotii ut ei sufficendi fors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 omni populi multitudine foris hora sufficionis orante,

11 Apparuit autem ei Domini angelus ad aræ suffitoriaræ dexteram astans.

12 Quo viso, turbatus Zacharias & timore perculsus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus: Ne metue Zacharia, nam exaudita sunt tuæ preces: & tua conjux Elisabeta tibi filium pariet, quem Johannem nomine vocabis,

14 qui tibi gaudio erit & lætitiæ multique ex ejus nati-
tate gaudebunt:

15 erit enim in domini conspectu magnus: nec vinum, nec temetum bibet, ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris,

16 & Israelitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit,

17 eumque

17 eumque antecedit ipse, Eliano spiritu potentiaque præditus, ut patrum animos ad natos convertat, & contumaces ad iustorum prudentiam perducatur, Dominoque compositum populum præparet.

18 At Zacharias : Unde istud cognoscam ? inquit angelo, quum & ego sim senex, & uxor mea jam grandis natu ?

19 Cui angelus respondens inquit : Ego sum Gabriel, qui Deo appareo, & missus sum ut te alloquerer, tibi que hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc sic habete, te fore mutum, & loquendi impotentem donec hæc evenierint ? quoniam meis dictis non credidisti, quæ suo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is verò egressus, eos alloqui non poterat : itaque intellexerunt, eum visum aliquod in æde vidisse. Ipse verò eis inuebat, remansitque mutus :

23 ac peractò sui muneris spacio domum petiit.

24 Post id tempus concepit ejus uxor Elisabeta, & se quinque menses abdidit,

25 propterea quòd hæc ei præstitisset Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Mense autem sexto missus est à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ nomine Nazaretham,

27 ad virginem desponsam viro, qui nomen habebat Josephus ex domo Davidis : Virginis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingressus angelus,

dixit : Salve accepta, cui Dominus adest, quæque es mulierum fortunatissima.

29 At illa eo viso ejus sermone turbata, cogitabat qualis esset ea salutatio.

30 Et angelus : Ne metue, Maria : nam propitium habes Deum :

31 ac scito te utero concepturam, parituramque filium quem Jesum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur : eique dabit Dominus Deus solium Davidis ejus parentis,

33 isque in Jacobeorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria : Quo pacto fiet istud ? inquit angelo : cum ego virum nesciam ?

35 Et ille respondens : Te spiritus sanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit : itaque sanctus iste partus dicetur Dei filius.

36 Et quidem Elisabeta, cognata tua, concepit & ipsa filium in senectute sua : eique jam sextus hic mensis agitur, quæ tamen sterilis dicebatur,

37 aded nulla res est, quam Deus facere non possit.

38 Tum Maria : Ecce me Domini servam, eveniat mihi ita ut tu dixisti. Ita angelus ab ea discessit.

39 Per eos dies profecta est Maria festinanter in montana, in urbem Judææ :

40 & ingressa domum Zachariæ, salutavit Elisabeta.

41 Atque ubi audivit Elisabeta Mariæ salutationem, exultavit infans in ejus utero : repletaque sancto spiritu Elisabeta,

42 exclamavit :

42 exclamavit magna voce ,
& inquit : Tu es mulierum felici-
cissima : felix & istius ventris
fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut
me mei Domini mater invifat ?

44 Nam simulac tuæ salutati-
onis vox pervenit ad meas au-
res, exultavit lætitia infans in
ventre meo.

45 Beatam te, quæ credide-
ris perfectum iri quæ tibi à Do-
mino significata sunt.

46 Tum Maria sic fatur : Mag-
nificat animus meus Dominum,

47 exultatque mea mens de
Deo servatore meo :

48 qui spectaverit humilita-
tem ancillæ suæ, unde me in
posterum beatam prædicatura
sunt omnia secula.

49 Quoniam mihi magna fe-
cit præparens ille, cujus & no-
men sanctum est,

50 & clementia perennis erga
reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo bra-
chio, profligat eos qui animi fastu
insollescunt.

52 Deturbat potentes de solis,
& humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet, &
divites inanes dimittit.

54 Subvenit Israelitis suis cle-
mentię memor,

55 quemadmodum majoribus
promiserat nostris ; Abrahamo,
& ejus futuræ posteritati.

56 Mansit autem Maria cum
ea circiter menses tres : deinde
domum revertit.

57 Elisabeta autem, exacto
ad pariendum tempore, filium
genuit.

58 Et ejus vicini atque cog-
nati, audientes quanta Dominus
erga eam usus esset clementia,
congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum
circumcisum iverunt : & eum
patris ejus nomine Zachariam
appellabant :

60 sed contradixit ejus ma-
ter : Non ita, inquit, sed voca-
bitur Johannes.

61 Cui illi : Nullus est, in-
quiunt, in cognitione tua, qui
istò nomine noncupetur :

62 Deinde innuunt ejus pa-
tri, quid eum vellet appellari.

63 Et ille, perita tabella,
scripsit ejus nomen esse Johan-
nem : id quod mirati sunt om-
nes.

64 Atque ille, aperto protin-
us ejus ore, soluta lingua,
loqui cœpit, Dei gratias a-
gens,

65 metuque correpti sunt om-
nes eorum finitimi, ac per om-
nia Judææ montana dictabantur
hæc omnia :

66 quæ quicumque audierant,
in animo reponebant, cogitan-
tes, quidnam futurus esset ille
puer ? Atque ei Domini manus
aderat.

67 Zacharias autem pater e-
jus sancto spiritu plenus, vatici-
natus est his verbis :

68 Grates Domino Israelita-
rum Deo, qui populi sui libera-
tionem procuret,

69 erigatque nobis cornu sa-
lutis in domo sui Davidis :

70 quemadmodum promiserat
pæscorum ore sanctorum suorum
vatum,

71 quo vindicemur ab ho-
stibus nostris, & ex omnium
manu qui nos odere :

72 ut utatur clementia erga
majores nostros, & sui sancti
fœderis recorderetur :

73 qui jurejurando promise-
rit Abrahamo patri nostro,

74 datu-

74 daturum se nobis, ut intrepide, ex hostium nostrorum manu liberati,

75 ipsum coram piè justèque colamus, toto vitæ nostræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere: præbis enim Domino, paratum vias ejus,

77 ad dandam salutis cognitionem ejus populo, quodd eis venia datur peccatorum,

78 per intimam Dei nostri misericordiam, qua nos ex alto visit ortus,

79 qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & spiritu confirmabatur, ac in desertis agebat usque ad diem, qua Israelitis ostenderetur.

CAPUT II.

Orbis census. Maria partus in stabulo ad pastores angelus de Christo: vox celestis: pastores ad infantem, Mariæ cura in circumcissione Jesus: puer Deo sistitur fertur ex lege. Simeonis canticum, ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Josephi reditus. Nazaretham. Pueri ingenium, virtus ejusdem in sano dissertatio. Maria natique dicta. Parentum ignorantia: pueri obsequium, & profectus in horas.

PER id tempus decreto promulgatum est ab Augusto Cæsare, ut censeretur totus orbis,

2 qui primus census habitus est Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cum omnes ad proficendum in suam quisque civitatem proficiscerentur,

4 ascendit etiam Josephus ex Galilæa, ex oppido Nazaretham, in Judæam, in Davidis oppidum,

quæ Bethlema vocatur, quodd esset ipse Davidicæ domus atque familiæ:

5 ut profiteretur unà cum Maria desponsa sibi uxore pregnantem.

6 Accidit autem, ut dum illic sunt illa, exacto ad pariendum tempore,

7 filium suum pareret primogenitum: quem fasciis involvit, & in præsepi reclinavit, quodd eis in diversorio locus non esset,

8 Erant pastores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile suum custodientes:

9 quibus ecce Domini angelus astitit, eosque Domini splendor circumfulsit, & magno timore perterritos,

10 sic est angelus alloquutus. Ne timete: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiā, toti populo futuram,

11 videlicet vobis hodie natum esse servatorem, qui est Christus Dominus, in oppido Davidis:

12 Atque hoc vobis signum erit: invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.

13 Et repente extitit cum angelo cœlestium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in supremis Deo, & in terra pax: erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis discesserunt in cœlum angeli, pastores illi cohortati sunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viserent quid rei accidisset, quod Dominus sibi declarasset.

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Josephum, & jacentem in præsepi infantem,

17 quo

17 quo viso, prædicarunt quid sibi de puero illo dictum fuisset.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati sunt, quæ eis à pastoribus dicta sunt.

19 Maria verò eas res omnes observabat, cum animo suo perpendens.

20 Redierunt autem pastores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, & quemadmodum eis prædictum fuerat, videbant.

21 Postquam dies octo ad circumcidendum puerum completi sunt, nuncupatum ejus est nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelis, priusquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Moysis tulerunt eum Hierosolymam, ut Domino sisterent,

23 (quemadmodum in Domini lege scriptum est, scilicet omnem marem, qui vulvam aperuisset, Domino sacrum esse dicendum.)

24 atque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum est, par turturum aut duos pipiones.

25 Erat tum Hierosolymæ homo nomine Simeon, qui homo justus erat, & religiosus, expectans Israelitarum consolationem, & sancto spiritu præditus,

26 Huic fuerat sancti spiritus oraculo dictum, non prius esse mortem sensurum, quam Domini Christum vidisset.

27 Is instinctu spiritus venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jesum, ut de eo ex legis ritu facerent,

28 ipse eum suis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum me, Domine, secundum promissionem tuam placidè;

30 quandoquidem vidi meis oculis salutem tuam,

31 quam omnibus expositam populis parasti:

32 lumen gentibus patefaciendum, & tuorum Israelitarum gloriam.

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater, ea quæ de eo dicebantur;

34 eisque fausta precatus Simeon, ejus matrem Mariam sic affatus est. Scito hunc multorum vel casui vel resurrectioni in Israelitis destinatum esse, & signum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animum penetrabit gladius, ut patefiant multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vater Phanuelis filia, ex Aseriana tribu: quæ multum ætate provecta vixerat annos cum viro septem virginitate sua:

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non discedebat, jejuniis precibusque noctes & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora supervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cœpit omnibus, qui Hierosolymis liberationem expectabant.

39 Et illi, omnibus ex lege Domini peractis, redierunt in Galilæam in oppidum suum Nazaretham.

40 Puer vero crescebat, & spiritu confirmabatur, sapientiaque replebatur, eique aderat Dei gratia.

41 Proficiscebantur autem ejus parentes quotannis Hierosolymam festis Paschæ.

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cum illi Hierosolymam ex more festorum ascenderent.

43 Diesque peregrissent, eis revertentibus remansit puer Jesus Hierosolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu esse ceciderunt, postquam iter unius diei fecerunt, coeperunt eum inter cognatos & familiares conquirere :

45 eoque non invento, reverterunt Hierosolymam, eum quaerentem.

46 Accidit autem ut post triiduum eum in fano invenerint, inter magistros sedentem, eosque audientem ac interrogantem.

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac responsiones.

48 Atque eo viso attoniti sunt illi, eumque sic est allocuta mater : Nate, cur nobis ita fecisti ? En pater tuus & ego te dolentes quaerebamus.

49 At ille : Quorsum me quaerabatis ? inquit eis. An nesciebatis, mihi agenda esse mei patris negotia ?

50 At illi, quid ille sibi dixisset, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis descendit, venitque Nazaretham, & eis erat obnoxius. Ejus autem mater eas res omnes animo observabat,

52 & Jesus sapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPUT III.

Johannis habitatio, concio, objuratio acerba, præcepta : hujus & Christi collatio, item baptismatum. Christi potestas. Herodis scelus. Baptista carcer. Christi baptismus, Vox celestis, cum spi-

ritu Sancto imagine columba. Jesu ætas, genealogia adusque Adamum & Deum.

Ano autem imperii Tiberii Cæsaris decimo quinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha : Philippo ejus fratre Ituræ & Trechonicidis regionis tetrarcha, & Lyfania Abylenæ tetrarcha.

2 Pontificibus Anna & Caia-pha, habitus est à Deo sermo ad Johannem Zachariæ filium in solitudine.

3 Isque venit per omnem Jordanis oram, emendationis vitæ baptismata publicatum, ad peccatorum veniam :

4 quemadmodum in vatis Esaiæ effatorum libro scriptum est dum dicit : Vox clamantis in solitudine : Præparate Domini viam, rectas facite semitas ejus.

5 Omnis & vallis complebitur, & mons collisque depri-metur, & prava in recta, & asperæ viæ redigentur in planas,

6 aspicientque mortales omnes divinam salutem.

7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui proficiscebantur ut ab eo baptizarentur : Viperina progenies, quis vos summonuit futuram iram fugere :

8 edite ergo dignos correctæ vita fructus : nec velitis apud vos sic cogitare, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, posse Deum ex his lapidibus Abrahamo suscitare natos.

9 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque omnis arbor bonum fructum non edens, excidenda, & in ignem est con-jicienda.

10 Et à vulgo sic interrogatus : Quid ergo agemus ?

11 respondit eis in hunc modum: qui duas habet tunicas, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt itidem publicani ut lavarentur: eique dixerunt, Magister, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, exigit, quàm quantum vobis præscriptum est.

14 Interrogarunt eum etiam milites his verbis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Neminem, inquit, concutite, néve calumniamini, & vestris esse stipendiis contenti.

15 Dubitante autem populo, omnibusque de Johanne animo cogitantibus, num is esset Christus.

16 Johannes sic est omnes allocutus: Ego quidem aqua vos baptizo: sed adventat quidam ita me præsantior ut ego dignus non sim qui ejus calceorum solvam corrigiam. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

17 Habet autem in manu vannum suam, areamque suam perpurgabit, & frumentum in horreum suum comportabit, paleam autem igni cremabit inextinguo.

18 Ita multa etiam alia monens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha, cum ab eo de Herodiade, sui fratris uxore, deque tot quæ committebat, sceleribus argueretur,

20 hoc insuper ad omnia alia adjecit, quod Johannem in carcerem conclusit.

21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, necnon Jesu baptizato, ac orante, aperiretur cælum,

22 descenderetque spiritus sanctus corporea specie, quasi co-

lumba, in eum, & existeret de cœle vox dicens: Tu es meus charissimus filius, tu mihi acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus annorum esse ferè triginta, Josephi (ut putabatur) filius, Eliæ filii,

24 Mathati filii, Levis filii, Melchis filii, Jannæ filii, Josephi filii,

25 Mattathix filii, Amosi filii, Naumi filii, Essis filii, Naggæ filii,

26 Maathi filii, Mathathix filii, Semeis filii, Josephi filii, Judæ filii,

27 Johannæ filii, Resiæ filii, Zorobabelis filii, Salathielis filii, Niris filii,

28 Melchis filii, Addis filii, Cosami filii, Elmadami filii, Heris filii,

29 Hiesonis filii, Eliezeris filii, Joremi filii, Matthæ filii, Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii, Josephi filii, Jonami filii, Elieci filii,

31 Meleæ filii, Menami filii, Mathatham filii, Nathami filii, Davidis filii,

32 Isai filii, Obedis filii, Boazi filii, Salmonis filii, Naassonis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii, Isromi filii, Pharis filii, Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaaci filii, Abrahami filii, Tharæ filii, Nachoris filii,

35 Sarucui filii, Ragavi filii, Phaleci filii, Hebris filii, Sala filii,

36 Cainanis filii, Arphaxad filii, Semi filii, Noë filii, Lemechi filii,

37 Mathusalæ filii, Enoch filii, Jarethi filii, Malaleelis filii, Cainanis filii,

38 Enosi filii, Sethi filii, A-
dami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

*In solitudine Christus ; tentatus,
jejunus, esuriens, contra diabo-
lum. Christi in Galilæa doctri-
na, Nazarethæ lectio, de Jesu
vaticinium. Conatio, responsum
Jesu de vate in patria, de Elia,
& Syro, Jesu à suis evasio.
Capernaï concio. Dæmoniacus.
Simonis socrus. Dæmones de Je-
su, objurgati.*

JESUS verò sancto spiritu
plenus, reversus est à Jorda-
ne, & spiritus instinctu actus in
solitudinem.

2 ac quadraginta dies tentatus
est à Diabolo, per quos dies
cum nihil comedisset, & eis fi-
nitis tandem esuriret.

3 Dixit ei diabolus : Si Dei
filius es, jube huic lapidi ut fiat
panis.

4 Cui Jesus respondens : Scri-
ptum est, inquit, non solo pane
vivere hominem, sed etiam eo
omni quod ex ore Dei profi-
ciscitur.

5 Tum diabolus eum in ex-
celsum montem subduxit, & ei
omnia mundi regna momento
temporis ostendit,

6 eumque sic allocutus est dia-
bolus : Hanc ego omnem potes-
tatem, eorumque gloriam om-
nem tibi dabo ; nam ea mihi
tradita est, ita ut cuicunque ve-
lim, eam donem.

7 Quod si tu me coram ado-
raveris, erunt omnia tua.

8 At Jesus ei respondens :
Abi ex conspectu meo, Satana,
inquit, Scriptum est enim : Do-
minum Deum tuum adorato, e-
umque solum colito.

9 Duxit item eum Hierosoly-
mam, & in templi pinnis collo-
cavit, atque ita allocutus est :

Si Dei filius es, jace teipsum
hinc deorsum :

10 nam ita scriptum est : An-
gelis suis de te mandabit ut te
custodiant,

11 manibusque sustineant, ne
pedibus in lapides impingas.

12 At Jesus sic ei respondit :
Dictum est, Dominum Deum tu-
um ne tentato.

13 Et diabolus, peracta omni
tentatione, ab eo discessit ad tem-
pus.

14 Jesus vero vi spiritus re-
diit in Galilæam ; dimanavitque
ejus fama per totam regionem
finitimam :

15 & ipse docebat in eorum
collegiis, ab omnibusque celebra-
batur.

16 Venit autem Nazaretham,
ubi fuerat educatus : & ingres-
sus, (ut erat ei mos) die Sabbati
in collegium, surrexit ad legen-
dum.

17 Traditus est autem ei vatis
Esaïæ liber : quo libro explica-
to, reperit locum, ubi sic scrip-
tum erat.

18 Spiritu Domini præditus
sum quandoquidem me unxit,
me ad læta pauperibus nuncian-
da misit, ad medicandum mente
fractis,

19 ad edicendam captivis li-
bertatem, & cæcis visum, ad
calamitosos in libertatem emit-
tendos, ad edicendum favorabi-
lem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, &
ministro tradito, resedit : & om-
nium in collegio oculis in eum
intentis,

21 cæpit eis dicere : id scrip-
tum hodie esse audientibus eis
comprobatum.

22 Atq; omnes de eo testaban-
tur & orationis gratiam mira-
bantur, quæ ex ejus ore manabat

ac ita dicebant : Nōne hic est Iosephi filius ?

23 Et ille : Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice, cura teipsum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hic in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum esse in sua patria.

25 Atque hoc à me certò sic habetote : Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Israelitas ; cum, cælo per tres annos & sex menses clauso, extitit gravis famines per totam terram :

26 & tamen ad earum nullam missus est Elias, sed tantum ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierum viduam :

27 & multi erant sub Elisæo vate leprosi apud Israelitas ; & tamen nullus eorum purgatus est, sed tantum Naaman Syrus,

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni surrexerunt,

29 eumque ex oppido ejece- runt, & usque ad montis cacumen (in quo constructum erat eorum opidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digressus abiit,

31 & Capharnaum Galilææ oppidum digressus docebat eos Sabbatis :

32 atque illi ejus doctrinam stupebant, quippe cujus in oratione inesset autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii spiritum qui magna voce sic exclamavit :

34 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene ? venisti perditum nos ? Novi te quis sis, Sanctus Dei.

35 At Jesus eum objurgavit : Obmutesce, inquit, & ex isto

exi. Tum dæmonium, illo in medium prostrato, exivit ex eo, nihilque læsit eum.

36 Quæ re attoniti omnes, inter sese hunc in modum colloqui : Quæ est hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque spiritibus immundis ita imperat, ut exeant ?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca dimanabat.

38 Digressus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis focurus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt.

39 Et ille supra eam astans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit : atque illa continuo surrexit, eisque ministrans cœpit.

40 Occidente autem sole, omnes, quicunque variis morbis ægrotos habebant, eos ad eum adducebant, & eos ille, impositis unicuique manibus, sanavit.

41 Exhibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia : Tu es Christus Dei filius. Sed objurgans ille, non finebat ea dicere, se scire eum esse Christum.

42 Deinde orta die, digressus, concessit in desertum locum : eumque vulgò quærentes homines ad eum venerunt, eumque ne ab ipsis discederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere se aliis quoque civitatibus nunciare Dei regnum : ad id enim se esse missum,

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

C A P U T V.

Christus è navi docens. Piscium prada. Piscatores Jesu secutores. Leprosus ad sanum, Jesus orans. Per regulas paraly-

valyticus. Jēsus in noxas, & morbum, Levi vocatio. Pravi Jēsu conviva. Pharisei confutati. Christi munus. Collationes agrorum, nuptiarum, vestis, vini.

CUM autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) conscendit navigiorum alterum, quod Simonis erat :

3 eumque monuit ut paulum à terra summovertet, reseditque, & hominum turbam ex navigio docere cœpit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit : Præceptor, tamen si totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem concluserunt, ut disrumperetur eorum rete.

7 Itaque socii innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem adeo repleverunt, ut ex summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, &, Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum, Domine.

9 Erat enim stupore correptus tum ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Jacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jēsus Simoni dixit : Ne metue, deinceps homines capies.

11 Deinde illi, deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cùm esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatenus, qui viso Jēsu pronus accidit, eumque sic oravit : Domine, si vis, potes me purgare :

13 & ille porrecta manu eum tetigit, & Volo, inquit, purgator : & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret : sed i ostensum se sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbrescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cùm doceret, affidentibus Phariseis ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis & ab Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 viti quidam ferebant in lecto hominem, qui erat sideratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quâ eum introferrent propter turbam, consenso tecto, per tegulas eum unâ cum lectulo, in medium demiserunt ante Jēsum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei. Homo, ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Pharisei cœperunt hunc in modum cogitare : Quis est hic, qui tam impia loquatur ? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus ?

22 Et

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua? an dicere, Surge & ambula?

24 Atqui ut intelligatis potestatem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit fiderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuo in eorum conspectu surrexit: & eo in quo jacebat, lectulo sublato abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleti; dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei: Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus surrexit eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi suæ: ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret.

30 fremebant Scribæ & Pharisei contra ejus discipulos, hujusmodi verbis: Cur cum publicanis & improbis cibum & potationem sumitis?

31 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Non egent valentes medico, sed quibus malè est.

32 Non veni vocatum infontes, sed fontes ad frugem.

33 Illi verò sic ei dixerunt: Qui sit ut Johannis discipuli crebrò jejurent, ac precibus utantur, idem & Phariseorum? tui verò epulentur atque potent?

34 quibus ille: Potestisne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponsus adesset, jejunent?

35 Sed venit tempus, cum sponso privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat autem eis hanc collationem: Nemo novæ vestis patchium adhibet veteri vesti alioquin & novam scinderet, nec veteri quadraret ex nova patchium.

37 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres, alioquin rumperet vinum novum utres, & ipsum efflueret, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum est: ita fit ut ambo conserventur.

39 Neque verò quisquam potato vetere, protinus vult novum; dicit enim vetus esse melius.

CAPUT VI.

De spiciis refutati Pharisei, Tributa manus. In Christum infusa, is pernox orans: xii Apostoli. Beati qui. Qui miseri. Amicus hostis, plaga, vis, furta, lex natura, mutuum. Clementia. Temerarium judicium: largitas, Cæci cadentes, festinatio, trabs. Arbor varia. Varius edificator.

Accidit autem, ut cum Sabæto secundo primo iterum per fata faceret, vellent ejus discipuli spicas, manibusque, confricatas comederent.

2 Quibus Phariseorum quidam sic dixerunt: Cur facitis quod Sabæto facere non licet?

3 At Jesus eis respondens: Illudne non legistis, inquit quod fecerit David cum esuriret ipse & ejus comites?

4 ut in Dei ædem ingressus

appropinquavit

propositos panes sumpserit, comederitque & suis dederit discipulis: quibus tamen vesci non licet, nisi solis sacerdotibus.

5 Dominus est filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in collegium ingressus doceret ubi cum homo esset extera manu tabida,

7 observabant eum Scribæ & Pharisei, an in Sabbato curaret, crimen adversus eum invenirent.

8 At ille eorum cogitationes intelligens, dixit homini siccam habenti manum: Surge, & sta in medio. Cumque ille surrexisset & staret,

9 dixit Jesus illis: Interrogabo vos, utrum Sabbatis benefacere liceat, an malefacere: vitam servare, an perdere?

10 Deinde omnes illos circumstatutus, dixit homini: Porrigere manum tuam. Quod postquam ille fecit reddita est ejus manus tam sana, quam erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter sese, quid Jesu facerent.

12 Per eos autem dies profectus est in montem ad orandum, & pernox oravit.

13 Deinde orto die discipulos suos convocavit, ex eisque duodecim elegit, quos etiam Apostolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream eius fratrem: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, &

Judam Iscariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cum his degressus, stetit in campestri loco, necnon ejus discipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hierosolyma, & Tyria Sidoniaque ora, qui venerant ut eum audirent, & à suis morbis curarentur:

18 item qui ab impuris spiritibus vexabantur. Atque illi sanabantur,

19 eumque vulgus omne tangere conabatur: siquidem vis ab eo proficiscebatur, quæ sanabat omnes.

20 Atque ille coniectis in discipulos suos oculis, sic dicere: Beati pauperes: nam vestrum est Dei regnum.

21 Beati qui nunc esuritis: nam saturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cum vos oderint homines, & separabunt, & conviciabuntur, vestrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: scitote enim, grandem vobis esse mercedem in cælis. Eodem enim modo faciebant vatribus majores eorum.

24 Verum vae vobis divitibus: siquidem jam habetis vestrum solatium.

25 Vae vobis qui pleni estis: nam esurietis. Vae vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Vae vobis cum vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falsis vatribus majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, audientes: amate inimicos vestros, benefacite eis qui vos odere,

28 Bene precamini iis qui

vobis

vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

29 Perienti tibi malum, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete:

31 ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quod si vestros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cum etiam improbi suos amatores ament.

33 Item, si iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur, cum vel improbi idem faciant?

34 Et si iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium speratis, quæ vobis debetur gratia? cum etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimvero amate vestros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde sperantes: & vobis merces erit grandis, eritisque Supremi filii, qui sit erga ingratos ac malos benignus.

36 Este igitur misericordes, ut vester etiam pater est misericors.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne damnate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 donate, & vobis donabitur: vobis mensura bona, confera, concussa, ac superfluens in sinum donabitur: eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis.

39 Dicebat autem eis similitudinem: Potestne cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: quin præclare cum quoque agitur, si eadem conditione est qua ejus magister.

41 Quid autem cernis festucam in tui fratris oculo, & trabem in tuo ipsius oculo non animadvertis?

42 Aut quis potes dicere fratri tuo: Frater, sine ut extraham festucam, quæ est in oculo tuo: ipse trabem, quæ in oculo tuo est, non cernens? Histrio, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum demum cernes ut festucam extrahas, quæ est in tui fratris oculo.

43 Nulla enim nec bona arbor est, quæ tetrum ferat fructum: nec arbor mala, quæ bonum ferat fructum.

44 Nam ex suo quæque fructu arbor cognoscitur. Non enim ex spinis colliguntur ficus, nec ex rubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona sui cordis cella bonum profert: itemque vir malus ex mali sui cordis cella malum profert: utpote cum ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, Domine, Domine, cum quæ ego dico non faciatis;

47 Quisquis ad me venit, meque dicta & audit & exequitur, demonstrabo vobis cui sit similis.

48 Est similis homini domum constructenti, qui altè fodit, & fundamentum in petra jacit. Deinde si accidit inundatio, quamvis torrens in domum illam impingat, eam tamen convellere nequit, quippe in petra fundatam.

49 Qui vero audit, nec exequitur, similis est homini qui domum in terra sine fundamento con-

construxit, in quam domum si
correns irruit, ea protinus cor-
ruit, & ingentem trahit rui-
nam.

CAPUT VII.

centurionis modestia, fides, laus.

*Servi sanitas. Filius vidua re-
divivus. Legatis à Johanne re-
sponsum: hujus laudes. Judæi
puerorum similes. Mulieris un-
guentum ad mensam Pharisei:
hujus confutatio. Creditores duo.
Collatio Simonis ac fœminæ: isti-
us fides.*

Postquam omnem orationem
suam audiente populo ab-
solvit, ingressus est Capharna-
um.

2 Cujusdam autem centuriones
servus adeo graviter laborabat, ut
jamjam obiturus esset, quem ser-
vum ille in precio habebat.

3 Itaque audiens de Jesu, misit
ad eum Judæorum senatores ora-
tum, ut suum servum sanatum
veniret.

4 Et illi Jesum aggressi sedulo
rogant, ita dicentes: dignus est
cui tu id præstes:

5 amat enim gentem nostram,
idemque nobis collegium con-
struxit.

6 Jesus verò cum eis profe-
ctus est. Cumque jam domo
non procul abesset, centurio,
missis ad eum amicis, sic monuit:
Domine, ne labora: non enim
sum dignus cujus tu tectum sub-
teas:

7 ideoque mihi ipsi ad te
veniendum non putavi. Sed
jube verbo, & sanabitur puer
meus.

8 Nam ego quoque, qui homo
sum alterius potestati subjectus,
& multis præsum, si cui dico
vade, vadit: alio, si veni, venit:
si servo meo, fac hoc, facit.

9 His auditis, Jesus miratus

est eum: & conversus, sequenti
hominum multitudini dixit: Sci-
tote me ne in Israelitis quidem
tantam invenisse fidem.

10 Igitur domum reversi qui
fuerant missi, ægrotum servum
inveneré sanum.

11 Accidit postridie ut profi-
cisceretur in oppidum nomine
Naim, comitantibus eum fre-
quentibus ejus discipulis, & in-
genti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ ap-
propinquavit, ecce efferebatur
mortuus, unicus matri filius, ei-
que viduæ, comitanti eam fre-
quente oppidanorum turba.

13 Ea visa, miseratus eam Do-
minus, dixit ei: Ne plora.

14 Deinde in feretrum acced-
sit, & id tetigit, cumque resti-
tissent qui portabant, dixit:
Adolescens, inquam tibi, sur-
ge.

15 Tum mortuus sedit, loqui-
que cœpit; atque ille eum matri
suæ tradidit.

16 Inde omnes metu correpti,
Deum collaudare, dicentes,
magnum apud ipsos ortum esse
vatem, Deumque suorum curam
habere,

17 Atque is sermo de eo to-
tam Judæam finitimamque re-
gionem pervasit.

18 Hæc omnia Johanni sui
discipuli nunciarunt:

19 & Johannes advocatos du-
os quosdam suorum discipulorum,
misit ad Jesum, qui ita dicerent:
Tunc is es qui venturus est? an
aliud expectemus?

20 Igitur homines Jesum ag-
gressi, dixerunt: Johannes Bap-
tista nos ad te misit, ut ita dice-
remus, Tunc is es qui venturus
est? an aliud expectemus?

21 At Jesus eadem hora mul-
tos à morbis miserisque, &
malis

malis spiritibus curavit, multoque cæcos visu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba respondit: Ite renunciatum Johanni quæ videritis ac audiveritis: cæci cernunt, claudi gradiuntur, leprosi purgantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelium docentur.

23 & beatus est qui in me non offenderit.

24 Deinde, digressis Johannis nunciis, cæpit ad vulgus hominum ita dicere de Johanne: ad quod spectandum profecti estis in solitudinem? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid spectatum profecti estis? hominem molibus indutum vestibus: At qui splendido vestitu & deliciis utuntur, degunt in regijs.

26 Sed ad quid videndum profecti estis? Vatem? Imò verò, inquam vobis, etiam plus quam vatem.

27 Is est de quo scriptum est: Ego tibi meum præmissurus sum nuncium, qui viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico: Major in mulierum progenie vates Johanne Baptista nullus est: & tamen qui in Dei regno minimus est, major est eo.

29 Hoc audito, populus omnis & publicani Deum collaudarunt, Johannis baptismo baptizati.

30 At Pharisei & legisperiti, Dei consilium (quantum in se fuit) resciderunt, ab illo non baptizati.

31 Et dominus: Cui igitur rei, inquit, hujus nationis homines comparabo, & cui sunt similes?

32 Similes sunt, ut cum pueri in foro manentes, alii ad alios clamant in hunc modum: Nos

vobis fistula cecinimus, & non saltastis: vobis luximus, & non plorastis.

33 Venit enim Johannes Baptista, qui nec panem comedit, nec vinum bibit: & dicitis eum habere dæmonium.

34 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit: & dicitis hominem esse edacem, vinosumque, & publicanorum & improborum amicum:

35 ita suis omnibus aliena est sapientia.

36 Rogavit autem eum Phariseorum quidam, ut secum epularetur; itaque ille in Pharisei domum ingressus accubuit.

37 Tum mulier quædam in urbe, eaque impudica, quod eum, in Pharisei ædibus epulari intellexerat, unguenti alabastrum terrens,

38 ei à tergo flens assitit ad pedes, cæpitque ejus pedes lacrymis rigare, & capitis sui capillis abstergere, ac deosculari, & unguento ungere.

39 Quo viso Phariseus, qui eum invitaverat; sic apud sese cogitavit: Hic si vates esset, cognosceret quæ qualisque fæmina sit, quæ eum attrectat: est enim impudica.

40 At Jesus sic eum contra allocutus est: Simon habeo quoddam tibi dicam. Cui ille, Dic, magister, inquit.

41 Duo debitores erant cuidam creditori, quorum alter quingentos debebat denarios, alter quinquaginta.

42 Ille quoniam solvendo non erat, ille utrique condonavit. Dic igitur, uter eorum plus eum amabit?

43 Cui Simon respondens: Is opinor, inquit, cui plus condonavit. Et ille: Rectè judicas.

44 Deinde ad foeminam conversus : Vides hanc foeminam ? inquit Simoni. Tu mihi domum tuam ingresso ; ne aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti : at ea pedes meos & lacrimis rigavit, & sui capitis capillis extersit.

45 Tu mihi osculum non dedisti : ea verò, ex quo sum ingressus, mihi pedes deosculari non distitit.

46 Tu nec oleo mihi caput unxisti : at ea unguento mihi pedes etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeto, ei ejus peccata, quæ multa sunt, ignosci, quoniam multum amavit. Cui verò paulum ignoscitur, paulum amat.

48 Ignoscuntur tibi peccata, inquit ei.

49 At convivæ apud sese cogitare cœperunt, quisnam is esset, qui etiam peccata ignosceret ?

50 & ille ad mulierem : Tua te fides servavit, inquit : abi salva.

CAPUT VIII.

Seminis varia fors, explicatio. Candela in domo. Christi proximi. Procella. Christi quies. Pavor suorum. Tranquillitas. Legio in porcos. Gadareni contra Jesum. Profluvium diuturnum. Juri facti rediiva.

DEinceps vadebat oppidatim & pagatim prædicans, Deique regnum nuncians, comitantibus eum duodecim ;

2 & quibusdam foeminis, quæ fuerunt à malis spiritibus morbisque curatæ, Maria nomine Magdarena, ex qua septem exierant dæmonia,

3 & Johanna Chuzæ uxore, procuratoris Herodis, & Susanna aliisque multis, quæ ei de suis facultatibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus passim ex oppidis eum adeuntibus, sic per similitudinem locutus est :

5 Ivit sator quidam satum suum semen : quo ferente, aliud cecidit apud viam, idque concultatum est, & ab aëriis volucris comestum.

6 Alium in petram cecidit idque exortum aruit, quod humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas idque enatæ simul spinæ suffocarunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centesimo. Hæc dicens clamabat : Qui aures habet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogarunt autem eum sui discipuli, quænam esset ea similitudo ?

10 Quibus ille : Vobis datum est, inquit, divini regni arcana cognoscere : cum cæteris vero per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc similitudo. Semen est divinus sermo :

12 Qui apud viam, ii sunt, qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui sermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum lætitia accipiunt illi quædam sermonem, sed radicem non habent ; itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore desciscunt.

14 Quod verò in spinas cecidit, ii sunt, qui ubi audiverunt, eo veniunt ut curis & divitiis vitæque voluptatibus suffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod verò in bona terra, ii sunt, qui probò & bono animo

E

audiant

auditum verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo vero accensam à se candelam operit aliquo vase, sub lectove ponit, sed candelabro imponit, ut ingredientibus lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in apertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiatis: nam qui habet, ei dabitur; qui verò non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerunt autem ad eum ejus mater & fratres, qui cum præ turba cum eo congregari non possent,

20 & ei à quibusdam nunciatum esset ejus matrem, & fratres foris adesse, eum videre volentes,

21 ille sic eis respondit: Nea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die conscendit ipse cum suis discipulis navem, eisque iussit ut lacum transicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapsa est ut illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitarunt dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquæ fluctus objurgavit: atque illa pacata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi territi, mirati sunt, sic inter sese dicentes, Quisnam hic est qui

& ventis & aquæ sic imperet: ut ei obediant?

26 Navigarunt autem in agrum Gadarenorum, qui contra Galilæam est:

27 atque ei in terram egresso occurrit vir quidam ex urbe, qui dæmonia longo jam tempore habebat, nec vestem induebat, nec domi manebat, sed in monimentis.

28 Is viso Jesu, exclamavit, eumque accidit, & magna voce dixit: Quid tibi mecum est, Jesu supremi Dei fili? oro te ne me torqueas.

29 Jusserat enim impuro spiritui, ut ex homine exiret. Nam longo tempore eum ita correptum habebat, ut licet catenis compedibusque vinctus custodiretur, ruptis vinculis ageretur à dæmone in desertum.

30 Interrogavit autem eum Jesus, quodnam ei nomen esset? Cui ille respondit, Legio: siquidem multa dæmonia in eum intraverant,

31 eaque illum rogabant, ne sibi imperaret ut in tartara abirent.

32 Erat illic numerosus porcorum grex, in monte pascentium: itaque dæmonia eum orabant, ut sibi in illos intrare permitteret.

33 Ac illo permittente, egressa ex homine dæmonia ingressa sunt in porcos: atque grex præceptis delatus in lacum, suffocatus est.

34 Hac revisa, subulci fugerunt idque in oppido & per vicina nuntiaverunt.

35 Et homines videndæ causæ egressi, venerunt ad Jesum & sedentem ad Jesu pedes hominem, ex quo exierant dæmonia vestitum & sanæ mentis natum muerunt.

36 Cumque eis exposuissent qui viderant quo pacto sanatus fuisset furiosus,

37 rogavit eum omnis finitima Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipsis decederet, quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille, conscensa navi, reversus est.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant demonia, ut esset cum eo : sed dimisit eum Jesus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fecerit Deus narra-to. Itaque ille discessit, & toto oppido quid sibi Jesus fecisset divulgavit.

40 Jesum autem reversum vulgo homines exceperunt : nam eum omnes expectabant.

41 Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magister erat. Is Jesu ad pedes accidit, eumque rogavit ut domum suam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim quæ moriebatur.

43 Ac Jesu vadente, & turba eum suffocante, mulier quædam sanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem consumptis in medicos suis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat)

44 accessit à tergo, ejusque togæ limbum tetigit, & statim cohibitus est ejus sanguinis profluvium.

45 Tum Jesus : Quis me tetigit ? inquit. Cum omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant : Præceptor, te turba angit atque premit, & quæris quis te tetigerit ?

46 At Jesus : Tetigit aliquis me, inquit : sensu enim exire ex me vim.

47 Tum mulier, sese non latuisse videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob causam eum tetigisset, ei in totius populi præsentia exposuit, utque confestim fuisset sanata.

48 Et ille sic ei dixit : Bona es animo, filia, tua te fiducia servavit, abi salva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magistro quidam, qui ei filiam mortuam esse dixit, nec esse quod magistro negotium-facesseret.

50 Quo audito, Jesus sic eum allocutus est : Ne metue : tantum crede, & sanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non fuit quenquam ingredi, nisi Petrum & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cumque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit : non enim mortuam esse, sed dormire.

53 At illi eum deridebant, scientes esse mortuam ;

54 Ipse vero, ejectis foras omnibus, ejusque prehensa manu, sic clamavit : Puella, surge,

55 Atque illa, reverso ejus spiritu, protinus surrexit, & ille ei cibum dari iussit.

56 Attoniti sunt autem ejus parentes, & ille eis ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apost. potestas, egestas, institutio, facta. Herodis trepidi de Jesu cupido. Quinque Panes, pisces duo, canistra xii, ramus de Jesu, suorum sententia, Prædictum supplicium, & resurrectio. Crux piorum, & lacrum. Aiqui superstites. Jesu transformatio, cum Elia & Moise. Discipulorum sopor, Imprudentia. Vox è nube.

Damon per discip. non pulsus. Qui maximus piorum. Qui a Jesu sint discip. In Samaritanos diritas. Christi inopia. Mortuos qui curret. Qui ad cælum ineptus.

Convocatis autem duodecim, dedit eis vim atque potestatem in omnia dæmonia, sanandique morbos :

2 eosque ad Dei regnum publicandum, & ægrotos sanandos dimisit,

3 eisque dixit : Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamcumque domum intraveritis, ibi manetote, & indidem exitote.

5 Quod si qui vos non admitterint, exite ex illa urbe & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quod sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cum audivisset autem Herodes tetrarcha, quam multa ab eo fierent, dubitabat quod dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse ;

8 à nonnullis item Eliam extitisse ; ab aliis autem, aliquem veterum vatum revivisse.

9 Dicebat autem Herodes ; Johanni ego caput præcidi : sed quis est hic, de quo ego talia audio ? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrarunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorum in desertum locum, urbis vocatæ Bethsaida.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum secutum est, quos ille excepit, eisque de Dei reg-

no loquebatur, & curationis egentem sanabat.

12 Ut autem inclinare dies cœpit, duodecim eum hujusmodi verbis aggressi sunt, Dimitte hanc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diversentur, & cibaria inveniant : nam hic in deserto loco sumus.

13 At ille : Præbete vos eis cibum, inquit illis. Cui illi : Non sunt nobis inquit, plures quàm quinque panes, & duo pisces : nisi fortè eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinquies mille. Tum ille suis discipulis jussit ut curarent, ut illi per quinquagenarios ordines discumberent.

15 Quod postquam illi fecerunt, & ut omnes discumberent curarunt.

16 Ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus ; in cœlum intuitus, eos (super eis facta precatione usus) fregit, & discipulis multitudini apponendos dedit :

17 comederuntque omnes ad satiætatem, & sublatum est quod eis fragmentorum superfuit, canistrum duodecim.

18 Cum autem seorsum orandi gratia esset, & una cum eo adessent discipuli, interrogavit eos his verbis : Quem me vulgo esse dicunt ?

19 Cui illi respondent, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revivisse.

20 Et ille : Vos vero, inquit eis quem me esse dicitis ? Et Petrus scilicet ei respondit ; Christum Dei.

21 Ille vero eis interminatus est, præcepitque ne cui id dicerent,

22 dixit-

22 dixitque, opertere filium hominis multa pati, & à senatoribus pontificibusque & scribis improbari, ac interfici, & tertio die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis post me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam crucem quotidie, & me sequatur.

24 Nam qui vult animam suam servare, perdet eam, qui verò animam suam mea causa perdet, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, vel totum lucrari mundum, si seipsum perdat, aut sui iacturam faciat?

26 Quem enim mei meorumque doctorum puderit, hujus pudebit filium hominis, cum in sua & patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante sentient mortem, quàm Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem ascendit, precandi gratia.

29 Atque eo precante, facta est ejus vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moses & Elias:

31 qui cum splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfuncturus erat Hierosolyma.

32 Petrus verò & ejus comes somno gravati, postquam exherecti sunt, viderunt ejus splendorem, duorem, duosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu: Præceptor, bonum est hic esse nos: faciamus tria tabernacula, tibi

unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingressis, cum hi territi essent,

35 extitit ex nube vox, dicens, Hic est filius meus charissimus, hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant indicarunt.

37 Postridie eis de monte digressis, occurrit ei ingens hominum multitudo,

38 & ecce vir quidam ex turba sic exclamavit; Magister, quaeso te, respice meum filium, qui mihi unicus est:

39 quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spamas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent: sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens: O diffidens, inquit, perversaque natio! quandiu apud vos ero? vosque feram? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accedente, convulsit & laceravit eum daemonium. Sed Jesus impurum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, mirantibus sic est discipulos suos allocutus:

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba: Tradendus est filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita rectum erat,

erat, ut id non sentirent: sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus:

47 & Jesus intelligens eorum animi cogitationem, prehenso puero, & apud se statuto, sic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit. Nam vestrum minimus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum allocutus est: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem demonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibere, inquit, qui enim contra nos non est, à nobis est.

51 Cum autem compleretur ejus assumptionis dies, ipse ita composito vultu, ut Hierosolymam ire videretur,

52 præmisit ante se nuncios qui profecti intrarunt in Samaritanorum vicum, ut ei diversorium pararent.

53 Sed ille eum non admiserunt quoniam ire se Hierosolymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de caelo descendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos objurgavit: Nescitis, inquit, cuiusmodi spiritus filii sitis vos.

56 Nam filius hominis hominum vitas non perditum venit, sed servatum. Ita in alium vicum profecti sunt.

57 Vadentes autem eis in via, dixit ei quidam; Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes habent antra, inquit, & aëreas volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: Domine, inquit: permitte mihi ut eam prius sepultum meum patrem.

60 At Jesus: Sine (inquit ei) mortuos sepelite mortuos suos: tu verò i annunciatum Dei regnum.

61 Item cum alius dixisset: Sequer te Domine: sed prius permitte mihi valedicere meis domesticis,

62 dixit ei Jesus: Nemo qui aratro admota manu respicit in tergum, aptus est ad Dei regnum.

C A P U T X.

Discipuli lxxii, bini missi. Multa messis. Apostolorum calamitas, inopia. Eduliorum potestas. Mina in Chorazin, & Bethsaidam, & Capharnaum. Reverfi discipuli. Daemon ut fulgur. Piorum gaudia vera. Responsa ad Jurisp. Historia de vulnerato à latronibus, qui proximus. Martha, & Maria ad pedes Jesu.

Postea constituit Dominus etiam alios septuaginta L. duos G. eosque binos ante se præmisit in omnes urbes & loca quo ipse venturus erat.

2 Atque eos sic affatus est: Messis quidem multa est, sed operarii pauci: quocirca rogare messis dominum, ut operarios emittat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto vos tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, ne peram, neque calceos, neve quercum in via salutaveritis.

5 In quamcunque autem domum intrabitis, primum dicite: Salveat hæc domus.

6 Et si quidem erit ibi aliquis salute dignus, requiescet in eo vestra salus: sin minus ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote comedentes & bibentes quæ eis suppetent: nam dignus est operarius mercede sua. Ne migratote ex domo in domum:

8 & in quamcumque urbem intraveritis, admittique fueritis, vescimini iis quæ vobis apponentur:

9 & qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eisque ad eos Dei regnum venisse dicitote.

10 In quam vero urbem ingressi, nec admissi fueritis, exiote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe vestra adhesit, vobis abstergemus. Caterùm scitote, ad vos divinum venisse regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius actum iri, quàm cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta sunt in vobis, jampridem in centone & pulvere degentes rediissent ad frugem.

14 Itaque cum Tyro & Sidone mitius agetur in judicio, quàm vobiscum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cælum usque evecta es, ad inferos usque deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, eum repudiat qui me misit.

17 Reversi autem septuaginta L. duo G. cum læticia dixerunt: Domine, etiam dæmonia nobis per tuum nomen subjiciuntur.

18 Quibus ille: Spectabam

inquit, Satanam fulguris ritu lapsum de cælo.

19 Equidem vobis potestatem do, serpentes scorpiosque calcandi, & contra omnes hostis vires, ita ut nihil vos læsurum sit.

20 Verùm eo ne gaudete, quod vobis subjiciuntur spiritus: sed eo potius gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

21 Ea ipsa hora exultavit spiritu Jesus, dixitque: Ago tibi gratias pater, cæli terræque Domine, quod hæc sapientes prudentesque celaveris: & infantibus patefeceris: idque, ô pater, quoniam sic tibi placitum est.

22 Omnia mihi tradita sunt à patre meo: neque quisquam novit quis sit filius, nisi pater: aut quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

23 Tum seorsum ad discipulos conversus: Felices, inquit, oculi qui aspiciunt quæ vos aspiciatis.

24 Scitote enim multos vates atque reges voluisse videre quæ vos aspiciatis, neque vidisse: & audire quæ auditis, nec audivisse.

25 Hic surrexit quidam legislator, qui eum hujusmodi verbis tentavit: Magister, quid faciendo sempiternam vitam consequar?

26 Cui ille: In lege quid scriptum est? inquit: quomodo legis?

27 Et ille respondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato: itemque proximum tuum perinde ac teipsum.

28 Rectè respondisti, inquit ei: id facito, & vivis.

29 At ille seipsum commendare volens, dixit Jesu: Ecquis est meus proximus?

30 Tum Jesus ita subjecit: Homo quidam Hierosolyma ad Hierichuntē descendens, in latrones incidit, qui eum dispoliarunt, inflictisque vulneribus discesserunt, eo seminece relicto.

31 Forte fortunā sacerdos quidam descendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriiit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque, præteriiit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eo-que viso, misertus accessit.

34 & ejus vulnera oleo vinoque perfusa obligavit, & eum jumento suo impositum duxit in diversorium ejusque curam egit:

35 & postridie digressurus, deprompsit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit ut ejus curam haberet: sese quicquid ille insuper insumpsisset ei, in suo reditu esse solutum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuisse, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei misericordiam tribuit inquit. Tum Jesus, i, inquit, & tu facito similiter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingrederetur in quendam vicum, & mulier quædam nomine Martha eum domi suæ accepit.

39 Huic soror erat nomine Maria, quæ ad Jesu pedes assidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha vero, quæ tanto ministerio distraheretur, sic dicere institit: Domine, hocne non curas, quod mea soror solam me ministrare finit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jesus respondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis sollicita turbaris, & uno est opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

C A P U T XI.

Oratio Christi. Petendum, querendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumnia repulsa in Jesum, de Beelzebule. Spiritus impurus, vagus. Qui verè beati. Lucerna. Manns illota, Hypocritarum ingenia.

CUM autem quodam in loco oraret, postquam desit dixit ei quidam ejus discipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit suos discipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote, Pater noster qui es in coelis: Sanctè colatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in coelo sic in terra.

3 Victum nostrum alimentarium da nobis quotidie:

4 & remitte nobis peccata nostra, quandoquidem ipsi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducito, sed à malo tuere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis vestrū habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 etenim venit ad me amicus meus ex via, cui quid apponam non habeo:

7 atque ille intus ita respondeat: Noli mihi molestiam exhibere: jam clausa janua est, & pueri mei mecum in lecto sunt: non possum surgere, & tibi dare. L. si ille pulsare perseveraverit G.

8 mihi

8 mihi credite, etsi non surget ad ei dandum, quia sit ejus amicus : at certè propter ejus importunitatem surget, eique tot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico : Petite, & dabitur vobis : quærite & invenietis : pulsate & vobis aperietur :

10 Quisquis enim petit, adipiscitur : & qui quærit, invenit : & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestrum est, qui pater poscenti filio panem, det lapidem ? aut poscenti piscem, det pro pisce anguem ?

12 aut si ovum petat, det ei scorpionem ?

13 Quòd si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quantò magis pater coelestis dabit sanctum spiritum petentibus à se ?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum : quo dæmonio egresso, locutus est mutus, id quod vulgò mirati sunt.

15 At eorum quidam dicebant, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratia signum ab eo petebant de coelo.

17 Quorum ipse cogitationes intelligens dixit eis : Omne regnum à seipso diffidens vestatur, & domus super domum cadit.

18 Quod si Satanas à seipso diffideret, quo pacto staret ejus regnum ; ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia ?

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt ? Itaque erunt ipsi vestri iudices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum :

21 Cùm quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, aufert, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est : & qui mecum non congerit, dissipat.

24 Dum impurus spiritus exiit ex aliquo homine, siticulosa loca peragrat, requietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 accersit septem alios spiritus deteriores se : qui illic ingressi, ibi manent : atque ita fit hominis illius conditio posterior priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam, ex turba, sublata voce dixit ei : Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille : Imo, inquit, beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coeunte sic infit : Hæc natio mala est : signum quærit, & nullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam filius hominis huic nationi.

31 Austri regina surget in judicio cum hujus nationis hominibus, eosque damnabit, quod ex ultimis terris venerit auditum Solomonis sapientiam, cum hic sit Solomone præstantior.

32 Homines Ninivitarum surgent in judicio cum hac natione, eamque damnabunt, quod ad Jonæ præconium mores suos correxerint, cùm hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accensam lucernam in occulto ponit, aut sub modio, sed in candelabro, ut intrantes lumen aspiciant.

34 Lucerna corporis est oculus. Quod sit tuus oculus sincerus est, etiam totum corpus tuum lucidum est: sin improbus est, tuum quoque corpus tenebricosum est.

35 Vide ergo ne quod in te lumen est, tenebræ sint.

36 Quod si tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullam tenebricosi partem habeat, perinde erit ac si te fulgore lucerna collustrat.

37 Hæc locutum rogavit Phariseus quidam ut apud se pranderet. Et ille ingressus accubuit.

38 Et Phariseus miratus est, videns eum non prius ante prandium lavisse.

39 Et dominus dixit ei: Nunc vos Pharisei exteriorem poculi catinique partem purgatis, cum interiora vestra rapinæ sint & malitiæ plena.

40 Dementes quasi verò non idem qui exteriora fecit etiam interiora fecerit.

41 Facite modo benignè ex iis quæ suppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda sint.

42 Sed væ vobis Phariseis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem. Deique amorem prætermittitis. Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 Væ vobis Phariseis, qui primum sedendi locum in collegiis, & salutationes in foris amant.

44 Væ vobis Scribæ & Pharisei personati, qui perinde estis atque abdita sepulchra, super quæ inscientes gradiuntur homines.

45 Tum sic eum allocutus est quidam legisperitus. Magister, ista dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legisperitis, inquit, væ, qui alios gravissimis oneratis oneribus, quæ onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 Væ vobis, quod vatum monumenta extruitis, cum vestri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum vestrorum facta placere testamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monumenta extruitis.

49 Itaque divina sapientia sic fata est: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficient, partim persequentur.

50 Ut de hac natione supplicium sumatur sanguinis omnium vatum, ab orbe condito effusi,

51 ab Abelis sanguine, usque an Zachariæ sanguinem, qui inter aram & ædem peremptus est. Ita est, inquam vobis, sumentur de hac natione pœnæ.

52 Væ vobis legisperitis, qui scientiæ clavem abstulistis, nec ipsi intraistis, & intrantes impedivistis.

53 Hæc eo ad illos dicente, coeperunt legisperiti & Pharisei acritæ instare, & ejus orationem multis rationibus insidiosè captare,

54 conantes aliquid ex ejus ore aucupari, quo eum criminarentur.

C A P U T, XII.

Phariseorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de suis cura. Quos Jesus tandem agnosceret. Cui non ignoscetur unquam. Doctor spiritus sanctus. Avari consilium vanum. Dei de nobis providentia. Thesaurus ubi statuen-
dus.

*das. Servus malus, percussor.
Sciens, imprudens. Ignis à
Christo. Orbis dissidia.*

Interea cum tot vulgi millia convenissent, ut inter se opprimerent; coepit ille sic ad suos discipulos verba facere: In primis cavete vobis à Phariseorum fermento: hoc est, simulatione.

2 Nihil enim tam tectum est, quod non sit detegendum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus locuti fueritis, id in testis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos timeate, qui corpus quidem interficiunt, sed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonstrabo quem timeatus, Timeate eum, qui postquam interfecit; potestatem habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, timeate.

6 Cum vaneant quinque passeruli duobus assariis, tamen eorum nullus in oblivione est apud Deum.

7 At vestrum etiam capitis capilli sunt omnes numerati. Quare ne timeate, longè passeres ancellitis.

8 Illud quidem sic habitore: quisquis me apud homines agnovit, hunc vicissim agnoscet filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui vero me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quisquis aliquid adversus filium hominis dixerit, ignoscetur ei: sed ei qui sancto spiritui maledixerit non ignoscetur.

11 Cum autem in collegia, & magistratus potestatesque sistemini, ne solliciti estote, quomodo, aut quid respondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim spiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda sint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magister, jube meo fratri ut mecum hæreditatem partiat.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis judicem, aut divisorem constituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveatis. Non enim in eo cujusque vita sita est, si facultatibus abundet.

16 Tum eis hujusmodi similitudinem dixit: Quidam dives home, cum ejus fundus abundè extulisset,

17 sic secum ipse cogitabat: Quid agam cum non habeam quo meas fruges congeram.

18 Hoc agam inquit: horrea mea diruam, & majora construam, eoque omnes meos provenus, & bona congeram.

19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, habes multa bona in multos annos condita; requiesce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus sic eum interpellavit: O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua, quæ vero parastis, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui sibi ipsi congerit, neque Deo dives est.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit suis discipulis) ne solliciti este de vita vestra, quid comefuri: neque de corpore, quid induturi sitis.

23 Vita plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Contemplamini corvos, qui neque ferunt, neque metunt; neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantum vos volucris præstatis?

25 Quis autem vestrum suam curam possit suam staturam augere uno cubito?

26 Quod si ne minima quidem potestis, quid de cæteris sollicitamini?

27 Contemplamini lilia ut crescant, cum neque laborant, neque nent. Atque scitote ne Solomonem quidem in suo tanto splendore, vestiri solitum, ut eorum quodlibet.

28 Quod si herbam, quæ hodie est in agro & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita vestit; quantum magis vos? ô parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid esuri, bibitive sitis, neve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus esse scit pater vester.

31 Sed querite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, ô parvum ovile: nam visum est patri vestro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates vestras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non veterascant; thesaurum inexhaustum in cælis, quo neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi est thesaurus vester, ibi etiam erit vester animus.

35 Sint vobis latera succincta, & ardentes lucernæ:

36 similesque hominibus este dominum suum expectantibus, quando discedit à nuptiis, ut simulac venerit ac pulsaverit, ei aperiant.

37 Felices illi servi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget se, eosque accumbere jubebit, & eis ministratum veniet.

38 Quod si, seu secunda, seu tertia venerit vigilia, idem invenerit, felices sunt illi servi.

39 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum.

40 Vos igitur este parati: nam qua hora non putatis, filius hominis venturus est.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad nosne similitudinem istam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis est fidelis dispensator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus suæ familiæ ut ei suo tempore demensum præbeat:

43 beatus est ille servus, quem, cum venerit ejus herus, invenerit officium suum facientem.

44 Mihi certo credite, eum suis omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit servus ille cum animo suo, herum suum diu non venire, cœperitque famulos & famulas pulsare, epularique, & potare, & inebriari:

46 veniet herus illius servi inexpectato ei die, ignotaque hora, eumque discabit, & in infidelium numero habebit.

47 Is vero servus, qui cum heri sui voluntatem sciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, gravius vapulabit.

48 Qui vero nesciverit, & plagis digna fecerit, levius vapulabit. Ac cuicumque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quanto cui plus commissum fuerit, tanto plus ab eo repositetur.

49 Ignem

49 Ignem veni injectum in terram, qui si jam incensus est, quid volo?

50 Baptismate baptizandus sum, quod dum absolvatur, vehementer angor.

51 An me ad pacem in terris conciliandam venisse arbitramini? Nequaquam (inquam vobis) sed potius discordiam.

52 Erunt enim deinceps quinque in una domo dissidentes, tres à duobus, & duo à tribus.

53 Dissidebit pater à filio, & à patre filius: mater à filia, & à matre filia: focrus à nuru sua, & à focru nurus.

54 Deinde ad vulgus: Dum videtis, inquit, exorientem ab occasu nubem, continuo dicitis adventare pluviam, atque ita fit:

55 & dum spirantem austrum, dicitis æstam futurum, id quod fit.

56 Ficti homines, terræ cœlique faciem discernere scitis: tempus hoc qui fit ut non discernatis:

57 aut cur ex vobis ipsis non judicatis ex æquo?

58 Cum enim unà cum adversario tuo magistratum adis; da operam in via ut ab eo libereris, ne te & ille ad iudicem pertrahat, & iudex liitori tradat, liitor det in custodiam.

59 Mihi crede, non exabis inde, quin ultimum etiam teruncium solveris.

CAPUT XIII.

Galilei per Pilatum casti, defensi à Christo. Exemplum fisci in vinea, abscindenda. Curata mulier. Personati de sabbato rejecti. Regnum Dei quibus simile sit rebus, nempe siccapi, fermento, angustia salutis, alieni servandi, Vulpes Herodes. Mina in Hierosolymam.

Adfuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæis nunciarunt, quorum sanguinem Pilatus cum eorum sacrificiis miscuerat.

2 Quibus Jesus in hæc verba respondit: An putatis Galilæos illos omnium fuisse Galilæorum improbißimos, quod talia passi sint?

3 Nequaquam, inquam vobis, Sed vos nisi ad frugem redieritis, omnes similiter peribitis.

4 Item illos duodeviginti, quos delapsa turris in Siloa interfecit, an fuisse putatis omnium Hierosolymitanorum nocentissimos?

5 Nequaquam, inquam vobis: sed vos nisi ad frugem redieritis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit item hoc exemplum: Ficum habebat quidam in vinea sua satam, ex qua ficu fructum petatum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres annos fructum ex hac ficu petatum venio, nec tamen invenio: abscinde eam, quorsum terram intuliter occupat?

8 Cui ille: Domine, inquit respondens: sine eum etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueem atque stercorem,

9 si forte fructum edat. Sin minus, tu eam postea abscindes.

10 Docebat autem aliquando in quodam collegio Sabbatis,

11 & aderat quædam mulier spiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque sic incurva, ut se erigere prorsus non posset.

12 Eam visam vocavit Jesus, eique dixit: Mulier, soluta es ab infirmitate tua:

13 eique manus imposuit: atque

atque illa protinus correcta, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magister, Jesum Sabbato curasse indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex die sunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus sic ad eum contra locutus est: O personate, nonne vestrum quisque Sabbato bovem asinumve suum solvit à præsepi, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ sit Abrahamo prognata, quam vinctam habuit Satan as annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo solvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adversarios, ut vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus latabatur.

18 Dicebat item: Cui simile est divinum regnum; aut cui id assimilẽm?

19 Simile est grano sinapis, quod sumit homo, & in hortum suum jacit, idque sic crescit, ut fiat arbor tanta, ut aëreæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum assimilẽm?

21 Simile est fermento, quod mulier sumit, & in farinæ fata tria recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cum oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hierosolymam iter faceret,

23 quidam sic ex eo quæsit, Domine, an pauci servandi sunt?

24 & ille: Contendite, inquit eis, intrare per Augustam portam. Nam multi (ut hoc sciat) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Postquam intraverit patrefamilias, ostiumque clauferit, &

vos foris stare, & ostium pulsare coeperitis, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis: ille vobis ita respondebit, Nescio vos unde sitis.

26 Tum vos ita dicere insistetis: Epulati sumus coram te, & bibimus, & tu in nostris plateis docuisti:

27 At ille: Profectò, nescio vos, inquit, unde sitis. Facessite à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus stridorque dentium, dum Abrahamum, Isaacum, & Jacobum, omnesque vates in Dei regno conspicietis, vos verò foras ejici,

29 venientque ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro, qui in divino regno accumbent.

30 Et quidem ultimi sunt, qui primi erunt: & primi sunt, qui erunt ultimi.

31 Eodem die Pharisei quidam eum his verbis convenerunt. Abi & hinc discede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite isti vulpi, me dæmonia egesturum, sanationesque peracturum esse hodie & cras: tertio autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie & cras, & tertio die ambulandum esse, quoniam non licet ullum vatem extra Hierosolymam perire,

34 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates interficis, & ad te missos lapidas, quoties volui tuos natos congregare quomodo gallina suum nidum sub alas, neque voluistis?

35 Scitote futurum esse, ut vobis vestra domus deserta relinquatur. Atque illud sic habetote, vos non prius esse visuros me, quam tempus veniat, quò dicetis: Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Jesus Pharisei conviva. De Sabbato disceptatio. Modestia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miserieores. Quis Christi discipulus. Sal infatuatum.

CUM autem in domum venisset cujusdam Phariseorum primarii Sabbato ad cibum capiendum.

2 & illi eum observarent, adessetque tum homo. quidam hydropicus ante eum.

3 Jesus legisperitos, & Phariseos alloquens quaesivit an Sabbato curare fas esset?

4 Atque illis tacentibus, Jesus illum prehendit, sanavitque & dimisit,

5 illosque sic affatus est: Quis vestrum est, qui si ejus asinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contra respondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum (animadvertens ut prima accubandi loca diligerent) eos sic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, noli accubare primo loco, ne si quis honoratior te sit ab eo invitatus,

9 veniat is qui & te & illum vocavit, tibi que ut illi locum des, jubeat, atque ita sit tibi ultimus locus cum pudore occupandus.

10 Sed cum fueris invitatus, i accubitus ultimo loco, ut cum venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius, id quod tibi erit, apud eos qui tecum accumbent, gloriosum,

11 nam quisquis seipsum exexerit, deprimetur, & qui se depresserit, evehetur,

12 Dixit item ei, qui se invitaverat: Cum prandium cœnamve scis, ne vocato tuos amicos nec vicinos, L. nec G. divites, ne illi te vicissim invitent, tibi que referatur gratia.

13 Sed cum convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cœcos:

14 & felix eris, quoniam te remunerare nequeunt. Reddetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 & hora cœnæ servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare, Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum visere necesse habeo: rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Juga bovum emi quinque, & ea expertum eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamilias, dixit servo suo, Egredere evestigium in urbis areas atque vicos, & pauperes, mutilosque, & claudos, & cœcos huc introducito.

22 Deinde servus, Domine, inquit, factum est ut imperasti: sed superest locus.

23 Tum dominus: Proficiscere in vitas, inquit, & in septa, & intrare coge, ut domus mea compleatur,

24 nam

24 Nam illud scitote, neminem hominum illorum invitatorum esse meam cœnam gustaturum.

25 Cùm autem eum ingens hominum turba comitaretur, conversus dixit.

26 Si quis ad me venit, nec suum patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeo suam ipsius animam odit, non potest meus esse discipulus.

27 Qui non portat suam crucem, & me sequitur, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim vestrũ volens turrim construere, non prius sedens sumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 ne si jactis fundamentis abolvere non valeat, omnes qui id spectabunt, eum illudere incipiant,

30 dicentes, eum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequivisse.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non ante sedens deliberat, an possit cum decem millibus obviam ire illi qui se cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul absente, legatos de pace mittit.

33 Sic igitur quicumque vestrũ non suis omnibus valedicit, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est sal: verũ si sal infatuum fuerit, quo condietur?

35 Nec terræ est, nec stercorei accommodatum: foras projicitur. Qui aures habet ad audiendum, audiat,

C A P U T XV.

Malos cur Jesus non abigat. Ovis perdita, drachma reperta, filius dissolutus, ad frugem rediens, Frater invidus.

Frequentabant autem eum omnes publicani, & improbi, ejus audiendi gratia,

2 & fremebant Pharisei atque Scribæ, dicentes eum improbos admittere cumque eis cibum capere:

3 atque illi eis hujusmodi similitudinem in hæc verba dixit:

4 Quis homo vestrũ est, qui si centum habeat oves, & earum unam perdiderit, non relinquit in saltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat?

5 quam inventam suis imponit humeris gaudens:

6 domumque profectus, convocatos suos amicos & vicinos admonet ad sibi congratulentur, qui suam ovem perditam invenerit.

7 Scitote eodem modo majorem fore in cœlo letitiam ob unum fontem, qui redeat ad frugem, quam ob nonaginta novem infantes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier est, quæ si drachmas habeat decem: & unam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verrat, & diligenter conquirat donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat amicos, & vicinas, easque ut sibi congratulentur monet: sese enim quam perdiderat invenisse drachmam.

10 Eodem modo scitote apud divinos angelos lætitiã fieri ob unum fontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam filios duos,

12 quo-

Pa
no
vit

Ju
in
grè
cul
pro
I.
fit,
fam
I.
vium
fit, a
um
16
ret v
quas
quifq
17
cogit
tris
fluun
18
patre
in co
cavi:
19
qui di
perino
riorun
20
trem
absent
sertus
filiit,
21
tus est
advers
non f
filius.
22
quit su
cumqu
annulu
pedibu
23

12 quorum junior patri dixit : Pater, da mihi competentem honorum partem. Itaque ille divisit ei facultates.

13 Ac non multis post diebus, Junior filius congestis omnibus, in longinquam regionem peregrè profectus est, atque illic facultates suas luxuriosè vivendo prodegit.

14 Postquam omnia absumpsit, orta in illa regione gravi fame, coepit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hæsit, atque ille eum in pradium suum misit ad pascendos porcos :

16 isque eo devenit, ut, cupe-
ret ventrem suum replere siliquis, quas porci comedebant, nec ei quisquam dabat.

17 Igitur ad sese reversus ita cogitare : Quàm multi mei patris mercenarii panibus circumfluunt ? & ego fame pereor.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam : Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi :

19 ita ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius : utere me perinde ac uno tuorum mercenariorum.

20 Ita profectus venit ad patrem suum. Quem adhuc procul absentem conspicatus, pater, misertus accurrit, eique in collum in-siliit, & eum deosculatus est.

21 Et filius sic illum allocutus est : Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi, ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius.

22 Ac pater : proferte (inquit suis servis) priorem stolam, eumque induite, & ejus manu annulum adhibete, & calceos pedibus,

23 eductumque vitulum al-

tilem mastrate, lætisque epulemur :

24 nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit : & qui perditus erat, inventus est. Itaque lætari coeperunt.

25 Erat autem ejus filius natu grandior ruri. Is cum veniens domui propinquasset, audito concentu atque choris,

26 vocato uno famulorum suorum, sciscitatus ex eo est, quid ea sibi vellent ?

27 Cui ille : Venit tuus frater, inquit : itaque mastravit tuus pater altilem vitulum, quodd eum receperit incolumem.

28 Ille verò iratus noluit ingredi. Cumque pater ejus egressus, eum hortaretur, ille patri respondit in hunc modum :

29 Ego tot annos tibi servio, nec unquam contra tuum præceptum feci, & tu mihi nunquam vel hædum dedisti, ut cum meis amicis lætarer.

30 At iste tuus filius, qui facultates tuas cum scortis abligurit, ubi venit, tu ei altilem vitulum mastrasti.

31 At ille : Nate, inquit ei, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt.

32 Enimvero de tuo hoc fratre lætari & gaudere oportuit, quodd cum mortuus esset, revixit : cum perditus esset, inventus est.

CAPUT XVI.

Callidus Dispensator. Opum utilitas. Dominium repugnans. Pietas vim passa. Repudium, Lazarus felix. Divitis miseria.

Dixit item suis discipulis : Homo quidam dives dispensatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona dilapidaret, delatus est :

2 & ille vocatum eum sic allocutus est: Quid est, quod audiō de te? redde tuæ dispensationis rationem: nec enim tibi licebit amplius dispensatorem esse.

3 Tum dispensator sic secum cogitare: Quid agam? cū meus herus à me dispensationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubescō:

4 scio quid agam, ut cū abdicatus dispensatione fuero, sint qui me in suas domos accipiant.

5 Igitur advocatis singulis heri sui debitoribus dixit primo: Quantum debes herō meo?

6 Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe tuum scriptum, inquit ei, & sede continuo, ac scribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit: Tu vero quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum scriptum, inquit, & scribe octoginta.

8 Itaque laudavit herus dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Nam huius seculi homines sunt in suo genere prudentiores quā homines lucis.

9 Et ego hoc vobis dico: Facite vobis amicos ex falsis opibus, ut cum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia.

10 Qui in minima re fidus est, idem in magna fidus est: & qui est in re minima iniustus, idem in magna iniustus est.

11 Quod si in falsis opibus fidi non fueritis, veras quis vobis credat?

12 & si in alieno fidi non fueritis, vestrum quis vobis committat?

13 Nullus famulus potest ser-

vire duobus dominis: aut enim alterum oderit, alterum amabit: aut alterum tuebitur, alterum contemnet. Non potestis & Deo servire, & opibus.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisei, qui erant avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille sic eis dixit: Vos ii estis qui vos hominibus probetis: sed Deus vestros animos novit, nam quod est apud homines sublimē id apud Deum est abominandum.

16 Lex & vates usque ad Johannem: postea divinum regnum nunciatur, atque in id omnes irrumpunt.

17 Est autem facilius cœlum terramque interire, quā legis vel unum apicem intercidere.

18 Quisquis uxorem suam dimittit & aliam ducit, adulterat: & quisquis à viro dimissam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & bysso vestiebatur, quotidie laurē voluptatibus indulgens.

20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus, qui ad ejus vestibulum jacebat ulcerosus,

21 cupiensque saturari micis, quæ de divitis mensa decidebant. Quin & canes veniebant, & ejus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut moreretur pauper, & ab Angelis in Abrahami gremium auferretur. Mortuus est & dives, & sepultus.

23 Atque is in orco, sublati oculis, cum esset in cruciatibus, aspicit Abrahamum procul, & in ejus gremio Lazarum,

24 & Pater Abrahamæ (inquit clamans) miserere mei, & mitte Lazarum, qui summo dignito suo in aqua intincto mihi linguam

lingu
in h
25
quit,
in
esse d
folati
26
inter
ut qu
re, n
sunt,
27
pater,
num
28
enim
ne ips
locum
29
Moser
audian
30
brahan
lerit
31
vates
quispi
tempe
Offens
tis
stes.
Chris
pent
D
enfior
eveni
2 fa
ejus co
dejici
rum o
3 C
te pec
hende
ignosc
4 Q
in te

linguam refrigeret : crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus : Nate, inquit, memineris & te tuis bonis in vita tua, & Lazarum malis esse defunctum. Nunc & hic in solatio, & tu in dolore es.

26 Præterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut qui velint hinc ad vos transire, non possint, neque qui istic sunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas,

28 ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque in hunc cruciatus locum veniant.

29 At Abrahamus : Habent Mosem & vates, inquit ei : eos audiant.

30 Et ille : At verò pater Abrahamæ, si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent se.

31 Si Mosem (inquit ille) & vates non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offensionum necessitas. Offendentis miseria : benignitas in hostes. Leprosi x. gratus unus. Christi reditus. Judicium repentinum.

Dixit autem discipulis : Non possunt, non evenire offensiones : sed vix ei per quem eveniunt :

2 satius esset ei, circumjecta ejus collo afinaria mola, in mare deijci, quam vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quod si in te peccaverit tuus frater, reprehende eum : & si eum poeniteat, ignosce ei.

4 Quod si vel septies uno die in te peccaverit, & septies eo-

dem die ad te redierit, & se poenitere dixerit, ignosce ei.

5 Dixerunt autem Apostoli Domino : Adauge nobis fidem.

6 Et Dominus : Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum est granum sinapis, & huic caprifico juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem vestrum est, qui si arantem aut pascentem servum habeat, eum rure reversum protinus accubitus ite jubeat ?

8 ac non potius sic ei dicat : Para quod ego coenam, accinctusque mihi ministra, donec comederò ac bibero : postea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei servo, quod sibi mandata fecerit : Non puto.

10 Sic & vos, cum omnia vobis mandata feceritis dicite vos inutiles esse servos, qui quod debueritis facere, faceritis.

11 Cum autem Hierosolymam contenderet, & per Samariam Galilæamque vaderet,

12 ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leprosi, qui procul steterunt,

13 & sublata voce dixerunt : Jesu præceptor, miserere nostri.

14 Quibus ille visis : Ite, inquit, ostensum vos sacerdotibus. Atque ille inter abeundum purgati sunt.

15 Unus autem eorum, se sanatum esse videns, rediit, Deum magna voce collaudans :

16 & ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jesus sic locutus est : Nonne decem purgati sunt ? ubi vero sunt novem ?

18 Nul-

18 Nullumque repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reversus, nisi hunc alienigenam?

19 Surge (inquit) abi: tua te fides servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit, Non ita venturum est divinum regnum, ut observetur,

21 aut hic illicve esse demonstretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens: Veniet tempus, inquit, cum vel unum filii hominis dierum cernere cupietis, nec videbitis.

23 Vobisque hic aut illic adesse dicetur: nolite audire, nec insequi.

24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad alterum extremum refulgens lucet, sic erit etiam filius hominis in sua die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 Ac quemadmodum Noë temporibus accidit, sic accidet temporibus filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant usque ad diem quo, ingressio in arcam Noë, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit: comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

29 quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & sulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die filius hominis patefiet.

31 In illa die, qui in testamento erit, si erit ejus supellex domi, ne descendat ad eam auferen-

dam. Itidem qui ruri, ne retrò revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam suam servare conabitur, eam perdet: & qui eam perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico: in ea nocte erunt in unio cubili duo, quorum alter assumetur, alter relinquetur.

35 Duarum, quæ simul molent, altera assumetur, altera relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur.

37 Et illi eum alloquentes: Ubi Domine? inquirunt. Quibus ille: Ubi corpus, inquit, erit, eo etiam aquilæ coibunt.

CAPUT XVIII.

Vidua iudicem obtundens. Publicanus Pharisæo melior. Qui bonus. Semet in lege laudans. Opulentia damna. Prædicta mors ac resurrectio. Discipulorum ineptia. Cæcus videns fide.

Dixit etiam eis exemplum, quo semper orandum esset, nec defatigari oportere ostenderet.

2 Iudex erat quidam in quadam urbe, inquit, qui nec Deum metuebat, nec homines reverebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua quadam, quæ ad eum itabat, & ut se de adversario suo vindicaret petebat.

4 Ille vero aliquandiu noluit. Sed postea sic secum dixit: Etsi nec Deum metuo, nec homines revereor:

5 tamen quia mihi negotium fecerit hæc vidua, eam vindicabo, ne me assidue ventitans, obtundat.

6 Audite, inquit Dominus, quid iudex injustus dicat.

7 Ergo

7 Ergo Deus electos suos, ad se dies noctesque, quiritantes non ulciscetur? & tam erit in eos difficilis?

8 Scitote eum cito ulturum esse eos. Cæterum filius hominis cum veniet, scilicet fidem in terris inveniet?

9 Dixit item ad quosdam (qui sibi se iustos esse persuaserant, aliosque contemnebant) hoc exemplum.

10 Homines duo in templum ascenderunt, orandi gratia, alter Phariseus, alter Publicanus.

11 Ibi Phariseus hæc apud se precabatur: Deus, ago tibi gratias, quod non sum qualis reliqui hominum, rapaces, iniusti, adulteri: aut etiam qualis hic Publicanus.

12 Jejuno bis intra singula Sabata: decimas do omnium quæ possideo:

13 At Publicanus procul abstinens, ne oculos quidem in cælum attollere audebat, sed sibi pectus tundebat, dicens: Deus propitius esto mihi fonti.

14 Scitote, hunc approbatum descendisse domum suam: illum non item. Nam quisquis seipsum extulerit, deprimetur: & qui se deprefferit, extolletur.

15 Afferebant autem ei etiam parvulos, ut eos tangeret. Quo viro, discipuli istos objurgabant.

16 At Jesus accersitis parvulis: Venite, inquit, pueros ad me venire, & eos ne prohibete: talium enim est divinum regnum.

17 Hoc vobis confirmo, qui divinum regnum non acceperit ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum quidam qui magistratum gerebat, his verbis: Magister bone, quid faciendo vitam consequar æternam?

19 Cui Jesus: Quid me dicit bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

20 Præcepta nosti: Ne adulterato: ne occidito: ne furator, ne falsum testimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus sum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jesus inquit ei: Adhuc unum tibi deest: quicquid habes vende; & dispartire pauperibus, habiturus in cælo thesaurum: deinde ades, & me sequere.

23 At ille, his auditis, tristis est factus: quippe qui prædives esset.

24 Eum tristem factum videns Jesus, dixit: O quam difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius est enim rudentem per acus foramen trajici quam divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur servari possit? inquirunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri possunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem, inquit, omnibus relictis, te secuti sumus.

29 Et ille: Hoc certo scitote, inquit eis, neminem esse qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni causa reliquerit,

30 quin sit & in hoc tempore, sæpe conduplicata, & in futuro seculo vitam æternam consecuturus.

31 Assumptis autem duodecim, dixit eis; En ascendimus Hierosolyma, & filio hominis accident plane omnia quæ sunt à vaticibus scripta.

32 Tra-

32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 & verberatus interficietur, & tertio die resurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque testis eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichunti propinquante, sedebat apud viam quidam cæcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, sciscitatus est quid illud esset?

37 Cumque ei indicatum esset Jesum Nazarenum præterire,

38 clamavit his verbis: Jesu Davidide, miserere mei.

39 Et quamvis præcedentes increparunt eum, ut taceret, ille multo magis clamabat: Davidide, miserere mei.

40 Tum Jesus reslitit, & eum ad se duci imperavit: ac ubi ille accessit, sic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Et ille Domine, inquit, ut videam.

42 Et Jesus: Cerne, inquit ei: tua te fides servavit.

43 Atque ille continuo vidit, eumque secutus est, Deum collaudans. Quo viso, populus omnis Deo tribuit laudem.

C A P U T XIX.

Christi Zachæus hospes. Varii minarum negotiatores. Ultimus vacors. Jesus a sella vestius. Urbis ruina instans. Videntes prae se fano.

EO autem ingressio, & per Hierichuntem eunte,

2 erat quidam vir, qui nomine Zachæus vocabatur, publicanorum magister, isque dives.

3 Is cum conaretur Jesum videre quis esset, neque præ hominum turba posset, utpote qui esset statura parvus.

4 præcurrit & in captivum ascendit, ut eum videret: nam illac transiturus erat.

5 Ad eum locum ubi venit Jesus, suspexit, & eo viso sic ei dixit: Zachæe, descende prope: hodie enim mihi domi tua manendum est.

6 Atque ille celeriter descendit, eumque lætus accepit.

7 Quo viso, fremebant omnes, quod ad hominem improbum versatum.

8 Zachæus verò Dominum sic alloqui institit: Scito me, Domine, dimidium facultatum mearum largiri pauperibus: quod si quæ nulla re fraudavi, reddo quadruplum.

9 Tum Jesus ei dicit, saltem eo die partem esse ei domus, quatenus ipse quoque Abrahamides esset:

10 venisse enim filium hominis ad perdita quærenda, atque servanda.

11 Illis autem hæc audientibus, subjecit exemplum quod ipse prope Hierosolymam esset, & illi adfuturum mox divinum regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo quidam nobilis profecturus in longinquam regionem, ut in regni possessionem invaderet, deinde rediturus,

13 vocatis suis decem servis dedit decem minas, eisque mandavit ut negotiarentur, donec ipse se reveniret.

14 Ejus autem cives eum obdormunt: itaque missis post eum legatis, negarunt se velle ut in se regnaret.

15 Postquam ille regnum adeptus rediit, iussit ad se servos illos accersi, quibus argentum dediderat, ut sciret quid quisque negotiando lucratus esset.

16 Ergo

16 Ergo primus advenit, & Domini, inquit, tua mina decem minas peperit.

17 Cui ille: Rectè, bone serve: quoniam in tantilla re fidelis fuisti, habeto in decem oppida potestatem.

18 Deinde venit alter: Domine, inquit, tua mina quinque minas confecit.

19 Et ille: Tu quoque (inquit etiam huic) præsto quinque oppidis.

20 Item venit alius: Domine, inquit, ecce mina tua, quam ego in linteo compositam habui:

21 metuebam enim te, utpote hominem severum, qui & quod non deposuisti tollas, & quod non seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore te damnabo, inquit ei, serve nequam. Sciebas me hominem severum esse, qui & quod non deposui tollam, & quod non seminavi metas:

23 Cur ergo non dedisti meum argentum ad mensam, & ego reверsus id cum sænore recepissem?

24 Auferte ei minam, inquit eis qui aderant, & ei date qui decem minas habet.

25 At illi: Domine, habet decem minas.

26 Ergo scitote omni habenti dandum esse, inquit: non habenti, autem, etiam quod habet auferendum.

27 Cæterum inimicos illos meos, qui me in se regnare noluerunt, adducite huc, & coram me jugulate.

28 Hæc fatus progredi perrexit, Hierosolymam ascendens.

29 Ut autem prope Bethphagen & Bethaniam venit ad montem qui vocatur Olivarum, misit discipulorum suorum duos cum his mandatis,

30 Ite in vicum qui est è regione, in quem ingredienti, invenietis asellum vinctum, quem nemo unquam hominum insedit: eum solvitote & adducitote.

31 Quod si quis vos cur solvatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis ille dixerat.

33 Cumque ex eis asellum solventibus quævisissent ejus domini, cur asellum solverent,

34 dixerunt, eum domino opus esse,

35 eumque ad Jesum adduxerunt: & injectis in asellum suis vestimentis, eo Jesum imposuerunt.

36 Atque eo vadente, insternebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descensum venit, cœpit universa discipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene sit venienti regi in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in supremis.

39 At quidam Phariseorum ex turba dixerunt ei: Magister, objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamurosos esse lapides.

41 Deinde ut propius accessit, visa urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quidem hac ipsâ tua die, quæ tibi salutæ forent: sed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi dies, cum te tui hostes vallo circumdabunt, & circumsidebunt, & prement undique,

44 teque & tuos in te natos com-

complanabunt, nec in telapidem lapidi impositum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris.

45 Deinde in fanum ingressus, coepit vendentes in eo & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus supplicationis domus est: at vos ex ea latronum speluncam fecistis:

47 Docebat autem quotidie in fano; Pharisei vero & Scribae eum perimere conabantur, nec non populi primarii,

48 sed quid agerent, non invehebant, quod cunctus populus ab ejus ore pendeat.

C A P U T XX.

Vinea cultores perdendi. Lapis offensionis. Officium in Deum, in principem. Sadducaei rejecti, de resurrectione ac vidua 7. conjugii. Davidis Dominus geminus. Phariseorum cum fastus, tum avaritia.

QUODAM autem illorum dierum, eo populum in fano docente ac instituente, adfuerunt pontifices & scribae cum senatoribus, eumque sic allocuti sunt:

2 Dic nobis, qua potestate ista facias, aut quis tibi potestatem istam dederit?

3 Quibus ille respondens: Interrogabo vos ego vicissim quiddam, inquit, quod mihi dicite.

4 Johannis baptisma à coelone erat, an ab hominibus?

5 Illi vero sic apud se ratiocinari: Si dixerimus à coelo, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

6 Sin ab hominibus dixerimus, universus populus nos lapidabit: persuasum est enim ei, Johannem esse vatem.

7 Itaque responderunt se nescire unde.

8 Et Jesus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua potestate haec faciam.

9 Coepit autem ad populum hoc exemplum dicere: Homo quidam vineam consevit, & ea colonis elocata, domo absuit factis diu.

10 Deinde suo tempore misit ad colonos servum, ut illi ei de vineae fructu darent. At coloni eum verberatum dimiserunt inanem.

11 Ille alterum item servum misit, & illi eum quoque verberatum, & contumelia affectum, dimiserunt inanem.

12 Cumque tertium item misisset, illi eum etiam vulneratum expulerunt.

13 Tum vineae dominus: Quid agam? inquit, mittam filium meum charissimum; fortassis hunc visum reverebuntur.

14 At coloni eo viso, sic inter sese dicere: Hic est haeres, agite, perimamus eum, ut nostra fiat haereditas;

15 Itaque ejectum ex vinea occiderunt. Quid ergo faciet eis vineae dominus?

16 Veniet & colonos illos perdet, aliisque vineam elocabit. Hoc audito illi dixerunt: Absit.

17 Et ille eos intuitus: Quid ergo est scriptum illud? Quem lapidem improbaverant adificatores, is adhibitus est ad caput anguli.

18 In eum lapidem quisquis inciderit, collidetur, & in quem inciderit ipse, eum comminuet.

13 Igitur pontifices & scribae ei manus injicere eadem hora conati sunt; intellexerunt enim, eum adversum se illud exemplum dixisse, sed populum timuerunt.

20 Itaque illud observant

ut mitterent emissarios, qui se viros bonos simularent ut eum verbis caperent, atque ita magistratui & prætoris potestati traderent.

21 Atque hi sic eum interrogarunt : Magister, scimus te recte dicere, ac docere, neque personæ rationem habere, sed verè divinam vitæ viam docere.

22 Licetne nobis Cæsari tributum pendere, an non ?

23 At ille eorum versutiam intelligens : Quid me tentatis ? inquit :

24 ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & titulum ? Cæsaris, inquit illi respondentes.

25 Et ille : Solvite igitur, inquit eis, Cæsariana Cæsari, & Divina Deo.

26 Ita illi, cum nullum ejus verbum apud populum carpere potuissent, ejus responsionem admirati, tacuerunt.

27 Tum eum aggressi Sadducæorum quidam, qui resurrectionem esse negant, sic interrogarunt :

28 Magister, scripsit nobis Moyses, si cujus frater mortuus fuerit, uxorem habens, isque sine liberis mortuus fuerit, ut ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

29 Jam verò septem fuere fratres, quorum primus uxore ducta mortuus est sine liberis,

30 duxitque secundus uxorem, & is item sine liberis mortuus est,

31 atque illam duxit tertius, itidemque septem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis, postrema omnium mortua est etiam cœmina.

33 Igitur in resurrectione cu-

jus eorum futura est uxor ? cum septem eam in matrimonio habuerint.

34 Et Jesus eis ita respondit : Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt :

35 at quibus vitam illam assequi, & ex mortuis surrexisse contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt,

36 quippe cum jam mori nequeant, sunt enim angelorum similes, & Dei filii sunt, qui sint resurrectionis filii,

37 Mortuos autem resurgere, etiam Moyses indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami Deum, & Isaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum est, sed viventium, utpote cum ei vivant omnes.

39 Tum quidam scribarum sic eum alloquuntur : Magister, probè dixisti.

40 Neque deinceps audebant eum quicquam interrogare.

41 Et ille : Qui sit ut dicant, Christum Davide prognatum fore ?

42 Cum ipse David dicat in Psalmorum libro : Ait Dominus domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 donec efficiam ex tuis hostibus tuorum pedum subfellium.

44 Quod si eum David dominum vocat, qui sit ut sit eo prognatus ?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit suis discipulis :

46 Cavete Scribas, qui stolati libenter ambulant, & in foris salutationes, & in collegiis primas sessiones, & primas in cœnis acubationes amant :

47 qui viduarum domos per-

speciem prolixarum precum devorant, eoque graviore pœnas luent.

C A P U T XXI.

Vidua teruncii in fiscum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plaga. Urbis excidium.

CUM autem aspiciens vidisset conferentes sua munera in fiscum divites.

2 Cumque vidisset etiam quandam pauperulam viduam eò duos conferentem teruncios, dixit :

3 Hoc certo vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contulisse.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi supererat contulerunt in divina donaria : at hæc ex inopia sua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibusdam de fano dicentibus, pulchris esse lapidibus & donariis ornatum, dixit :

6 Videtis hæc ? veniet dies cum nullus lapidi lapis impositus relinquatur, qui non dissolvatur.

7 Et illi eum interrogantes : Magister, inquit, quando igitur ista fieri ? & quo signo ista futura significabuntur ?

8 Et ille : Videte, inquit, ne decipiamini : multi enim venient meo nomine qui se eum esse dicant : & quidem tempus instat, nolite igitur eos affectari.

9 Cum vero bella & seditiones audietis, nolite expavescere : oportet enim hæc omnia prius fieri : sed non continuo finis erit.

10 Confurgit & gens in gentem (inquietabat tum eis) & regnum in regnum,

11 magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames &

pestes erunt, terriculaque & signa de cœlo magna.

12 Sed ante hæc omnia injicientur vobis manus, & vexabimini, inque collegia & custodias trademini, atque ad reges & prætores mei nominis causa perducemini :

13 id quod vobis erit testimonio.

14 Igitur animum inducite, causæ dictionem non præmeditari.

15 Ego enim vobis ejusmodi os & sapientiam dabo, ut ei contradicere aut resistere nequeant omnes adversarii vestri.

16 Proderunt autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, qui vestrum nonnullos necabunt.

17 Eritisque cunctis invisipropter nomen meum.

18 Verum ne pilus quidem vestri capitis peribit.

19 Vestra patientia, vestrae salutis consulite.

20 Cum autem circumdaram exercitiis Hierosolymam videbitis, tum scitote, ejus instare vastitatem.

21 Tum qui erunt in Judæa fugiant in montes : & qui erunt in ejus medio discedant : & qui in agriis erunt, ne intrent in eam.

22 Nam supplicii tempora erunt illa, ut eveniant omnia quæ scripta sunt.

23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per ea tempora : Nam hæc regio graviter premetur, & in hunc populum atrociter sævietur,

24 ut gladium acie cadant, & per omnes gentes exulent, calceturque à gentibus Hierosolyma, donec exterarum gentium tempora compleantur.

25 Et erunt signa in sole & luna, & sideribus, & in terris tantus gentium angor trepidantium mari undisque resonantibus,

26 ut homines eorum metu & expectatione, quæ orbi imminant, exanimentur: nam cœlestes potestates concutientur.

27 Ac tum aspicietur filius hominis veniens in nube, cum ingenti potestate atque gloriâ.

28 His autem fieri incipientibus, suspicite, & capita attollite, quoniam vestra instabit liberatio.

29 Tum eis similitudinem dixit: Cernite ficum & omnes arbores:

30 cùm jam frondescunt, id vos per volipfos cernentes, cognoscitis jam propè esse æstatem.

31 Similiter & vos, cùm hæc fieri videbitis, scitote prope esse divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo; non prius esse præterituram ætatem hanc, quam fiant omnia.

33 Etiamsi cœlum & terra pereant, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obruantur animi vestri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis: atque ita vos nec opinantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam decipula omnibus in totius terræ solo degentibus.

36 Vigilate igitur, omni tempore orantes, ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram filio hominis consistere.

37 Ita interdum docebat in fano; in noctes autem exhibat, & in monte, qui vocatur Olivarum, versabatur.

38 Atque omnis populis ad

eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratia.

CAPUT XXII.

Ad Antisites proditor. Cena.

Qui piorum princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jesu preces. Angelus ad eum. Captus Jesus. Pugnans Petrus; ter mox mendax, Jesu calamitates.

Instabat autem azymorum festum, quod Pascha dicitur,

2 & quærebant pontifices & scribæ ejus interficiendi modum: timebant enim plebem.

3 Intravit autem Sathanas in Judam, cognomine Iscariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antisites aggressus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo lætati illi, pacti sunt ei se duros argentum.

6 Itaque pölicitus quærebat opportunitatem eum illis sine turba tradendi.

7 Postquam autem venit azymorum dies, in quo immolandum erat Pascha,

8 misit Jesus Petrum & Johannem: Ite (inquit) paratum nobis pascha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus? inquirunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem: eum sequimini in domum quo ingreditur,

11 & sic ejus domus patrifamilias dicitote. Quærit ex te magister, ubinam sit mansio, ubi Pascha cum suis discipulis polliceat?

12 Atque ille vobis cœnaculum ingens instratum ostendet: illic paratote.

13 Igitur digressi, & quæ ille eis prædixerat nacti, pararunt Pascha.

14 Ac postquam venit hora, accubuit, & duodecim apostoli cum eo.

15 eosque sic allocutus est: Hujus vobiscum pollucendi Paschæ cupiditate ductus sum antequam supplicio afficiar.

16 Hoc enim sic habetote, me eo non pollucturum esse, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum sumpto poculo, actisque gratiis, dixit: Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante me bibiturum esse de fructu vitis, quam Dei regnum veniat.

19 Item sumptum panem actis gratiis fregit, eisque dedit, dicens: Hoc est corpus meum pro vobis dandum: hoc facite in mei recodationem.

20 Similiter & poculum, postquam cœnatum est, dicens: Hoc poculum est novum fœdus: quod sit per meum sanguinem, qui est pro vobis effundendus,

21 Cæterum, scitote, mei proditoris manum esse mecum in mensa.

22 Et filius hominis quidem abit, ut est definitum: verum vae homini illi, per quem prodendus est.

23 Illi verò cœperunt inter sese querere, quisnam eorum foret, qui id facturus esset.

24 Exiit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus esse videretur.

25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur.

26 At vos non ita: quin vestrum maximus perinde sic ac minimus: & qui præest, perinde ac qui ministrat.

27 Uter enim major est? qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui accumbit? Atqui ego sum inter vos perinde ac qui ministrat.

28 Vos verò ii estis qui mecum permanferitis in meis adversis:

29 & ego regnum, quemadmodum mihi pater meus legavit, sic vobis lego,

30 ut comedatis & bibatis in mea mensa in regno meo, & in tribunalibus sedeatis jus dicentes duodecim tribubus Israelitarum.

31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, conatus est quidem Satanas cribrare vos ut frumentum:

32 verum ego pro te oravi, ne te fides deficeret. Tu vicissimaliquando recreatus, confirmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, inquit ei, tecum paratus sum & carcerem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto, Petre, inquit, non prius gallum hodie cantaturum, quam tu me tibi notum esse, ter negaveris.

35 Cæterum dum vos sine crumena, inquit eis, & pera, & calceis dimisi, num qua re caruistis? nulla, inquit,

36 At nunc, inquit eis, & crumenam qui habet, ferat, itidemque peram; & qui gladium non habet, vendat suum pallium & e-mat.

37 Scitote enim, in me comprobandum adhuc esse scriptum illud: Et inter nefarios habitus est: habent enim meæ res finem.

38 Et illi: Domine, ecce hic duo gladii. Satis est, inquit eis.

39 Tum

39 Tum egressus contendit de more in olivarum montem, eumque secuti sunt discipuli.

40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis : Orate, ne in tentationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad lapidis iactum digressus, positis genibus precatus est huiusmodi verbis :

42 Pater, averte, si vis, hoc à me poculum. Quanquam non mea, sed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei angelus de coelo, qui eum confirmaret.

44 Atque ille cum esset in æstu, contentius orabat, & sudore manabat simili sanguineis guttis, ad terram delabentibus.

45 Deinde precatus surrexit, & ad suos discipulos venit, quos præ ægritudine dormientes nactus, dixit eis.

46 Quid dormitis ? surgite, orate, ne in tentationem veniatis.

47 Atque adhuc eo loquente, supervenit hominum turba, quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, præibat. Is ad Jesum osculandum accessit,

48 & Jesus sic eum allocutus est : Juda, tunc osculo filium hominis prodis ?

49 Videntes autem sui quid futurum esset, dixerunt ei : Domine, feriemusne gladio ?

50 percussitque quidam eorum pontificis servum, eique dexteram abscidit auriculam.

51 Et Jesus respondens : Sinite hæc, inquit : & tacta illius auricula, eum sanavit.

52 Dixit autem Jesus eis qui se invaserant, pontificibus, & fanatistis, ac senatoribus : Tan-

quam ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus.

53 Cum quotidie essem apud vos in fano, non iniecitis mihi manus, sed hæc vestra est hora, & tenebrarum potestas.

54 At illi eum comprehensum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul sequebatur.

55 Cumque illi ignem in medio atrio incendissent & confedissent, sedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum sedentem ad ignem conspicata, & intuita quædam ancilla dixit. Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit, dicens : Mulier, non novi eum.

58 Item paulo post alius eo viso dixit : Et tu ex eis es. At Petrus : Homo, inquit, non sum :

59 Deinde interposita una fere hora, alius quidam sic affirmabat : Profectò hic quoque cum eo erat, etenim Galilaus est.

60 At Petrus : Homo, inquit, nescio quid dicas. Tum statim, eo adhuc loquente, cecinit galilus ?

61 & conversus Dominus Petrum aspexit, & Petrus Domini dictum recordatus, qui ei fore dixerat, ut priusquam gallus caneret, eum ter negaret,

62 foras egressus, acerbè flevit.

63 Jesum autem qui tenebant homines, illudebant, verberantes :

64 eoque velato, tundebant ei faciem ; & ita interrogabant : Divina quis sit qui te percussit ?

65 atque alia multa contumeliosè dicebant in eum,

66 Deinde orto die coivit populi senatus Pontifices & Scribæ, & ei in suum confessum adducto sic dixerunt :

67 Dic nobis an tu Christus sis : Quibus ille : Si vobis dixereto, non crederis :

68 quod si vos etiam interrogavero, non mihi respondebitis, aut me absolvetis.

69 Futurum est, ut sedeat filius hominis ad dexteram potentis Dei.

70 Tu igitur Dei filius es ? inquit omnes. Et ille, Sum quem vos esse me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi : Quid jam nobis testimonio opus est, inquit, cum ipsi ex ejus ore audiverimus ?

C A P U T XXIII.

Ad Pilatum Jesus. Falsa crimina. Ad Herodem Jesus tacitus. Rediit in gratiam Regis, ac Prætoris. Pro Christo Prætor. Populi furor. Cyrenæus. Duo latrones. Pro carnificibus Jesus : illusiones, diceria, titulus. Felix latro, mundi tenebra. Veli scissio. Christi mores, Verus Centurio. Josephi pietas. Monumentum novum.

Igitur surrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 eumque accusare insisterunt, dicentes, se ab eo gentem everti deprehendisse, & eum Cæsari tributa solvi vetare, dicentem se Christum esse regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit : Tunc Judæorum rex es ? Cui ille respondens : Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus & hominum multitudinē negavit, ullum se in eo homine crimen deprehendere :

5 At illi urgere : Excitat populum, inquit, docens per totam Judæam, exorsus à Galilæa, hucusque.

6 Hic Pilatus, audita Galilæa, quæsitit an homo Galilæus esset.

7 Ac postquam eum ditionis Herodis esse cognovit, misit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis per eos dies erat.

8 Herodes viso Jesu, magnopere letatus est, quippe qui eum jamdiu videre cuperet (quod multa de eo audiebat) & se aliquid ab eo prodigiosè fieri visurum speraret.

9 Verum licet eum multis de rebus interrogavit, ille nihil ei respondit :

10 quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accusarent.

11 Itaque despiciatus eum Herodes, cum suis militibus, ac ludificatus, indutum veste splendida Pilato remisit,

12 factique sunt inter sese amici Pilatus & Herodes eo ipso die : nam antea inter eos intercedebat simulas.

13 Pilatus autem convocatos Pontifices & magistratus ac populum sic allocutus est :

14 Adduxistis hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat : atqui ego in vestra præsentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accusatis.

15 Sed nec Herodes, ad eum enim misi vos, & videtis nihil morte dignum ab hoc factum esse.

16 Itaque eum castigabo, ac relaxabo.

17 Habe-

17 Habebat autem necesse eis unum relaxare per festum.

18 Igitur illi universa multitudine exclamarunt ut eum tolleretur, sibi que Barrabam remitteret,

19 qui fuerat propter seditionem quandam in urbe factam, & cadam, coniectus in carcerem.

20 Cumque rursus Pilatus Jesum absolvere volens, clamasset.

21 illi sic reclamare : Crucifige, crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit ? inquit, eos tertium alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum castigabo & absolvam.

23 At illi magnis clamoribus instare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliscientibus eorum Pontificumque vocibus.

24 Itaque Pilatus eorum postulata facere decrevit.

25 eisque eum qui propter seditionem & cædem fuerat in custodiam datus, & quem flagitabant, absolvit. Jesum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hoc illi abducto, Simonem quandam Cyrenæum, rure venientem comprehenderunt, ei que crucem post Jesu tergum ferendam imposuerunt.

27 Sequebatur autem eum ingens hominum multitudo, & mulierum quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jesus conversus dixit : Hierosolymitanæ scemina, ne me deplorate, sed vos vestrosque natos deplorate.

29 Nam scitote fore tempus, quo beatæ dicentur steriles, & uteri qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint ;

30 cum quidem eo venietur,

ut dicant homines mortibus. Corruite in nos : & collibus, Obruite nos.

31 Nam si viridi arbori fiunt hæc, aridæ quid fiet ?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinorosi, cum eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum est, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinorosos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

34 Et Jesus : Pater, inquit, ignosce eis : nesciunt enim quid faciant. Illi vero ejus vestimenta sorte jacta partiti sunt :

35 astabatque spectans populus, & magistratus quoque eum cum eis deridebant. Alios servavit, inquiebant, servet seipsum, si is Christus est Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant,

37 & : Si tu Judæorum rex es, inquiebant, serva teipsum.

38 Erat & titulus supra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis scriptus, Hic est Judæorum rex.

39 Atque unus pendentium facinorosorum ei maledicebat, ita dicens : Si tu Christus es, serva & teipsum & nos.

40 At alter contra sic eum objurgare : An tu Deum non metuis, qui sis in eodem supplicio ?

41 Et nos quidem merito, nam nostris digna factis accipimus : at hic nullum facinus commisit :

42 Tum ad Jesum : Memento mei, Domine, inquit, cum veneris in regnum tuum.

43 Cui Jesus : Hoc tibi confirmo

firmiter, inquit, te hodie fore mecum in Paradiso.

44 Erat autem hora ferè sexta, & tenebræ per totam terram extiterunt usque ad horam nonam:

45 & sol infuscatus est, & templi velum medium scissum est,

46 & Jesus clamens ingenti voce, dixit: Pater tibi in manus commendo spiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re visa, centurio Deo gloriam tribuit dicens: Profecit hic homo justus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc spectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tundentes sua pectora reversi sunt.

49 Astabant autem omnes ejus noti procul, necnon scæminæ, quæ eum fuerant à Galilæa secutæ, ea aspicientes.

50 Tum vir quidam nomine Josephus, senator, isque vir bonus & justus,

51 qui illorum consilio & facto non assensus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipse Dei regnum expectabat,

52 is inquam Pilatum aggressus, Jesu corpus postulavit,

53 idque detractum linteo involvit, & in exciso monumento posuit, ubi nemo adhuc situs fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabbatum illucescebat.

55 Et mulieres subsecutæ quæ ex Galilæa cum eo venerant monumentum aspexerunt, & ut ejus corpus positum sit:

56 reversæque præpararunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverunt.

C A P U T XXIV.

Ad monumentum aromata. Jesus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apostolos. Ad sepulcrum Petrus. Christus cum duobus in itinere: plaga Christi attestata. In Bethania Jesus in calum. Discipulorum charitas.

Primo autem post Sabbatum die summo mane, venerunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibusdam eos comitantibus:

2 saxumque invenerunt, à monumento avolutum:

3 & ingressæ Domini Jesu corpus non invenerunt.

4 Atque hic cum ea de re consternatæ essent, ecce duo viri eis in vestibus aliter coruscantibus,

5 qui perterritas & vultum ad terram inclinantes, sic allocuti sunt. Quid queritis: viventem inter mortuos:

6 non est hic, sed surrexit. Mementote ut vobis locutus sit, cum esset adhuc in Galilæa,

7 dicens oportere filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die resurgere.

8 Tum illæ ejus verborum recordatæ sunt,

9 & à monumento reversæ, hæc omnia undecim omnibusque cæteris renunciant.

10 Erat autem Magdalena Maria, & Johanna, & Maria Jacobbi mater, & reliquæ una cum eis, quæ hæc Apostolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pro nugis habita sunt, nec eis crediderunt.

12 Petrus autem surgit, & ad monumentum currit: & introspiciens aspicit lintea sola posita, & abijt, secum ipse eam rem admirans,

13 Proficiscebantur autem eorum duo eo ipso die in vicum distantem à Hierosolyma stadia sexaginta, cuius nomen erat Emmaus,

14 & inter sese de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac disputantibus ipse Jesus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoscerent.

17 Atque ille: Qui sunt isti sermones, inquit eis, quos inter vos confertis, ambulantes idque tristes?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita respondit: Tunc solus adèd Hierosolymæ hospes es, ut ea nescias quæ in ea per hosce dies acciderunt?

19 Quænam? inquit eis. De Jesu Nazareno, inquit, qui vir vates fuit, re verbisque potens & in Dei & in totius populi conspectu:

20 utque eum tradiderint pontifices magistratusque nostri ad capitale iudicium, & in crucem sustulerint?

21 & tamen nos eum esse sperabamus, qui Israelitas liberaturus esset. Accedit ad hæc omnia, quòd tertius hic dies agitur, ex quo facta sunt.

22 Quanquam mulieres quædam ex nostris stupefecerunt nos: quæ mane ad monumentum profectæ,

23 neque corpus nactæ, redierunt, & se angelorum visum vidisse dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et sociorum nostrorum quidam ad monumentum profecti, sic esse compererunt, quem admodum dixerant feminæ, ip-

sum quidem non viderunt.

25 Et ille: O socordes, inquit eis, & animo tardi, ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quasi verò non ea pati Christum, & ita suam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorsus à Mose, omnes obiens vates, eis per omnia scripta, quæ de seipso dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quò proficiscebantur, ventum est, ipse se longius ire simulabat.

29 Sed illi eum coegerunt: dicentes: Mane nobiscum: appetit enim vespera; & dies inclinavit. Itaque ingressus est ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem sumpsit, eumque, fausta super eo precatione usus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis eum agnoverunt: atque ille ex eorum conspectu evanuit.

32 Tum illi inter sese sic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cum nos in via alloqueretur, cumque nobis scripta aperiret.

33 Ergo ea ipsa hora surgunt, & Hierosolymam redeunt, & congregatos inveniunt undecim, eorumque socios,

34 qui dicebant reipsa surrexisse dominum, seque Simoni ostendisse.

35 Atque ipsi quæ in via contigissent narrare cœperunt, utque eis frangendo panem cognitus fuisset.

36 Hæc eis loquentibus, ipse Jesus in eorum medio stetit, &c. Salvete, inquit.

37 Cumque pavescerent ac perterriti,

territi, se spiritum cernere putarent, dixit eis,

38 Quid turbati estis ? aut cur istæ subeunt animos vestros cogitationes :

39 Aspicite meas manus atque pedes, quòd ipse ego sum. Attrectate me, & aspicite : nam spiritus quidem carnem & ossa non habet, ut habere me videtis.

40 Hæc locutus, ostendit eis manus atque pedes.

41 Cumque adhuc præ gaudio diffident ac mirarentur, dixit eis : Habetis hic aliquid edulii ?

42 Tum illi tosti piscis partem & favi mellis, præbuerunt,

43 & ille coram eis sumpsit, ac comedit,

44 & ad eos sic verba fecit : Hæc sunt quæ vobis, dum adhuc vobiscum eram, dixi, Scilicet oportere omnia Mosis lege, Varibusque, & Psalmis, de me scripra perfici.

45 Tum eis mentem ad intelligenda scripta aperuit,

46 & ita dixit : Sic scriptum fuit, & sic Christum supplicio affici oportuit, & tertia die ex mortuis resurgere,

47 ejusque nomine vitæ correctionem, & peccatorum veniam per omnes gentes, factò ab Hierosolymis initio, prædicari.

48 Atque horum vos testes estis, & ego sum vobis patris mei promissum missurus.

49 Vos verò manete in urbe Hierosolyma, donec potestatem desuper induatis.

50 Eduxit autem eos foràs Bethaniam usque, sublatisque manibus eis bene ominatus est :

51 & inter ominandum eis, discessit ab eis, & in cælum sublatus est.

52 Atque illi eum venerati, Hierosolymam cum ingentibus turba redierunt :

53 & erant continenter in templo, Deum collaudantes, eique gratias agentes. Amen.

EVANGELIUM

AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

Sermo ille ante secula ex Deo genitus: Et qui semper apud Patrem residebat. Homo factus est, Johannes quorsum à Deo missus, Concio ipsius de officio Christi. Testimonium ejusdem Sacerdotibus redditum. Andra vocatio: Petri: Philippi: Nathanaelis.

In principio erat sermo, & sermo erat apud Deum, & erat is sermo.

2 Is erat in principio apud Deum.

3 Omnia per eum facta sunt, & absque eo factum est nihil, quod factum sit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum.

5 Et lux in tenebris lucet, nec eam comprehenderunt tenebrae.

6 Fuit homo missus à Deo, nomine Johannes.

7 Is venit ob testimonium, ut de luce testaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipsa lux, sed qui de luce testaretur.

9 Erat ipsa vera lux, quæ collustrat omnem hominem veniens in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit.

11 In sua venit, & sui eum non acceperunt.

12 Quicumque autem eum acceperunt, iis, eam potestatem de-

dit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini:

13 qui non ex sanguine, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et sermo caro factus est, & apud nos gratiæ veritatisque plenus habitavit: ejusque splendorem, ut unigenæ à patre splendorem aspeximus,

15 De eo testificatus est Johannes clamens his verbis: Hic est quem dixi, qui post me veniens, ante me fuit, quippe qui prior sit,

16 atque ex ejus plenitudine nos omnes sumpsimus, & gratiam pro gratia:

17 siquidem lex per Mosem tradita est, gratia & veritas per Jesum Christum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam: unigena filius, qui est in sinu patris is exposuit.

19 Atque hoc est Johannis testimonium, tum cum miserunt Judæi Hierosolyma Sacerdotes & Levitas qui ex eo quærerent quis esset.

20 Atque ille confessus est, neque negavit; confessus est se non esse Christum.

21 Quid ergo, inquit illi interrogantes? Elias es tu? Non sum, inquit. Vates, es tu? Non, inquit ille respondens.

22 Et illi: Quis es? inquit ei, ut responsum demus iis qui nos miserunt, Quid de teipso dicis?

23 Ego

23 Ego sum, inquit vox in solitudine clamantis. Corrigit Domini viam, quemadmodum dixit Esaias vates.

24 Tum qui erant missi (erant autem ex Phariseis) sic eum interrogarunt :

25 Quid ergo baptizas, si tu neque Christus es, nec Elias, nec vates ?

26 Ego aqua baptizo, inquit eis respondens Johannes : sed inter vos adest, quem vos non nostis :

27 is est qui & post me venit, & ante me fuit, cujus ego non sum dignus qui calcei corrigiam solvam.

28 Hæc Bethabaræ facta sunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Postridie aspicit Johannes venientem ad se Jesum, & dicit : Ecce agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic est de quo dixi : Post me venit vir, qui ante me fuit, quippe prior me.

31 Equidem eum non noveram : sed ut patefiat Israelitis, propterea veni ego aqua baptizatum.

32 Atque his verbis testificatus est Johannes : vidi spiritum descendentem, veluti columbam de cælo, & super eo manentem.

33 Atque equidem non noveram eum : sed qui me ad aqua baptizandum misit, is mihi sic dixit : super quem descendere & manere spiritum videris, is est qui sancto spiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc esse Dei filium testatus sum.

35 Postridie rursus aderat Johannes, necnon ejus discipulorum duo.

36 & conspicatus ambulantem Jesum, dicit : Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus discipuli Jesum secuti sunt.

38 Et Jesus conversus, & eos sequentes intuitus, dixit eis : Quid quaritis : Cui illi : Rabbi (quod perinde est ac si dicas, Magister) ubi manes ?

39 Venite visum, inquit eis. Et illi ierunt, & apud eum manerunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui eum audito Johanne secuti fuerant.

41 Is prior fratrem suum Simonem nactus dicit ei : Invenimus Messiam (quod verbum Unctum declarat)

42 eumque duxit ad Jesum, Eum intuitus Jesus ait : tu es Simon Jonæ filius tu vocabere Cephas : id verbum Petram sonat.

43 Postero die voluit Jesus in Galilæam proficisci, & Philippum nactus, dixit ei : Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida Andreæ & Petri urbe.

45 Philippus Nathanaelem nactus, sic alloquitur : Quem scripsit Moses in lege, & vates, invenimus Jesum Josephi filium à Nazareth.

46 Cui Nathanael : à Nazareth, inquit, potest aliquid bonum esse ? Et Philippus, Veni visum, inquit ei.

47 Vidit Jesus venientem ad se Nathanaelem, & de eo dixit : Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.

48 Et Nathanael : unde nosti ? inquit ei. Cui Jesus respondens : Antequam te Philippus vocaret, inquit, cum esses sub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael : Rabbi (inquit eum alloquens) tu es Dei filius, tu rex es Israelitarum.

50 Et

50 Et Jesus : Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub ficu esse visum, credis. Majora his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum esse ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos ascendentes & descendentes ad filium hominis.

CAPUT II.

Christus aquam in vinum mutam, facit signorum suorum principium. Capharnaum descendit : Hinc Hierosolymam ascendit, & mercatum è templo ejicit. Templum, nempe corpus suum, solvendum à Judæis prædicit. Multi credunt in eum ob signa quæ edebat.

Tertio autem die nuptiæ factæ sunt Canæ in Galilæa, ubi & Jesu mater erat :

2 & Jesus, ejusque discipuli ad nuptias vocati sunt.

3 Cumque defecisset vinum, Jesum mater sic alloquitur : Vinum non habent.

4 Cui Jesus : Quid tum postea ? mulier, nondum venit hora mea.

5 Mater ministros monuit, ut quod ille eis jussisset, facerent.

6 Erant illic posita sex lapidea folia, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarumve metretarum capacia.

7 Ea folia ut aqua replerent, jussit eis Jesus. Cumque ad summum usque replevisent.

8 Jussit ut nunc haurirent : & convivii magistro ferrent : Atque illi tulerunt.

9 Ut verò gustavit convivii magister factum ex aqua vinum, ignarus unde esset (nam ministri quidem sciebant, qui aquam haurerant) sponsum accersit,

10 & sic alloquitur : Cum omnes homines primum bonum vinum apponant, deinde potis convivis deterius, tu bonum vinum hucusque servasti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jesus Canæ in Galilæa, suamque gloriam ostendit, & ei fidem habuerunt ejus discipuli.

12 Postea descendit Capharnaum unà cum sua matre, & fratribus, & discipulis, atque illic mansere non multos dies.

13 Cumque instaret Judæorum Pascha ascendit Hierosolymam Jesus,

14 & nactus in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes,

15 facta ex loris scutica omnes ejicit ex fano, ovæque & boves & mensariorum æs effudit, evertitque mensas,

16 & columbarum venditoribus dixit : Hæc auferte hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatorioram domum.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, ita scriptum esse : Tuæ domus studio conficior.

18 At Judæi sic eum contra alloquuti sunt : Ede nobis aliquod prodigium, quo intelligamus ista tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus : Dissolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi : Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, inquit, & tu id tribus diebus excitabis ?

21 At ille de sui corporis templo dicebat.

22 Itaque postquam ex mortuis surrexit, recordati sunt ejus discipuli id eum illis dixisse : scriptoque, & Jesu dicto crediderunt.

23 Cum

23 Cùm autem Hierosolymis esset in festo Paschæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quam mira faceret.

24 At ipse Jesus non se eis credebatur, propterea quod cognoscebat omnes;

25 nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui nosset quid inesset in homine.

CAPUT III.

Christus Nicodemum ab ipsis fundamentis Christiana regenerationis instituit. Serpens in deserto. Johannes baptizat, & suos docet se non esse Christum.

ERat autem homo quidam ex Pharisæis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jesum noctu adiit & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem à Deo. Nam ista tam miranda facere, quæ tu facis, nemo posset, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo; inquit, qui denuo natus non fuerit, eum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum est caro est, & quod ex spiritu natum est spiritus est.

7 Noli mirari quod tibi dixerim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quovis fiat, ejusque sonitum tu audis: sed unde veniat, aut quo abeat, nescis. Sic

est quisquis ex spiritu natus est.

9 At Nicodemus contra: Quo pacto possunt ista fieri? inquit.

10 Cui respondens Jesus: Tu Israelitarum doctor es, & hæc nescis?

11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo: nos quoddicimus, & testificamur, id scimus ac vidimus, & tamen testimonium nostrum non accipitis.

12 Si cùm terrestria vobis dixerim, tamen non creditis, quomodo, si dixerò cælestia, credetis?

13 Atqui nemo cælum conscendit, nisi qui ex cælo descendit, filius hominis qui est in cælo.

14 Ac quemadmodum Moses serpentem extulit in solitudine, sic oportet filium hominis extolli,

15 ut quisquis ei fidem habeat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

16 Sic enim amavit Deus mundum, ut filium suum unicum dederit, ut quisquis in eum credat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

17 Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut mundum damnet, sed ut servetur per eum mundus.

18 Qui in eum credit non damnabitur: qui vero non credit jam damnatus est, quod in unigenæ Dei filii nomen non crediderit.

19 Hæc est autem damnatio, quod cum venerit in mundum lux, tenebras magis quam lucem amaverint homines, quippe quorum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosa facit, lucem odit, nec in lucem prodit, ne ejus facta arguantur.

21 Sed

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera utpote facta divinitus.

22 Postea venit Jesus una cum suis discipulis in Judæam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes verò in Ænone prope Salim baptizabat, quod ibi multa erat aqua, ventitabantque homines, & baptizabantur :

24 nondum enim erat coniectus in carcerem Johannes.

25 Orta igitur quaestione inter Johannis discipulos, & Judæos de purificatione,

26 Johannem adierunt, eumque sic allocuti sunt : Magister, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium dedisti, eum scito baptizare, & omnes ad eum itare.

27 Et Johannes ita respondit : Nihil usurpare potest homo, nisi sit ei de cælo datum.

28 Ipsi vos testes estis, me dixisse, non esse me Christum, sed ei premissum.

29 Qui sponsam habet, sponsus est. Sponsi autem amicus, qui ei astat, & eum audit, voluptatem ex sponsi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas expleta est : illum crescere, me decrescere oportet.

31 Qui supernè venit, supra omnes est : qui à terra est, is & terrestris est & terrestria loquitur. Qui à cælo venit, supra omnes est :

32 quodque & vidit & audivit, id testatur, & tamen ejus testimonium admittit nemo.

33 Qui ejus testimonium admittit, is veracem esse Deum con-
signat :

34 quippe cum is quem Deus misit, Dei verba eloquatur, ut-

pote quem Deus sine-modo spiritu donet.

35 Amat pater filium eique omnia tradidit in manum,

36 qui filio fidem habet, vitam consecuturus est sempiternam. Qui verò filio non paret, is vitam non videbit, sed ei imminet ira divina.

CAPUT IV.

Jesus fatigatus potum petit à muliere Samaritana. Veram adorationem docet. Fatetur se esse Messiam. Cibus ipsius. Samaritani credunt in eum. Regii filium sanat.

UT igitur cognovit Dominus Phariseos audivisse Jesum plures facere discipulos, & baptizare, quam Johannem,

2 (quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed ejus discipuli)

3 reliquit Judæam, & rursus abiit in Galilæam.

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit.

6 Ubi Jacobi fons erat. Igitur Jesus ex itinere fessus, ibi apud fontem resedit, hora ferme sexta.

7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit : Da mihi bibere.

8 Ejus enim discipuli iverant in urbem, ut cibos emerent.

9 At mulier Samaritana sic ei respondit. Qui sit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas ? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium.

10 Et Jesus ei respondens : Si Dei donum intelligeres inquit, & quisnam sit qui à te potum postu-

postulat, tu peteres ab eo, tibi-
que ipse daret aquam vivam.

11 Tum mulier: Domine, in-
quit ei, neque tu haustrum ha-
bes, & puteus est profundus: un-
de igitur habes istam aquam vi-
vam?

12 Num tu major es parente
nostro Jacobo, qui nobis pute-
um tradidit, & hac aquatione
usus est tum ipse, tum ejus nati
atque pecora?

13 Cui Jesus ita respondit:
Quisquis ex hac aqua bibit, ta-
men rursum sitit:

14 sed qui ex aqua, quam ego
ei dederò, biberit, is nunquam
sitiet, quin aqua, quam ei de-
derò, fiet in eo fons scaturiens ad
vitam æternam.

15 Et mulier: Domine, im-
perti me ista aqua, ne sitiam, aut
huc haustura veniam.

16 Cui Jesus: I evocatum vi-
rum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit
ei respondens mulier. Et Jesus:
Rectè dicis non habere te virum.

18 Quinque enim viros habu-
isti: nunc quem habes non est
tuus vir. Istud verè dixisti.

19 Hic mulier: Domine, inquit
ei video te vatem esse.

20 Majores nostri in hoc mon-
te Deum coluerunt: atqui vos
dicitis Hierosolymis esse locum,
ubi fit colendus.

21 Cui Jesus: Mulier, crede
mihi adventat hora cum nec in
hoc monte, nec Hierosolymis
patrem coletis.

22 Vos quid colatis nescitis:
nos quid colamus, scimus: quip-
pe quia salus à Judæis est.

23 Sed adventat hora, &
nunc est, cum veri cultores pa-
trem in spiritu & veritate co-
lent. Etenim pater à talibus se
coli postulat.

24 Spiritus est Deus: & qui
eum colunt, in spiritu & verita-
te debent colere.

25 Et mulier: Scio, inquit ei,
venturum esse Messiam (qui un-
ctus dicitur) Is cum venerit, rem
omnem nobis explicabit.

26 Et Jesus: Ego is sum, in-
quit ei, qui tecum loquor.

27 Interea supervenerunt e-
jus discipuli, & eum cum femi-
na loqui mirati sanè sunt: nul-
lus tamen quid quæreretur, aut quid
cum ea loqueretur percontatus
est.

28 Igitur mulier, relicta sua
fitula, urbem petiit, hominesque
monuit,

29 ut hominem viderent, qui
sibi omnia facta sua dixisset: for-
tassis eum esse Christum.

30 Itaque ex urbe egressi, ve-
nerunt ad eum.

31 Interea sic eum hortati sunt
ejus discipuli: Magister, cape
cibum.

32 At ille: Ego cibum habeo
comedendum, inquit eis, quem
vos nescitis.

33 Ac quærentibus inter sese
ejus discipulis, num quis ei ci-
bum attulisset.

34 Jesus sic eos alloquitur:
Mihi pastus est, ejus voluntatem
exequi, qui me misit, ejusque o-
pus absolvere.

35 Vos quidem dicitis, hinc ad
quatuor menses futuram esse mes-
sem. At ego sic vobis dico: E-
rigite oculos, & rura aspiciite ut
jam alba sint ad messem:

36 & messor mercedem acci-
pit, & sator fruges congerit ad
victum perpetuum ut sator simul
gaudeat, & messor.

37 Nam in hoc dictum illud
comprobatur: Alius est qui serit
alius qui metit.

38 Ego vos misi ad merendum
quod

quod vos non laborastis : alii laborarunt, vos in eorum laborem invalistis.

39 Ex ea autem urbe multi Samaritanorum in eum crediderunt propter fœminæ sermonem, testificantis, eum sibi quicquid ipsa fecisset dixisse.

40 Igitur ut ad eum venerunt Samaritani, rogarunt ut apud se maneret : itaque mansit illic duos dies,

41 multoque plures ob ejus sermonem crediderunt,

42 mulierique dicebant, non se jam propter ipsius sermonem credere : ipsos enim audivisse, scireque eum verè mundi servatorem esse Christum.

43 Deinde biduo post illinc profectus, discessit in Galilæam,

44 ipse enim Jesus testatus est, nullum vatem in sua patria in honore esse.

45 Ut ergo venit in Galilæam acceperunt eum Galilæi, ut qui omnia vidissent quæ Hierosolymis in festo fecerat : nam & ipsi ad festum iverant.

46 Venit igitur Jesus rursus Canam Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem quidam regius, cujus filius ægrotabat Cappharnai.

47 Is audiens Jesum ex Judæa venire in Galilæam, eum adiit, rogavitque ut descenderet, suumque filium sanaret : nam jam jam moriturus erat.

48 Et Jesus : nisi ostenta & miracula videritis, inquit ei, non sitis credituri.

49 At regius : Domine, inquit, descende priusquam moriatur puer meus.

50 Et Jesus : Abi, inquit, vivit tuus filius. Hic Jesu verbis auditis, credidit homo, & discessit.

51 Jam verò eo descendente, ei obviam facti ejus servi, nuntiaverunt ejus puerum vivere,

52 eique sciscitanti qua hora melius habuisset, dixerunt : pridie hora septima liberatum fuisse febre.

53 Cognovit itaque pater eam ipsam horam esse, qua ei dixerat Jesus ejus filium vivere ; crediditque tum ipse, tum ejus universa domus.

54 Hoc item alterum ostentum edidit Jesus, cum ex Judæa venisset in Galilæam.

CAPUT V.

Christus ad piscinam decumbentem sanat in Sabbato. Phariseos præcipiti iudicio factum suum calumniantes, Auctoritate patris sui convincit. Divinam suam virtutem multis argumentis, Moysi etiam testimonio, comprobat.

Postea cum esset Judæorum festum, ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis apud oviaricam piscinam, ea quæ Hebraicè Bethesda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens ægrotantium multitudo, cœcorum, claudorum, tabidorum, aquæ motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempore descendeat in piscinam, aquamque turbabat : postquam aquæ turbationem qui primus L. in piscinam G. descendeat, sanus evadebat, quocunque tandem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam annum agens in morbo duodequadragesimum.

6 Hunc ut vidit Jesus decumbentem, & jamdiu decubuisse cognovit, dicit ei : Vis sanus fieri ?

7 Cui ægrotus : Domine, inquit respondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata est aqua, conijciat in piscinam. Interim dum eo ego, alias ante me descendit.

8 Tum Jesus : Surge, inquit ei, tolle grabatum tuum & ambula.

9 Atque homo confestim sanus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat. Erat autem ea dies Sabbatum.

10 Itaque dicebant Judæi curato : Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit : Qui me sanum effecit, is mihi jussit ut grabatum meum tollerem, & ambulare.

12 Igitur eum interrogarunt quis esset homo, qui ei jussisset ut suum grabatum tolleretur, & ambularet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset, Jesus enim sese subdlexerat, cum esset hominum turba in eo loco :

14 postea nactus eum Jesus in sano sic alloquitur : En sanus evasisti : noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Judæis nuntiavit, Jesum esse qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam, insectabantur Jesum Judæi, & occidere conabantur, quod ea Sabbato faceret.

17 At Jesus contra sic eis dixit : Pater meus hæcenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quoniam non solum Sabbatum rumperet, sed etiam patrem suum diceret Deum, sese Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus

hujusmodi verbis : illud vobis etiam atque etiam confirmo, nihil posse filium ex seipso facere, nisi quid facientem patrem viderit : quæ enim ille facit hæc filius quoque similiter facit.

20 Nam pater filium amat, eique ostendit omnia quæ facit ipse : quinetiam his majora ei monstrabit opera, ut vos admiremini.

21 Ut enim pater mortuos suscitatur, ac vivificat, sic etiam filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater quenquam judicat, sed omne judicium filio dedit :

23 ut omnes filium honorent, quemadmodum patrem honorant. Qui filium non honorat, patrem non honorat, qui eum misit.

24 Illud etiam atque etiam certo scitote : qui sermonem meum audit, & ei credit qui me misit, is vitam habet æternam : nec in judicium venturus est, sed ex morte migravit in vitam.

25 Illud iterum atque iterum sic certo habetote, venire horam, & nunc esse, cum mortui audient filii ei vocem, & qui attulerint, reviviscant.

26 Ut enim pater vita præditus est, sic etiam filio dedit vitam præditum esse,

27 eique potestatem dedit etiam judicium exercendi, quoniam filius hominis est.

28 Nolite hoc mirari : nam venit hora, in qua omnes, qui in monumentis erunt, audient ejus vocem :

29 & prodibunt, qui bona fecerint, ut ad vitam resurgant : qui vero vitiosa egerint, ut ad supplicium resurgant :

30 Nihil possum ego ex meipso facere. Ut audio, sic judico, justumque est meum judicium: quippe qui non meæ, sed ejus qui me misit, patris voluntati studeam.

31 Si ego de meipso testor, meum testimonium verum non est.

32 Alius est qui de me testatur: ac verum esse testimonium, quod de me dicit, scio.

33 Vos ad Johannem misistis, isque verum testatus est,

34 ego vero non ab homine testimonium admitto: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.

35 Ille ardens lucensque lucerna erat, cujus in lumine vos ad tempus exultare voluistis.

36 At ego testimonium habeo majus quàm Johannis. Quæ enim opera mihi perficienda pater tradidit, hæc quæ ego facio opera, de me testantur, me à patre esse missum:

37 & qui misit me pater, is de me testatus est, & vos ejus neque vocem audivistis unquam, neque speciem vidistis,

38 neque sermonem habetis manentem in vobis: quoniam quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini literas, quandoquidem in eis vos æternam habere vitam putatis, & ea sunt quæ de me testantur:

40 & tamen ad me venire non vultis, ut vitam adipiscamini.

41 Gloriam ab hominibus non admitto:

42 verum vos novi non esse Dei amore præditos.

43 Ego in mei patris nomina veni, nec accipitis me: si alius in suo ipsius nomine venerit, eum accipietis.

44 Qui possitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiat, neque gloriæ, quæ à solo Deo est, studeatis?

45 Ne putate fore, ut ego vos, apud patrem accusem: est qui vos accuset, Moses, in quo vos spem habetis.

46 Si enim Mose crederetis, mihi crederetis, utpote cum is de me scripserit.

47 Quodd si illius scriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus pisciculis cibantur 5000. Secedens Christus. Discipulos navigantes aquis inambulans assequitur. De vero & non perituro pane vite differit. Murmurant Judæi: & discipuli plerique recedunt ab eo. Apostoli Dei filium esse fatentur.

Postea trajecit Jesus Galilææ lacum Tiberiadis,

2 sequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentosa faceret in ægrotantibus.

3 Conscendit autem Jesus montem, & ibi cum suis discipulis resedit,

4 cum quidem instaret Pascha, Judæorum festum.

5 Sublatis igitur oculis Jesus, videns ingentem hominum multitudinem ad se venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia, sciebat enim ipse quid facturus esset.

7 Cui Philippus ita respondit. Ducentorum denariorum panes non satis sint eis, ut eorum quisque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus discipulis, An-

Andreas Simonis Petri frater, sic eum alloquitur :

9 Est hic quidam puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces : sed hæc quantula sunt ad tam multos ?

10 Et Jesus, Facite, inquit, ut homines discumbant. Erat autem in eo loco multum graminis. Igitur discubuerunt viri, numero circiter quinquies mille.

11 Et Jesus sumptos panes, actis gratiis, distribuit discipulis : discipuli porrò discumbentibus : iidemque ex piscibus quantum voluerunt.

12 Atque illis expletis ; iussit discipulis suis ut superantia frustra colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim canistra ex quinque hordeaceis panibus replevere fructis, quæ convivis superfuere.

14 Igitur homines videntes quod ostentum edidisset Jesus, dicebant eum verè vatem illum esse, qui in orbem venturus esset.

15 At Jesus intelligens, venturos esse, & se rapturos, ut regem facerent, secessit rursus in montem ipse solus.

16 Deinde sub vesperam descendere ejus discipuli ad lacum,

17 & conscensa navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum : & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jesus,

18 & lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Postquam igitur stadia ferè vigintiquinque aut triginta remigarunt ; aspiciunt ambulantem in lacu Jesum, ac propè navem progressum : itaque territi sunt.

20 Et Jesus dixit eis : Ego sum, ne timere.

21 Et ille eum in navem accipere voluerunt : ac protinus appulit navis ad terram, ad quam tendebant.

22 Postero die hominum turba, quæ trans lacum erat, videns nullam illic aliam esse navim, nisi unam illam quam conscenderant ejus discipuli, neque Jesum cum suis discipulis ingressum esse navem, sed solos ejus discipulos abiisse,

23 alias autem naves à Tibiade venisse prope eum locum, ubi illi panem actis à Domino gratiis comederant :

24 cùm inquam vidisset hominum turba illic, nec Jesum adesse, nec ejus discipulos, conscenderunt & ipsi naves, & ad Capharnaum venerunt, Jesum quærentes.

25 Quem trans lacum nacti, sic alloquuntur, Magister, quando huc venisti ?

26 Quibus ita respondit Jesus : Profectò, profectò, inquam non ideo me quæritis, quia portenta vidistis, sed quia panes comedistis ad satietatem.

27 Procurate non perituum cibum, sed in omnem perennitatem permanfurum, quem vobis filius hominis dabit : hunc enim pater consignavit Deus.

28 Et illi : quid agemus, inquit, ut divina opera faciamus ?

29 Quibus respondens Jesus : Hoc divinum opus est, inquit, ut in eum credatis, quem ille misit.

30 Et ille : Quod ergo tu specimen das, ut eo viso tibi credamus ? Quid facis ?

31 Majores nostri Manna in solitudine comederunt, quemadmodum scriptum est : Panem de celo dedit eis comedendum.

32 Quibus Iesus : Hoc vobis, inquit, etiam atque etiam confirmo, non Moſem vobis panem deſiſſe de cœlo : ſed meus pater verum vobis de cœlo panem dat.

33 Nam divinus panis eſt qui de cœlo deſcendit, vitamque dat mundo.

34 Tum illi : Domine, da nobis perpetuo panem iſtum.

35 Et Ieſus : Ego ſum panis vitalis. Qui venit ad me nunquam eſuriet : & qui mihi fidem habet, nunquam ſitiet.

36 Sed hoc vobis dico : vos & videtis me, neque creditis.

37 Quicquid mihi dat pater, ad me venit : & venientem ad me ego non eicio foras.

38 Deſcendi enim de cœlo, non ut meam, ſed ut ejus qui me miſit, voluntatem exequar.

39 Hæc eſt autem ejus qui me miſit patris voluntas, ut quicquid mihi dederit, nihil ex eo deperdam, ſed id ultimo die exſcitem.

40 Hæc eſt autem ejus qui me miſit voluntas, ut quiſquis filium videt, in eumque credit, vitam adipiſcatur æternam, & ego eum ultimo die exſcitem.

41 At Judæi de eo fremere, quod ſe dixerat eſſe panem qui de cœlo deſcendiſſet.

42 Nonne hic eſt Ieſus dicebant, Joſephi filius, cujus nos patrem matremque novimus : Qui ſit ergo ut iſ ſe de cœlo deſcendiſſe dicat :

43 At Ieſus ſic eis contra reſpondit : Ne muſtate inter vos.

44 Nemo poteſt ad me venire niſi pater qui me miſit, eum trahat à me ultimo die ſuſcitandum.

45 Scriptum eſt, in vatibus, Eruntque omnes divinitus docti, Quiſquis ergo ex patre audit,

ac didicit, iſ ad me venit.

46 Non quia patrem viderit quiſquam, niſi qui eſt à Deo, iſ patrem vidit.

47 Hoc etiam etiamque vobis confirmo : qui in me credit, vitam habet æternam.

48 Ego ſum panis vitalis.

49 Majores veſtri, qui manna vixerunt in deſertis, tamen mortui ſunt.

50 Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit : quo qui veſcatur non ſit moriturus.

51 Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendit : quo pane qui veſcetur vivet in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego pro mundi vita dabo.

52 At Judæi ſic inter ſeſe deſcertare : Quomodo poteſt hic nobis carnem L. ſuam G. dare comedendam ?

53 Et Ieſus : Hoc certò certoque ſcitote, inquit eis, niſi filii hominis & carnem comederitis, & ſanguinem biberitis, non eſſe vos vita præditos.

54 Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, iſ vitam habet æternam, eumque ego ultima die ſuſcitabo.

55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potio.

56 Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, iſ in me manet, & ego in eo.

57 Quemadmodum vivit pater, qui me miſit, ita & ego per patrem vivo : & qui me veſcetur, iſ quoque per me vivet.

58 Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit, non quale manna, quocum vexerint majores veſtri, tamen mortui ſunt. Hoc pane qui veſcetur, vivet in ſempiternum.

59 Hæc

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis, multi ex ejus discipulis dixerunt: Durus hic est sermo, quis enim audire possit?

61 At Jesus apud seipsum intelligens, suos discipulos de eo mustare, sic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid si videritis filium hominis eo ascendentem ubi erat antea?

63 Spiritus est qui vivificat: caro nihil prodest. Verba quæ ego vobis loquor, spiritus sunt, & vita sunt.

64 Sed sunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jesus, quinam essent qui non crederent, & quis se proditurus esset.

65 Hanc ob causam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire posse: nisi id ei datum fuerit à patre meo.

66 Ex illo multi ejus discipulorum retrò abierunt, nec amplius cum eo versabantur.

67 Igitur Jesus duodecim sic allocutus est: Num vos quoque vultis discedere?

68 Cui Simon Petrus ita respondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 & nos credimus & novimus te esse Christum viventis Dei filium.

70 Et Jesus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus vestrum Diabolus est.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iscariotam: is enim eum proditurus erat, cùm unus esset ex duodecim.

CAPUT VII.

Christus affines ad festum taberna-

culorum profectos, clam sequitur. Docet in templo. Varia de illo sunt vulgi judicia. Sacerdotes jubens eum comprehendere. Dissidium in turba propter eum. Et inter Phariseos & satellites ad capiendum eum missos. Et Nicodemum.

Postea versabatur Jesus in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quod eum conarentur interficere Judæi.

2 Instabat autem Judæorum festum umbraculorum,

3 & eum sic allocuti sunt ejus fratres: Migra hinc & in Judæam proficiscere, ut tui quoque discipuli ista quæ tu facis, opera videant.

4 Nemo enim quicquam facit in occulto, qui se celebrem esse studeat. Si ista facis, patefacito teipsum mundo.

5 Nec enim ejus fratres fidem ei habebant.

6 Et Jesus ait eis: Nondum adest meum tempus: at vestrum tempus semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: at me odit, quoniam ego testor ejus opera esse mala.

8 Vos ascendite ad hoc festum: ego nondum ad hoc festum ascendendo, quod meum tempus nondum est completum.

9 Hæc ad eos fatus, mansit in Galilæa.

10 Deinde postquam ascendunt ejus fratres, ascendit & ipse ad festum, non palam, sed suboccultè,

11 Igitur Judæi eum in festo requirebant, & ubinam esset ille, requirebant:

12 multusque de eo fremitus erat vulgo, partim eum bonum esse dicentibus, partim negantibus, sed vulgus hominum ab eo decipi.

13 Nemo tamen apertè de eo loquebatur, præ Judæorum metu.

14 Jam vero medio festo ascendit Jesus in fanum & docebat.

15 Mirantibus Judæis, & quo pacto literas nosset, querentibus, cum non didicisset.

16 Quibus Jesus hac oratione respondit. Mea doctrina mea non est, sed ejus qui me misit.

17 Si quis volet ejus voluntati parere, cognoscat de doctrina, utrum ea sit à Deo, an ego mea sponte loquar.

18 Qui sua sponte loquitur, suæ ipsius gloriæ studet : qui vero ejus à quo missus est, gloriæ studet : is verax est, & ab injuria alienus.

19 Moses legem vobis tradidit, & tamen nullus vestrum legi paret. Quid me interficere conamini ?

20 Et vulgus : Tu furis, inquit respondentes : Quis te conatur interficere ?

21 Quibus Jesus ita respondit : ego opus unum feci, & vos omnes miramini.

22 Ideo vobis circumcisionem tradidit Moses, non quod ea sit à Mose, sed à majoribus : & circumciditis Sabbato hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Mosis lex : mihi succensetis, quod totum hominem sanum effeci Sabbato ?

24 Ne ex aspectu judicate, sed justum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hierosolymitanorum : Nonne hic est quem conantu occidere ?

26 Atqui aperte loquitur, nec ei quicquam contradicatur. Num vere norunt proceres ; eum vere esse Christum ?

27 Sed hunc scimus unde sit : at Christus cum venerit, unde sit, nemo sciet.

28 At Jesus in fano clamans, docebat hujusmodi verbi : Scilicet vos me nostris, & unde sim nostis : ego vero mea sponte non veni, sed ab eo missus qui verax est, quem vos non nostis.

29 At ego eum novi, quippe cum ab eo sim, cumque is me miserit.

30 Illi vero eum comprehendere conabantur, nec tamen quicquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita dictitabant. Christus cum venerit, num plura portenta edet, quam hic edidit ?

32 Hæc vulgo de eo muffari audientes Pharisei, miserunt tum ipsi tum Pontifices, ministros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jesus ita dixit : postquam adhuc parvo tempore apud vos fuero, discedam ad eum qui me misit.

34 Quæretis me, nec invenietis, atque ubi ero ego, eo vos venire non potestis.

35 At Judæi sic apud sese dictitare : Quonam abiturus est hic ut nos eum non simus inventuri : Num in dispersas Græcorum nationes discessurus est, docturusque Græcos ?

36 Quid est id dictum, quo dixit ? Quæretis me nec invenietis & ubi ero ego, eo vos venire non potestis ?

37 Postremo autem die, qui erat festi celeberrimus constitit Jesus, & hisce verbis clamavit : Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.

39 Id

39 Id autem dicebat de spiritu quem accepturi erant qui in eum crederent. Nondum enim erat spiritus sanctus, utpote cum Jesus nondum gloriosus esset factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum esse verè vatem.

41 Alii dicebant esse Christum : alii Christum à Galilæa profecturum negabant :

42 quippe cum in Literis haberetur ex Davidis semine, & à Bethlehema (quo in vico fuerat David) profecturum esse Christum,

43 itaque propter eum extitit in vulgo dissidium :

44 atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant : sed nullus ei manus iniecit.

45 Venerunt igitur ministri ad Pontifices & Phariseos, & querentibus illis cur eum non adduxissent,

46 responderunt nullum unquam hominem sic locutum fuisse, ut is homo.

47 At Pharisei contra : Num vos quoque decepti estis ? inquit eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credit, aut ex Phariseis ?

49 At ista plebs ignara legis, nefaria est.

50 Hic Nicodemus, qui eum noctu convenerat, & erat ex eorum numero, sic ad eos verba facit :

51 An lex nostra hominem damnat, nisi prius eum audiverit, ejusque factum cognoverit ?

52 Cui illi sic responderunt : An tu quoque à Galilæa es ? Perferutare, & videbis nullum ex Galilæa extitisse vatem.

53 Ita in suam quisque domum discesserunt.

CAPUT VIII.

Mulieri in adulterio deprehensa condonantur peccata. Christus lux mundi. Pharisei querunt ubi sit ipse pater. Filii Abrahamæ. Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham vidit diem Christi.

Jesus autem in olivarum montem discessit.

2 Deinde manè rursus venit in fanum, omnique ad eum veniente populo, confidet, & eos docet.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam, eaque in medio constituta,

4 sic eum alloquuntur : Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facinore cum adulteraret.

5 In lege autem Moses nobis tales lapidandas esse præcepit. Tu igitur quid ais ?

6 Hoc autem dicebant, ejus tentandi causa, ut eum accusare possent. At Jesus sese proclinare, & digito humum exarare.

7 Ac illis eum interrogare pergentibus, erexit se : & Qui vestrum peccati expers est, primus in eam lapidem jaciatur.

8 Hæc locutus, sese prorsum proclinat, & terram inscribit.

9 Quo audito, illi discedunt singuli, à senioribus exorsi : relictusque est solus Jesus, & astans in medio scæmina.

10 Tum Jesus ut sese erexit, & neminem, excepta muliere, vidit, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi accusatores tui ? Nullus te condemnavit ?

11 Nullus, Domine, inquit illa. Et Jesus : Nec ego te condemnabo. Abi, & deinceps peccare noli :

12 Item, eos Jesus sic allocutus est : Ego sum lux mundi :

Qui

Qui me sequetur non in tenebris
gradietur, sed vitæ lumen habebit.

13 Et Pharisei : Tu de teipso
testaris, inquit ei : testimonium
tuum verum non est.

14 Quibus Jesus contrā : Et si
ego de meipso testor, est tamen
verum meum testimonium, ut qui
sciam unde venerim, & quod abeam.
Vos neque unde venerim,
neque quo discedam, scitis.

15 Vos more hominum judicatis :
ego neminem judico :

16 & si judicarem ego, iudicium
meum verum esset : utpote qui
non sum solus, sed unā mecum
etiam adsit, qui misit me pater.

17 In vestra quoque lege scriptum
est, duorum hominum testimonium
esse verum.

18 De me & ego ipse testimonium
dico ; & dicit etiam is qui
me misit pater.

19 Et illi : ubi est tuus pater,
inquiunt ei. Vos neque me nostis
(respondit Jesus) neque patrem
meum. Si me nossetis, etiam patrem
meum nossetis.

20 Hanc orationem habuit Jesus
apud fiscum, dicens in fano :
nec eum comprehendit quisquam,
quod nondum venerat ejus hora.

21 Sic autem eos rursus allocutus
est Jesus : Ego abiurus sum,
& vos me requiretis, atque in vestro
peccato moriemini. Quo ego
abibo, vos non potestis venire.

22 Et Judæi : Num ipse se interficiet,
inquiunt, ut dicat, quo ipse
abiturus est, non posse venire
nos ?

23 At ille : Vos infernè estis,
inquit eis, ego supernè sum : vos
ex hoc mundo estis, ego non sum
ex hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in
peccatis vestris morituros. Nisi

enim me eum esse credideritis, in
peccatis vestris moriemini.

25 Et illi : Tu quis es ? in-
quiunt ei. Quibus Jesus : Id
quod jamdudum vobis eloquor,
inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere,
& quidem cum iudicio : sed
ut qui me misit verax est, sic ego
ea demum, quæ ex eo audiui, apud
orbem eloquor.

27 Cùm illi eum sibi de patre
loqui non intelligerent,

28 Jesus sic eos alloquitur :
Postquam filium hominis extale-
ritis, tum intelligetis, eum esse me
qui mea sponte faciam nihil : sed
sicut me docuit pater meus, hæc
loqui :

29 eumque qui me misit, ad-
esse mihi. Non me deseruit so-
lum pater, quandoquidem ego semper
quæ ei accepta sint facio.

30 Hæc eo loquente, frequentes
ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jesus eos Judæos, qui
sibi fidem habebant, sic allocutus
est : Si vos in meis dictis manebitis,
verè mei discipuli eritis,

32 veritatemque cognoscetis, quæ
veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contrā : Abrahami progenies
sumus, neque cuiquam unquam
servivimus : quid sit ut tu dicas,
nos liberos factum iri ?

34 Quibus Jesus respondit : Certè,
certè, inquam vobis, quisquis
peccatum facit, peccati servus
est.

35 Servus autem domi non manet
perpetuo, filius manet perpetuo.

36 Quod si vos filius liberos fecerit,
re ipsa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem
esse : sed cupitis interficere me,
quoniam oratio mea in vobis
locum non habet.

38 Ego quod à patre meo cognovi, loquor : itidem vos quod didicistis à patre vestro facitis.

39 Cui illi contra : Pater noster Abrahamus est. Et Jesus : Si Abrahami nati essetis, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem qui verum vobis effatus sum, quod ex Deo audiivi. Istud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre vestro digna facitis. Cui illi : Nos ex stupro nati non sumus : unum patrem habemus Deum.

42 Si Deus esset pater vester (inquit eis Jesus) amaretis me : ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea sponte veni, sed ille me misit.

43 Cur meam orationem non agnoscitis ? quia mea dicta audire non potestis.

44 Vos ex patre Diabolo estis, patrisque vestri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate persistit, quippe qui non sit veritate pradius. Quando falsum loquitur, de suo loquitur, ut qui sit mendax, mendacique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me vestrum coarguerit peccati ? quod si verum dico, cur mihi vos non creditis ?

47 Qui à Deo est, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quod à Deo non estis.

48 Tum contra Judæi : An non recte dicimus nos, te esse Samaritanum, & dæmonium habere ?

49 Quibus Jesus respondit : Ego dæmonium non habeo, sed patrem meum honoro : vos verò me probo afficitis.

50 Sed non ego meæ gloriæ

studeo : est qui studeat, & cum ratione.

51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo, si quis meæ orationi paruerit, eum nunquam visurum esse mortem ?

52 Tum Judæi : Nunc intelligimus te dæmonium habere : Abrahamus ipse mortuus est, ipsique vates : & tu dicis, si quis orationi tuæ paruerit, eum nunquam visurum esse mortem ?

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo ? qui tamen mortuus est, & vates ipsi mortui sunt : Quem tu te facis ?

54 Respondit Jesus : Si ego meipsum laudarem, laudatio mea nihil esset. Est pater meus qui me laudat, quem vos dicitis esse vestrum Deum,

55 & tamen eum non novistis. At ego eum novi : & si eum mihi notum esse negarem, vestris similis essem, mendax. Sed eum novi, ejusque dictis pareo.

56 Abrahamus ille parens vester meam diem videre gestivit & vidit, idque lætatus est.

57 At Judæi : Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti ?

58 Quibus Jesus : Hoc mihi certo certoque credite, priusquam Abrahamus esset, ego sum.

59 Tum illi lapides sustulerunt quos in eum conjicerent. At Jesus sese abdidit, & ex fauce exiit.

CAPUT. IX.

Christus cæci nati oculos in Sabaï aperit. Qui cum diu contra Phariseos disputasset, à Synagoga ejectionem Christus aeterna cognitione donat.

PRæteriens autem Jesus vidit hominem à nativitate cæcum.

2 De quo sic eum interrogavit.

runt ejus discipuli : Magister, utrum quia peccaverit hic, an quia ejus parentes, cæcus natus est ?

3 Quibus Jesus respondit : Neque quia ipse, neque quia ejus parentes peccaverint, sed ut in eo divina opera patefiant.

4 Mihi agenda sunt ejus qui me misit, negotia dum dies est. Veniet nox, cum operari nemo potest.

5 Donec in mundo sum, lux mundi sum.

6 Hæc locutus, sputavit humi & ex sputo lutum fecit, quod lutum cæci oculis illeivit,

7 eique jussit ut iret lotum in piscinam Siloa, quod verbum idem est atque missus. Atque ille ivit, & lavit, rediitque videns.

8 Tum vicini, & qui eum antea cæcum esse viderant, quærebant num is esset, qui antea sedebat & mendicabat.

9 Alii eum esse, alii ejus similem esse dicebant. Ipse eum se esse aiebat :

10 & sciscitantibus, quo pacto ei aperti fuissent oculi ?

11 sic respondit : Homo nomine Jesus, lutum fecit, & mihi oculos illeivit, jussitque ut irem ad piscinam Siloam, & lavarem, Ego ivi, & lavi, & dispexi.

12 Et illi : Ubi est ille ? Nescio, inquit.

13 Illi eum qui fuerat aliquando cæcus, ad Phariseos ducunt.

14 Erat autem Sabbatum, quando Jesus facto luto ejus oculos aperuit.

15 Igitur eum rursus interrogarunt Pharisei, quo pacto dispexisset ? Quibus ille : Lutum, inquit, imposuit meis oculis, & lavi, & video.

16 Tum quidam Phariseorum

dicere, eum hominem à Deo non esse, quod Sabbatum non ageret. Alii sic dicere : Qui posset improbus homo tam prodigiosa facere ? Ita cum esset inter eos dissensio,

17 sic cæcum rursus interrogant : Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit ? Vatem esse, inquit ille.

18 At Judæi eum & cæcum fuisse, & dispexisse, non crediderunt donec accersitos ejus parentes qui dispexerat,

19 sic interrogarunt : Hicne filius est vester, quem vos dicitis cæcum esse natum ? Qui sit ergo ut nunc cernat ?

20 Quibus ejus parentes ita responderunt : Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum scimus :

21 quomodo vero nunc cernat, nescimus : aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus : ipse jam grandis est, ipsum interrogate : ipse de seipso loquetur.

22 Hæc eo dixerunt ejus parentes, quod Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse confiteretur, is collegii communionem privaretur.

23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes jam grandem esse : ipsum interrogarent.

24 Illi igitur de quo hominem evocarunt, qui cæcus fuerat, eique dixerunt : Tribue Deo gloriam : nos scimus hunc hominem improbum esse.

25 Et ille respondens ? An improbus sit, inquit, nescio : unum scio, me, qui cæcus fui, nunc videre.

26 Et illi rursus : Quid tibi fecit ? inquirunt ei : quo pacto tuos oculos aperuit ?

27 Quibus ille respondit :
G 2 jam

Jam vobis dixi, nec audivistis: quid rursus vultis audire? num vos quoque vultis ejus discipuli fieri?

28 At ille ei convicium fecerunt: & Tu es ejus discipulus, inquiunt: nos verò Moſis discipuli ſumus.

29 Nos ſcimus, cum Moſe locutum eſſe Deum: hic autem unde ſit nescimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabilitas, inquit, quod vos nescitis unde ſit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam ſcimus, improbos à Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati paret, hunc audit.

32 Nunquam fando auditum eſt, quenquam aperuiſſe oculos cæci nati.

33 Niſi eſſet iſ à Deo, nihil poſſet facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt ei, & nos doces: Itaque eum foras ejece- runt.

35 Jeſus audiens eum ab illis foras ejectum, naſtus eum, ſic eſt allocutus: Credite in Dei filium?

36 Et ille reſpondens: Quis verò iſ eſt, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jeſus: Vides eum, inquit: iſ eſt qui tecum loquitur.

38 Et ille: credo, Domine, inquit, eumque veneratus eſt.

39 Et Jeſus: Ad ejuſmodi diſcrimen ego in hunc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 His auditiſ, Phariſæi qui una erant, dixerunt ei: An & nos cæci ſumus?

41 Quibus Jeſus: Si cæci eſſetis, inquit, non eſſetis in vitio: nunc quia dicitis, vos cernere, manet veſtrum peccatum.

CAPUT X.

Phariſæos Chriſtus paſtores malos: ſe verò multis argumentis bonum comprobat. Diſſidium propterea oritur. Lapides tollentium, & prehendere cupientium manus evadit.

CERTO certoque ſcitote, qui in ovium ſtabulam non per januam intrat, ſed alia tranſcendit, eum furem ac latronem eſſe.

2 Qui verò per januam intrat, paſtor eſt ovium.

3 Huic janitor aperit, ejuſque vocem audiunt oves, iſque ſuas oves appellat nominatim, educitque,

4 & emiſſis ovibus ſuis praeſtat viam: eumque ſequuntur oves quippe cujuſ vocem agnoſcant,

5 alienum autem non ſequuntur, ſed fugiant, quippe quæ alienorum vocem non agnoſcant.

6 Hanc ſententiam cum eis diſceſſet Jeſus, nec illi intelligerent quid ſibi vellent ea quæ eis dicebat.

7 Jeſus porrò dixit eis: Certo certoque ſcitote, me ovium eſſe januam.

8 Omnes quicumque ante me venerunt, fures ſunt & latrones, nunc eos audiverunt oves.

9 Ego ſum janua: per me qui intrabit, ſervabitur, & introibit & exibit, & paſcum inveniet.

10 Fur non venit niſi ut ſteatur, ut mactet, ut perdat. Ego veni ut vitam habeant, & largi habeant.

11 Ego ſum paſtor bonus. Paſtor bonus animam ſuam pro ovibus.

12 At mercenarius, qui paſtor non eſt, cujuſ ſuæ non ſunt oves, ſi venientem lupum videt, fugit, relictis ovibus: lupus oves rapit ac proſligat.

13 At mercenarius fugit, nempe mercenarius nec ovium curam gerens.

14 Ego sum pastor bonus, & meas agnosco, & à meis agnoscor.

15 Ut me novit pater, sic ego patrem novi, animamque ineam pono pro ovibus.

16 Et alias oves habeo quæ non sunt hujus ovilis: quæ etiam mihi adducendæ sunt, meamque vocem audient, & fiet unum ovile, unus pastor.

17 Ideo me pater amat, quia animam meam pono, ut eam resumam.

18 Eam mihi nullus eripit, sed eam ipse mea sponre pono, Potestatem habeo eam ponendi, itemque potestatem habeo eam resumendi. Hoc præceptum accepi à patre meo.

19 Propter hæc dicta ortum est rursus inter Judæos dissidium,

20 eorumque plerique dicebant: Dæmonis agitur & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæ res dæmonium habentis non sunt: potestne dæmonium cæcorum oculos aperire?

22 Cùm autem agerentur Hierosolymis Instauralia, & hyems esset,

23 ambaretque Jesus in fano in Solomonis porticu,

24 Judæi eum circumfusi sic alloquuntur: Quidiu suspensos, tenebis animos nostros? Si tu Christus es, dic nobis aperte

25 Quibus Jesus ita respondit: Dixi vobis, neque creditis. Opera quæ ego mei patris nomine facio, ea de me testantur:

26 sed vos non creditis: quoniam ex meis ovibus non estis, quemadmodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam

audiunt, easque ego novi, & ipsæ me sequuntur,

28 & eis vitam do sempiternam, nec possunt unquam perire, nec mihi quisquam eas de manu eripuerit.

29 Meus pater, qui mihi dedit eas, maximus est omnium, nec quisquam possit ex manu mei patris extorquere.

30 Ego & pater unum sumus.

31 Hic Judæi rursus lapides sustulerunt, ut eum lapidarent.

32 Quos Jesus sic contra allocutus est: Multa vobis præclara opera, meo patre autore, edidi, propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi sic responderunt: Ob præclarum opus non lapidamus te, sed ob impia dicta: & quod homo cùm sis, Deum te facis.

34 Et Jesus contra: Nonne scriptum est in vestra disciplina: Ego vos Deos appellavi?

25 Si illos appellavit Deos, ad quos Dei sermo habitus est, nec scriptum rescindi potest,

36 vos me, quem pater consecravit, & in mundum misit, impiè loqui dicitis, quod me Dei filium esse dixerim?

37 Si patre meo digna non facio, mihi ne credite.

38 Sin facio, si mihi minus creditis, at factis credite, ut & patrem in me, & me in eo esse cognoscatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rursus comprehendere conabantur. Sed exiit ex eorum manu,

40 abiitque rursus trans Jordanem in eum locum ubi primum baptizaverat Johannes, ibique mansit.

41 Ac frequentes ad eum veniebant: & Johannem quidem nullum edidisse prodigium dicebant, sed quacunque de eo

Johannes dixisset, ea esse vera :
42 multique in eum illic cre-
diderunt.

CAPUT XI.

*Christus ostensus se esse vitam
& resurrectionem, Lazarum
mortuum, & sepultum resusci-
tat. Consultantibus Pontifici-
bus, Caiaphas unum pro mul-
tis occidendum praeclit. Praeci-
puit ut ubi fuerit prehendantur.*

ERAT autem quidem agro-
tus Lazarus à Bethania, Ma-
riae & ejus sororis Marthae vico.

2 Erat autem Maria ea, quae
Dominum unguento perfuderat,
ejusque pedes suis capillis ex-
terferat : cujus frater Lazarus æ-
grotabat.

3 Miserunt igitur ejus foro-
res illi significatum ita : Domi-
ne, scito eum quem amas agro-
tare.

4 Hoc audito, Jesus ita dixit :
Hic morbus lethalis non est,
sed ob Dei gloriam est, ut per
eum celebretur Dei filius.

5 Amabat autem Jesus Mar-
tham, ejusque sororem & Laza-
rum.

6 Ut igitur eum agrotare au-
divit, tum quidem mansit in quo
erat loco duos dies.

7 Postea dicit suis discipulis :
Petamus rursus Judæam.

8 Cui discipuli, Magister, in-
quiant, modo te conabantur la-
pidare Judæi, & eodem rursus
abis ?

9 At Jesus contra : Cum duo-
decim horæ sint diei, si quis in-
terdiu graditur, non offendit : hu-
us enim mundi lucem aspicit.

10 At si quis noctu graditur,
offendit quia lumine caret.

11 Hæc satus, sic eos deinde
alloquitur : Lazarus, amicus no-
ster obdormivit, sed ego ad eum
expergefaciendum vado.

12 Tum ejus discipuli : Do-
mine, inquit, si obdormivit,
salvus est.

13 Dixerat autem Jesus de
ejus morte ; illi vero de somni
sopore dicere opinabantur.

14 Itaque tum dixit eis Jesus
apertè : Lazarus mortuus est.

15 atque equidem me illic
non adfuisse gaudeo vestra cau-
sa, ut credatis. Sed proficiscamur
ad eum.

16 Et Thomas nomine Didy-
mus : eamus & nos, inquit dis-
cipulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jesus, ubi venit eo,
invenit eum quartum jam diem
agentem in monumento.

18 Aberat autem propè Be-
thania Hierosolymis stadia circi-
ter quindecim.

19 Multique Judæorum ad Mar-
tham & Mariam venerant, ut
eas de suo fratre consolarentur.

20 Igitur Martha, ut Jesum
venire audivit, ei obviam, se-
dente domi Mariae, ivit :

21 & sic eum allocuta est :
Domine, si tu hîc adfuisses, me-
us frater mortuus non fuisset.

22 Quamquam nunc quoque
scio, quicquid à Deo petiveris, da-
turum esse tibi Deum.

23 Cui Jesus : resurget fra-
ter tuus.

24 Scio, inquit ei Martha, re-
surrecturum esse in resurrectione
in ultima die.

25 Et Jesus : Ego sum, inquit
ei, resurrectio & vita. Qui in me
credit, etiam si mortuus fueris
reviviscet :

26 & quisquis vivit, & in me
credit, nunquam moriturus est.
Credis hoc ?

27 Etiam Domine, inquit illa.
Ego credo, te Christum esse Dei
filium, qui in mundum venturus
eras.

28 Atque hæc locuta, ivit accersitum Mariam sororem suam, eique clanculum dixit, magistrum adesse, qui eam vocaret.

29 Illa hoc audito, celeriter surgit, & illum adit.

30 Nondum autem venerat Jesus in vicum, sed in eo erat loco, ubi ei occurrerat Martha.

31 Judæi ergo, qui cum ea domi aderant, eamque consolabantur, videntes Mariam celeriter surrexisse atque exisse, secuti sunt eam, rati eam ad monumentum ire, ut ibi ploraret.

32 Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Jesus eo viso, ei ad pedes accidit: Domine (inquit ei) si tu hic adfuisses, non fuisset mortuus frater meus.

33 Tum Jesus ubi eam plorantem & comitatos eam Judæos plorantes vidit, intremuit animo, conturbatusque dixit:

34 Ubi eum posuistis? Domine, inquit ei, veni visum.

35 Lacrymavit Jesus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantopere eum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jesus igitur rursus apud se fremens, venit ad monumentum. Erat autem fossa, cui impositum erat saxum.

39 Et Jesus dixit: Auferte saxum. Cui mortui soror Martha: Domine, inquit, jam factum est, nam quatuor dierum est.

40 At Jesus: Dixine ego tibi, inquit ei, te si fidem habueris visuram Dei gloriam?

41 Igitur illi saxum sustulerunt, ubi situs erat mortuus. Et Jesus sublati sursum oculis dixit: Pater, ago tibi gratias, quod me audivisti.

42 Equidem sciebam, ut tu me semper audias: sed propter circumstantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te missum esse credant.

43 Hæc ille fatus ingenti voce clamavit: Lazare, veni foras.

44 Et mortuus exiit, pedes manusque vindictus fasciis, vultu sudario obvelato. Solvite eum, inquit eis Jesus, & abire sinite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid fecisset Jesus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Phariseos adierunt, & eis quæ fecisset Jesus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Pharisæi coacto consilio, ita dicebant: Quid agimus? Nam hic homo multa portentosa facit.

48 Si eum sic sinimus, omnes ei fidem adjungunt: atque ita venient Romani qui nos & loco & gente privabunt.

49 Tum eorum quidam. Caiaphas ejus anni pontifex, sic ad eos verba facit: Vos nihil scitis,

50 neque cogitatis, conducibilius esse nobis, unum hominem pro populo mori: quam totam perire gentem.

51 Id autem non sua sponte dixit, sed quoddam esset ejus anni pontifex vaticinatus est, Jesum pro gente moriturum esse:

52 Nec solum pro gente, sed etiam ut dispersos Dei natos simul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo consularunt.

54 Itaque Jesus non jam aperte versabatur in Judæis, sed inde discessit in locum propè solitudinem in oppidum Ephraim nomine, atque ibi commoratus est cum suis discipulis.

55 Instabat autem Judæorum
G 4 Pascha,

Pascha, & multi qui ex ea regione Hierosolymam ante Pascha sui lustrandi gratia ascenderant,

56 requirebant Jesum, & in fano stantes, sic inter sese distabant: Quid vobis videtur, quod non venerit ad festum:

57 Dederant autem Pontifices & Pharisei mandatum, ut si quis sciret ubinam is esset, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Christo apud Lazarum cenanti, pedes ungit Maria. Accusatur à Juda. A Christo defenditur. Sacerdotes Lazarum sublatum capiunt. Christo Hierosolymam venienti obviam itur. Grati eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur.

Igitur Jesus sex diebus ante Pascha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem illa ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna est, cum quidem Martha ministraret, & Lazarus ex eodem numero esset, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò sumpta libra preciosi unguenti spicatz nardi, Jesu pedes perfudit, eisdemque suis capillis exterfit. Ejus unguenti odore cum domus repleta foret,

4 unus ex ejus discipulis, Judas Simonis filius, Iscariota, qui eum proditorus erat, ita loquitur:

5 Cur hoc unguentum non est trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quod ei curæ essent pauperes, sed quod fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat:

7 Tum Jesus: sine eam, inquit: id ad meæ sepulturæ diem reservavit.

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum: at me non semper habebitis.

9 Igitur cum ingens Judæorum multitudo eum illic esse cognovisset, venerunt eo non solum propter Jesum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat ex mortuis.

10 Consultarunt autem Pontifices etiam de Lazaro necando,

11 quod propter eum multi Judæorum descisciebant, & in Jesum credebant.

12 Postero die frequens hominum turba, qui ad festum venerant, audientes Jesum adventare Hierosolymam,

13 sumptis palmarum ramis, ei obviam exierunt, atque ita clamabant: Hosanna, bene sit venienti in nomine Domini, regi Israelitarum.

14 Nactus autem Jesus asellum, in eo federat, quemadmodum scriptum est,

15 Ne metue puella Sion: ecce tuus rex venit in asinæ pullo sedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus discipuli: sed postquam illustratus est Jesus, tum demum recordati sunt ea & de eo fuisse scripta, & se ei præstitisse.

17 Testificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo adfuerant cum Lazarum evocavit è monumento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob causam occurrit ei vulgus, quod id eum edidisse prodigium audivissent.

19 Itaque Pharisei sic inter sese dicebant: Videtis nihil proficere vos, cum eum sequatur mundus.

20 Erant autem quidam Græci, ex iis qui ascenderant ut in festo adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, eum qui erat à Bethsaida Galilææ, eumque

eumque sic rogarunt : Domine, vellemus Jesum videre.

22 Id Philippus Andreæ indicatum it, & porro Andreas & Philippus Jesu dicunt.

23 Et Jesus sic eis respondit : Venit hora, qua illustretur filius hominis.

24 Profectò, profectò, inquam vobis, nisi frumenti granum ad terram lapsum moriatur, ipsum solum manet : fin moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam suam amabit, eam perdet : & qui animam suam in hoc mundo oderit, is eam in sempiternam vitam conservabit.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur : atque ubi ero ego, ibidem meus etiam minister erit. Quod si quis mihi ministrabit, eum pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus est animus : ecquid dicam ? Pater defende me ab hac hora : sed ideo veni in hanc horam.

28 Pater illustra tuum nomen. Tum hæc vox de cælo venit : Et illustravi, & rursus illustrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant dicebat extitisse tonitru. Alii angelum cum eo locutum aiebant.

30 At Jesus ita loquutus est : Non propter me vox hæc extitit, sed propter vos.

31 Nunc fit de hoc mundo judicium : nunc hujus mundi princeps exigitur foras :

32 & ego si à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebat significans, quo letho moriturus esset.

34 Ei vulgus respondit : Nos audimus, ex disciplina, Christum semper esse permanfurum : qui fit, ut dicas, evehendum esse fi-

lium hominis ? quis est iste filius hominis ?

35 Quibus Jesus : Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant tenebræ ? quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quo eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fiat. Hæc locutus Jesus discessit, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant : ut illud ab Esaia vate dictum fieret, cum ait :

38 Domine, quis credidit orationi nostræ ? & Jovæ brachium cui patefactum est ?

39 Ideo credere non poterant, quod item dixit Esaia :

40 Eorum & oculos excceavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hæc dixit Esaia, tum cum ejus splendorem vidit, deque eo locutus est.

42 Tamen si multi ex principibus in eum crediderunt : sed id propter Phariseos non fatebantur, ne collegii communitate privarentur :

43 plus enim amabant hominum, quam Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis : Qui in me credit, non in me credit, sed in eum qui me misit.

45 & qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quod si quis mea verba audierit neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut

mundum damnem veni, sed ut mundum conservem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui se damnat. Ipse sermo, quem ego loquor, eum damnabit in postremo die :

49 quoniam ego non mea sponte loquor, sed qui me misit pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus aut locuturus sim :

50 & scio ejus mandatum sempiternam esse vitam. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum mihi dixit pater sic eloquor.

CAPUT XIII.

A cæna surgens Christus, humilitatem commendaturus Apostolis, pedes eorum lavat. Proditorem Judam, certo signo denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapsum abnegationis prædicit.

ANTE festum autem paschæ sciens Jesus suam horam venisse, qua ex hoc mundo migraret ad patrem, cum suos, qui erant in mundo, amavisset, eos ad extremum amavit.

2 Et cæna parata, cum jam diabolus Judæ Simonis filio Iscariotæ mentem injecisset, ut eum proderet :

3 Sciens Jesus patrem sibi omnia in manum dedisse, seque à Deo profectum, ad Deum discedere,

4 surgit ex cæna, depositisque vestibus, sumpto linteo, se præcingit.

5 Deinde immissa in pelvîm aqua, discipulorum pedes lavare institit, & linteo, quo præcinctus erat, abstergere.

6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille sic ei dixit : Domine, tene mihi lavare pedes ?

7 Cui Jesus : Quid ego faciam, inquit respondens : tu nunc ignoras, sed postea cognosces.

8 Et Petrus : Nunquam meos pedes lavabis, inquit ei. At Jesus contrà, Nisi te laverò, inquit, non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus : Domine, inquit ei, non solum meos pedes, sed etiam manus atque caput.

10 Cui Jesus : Qui lotus est, inquit, huic non opus est nisi ut pedes lavet, quin totus purus est. Et vos puri estis, sed non omnes.

11 Noverat enim suum proditorem, ideo dicebat, non omnes esse puros.

12 Postquam eorum pedes lavit, sumptis suis vestibus, rursus accubuit, & eos sic allocutus est : Intelligitis quid vobis fecerim ?

13 Vos me magistrum & dominum appellatis, & rectè dicitis : sum enim.

14 Si igitur ego vobis, & dominus & magister, pedes lavi, vos quoque debetis alii aliorum lavare pedes.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut quemadmodum ego vobis feci, vos quoque faciatis.

16 Certè, certè, inquam vobis, non est servus domino suo major neque legatus eo major qui eum misit.

17 Si hoc nostis, felices estis, si ea præstatis.

18 Non de omnibus vobis dico : ego scio quos elegerim. Sed oportet ut fiat quod scriptum habetur : qui mecum cibum capit, is me calce petit.

19 Jam nunc dico vobis, antequam fiat : ut cum factum fuerit, credatis eum esse me.

20 Hoc vobis certò certoque dico, qui eum quem ego misero accipit,

accipit, me accipit, & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hæc locutus Jesus, turbatus est animo, & ita apertè dixit: Certò, certoque scitote, futurum esse ut unus vestrùm me prodat.

22 Tum discipuli inter sese intruere, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic innuit Simon Petrus, ut sciscitaretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus incumbens: Domine, inquit ei, quis est?

26 Cui Jesus respondet: Is est, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intingit, & Judæ Simonis filio Iscariotæ dat:

27 ac tum post eam bucceam, intravit in eum Satan. Et Jesus ei dixit: Quod facis, fac ocyùs.

28 Id autem quorsum ei dixisset nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandare, ut emeret quæ eis opus essent ad festum, aut pauperibus ut aliquid daret.

30 Igitur ille, simulac sumpsit bucceam, exivit, cum quidem nox esset:

31 quo egresso, sic fatur Jesus: Nunc filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, eum quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Filioli, adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi, quo

ego abeo, eos venire non posse, etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis; quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore prosequemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quo abis? Cui Jesus respondit: Quo ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequeris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum? animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non ante cantaturum esse gallum, quam tu me ter abnegaveris.

CAPUT XIV.

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis suæ exponens. Consolatorem Spiritum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

Nolite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quod si secus esset dixissem vobis. Eo paratum vobis locum:

3 quod si ivero paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum assumam, ut ubi ero ego, vos etiam sitis.

4 Et quidem quo ego proficiscar, vos scitis, & viam tenetis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo proficiscaris, tantum abest ut viam tenere possimus.

6 Cui Jesus: Ego sum via, & veritas

veritas & vita. Nemo ad patrem venit, nisi per me.

7 Si me cognosceretis, meum quoque patrem cognosceretis, & jam nunc eum cognoscitis ac vidistis.

8 Et Philippus : Domine, inquit ei, ostende nobis patrem, & satis erit nobis.

9 Cui Jesus : Tantum jam tempus vobiscum sum, & tu me non nosti ? Philippe, qui me vidit, patrem vidit : qui sit ut dicas, Ostende nobis patrem ?

10 Non credis, & me in patre, & patrem in me esse ? Quæ ego verba vobis dico, mea sponte non dico : sed ipse pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in patre, & patrem in me esse : aut certè de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certo certoque sic habetore qui mihi fidem habebit, eum esse eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad patrem meum proficiscor :

13 ac quicquid per meum nomen petieritis id faciam, ut illustretur pater in filio.

14 Si quid per meum nomen perieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta servate.

16 Ego vero meum patrem exorabo, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuo maneat.

17 Scilicet veritatis spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit : at vos eum cognoscitis quoniam apud vos manes, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupillos : invisam vos.

19 Post paulo jam me non videbit mundus : at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.

20 In illa die vos intelligetis, & me in patre meo, & vos in me, & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta tener, conservatque, ille est qui me amat, Qui vero me amat, amabitur à patre meo : eumque ego amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Iscariota : Domine, inquit ei, quid causæ est, ut tu nobis teipsum sis patefacturus, mundo non item ?

23 Cui Jesus : Si quis me amat, inquit respondens, is sermoni meo parebit, eumque meus pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea dicta non exequitur. Sermo autem quem auditis, meus non est, sed patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus sum, apud vos manens.

26 Sed confirmator, Spiritus sanctus, quem mittet pater meo nomine, is vos omnia docebit & vobis in memoriam revocabit quæcunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis : non quemadmodum dat mundus ego do vobis. Nolite animo perturbari, neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim vobis, abire me, revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, quia dixissem, me ad patrem proficisci, quòd pater major me sit.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum : venit enim hujus mundi princeps, nec habet in me quicquam.

31 Sed intelligendum mundo est me amare patrem : & ut mihi mandavit pater, ita facere. Surgite, abeamus hinc.

CAPUT

CAPUT XV.

Vitis & palmitum similitudine, ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint. Dilectionem mutuam commendat, ad patientiam in afflictionibus, suo exemplo adhortatur.

EGO sum vera vitis, & pater meus est agricola.

2 Qui omnem palmitem in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri estis, propter sermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per seipsum non potest, nisi maneat in vite : sic neque vos, nisi maneatis in me.

5 Ego sum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum : siquidem sine me vos nihil facere potestis.

6 Si quis in me non manet, is extra projectus aruit ; ut famenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manseritis, & mea verba in vobis manserint, quicquid postulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illustratur pater meus, si vos multum fructum feratis, meique discipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me pater, sic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conservaveritis, manebitis in amore meo : ut ego mei præcepta patris conservavi, & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus sum, ut & mea lætitia in vobis maneat, & vestra lætitia expleatur.

12 Hoc meum est præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus est, quàm si quis animam suam amicorum suorum causa impendat.

14 Vos mei estis amici, si feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico servos, siquidem servus nescit quid agat suus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audiavi ex patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, & eò destinavi, ut abeat, & fructum feratis, vesterque fructus duret, ut quicquid patrem per meum nomen poposceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuo.

18 Si vos mundus odit, illud cognoscite quòd me prius quam vos odit.

19 Si mundani essetis, mundus amaret suum. Verùm quia mundani non estis, sed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quòd ego vobis dixi : Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur : Si orationi meæ paruerunt, & vestræ parebunt.

21 Verum hæc omnia vobis facient propter nomen meum : quoniam eum qui me misit, non norunt.

22 Nisi ego venissem, & eos allocutus fuissem, in peccato non essent. Nunc peccati sui excusationem nullam habens.

23 Qui me odit, etiam patrem meum odit.

24 Si

24 Si non opera apud eos fecissem, qualis nemo fecit alius, non forent in peccato. Nunc & viderunt, & oderunt & me & patrem meum.

25 Sed confieri oportet illud, quod in eorum disciplina scriptum extat : Oderunt me immerito.

26 Cum autem venerit confirmator, quem ego vobis à patre mittam, scilicet spiritus veritatis, qui à patre proficiscitur, is de me testabitur :

27 quin & vos testes estis, qui mecum fueritis ab initio.

CAPUT XVI.

Crucem prædicit discipulis. Consolatorum promittens ejus officium describit. Mulieri parienti afflictiones suorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.

2 Privabunt vos collegiis : atque adeo tempus erit, cum omnes qui vos interficient, putabunt se cultum præstare Deo.

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quod neque patrem, neque me norunt.

4 Atque hæc ideo vobis loquutus sum, ut cum tempus venerit, memineritis eorum, quod ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi, quod vobiscum eram.

5 Nunc vero proficiscor ad eum qui me misit : nec quiscquam me vestrum interrogat, quo proficiscor :

6 sed quoniam hæc vobis locutus sum, animos habetis memoris plenos.

7 At ego vobis verum dico : E re vestra est ut ego discedam, nisi enim discessero, confirmator ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos mittam.

8 Atque ille ubi venerit, mundum arguet de peccato, & de justitia, & judicio.

9 De peccato, quoniam mihi fidem non habent,

10 de justitia, quoniam ad patrem discedo, nec me videbitis amplius :

11 de judicio, quoniam hujus mundi princeps judicatus est.

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda, sed quæ nunc ferre nequeatis.

13 verum cum venerit ille, videlicet veritatis spiritus præbit vobis ad omnem veritatem. Non enim sua sponte loquetur, sed quæcunque audiverit eloquetur, & futura vobis prænuntiabit.

14 Ille me illustrabit : siquidem de meo sumet, quæ vobis exponat.

15 Omnia quæcunque pater habet, mea sunt : propterea dixi illum de meo sumpturum esse, quæ vobis exponat.

16 Paulo post non videbitis me, rursumque paulo post cernetis me, quoniam ego ad patrem proficiscor.

17 Tum ejus discipulorum nonnulli sic inter sese dicere : Quid sibi vult, quod nobis dicit, paulo post non visuros ses, rursumque paulo post aspecturos se ? itemque, se ad patrem proficisci ?

18 Hoc quid est, quod dicit, paulo post ? Nescimus quid loquatur.

19 At Jesus intelligens eos velle interrogare se, sic eos affatus est : De eo inter vos contenditis, quod dixi, vos paulo post non visuros me, rursumque paulo post aspecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitato habetote : vos flebitis ac lamen-

lamentabitur
sed do
tiam.

21
lore el
nerit :
didit, n
tus, pra
in mun

22 V
in dolor
vesterqu
stramque
eripiet :

23 ac
me scifi
etiam e
cunque
nomen
esse vob

24 H
nomen
inebitis
tia.

25 H
rata loc
cum no
loquar,
re meo

26 qu
meum n
que ver
tra cau

26 ip
vos, qu
& me
tum.

28 P
mundu
dum, &

29 T
tu quid
quint
gura ut

30
scire,
quis in
profec

lamentabimini, ac mundus lætabitur : vos vero dolebitis, sed dolor iste vertetur in lætitiā.

21 Mulier dum parit, in dolore est, quippe cujus hora venerit : sed postquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, præ lætitiā, quod editus est in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem in dolore estis : sed revisam vos, vesterque lætabitur animus, vestramque lætitiā nullus vobis eripiet :

23 ac tum temporis nihil ex me sciscitabimini. Hoc vobis etiam confirmo, quæcunque à meo patre per meum nomen postulaveritis, daturum esse vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiistis : petite, & obtinebitis, ut plena sit vestra lætitiā.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus sum : tempus erit, cum non jam per figuras vos alloquar, sed apertè vobis de patre meo disseram.

26 quo quidem tempore per meum nomen postulabitis. Neque vero vobis promitto, me vestra causa oraturum esse patrem :

26 ipse enim pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à patre veni in mundum, rursum relinquo mundum, & ad patrem discedo.

29 Tum ejus discipuli : Nunc tu quidem aperte loqueris, inquit ei, nec ulla orationis figura uteris.

30 Nunc scimus te omnia scire, nec opus tibi esse ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jesus contra : Nunc creditis, inquit :

32 atqui adventat hora, & jam advenit, cum alius alio dissipabimini, & me solum relinquetis : quanquam non sum solus, adest enim mihi pater.

33 Hæc vobis ideo locutus sum, ut in me acquiescatis. In mundo afficiemini cruciatus : sed bono este animo ; ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Christus ut munda sit illustratio gloriæ suæ & Patris. Orat pro Apostolis : & toto crederentium grege.

HÆC effatus Jesus, sublati ad cælum oculis dixit : Pater, venit hora, illustra tuum filium, ut te tuus vicissim filius illustret :

2 quemadmodum ei potestatem dedisti omnium mortalium, ut quoscunque ei dedisti, iis vitam det æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, si te solum cognoscant verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te in terris illustravi, opus absolvi quod tu mihi faciendum mandaveras :

5 tu nunc me, pater, apud ipsum ea gloria illustra, qua apud te præditus eram, antequam mundus esset.

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dedisti. Tui erant, & eos tu mihi dedisti, & ipsi tuæ orationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi dedisti, ea abs te esse.

8 Nam quæ tu mihi verba tradidisti, ea & ego eis tradidi, & ipsi acceperunt, & me abs te profectum verè cognorunt, & à te missum esse crediderunt.

9 Ego

9 Ego pro iis oro : non pro mundo oro sed pro iis quos tu mihi dedisti, nam tui sunt.

10 Et mea omnia tua, & tua mea sunt : & in eis illustratus sum.

11 Nec jam sum in mundo, at hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, conserva per tuum nomen eos quos mihi dedisti, ut sint unum, sicut & nos.

12 Dum eum eis in mundo eram, eos quidem tuo nomine conservabam. Quos tu mihi dedisti, custodivi : nec eorum quisquam periit, excepto homine perdito, ut quod scriptum est, fiat.

13 Nunc vero ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiā in sese plenam habeant.

14 Ego eis tuum sermonem tradidi, & eos mundus odit, quod mundani non sunt, quemadmodum ego mundanus non sum.

15 Non oro ut eos ex mundo tollas, sed ut à malo tueare.

16 Mundani non sunt, quemadmodum ego mundanus non sum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas est.

19 Ut tu me in mundum misisti, sic eos ego in mundum misi :

19 & eorum causa ego me ipsum sanctifico, ut ipsi quoque veritate sanctificati sint.

20 Neque verò pro his solum oro, sed etiam pro eis qui per eorum sermonem in me credent :

21 ut omnes unum sint, quemadmodum tu pater in me & ego in te, ut ipsi quoque sint in nobis unum : ut mundus me abs te missum fuisse credat.

22 Ego quoque quam tu mihi gloriam dedisti, eis dedi, ut sint unum, quomodo nos unum sumus,

23 ego in eis, & tu in me ut perfecti sint in unum, utque cognoscat mundus, me abs te esse missum, & eos à te amatos quemadmodum me amasti.

24 Pater, quos tu mihi dedisti, volo ut ubi ero ego, ii quoque sint mecum ? ut meam videant gloriam, quam tu mihi dedisti, quod me ante mundum conditum amaveris.

25 Pater iuste, te quidem mundus non novit : at ego te novi, & hi me à te missum esse norunt,

26 eisque nomen tuum & declaravi & declarabo : ut amor, quo tu me amas, sit in eis, itemque ego in eis.

C A P U T XVIII.

Christi à Juda proditi virtute milites in terram prosternuntur.

Christus ad Annam : hinc ad Caiapham ducitur. Ministri bacillo casus, quid responderit. Pilato traditus, regnum suum declarat.

HI S dictis, Jesus profectus est una cum suis discipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem una cum suis discipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor locum, quod eo Jesus sæpenumero cum suis discipulis convenerat.

3 Igitur Judas, accepta à pontificibus & Phariseis cohorte ac ministris, venit eo cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jesus, sciens omnia quæ sibi eventura essent, egressus dixit eis :

5 Quem queritis ? Cui illi responderunt. Jesum Nazarenum.

Et

Et Jesus: Ego is sum, inquit eis. Aderat autem cum eis etiam Judas, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, ego is sum, illi retrorsum abierunt, & humi ceciderunt.

7 Et ille rursus eos interrogavit. Quem quæritis? Jesum Nazarenum, inquiunt.

8 Et Jesus respondit: Dixi vobis eum esse me. Itaque si me quæritis, finite hos abire.

9 Scilicet ut illud ejus dictum comprobaretur: Quos tu mihi dedisti, eorum ego nullum perdidisti.

10 Tum Simon Petrus, stricto quem habebat gladio, servum pontificis percussit, eique dexteram abscidit auriculam. Ei servo Malchus nomen erat.

11 At Jesus dixit Petro: Conde tuum gladium in vaginam: egone ut quod mihi poculum dedit pater, non bibam;

12 Igitur cohors, & tribunus Judæorumque ministri, Jesum comprehenderunt,

13 vinctumque ad Annam primum adduxerunt. Erat enim Caiaphæ focer, qui erat ejus anni pontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Judæis consuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alter discipulus: qui quidem discipulus, quod erat pontifici notus, ingressus est una cum Jesu in pontificis atrium.

16 Et cum Petrus foris præforibus astaret, prodiit ille alter discipulus, qui pontifici notus erat, & à janitrice ut Petrum intrmitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilla sic Petrum alloquitur: Nonne

tu quoque ex hujus hominis discipulis es? Non sum, inquit ille.

18 Astabant autem servi & ministri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebat: cumque eis astabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jesus, de suis discipulis ac doctrina,

20 sic respondit: Ego palam mundo locutus sum: ego semper in collegio docui atque fano quo Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus sum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverant quid eis locutus sim, ii enim sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jesu, unus ministrorum, qui aderat, ei alapam impegit, & dixit: Siccine respondes pontifici? inquit.

23 Cui Jesus: Si malè locutus sum, inquit, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat autem eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem.

25 Simon Petrus autem astabat, ac calefiebat, & quærentibus, num ipse quoque ex ejus discipulis esset, negavit, &: Non sum inquit.

26 Tum unus ex servis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus absciderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 At Petrus rursus negavit, & continuo gallus cecinit.

28 Igitur Jesum à Caiapha ducunt ad prætorium, cum quidem manè esset: nec ipsi in prætorium intrarunt, ne polluerentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egressus est, & ita locutus: Quod-

Quodnam crimen affertis contra hanc hominem?

30 Cui illi his verbis responderunt: Nisi esset hic nocens, eum tibi non tradidissemus.

31 Et Pilatus: Capite eum vos, inquit eis, & ex lege vestra judicate. At Judæi: Nobis non licet quenquam interficere:

32 ut illud fieret, quod dixerat Jesus, significans qua morte moriturus esset.

33 Tum Pilatus rursus in prætorium ingressus, Jesum vocavit, eique dixit: Esne tu rex Judæorum?

34 Cui Jesus respondit: Tuâne istud sponte dicis, an alii tibi de me dixerunt?

35 Et Pilatus: Quasi verò ego sum Judæus, inquit. Ipsi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt. Quid fecisti?

36 Et Jesus: Regnum meum hujus mundi non est: si hujus mundi esset regnum meum, pugnavissent mei ministri, ne Judæis addicerer. Verum meum regnum hinc non est.

37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jesus: Est ut tu dicis, inquit, me esse regem. Ego ed natus sum & eo in mundum veni, ut veritatem testor. Quisquis à veritate est, vocem meam audit.

38 Et Pilatus: Quid est veritas? Atque id locutus rursus prodiit ad Judæos, eisque dixit: Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Est autem vobis is mos, ut unum vobis in Pascha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem?

40 At illi rursus universi sic exclamarunt. Non istum sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Christum flagellatum, & spinis coronatum, liberare volens: Judæorum improbitate vincitur, crucifigendum tradit. Jesus matrem discipulo commendat, aceto gustato, moritur. Mortui latns lancea confoditur, Sepelitur.

TUNC ergo cepit Pilatus Jesum, ac verberavit:

2 & milites implexam ex spinis coronam imposuerunt ejus capiti, eumque purpurea toga induerunt,

3 atque ita dicebant: Salve rex Judæorum, eique alapas impingebant.

4 Deinde rursus exit Pilatus, & illos sic alloquitur: En vobis eum foras adduco, ut sciatis, me nullum in eo comperire crimen.

5 Ac egresso foras Jesu, spinam coronam purpureamque togam ferens, dixit eis Pilatus: Ecce homo.

6 At Pontifices & ministri eo viso exclamare: Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus: Capite eum vos, inquit, & crucifigite, nam ego crimen in eo non deprehendo.

7 At Judæi contrà: Nos legem habemus, inquit ei, ex qua lege nostra debet mori, quoniam se Dei filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 & rursus in prætorium ingressus, dixit Jesu: Unde es tu? at Jesus ei responsum non dedit.

10 Itaque Pilatus sic eum affatur: Mihi non eloquetis? Nescis me potestatem habere tui vel crucifigendi, vel absolvendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes ullam in me potestatem, nisi

nisi id tibi superne datum foret. Itaque qui me tibi tradidit in majore culpa est.

12 Ex eo studebat Pilatus eum absolvere. At Judæi reclamare, Si istum absolvis, non es Cæsaris amicus : quicumque se regem facit, contravenit Cæsari.

13 Hac audita voce, Pilatus Jesum foras eduxit, & pro tribunali sedit, in loco qui Lapidipavium appellatur, Hebraice autem Gabbatha :

14 cum quidem esset Paschæ præparatio, hora ferè sexta, atque ita Judæos alloquitur : Ecce rex vester.

15 At ille acclamare ? Tolle tolle, crucifige eum. Regem ego vestrum crucifigam ? inquit eis Pilatus. Cui pontifices responderunt : Non habemus regem, nisi Cæsarem.

16 Tum demum eum illis crucifigendum tradidit. Et illi Jesum acceptum abduxerunt :

17 isque suam ferens crucem, profectus est in locum Calvariæ appellatum,

18 qui dicitur Habraicè Golgotha, ubi eum crucifixerunt, & unà cum eo hinc atque hinc duos alios, Jesum autem medium.

19 Scripsit autem titulum Pilatus, quem cruci imposuit in quo ita scriptum erat : Jesus Nazarenius rex Judæorum.

20 Hunc titulum cum multi Judæorum legissent (nam prope urbem erat is locus ubi in crucem sablatus est Jesus, & scriptum erat Hebraicè, Græcè, & Latine) monuerunt Judæorum pontifices Pilatum,

21 ne scriberet Judeorum regem, sed, qui se Judæorum regem esse dixisset.

22 At Pilatus respondit : Quod scripsi, scripsi.

23 Igitur milites, postquam Jesum cruci affixerunt, ejus vestimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, singulis militibus unam : itemque tunicam. Erat autem tunica inconsuta, à summa tota contexta.

24 Itaque commonuerunt inter sese, non esse dividendam, sed de ea sortiendum, cujus esset : ut fieret quod in scripto illo habetur : Partiti sunt inter sese mea vestimenta, & super veste mea sortem jecerunt. Atque hæc quidem fecere milites.

25 Astabant autem apud Jesu crucem, ejus mater, & matris soror, Maria Cleophæ conjux, & Maria Magdalena.

26 Jesus igitur conspiciatus matrem, & astantem discipulum quem amabat, dicit matri suæ : Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam discipulus ad se.

28 Postea sciens Jesus omnia jam perfecta esse ut perficeretur quod scriptum erat : dicit : Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas aceti plenum. Itaque illi oppletam aceto spongiam, & hyssopo affixam, admoventur ejus ori.

30 Et Jesus aceto sumpto, dixit : Peractum est, ac inclinato capite, emisit spiritum.

31 Judæi verò, quandoquidem erat Preparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogarunt, ut eorum crura frangerentur, iique auferrentur.

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed ubi ad Jesum ventum est, ut eum viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura :

34 sed unus militum lancea latus ejus pupugit, ac continuo exiit sanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit testatur, estque verum ejus testimonium : isque se vera dicere scit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut scriptum illud comprobaretur : Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum ait : Intuebantur quem compungerint.

38 Postea rogavit Pilatum Josephus ab Arimathea (qui Jesu discipulus erat, sed occultus, metu Judæorum) ut Jesu corpus auferre sibi liceret : id quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is qui prius Jesum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes misturam ad libras centum.

40 Hi Jesu corpus, ceperunt, & linteis cum aromatis obligarunt, ut Judæis sepeliendi mos est.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monumentum novum, in quo nemo adhuc positus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monumentum, posuere Jesum.

CAPUT XX.

Maria nunciat Christum resurrexisse. Petrus & Johannes hoc visuri, excurrunt. Jesus Maria apparet, & discipulis domi congregatis. Thomas ante incredulus credit.

Primo autem post Sabbatum die, Maria Magdalena matutina venit, cum adhuc tenebræ

forent, ad monumentum, & factum aspexit amotum à monumento.

2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum, atque ad alterum discipulum, quem Jesus amabat, venit, eisque sic dicit : Sublatus est ex monumento Dominus, neque scimus ubi sit positus.

3 Igitur egressus Petrus, & alter discipulus, venerunt ad monumentum.

4 Accurrentibus simul amobus, alter discipulus Petro celerius præcucurrit, priorque venit ad monumentum,

5 & introspiciens vidit quidem jacentia lintea, non tamen introgressus est.

6 At Simon Petrus eum sequens venit, & in monumentum ingressus, videt jacentia lintea,

7 & sudarium (quod super ejus capite fuerat) non cum linteis jacent, sed seorsum in uno loco involutum.

8 Tum demum intravit etiam alter discipulus, qui prior venerat, in monumentum : viditque, & credidit.

9 Nondum enim literas intelligebant, oportere eum ex mortuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se discesserunt discipuli.

11 Maria vero astabat apud monumentum, plorans extra. Atque inter plorandum introspectit in monumentum,

12 & aspexit duos angelos, albo vestitos, sedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacerat Jesu corpus, qui sic eam allocuti sunt :

13 Mulier cur ploras ? Quibus illa : Quoniam, inquit, sublatus est meus Dominus, neque scio ubi sit positus.

14. Atque hæc locuta, convertit

vertit se in tergum, & aspicit astantem Jesum : nesciens esse Jesum.

15 Et Jesus : Mulier, quid ploras ? inquit ei, quem quæris ? illa olitorem esse putans, dicit ei : Domine, si tu eum abstulisti, dic mihi ubi eum posueris, & ego eum auferam.

16 Et Jesus dixit ei : Maria. At illa conversa, Rabboni, inquit, hoc est, Magister.

17 Et Jesus. Ne me tange, nondum enim ascendi ad patrem meum : Sed adi fratres meos eisque dicito, ascensurum me ad patrem meum & patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalena nunciatum discipulis, sese vidisse Dominum, eumque illa dixisse sibi.

19 Igitur cum esset vespera illo ipso die, qui proximus erat à Sabbato, clausis, præ Judæorum metu, ejus loci portis, ubi erant discipuli congregati, venit Jesus, in medioque stetit, & eis dixit : Salvete.

20 Ac eo dicto, ostendit eis suas manus atque latus. Hic cum discipuli viso Domino latati essent,

21 Jesus eos denuo sic allocutus est : Salvete. Quemadmodum misit me pater, sic ego mitto vos.

22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit : Accipite spiritum sanctum.

23 Si quorum peccata remiseritis, remissa erunt : si quorum tenueritis, tenta erunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, nomine Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25 Huic igitur alii discipuli dixerunt, vidisse se Dominum.

Sed ille sic eis dixit : Nisi & in ejus manibus clavorum impressionem videro, & meum digitum clavorum vestigio, & manum lateri ejus admohero, non credam.

26 Deinde post dies octo, cum rursus essent intus ejus discipuli, & Thomas cum eis, venit Jesus, portis clausis, in medioque stetit, & : Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit : Affer huc tuum digitum, & vide meas manus : tuamque manum affer, & meo lateri admove néve incredulus esto, sed credens.

28 Et Thomas ei respondens dixit : Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jesus : Quia vidisti me, Thomas, inquit, credis : felices qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jesus in conspectu suorum discipulorum, quæ non sunt in hoc libro scripta.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum Dei filium : utque credentes, vitam per ejus nomen adipiscamini.

CAPUT XXI.

Jesus piscantibus Apostolis apparet, quem miraculo captorum piscium agnoscant. Petro omnium curam committit, mortisque genus eidem præannunciat.

Postea rursus monstravit seipsum Jesus apud Tiberiadis lacum. Monstravit autem hoc pacto.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui Didymus appellatur : & Nathanael, is qui erat à Cana Galilææ : & Zebedæi filii, alique ex ejus discipulis duo.

3 His Simon Petrus dicit, se ire piscatum. Cui illi dixerunt, se quoque cum eo ituros. Profecti, protinus navem conscenderunt, eaque nocte nihil ceperunt.

4 Ubi jam manè fuit, stetit Jesus in littore (neque tamen Jesus esse sciebant discipuli)

5 & eos sic alloquitur : Juvenes, nunquid edulii habetis ? Nihil, respondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad dexteram navis partem, & invenietis. Itaque jecerunt, tantamque piscium multitudinem ceperunt, ut rete non possent extrahere.

7 Tum discipulus ille, quem Jesus amabat, dicit Petro : Dominus est. Et Simon Petrus, ut Dominum esse audivit, indusium induit (erat enim nudus) seque jecit in lacum.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt (non enim longius aberant à terra quàm ad ducentos cubitos) trahentes rete piscium.

9 Ut igitur ad terram descenderunt, vident humi prunas, & piscem iis impositum, & panem.

10 Et Jesus. Afferte (inquit eis) de piscibus, quos nunc cepistis.

11 Conscendit Simon Petrus, & rete traxit ad terram, magnis refertum piscibus, centum quinquaginta tribus : qui quamvis tot essent, non tamen ruptum est rete.

12 Adeffe (inquit eis Jesus) prandete. Nullus autem audebat discipulorum eum percontari quis esset, quòd sciebant Dominum esse.

13 Igitur venit Jesus, panemque sumit, & eis dat, itidemque piscem.

14 Hic jam tertium apparuit Jesus discipulis, suscitatus ex mortuis.

15 Deinde postquam pranderunt, dicit Jesus Simoni Petro : Simon Johannide, amas me plus his ? Cui ille : Etiam Domine, tu scis te ut diligam. Et ille, Pasce agnos meos.

16 Itemque iterum : Simon Johannide, amas me ? inquit ei. Cui ille : Etiam, Domine, tu scis ut te diligam. Et ille, Pasce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio : Simon Johannide, diligis me ? inquit ei. Hic Petrus agrè ferens, illum ex se ter, an se diligeret, quassivisse, dixit ei : Domine, tu nosti omnia, tu scis ut te diligam. Et Jesus : Pasce meas oves, inquit ei.

18 Illud certò certoque sic habeto : cùm juvenis esses, cingebas ipse te, & ibas quò volebas. Sed ubi senueris, extends tuas manus, & alius te cinget, ducetque quo noles.

19 Id autem dixit significans quo letho ille Dei gloriam illustraturus esset. Atque hoc locutus, dicit ei : Sequere me.

20 Et Petrus conversus aspicit sequentem discipulum, quem amabat Jesus, eum qui in cœna ejus pectori incumbens dixerat, Domine, quis est qui te est proditurus ?

21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jesu : Domine, hic verò quid ?

22 Cui Jesus : Si eum volo manere donec veniam, quid ad te ? Tu sequere me.

23 Itaque dissipatus est hic sermo inter fratres, discipulum illum non esse moriturum ; tametsi non dixerat illi Jesus non esse

Con
fr
C
ti
en
pr
em,
eleg
sanc
3
tem
tis in
dragi
regno
4
davit
ceder
expe
visti
5
tizati
tizan
multa
6
gati,
mine
tis re
7

esse moriturum: sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est is discipulus, qui hæc testatur, & hæc scripsit, cuius nos testimonium verum esse scimus.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si singula scribantur, ne ipsum quidem mundum scribendos hæc de re libros capere posse arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Continuat Lucas hæc historiam ad suum Evangelium. Sublato in Cælum Christo, Apostoli, monentibus angelis, reversi precibus incumbunt. Petri instigatus, Judæ proditoris loco Matthias eligitur.

PRIMUM quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jesus & facere & docere institit.

2 ad eum usque diem, quo postquam Apostolis, quos elegerat, mandata per Spiritum sanctum dedit, sursum latus est:

3 quibus etiam seipsum viventem, post suum supplicium, multis indiciis exhibuit, eis per quadraginta dies apparendo, & de Dei regno differendo.

4 Ac eos frequentando mandavit eis, ne Hierosolymis discederent, sed patris promissum expectarent: quod ex me audivistis inquit.

5 Johannem quidem aqua baptizasse, sed vos sancto spiritu baptizandos esse post dies hosce non multos:

6 Atque illi quidem congregati, sic eum interrogarunt: Domine, an hac tempestate Israelitis regnum instauraturus es?

7 Quibus ille: non est ve-

strum, inquit, tempestates aut tempora novisse, quæ pater in sua potestate posuit.

8 Sed vim accipietis Spiritus sancti qui vos invadet, mihi que testes eritis & Hierosolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, spectantibus eis, sursum sublatus est, eumque nubes subduxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in cælum contuentur, ecce duo viri eis in vestibus albis astiterunt,

11 qui ita dixerunt: Galilæi, quid statis, in cælum intuentes? Hic Jesus, qui istinc in cælum receptus est, sic veniet, quo pacto vidistis eum in cælum discedentem.

12 Tunc illi Hierosolymam redierunt, à monte qui Oliveti appellatur, qui Hierosolyma Sabati viam abest.

13 Ac postquam ingressi sunt, ascenderunt in cœnaculum, ubi solebant manere, Petrus & Jacobus, Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Mattheus, Jacobus Alphæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vacabant una mente precibus ac supplicationibus, cum

cum sceminis, & Maria Jesu matre, cumque Jesu fratribus.

15 Ac per eos dies surrexit Petrus in medio discipulorum (cū quidem esset ibidem capitulum numerus ad centum viginti) & in hunc modum verba fecit :

16 Homines fratres, oportebat illud literis mandatum fieri, quod Sanctus spiritus ore Davidis prædixit, de Juda eo qui se ducem præbuit iis qui Jesum comprehenderunt :

17 qui Judas in nostrum numerum ascitus, hanc functionem sortitus erat.

18 Is quidem injustitiæ mercede agrum comparavit, & suspensus crepuit medius, effusaque sunt ejus omnia viscera :

19 id quod omnibus Hierosolymæ incolis notum factum est, ita ut appellatus sit ager ille vernacula eorum lingua, Hacedema, hoc est ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in Psalmorum libro : Fiat ejus habitatio deserta, neque sit qui in ea habitet, ejus munus excipiat alius.

21 Quapropter oportet unum eorum virorum (qui nobiscum toto eo tempore versati sunt, quo nobiscum consuetudinem habuit Dominus Jesus,

22 usque à Johannis baptismo, ad eum diem quo nobis subdactus est) ejus resurrectionis testem unā nobiscum fieri.

23 Tum duos statuerunt, Josephum nomine Barsabam, qui cognominatus est Justus, & Matthiam,

24 atque his verbis orarunt : Tu, Domine, qui omnium mentes perspicias, ostende utrum horum destinaveris,

25 subeundæ hujus muneris & legationis foris, ex qua Judas

excidit, ut iret in suum locum,

26 Deinde eorum sortes jecerunt : designavitque fors Matthiam, atque is ad undecim Apostolos cooptatus est.

CAPUT II.

Apostoli Spiritu sancto repleti, diversis linguis loquuntur. Ebrietas notam Petrus tollit, Christumque Messiam esse docet. Auditoribus consternatis, penitentiam suadet.

UT autem perventum est ad diem Quinquagesimæ, cū omnes simul essent eodem in loco,

2 extitit repenti de cælo sonus, quasi vehementis flatus ruentis, totamque domum replevit, ubi sedebant :

3 eisque conspectæ sunt viduæ quædam quasi ignis linguæ qui eorum unicuique infudit :

4 repletique sunt omnes sancto spiritu, & diversis loqui linguis cœperunt, prout eis spiritus fari dabat.

5 Erant autem Hierosolymæ habitantes Judæi, homines religiosi, ex omnibus quæ usquam sub cælo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei dissipata fama, vulgo convenire & confusi esse, quod eos sua quisque vernacula lingua loquentes audiret.

7 Itaque attoniti omnes mirabantur & sic inter sese discitabant : Nonne omnes hi, qui loquuntur, Galilæi sunt ?

8 Ecquid est, quod nostrum quisquis vernaculam sibi linguam nativamque audiat ?

9 Parthi, Medi, Elamitæ, Mesopotamiæ incolæ Judææque & Cappadociæ, Ponti & Asiæ, Phrygiæ,

10 & Pamphyliz, & Ægypti,

& ejus Libyæ partis quæ est secundum Cyrenen, & peregrinantes Romani,

11 tum Judæi, tum asciti, Cretensesque & Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem nostris linguis eloquentes.

12 Ita attoniti dubitabant omnes, & sic inter sese discitabant: Quid hoc sibi vult?

13 Alii deridentes, dicebant, eos vini esse plenos.

14 At Petrus astans, unâ cum undecim, ad eos orationem habuit in hæc verba: Homines Judæi, & Hierosolymæ incolæ omnes, hoc cognoscite, & mea dicta attendite.

15 Non sunt hi temulenti, ut vos opinamini (est enim hora diei tertia).

16 sed hoc est quod à Joele vaticinium dictum est.

17 Atque ultimis temporibus (inquit Deus) perfundam meo spiritu omne genus hominum, vaticinabunturque vestri filii & filiæ: vestri & juvenes visiones videbunt, & senes somnia somniant:

18 quin & meos servos & ancillas illis temporibus meo spiritu perfundam, ita ut vaticinentur.

19 daboque & suprâ in cælo prodigia, & infrâ in terra ostenta, sanguinem, ignemque, & fumi exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur, & luna in sanguinem, antequam veniat Domini dies ingens ac insignis.

21 Ac quicumque Domini nomen invocaverit, servabitur.

22 Viri Israëlitarum, audite hæc dicta: Jesum Nazarenum, virum vobis à Deo representatum portantis, miraculis, prodigiis, quæ

per eum Deus in medio vestrum fecit, ut ipsi quoque scitis:

23 hanc vos definito Dei consilio & providentia traditum, scelestis manibus comprehendistis, & ad palum alligatum sustulistis:

24 quem Deus, lethi doloribus solutis, revocavit in vitam, quatenus fieri non poterat ut à morte teneretur.

25 David enim dicit de eo: Propositum mihi Dominum semper habeo, qui mihi dexter adest, ita ut non labesiam.

26 Itaque non tantum animo lætor, & lingua exulto, verum etiam ipsum corpus meum confidenter degit:

27 quoniam tu animam meam non relinques in Orco, neque committes, ut pius tuus corruptionem patiatur.

28 Ostendes mihi vitæ vias: me in tuo conspectu voluptate complebis.

29 Homines fratres, si licet apud vos libere de summo patre Davide loqui, is & obiit, & sepultus est, ejusque monumentum apud nos ad hunc diem extat.

30 Sed cum vates esset, & sciret Deum sibi jurejurando promississe, sese ex ejus lumborum foetu, quod ad carnem pertinet, suscitaturum esse Christum, & in ejus folio collocaturum,

31 præcius Christi resurrectionis dixit, ejus nec animam in Orco relinquendam, nec corpus corruptionem esse passurum.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus, cujus nos omnes sumus testes.

33 Is Dei dextera evehctus, sanctique spiritus promissum à patre consecutus, effudit hoc, quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Non enim David ascendit in cœlos, sed ille ipse sic loquitur: Ait Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam.

35 Donec tuos hostes effecero scabellum tuorum Pedum.

36 Quare hoc certo cognoscat omnis Israelis posteritas, Dominum & Christum factum à Deo esse hunc ipsum Jesum, quem vos in crucem egistis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & ceteros Apostolos sic alloquuntur: Quid agemus fratres?

38 Et Petrus: Redite ad frugem, inquit eis, baptizamini cuncti in Jesu Christi nomine, ad peccatorum veniam, & donum sancti spiritus assequimini.

39 Ad vos enim pertinet promissio, & ad vestros natos, & ad omnes remotiores, quoscunque advocaverit Dominus Deus noster.

40 His ille aliisque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverso hominum genere evaderent cohortatus est,

41 Atque illi ejus oratione avidè admissa, sunt baptizari, & accesserunt eo die hominum capita ad tria millia:

42 vacabantque Apostolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & supplicationibus.

43 Atque omnes homines metu perculsi sunt, multaque portentose & prodigiose per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem credentes, debebant una, habebantque omnia communia.

45 & suas copias ac facultates vendebant omnibusque prout cuique opus erat, dispartiebant,

46 ac quotidie simul assidui in fano, panemque mansionatim

frangentes, cibum capiebant, cum lætitia animique simplicitate, laudantes Deum.

47 & apud cunctum populum valentes gratia. Dominus verò servandos quotidie addebat ecclesiæ.

CAPUT XIII.

Petrus cum Johanne in templum ascendens, claudum sanat. Populo ad miraculum concurrenti salutis mysterium per Christum exponit, ingratitude eorum accusans, & penitentiam ab illis postulans.

A Scendebant autem Petrus & Johannes aliquando simul in sanum, ad horam supplicationis, videlicet nonam:

2 & quidam vir, qui ab alvo matris claudus erat, portabatur, qui quotidie ad fani portam, quæ Speciosa dicitur, ponebatur, ut ab iis stipem peteret, qui in sanum intrarent.

3 Is Petrum & Johannem in sanum intraturos conspicatus, rogabat ut sibi benignè facerent.

4 At Petrus comitante Johanne illum intuitus, dixit: Aspice nos.

5 Cumque ille in eos intentus, sese aliquid ab eis accepturum speraret.

6 Petrus sic est locutus: Nec argentum mihi, nec aurum est: sed quod habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge & ambula:

7 eumque dextera manu prehensum allevavit. Atque ille continuo confirmatis ejus cruribus atque talis, exiliens confert.

8 & ambulat, cumque eis in sanum intrat, incedens & saliens Deumque laudans,

9 Eum ut vidit cunctus populus

venia

lus ingredientem, Deumque laudantem,

10 & eum esse agnovit, qui ad Speciosam templi portam ob stipem sedere solitus esse, impleti sunt admiratione & stupore, de eo quod illi acciderat.

11 Itaque retinente Petrum & Johannem sanato claudo, concurrunt ad eos cunctus populus in porticum, quæ Solomonis vocatur, attentis,

12 Quo viso, Petrus sic ad populum verba fecit: Homines Israelitæ; quid hoc admiramini, aut quid in nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incederet?

13 Deus Abrahami & Isaaci, & Jacobi, Deus majorum nostrorum, illustravit filium suum Jesum, quem vos prodidistis, & coram Pilato inficiati estis, cum ille judicasset absolvendum.

14 At vos sancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiistis,

15 vitæ vero authorem occidistis: quem Deus excitavit à mortuis, cujus nos testes sumus:

16 cujusque nominis fiducia, cujus inquam nomine, hic, quem videtis & nostis, corroboratus est, & illius confidentia hanc in vestro omnium conspectu incolumitatem consequutus.

17 Et nunc fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros magistratus:

18 sed Deus, quæ suorum tot vatum ore prænuñciaverat passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad sanitatem revertimini, & vos corrigite, ut deleantur vestra peccata,

20 dum recreationis tempora veniant a Domino, cum præ-

nunciatum vobis Jesus Christum mittet,

21 quem oportet cælo capi, usque ad tempora instaurationis omnium, quæ tempora Deus tot suorum sanctorum ore vatum jam olim fatus est.

22 Moses enim majoribus ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinate, mei similem: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 Ac quisquis hominum vati illi non obediverit, is ex populi numero tolletur.

24 Itemque tot vates, qui a Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.

25 Vos effis ex vatribus orti, & in eo fœdere comprehensi, quod fecit Deus cum majoribus nostris, cum dixit Abrahamo, per ejus semen felicitandas esse omnes terrarum nationes,

26 Vobis primum Deus suscitatum puerum suum misit, qui vos felicitet, si a suis quisque vitis desciscatis.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes capti, concilio sistuntur, Christi causam agunt intrepide. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EI S ad populum verba facientibus præsto fuerunt pontifices, & fani antistes, ac Sadducæi,

2 ægrè ferentes quod illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nunciarent.

3 Itaque eis manus iniecerunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quod erat jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui illam orationem audiverant, crediderunt : quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.

5 Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribæ; Hierosolymam,

6 & Annas pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio :

7 atque illis in medio collocatis, sciscitati sunt, quânam potestate, aut quo nomine illud fecissent.

8 Tum Petrus, sancto spiritu repletus ad illos sic verba fecit. Magistratus populi, & Israelitarum senatores,

9 si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quânam re is sanatus sit :

10 hoc vobis & cuncto Israelitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.

11 Is est lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli :

12 nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cœlo apud homines datum, per quod servandi sumus.

13 Hic illi Petri Johannisque confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertentes, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.

15 Igitur illis ex concilio digredi jussis, hujusmodi verbis inter sese contulerunt :

16 Quid faciemus his hominibus ? Nam conspicuum ab eis prodigium esse factum, omnibus Hierosolymæ incolis manifestius est, quàm ut inficiari possimus.

17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Iraque illis evocatis edixerunt, ne omnino vocem mitterent, neve docerent nomine Jesu.

19 At Petrus & Johannes sic eis responderunt : Utrum apud Deum æquum sit, vobis obtemperare potius, quàm Deo, dijudicate.

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus, ea non eloqui non possumus.

21 Illi verò interminati dimiserunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quod omnes eam ob rem Deo gratias agebant.

22 Erat enim annos natus magis quadraginta is homo, cui illud sanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimissi, ad suos se contulerunt : & quæ sibi pontifices & senatores dixissent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem universi ad Deum sustulerunt, & ita dixerunt : Domine, tu Deus es, qui cœlum, & terram, & mare, quæque in eis insunt omnia fecisti,

25 qui tui Davidis ore sic dixisti : Quid temultuantur gentes ? populi vana conantur ?

26 Conspirant orbis reger, euntque optimates contra Dominum, contraque ejus Unctum.

27 Coierunt enim professi adversus sanctum tuum puerum Jesum

Iesum, quem unxisti, & Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israeliticis.

28 Faciuri quaecunque tu tua manu consilioque facienda destinasti.

29 Quamobrem, Domine, aspice minas eorum, tuisque da, cum omni libertate tuum sermonem eloqui,

30 manum tuam extendendo, ad sanationes, prodigia & ostenta facienda, per nomen tui sancti pueri Iesu.

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique sunt omnes sancto spiritu, divinumque sermonem libere eloquebantur:

32 Erat autem multitudinis eorum qui crediderant, una mens, unusque animus: neque quisquam suarum facultatum quicquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia,

33 magnaue vi dabant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Iesu, & erant omnes magna praedicti gratia.

34 Nec enim quisquam in eis erat egenus, nam quotquot praedia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 & ad pedes ponebant Apostolorum. Distribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Ioses, is qui Barnabas ab Apostolis, hoc est filius consolationis, cognominatus est, Levita, natus Cyprius,

17 quem habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apostolorum posuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interversus precii, exanimis corruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa

Apostolorum miracula fides propagatur. Carcere inclusos Apostolos angelus liberat: & coram concilio sacerdotum sistuntur, Gamalielis consilio servantur, caesique Deum celebrant.

Quidam vir autem, Ananias Domine, cum Sapphira conjuge sua, possessionem vendidit:

2 & detracta precii parte, uxore conscia, partem aliquam attulit, & ad pedes Apostolorum deposuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Satan, ut sancto spiritu mentirearis, & de praedicti precii detraheres?

4 Nonne tibi manebat, & venditum in tua potestate erat? Tene istam rem in animum induxisti tuum? non tu hominibus, sed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus est, quaecunque audiverunt, magno sunt timore percussi.

6 Tum juvenes surrexerunt, & illum constrinxerunt, ac elatum sepeleverunt.

7 Deinde, interjecto trium ferme horarum spacio, ejus uxor ignara rei, ingressa est,

8 & eam Petrus sic allocutus est: Dic mihi, an tanti praedium addideris? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vosne, inquit, ad Domini spiritum tentandum conspirastis? Scito, eorum qui virum tuum sepelierunt, pedes esse pro foribus, qui te effecerant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis, & adulescentes ingressi, mortuamque nacti extulerunt, & apud ejus virum sepelierunt.

11 Itaque metus ingens totam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasit.

12 Apostolorum autem opera multa vulgo monstrosè prodigioseque fiebant; (erant autem una omnes in Solomonis portitico,

13 nec eis sese cæterorum quisquam audebat adungere, sed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magisque qui Domino crederent, ingens tum virorum tum foeminarum multitudo)

15 adeo ut per vicos exportarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgo ex finitimis urbibus Hierosolymam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiritibus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque surrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ Sadducæorum secta est)

18 & invidiæ pleni, manus Apostolis injecerunt, eosque in custodiam publicam dederunt.

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & e ductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquemini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi sub diluculum ingressi in fanum, docent. Pontifex autem, & ejus gregales adfuerunt: & concilio omnique Israelitarum senatu convocato, miserunt in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam eo venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt.

23 & se carcerem quidem diligenter clausum comperisse

renunciarunt, & custodes foris ante portas astantes: sed cum aperuissent, intus invenisse neminem.

24 His verbis auditis, summus sacerdos & fani antistes, ac pontifices, de eis ambigebant quidnam id esset.

25 Interea advenit quidam, qui eis nuntiavit, viros illos quos in custodiam dedissent, esse in fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus antistes cum ministris, eos adduxit, non vi: metuebant enim, ne ipsi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos stauerunt in concilio, eosque pontifex hujusmodi oratione interrogavit:

28 Nonne vos vetuimus isto nomine docere? Atqui replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apostoli sic responderunt: Parendum Deo magis est, quam hominibus.

30 Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, quem vos in patibulo suspensum intersestistis.

31 Hunc Deus ductorem servatoremque sua dextra extulit, ad conciliandum Israelitis vitæ correctionem peccatorumque veniam.

32 Et nos sumus ei testes harum rerum, sanctusque spiritus, quem Deus obedientibus imperavit.

33 His illi auditis urebantur; & de eis interficiendis deliberabant.

34 Sed surrexit quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legisperitus, qui apud omnem populum erat in honore. Is iussit Apostolos pauliper foras educi.

35 Deinde sic ad illos orationem habuit: Viri Israelitæ, discipite de viris his, quid eis sitis facturi.

36 Nam superioribus diebus extitit Theudas, qui sese dicebat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum sese conjunxerunt. Et is occisus est, & quotquot ei parebant; deleti & ad nihilum redacti.

37 Post hunc extitit Judas Galilus tempore professionis, multumque ad sese hominum traxit. Sed & is periit: & omnes qui ei obtemperabant, profligati sunt.

38 Nunc quoque vobis suadeo, ut vos ab his hominibus temperetis, eosque missos faciatis. Si enim ab hominibus est hoc consilium atque opus, abolebitur:

39 si a Deo est, id abolere non potestis, ne forte cum Deo pugnare comperiamini. Huic illi obtemperarunt.

40 Et accessit Apostolos verberarunt, eisque ne Jesu nomine loquerentur, interdixerunt, atque ita eos dimiserunt.

41 Illi vero ex concilio lati discedunt, quod digni habiti essent, qui propter ejus nomen afficerentur ignominia:

42 ac quotidie & in fano & intra parietes, docere, & Jesum Christum nunciare, non intermittunt.

CAPUT VI.

Apostoli ministrandi officium delegant septem delectis viris, inter quos Stephanus fide plenus, capens, violata legis Moysis accusatur.

PER eos dies crescente discipulorum numero, extitit Græcanicorum adversus Hebræos

fremitus, quod eorum viduæ in quotidiano ministerio prætermitterentur.

2 Itaque duodecim, convocata discipulorum multitudine, sic verba fecerunt: Non placet nos, omisso Dei sermone, ministrare mensis.

3 Quocirca fratres, discipite homines ex vobis bene audientes septem, sancto spiritu sapientiaque plenos, quibus hoc negotium mandabimus.

4 Nos vero in precibus & ministerio sermonis erimus assidui.

5 Placuit hæc oratio universæ multitudini: elegeruntque Stephanum, virum fidei spirituque sancti plenum, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum adventitium Antiochenum,

6 quos in Apostolorum conspectu statuerunt: qui comprecati, manus eis imposuerunt.

7 Ita augebatur divinus sermo, crescebatque discipulorum numerus Hierosolymæ vehementer, ingensque sacerdotum multitudo fidei obediebat.

8 Stephanus vero fidei potentiaque plenus, miracula prodigiaque magna vulgo faciebat.

9 Cumque extitissent quidam ex eo collegio, quod Libertinorum appellatur, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, Cilicumque & Afranorum, qui cum Stephano contenderent,

10 non poterant sapientiæ & spiritui, quo loquebatur, resistere.

11 Itaque allegarunt homines, qui se cum impie de Mose, deque Deo loquentem audivisse dicerent:

12 commoveruntque populum & senatores, atque Scribas

& eam invaserunt: correptumque in concilium duxerunt,

13 ac falsos testes immiserunt, qui ita dicerent: Hic homo non desinit impia contra sacrum hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere Jesum illum Nazarenum delerum esse hunc locum, & traditos nobis à Mose ritus mutaturum.

15 Tum omnes qui in concilio sedebant concuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis est angeli facies.

CAPUT VII.

Stephanus causam dicens ostendit electos à Deo fuisse patres, priusquam notus esset Moses, & fieret templum. Externos vero omnes ritus ad cœlestē exemplar formatos fuisse. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obrunt.

ET Pontifex ita dixit: Sicine se res habet? Tum ille hujusmodi orationem habuit:

2 Viri fratres & patres audite. Deus gloriosus apparuit patri nostro Abrahamo, cum esset in Mesopotamia, antequam Chartæ habitasset,

3 eique jussit ut ex sua patria ac cognatione migraret, in terramque veniret, quam ipse ei ostensurus esset.

4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectus, Chartæ habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre. Deus in hanc terram transtulit quam vos nunc incolitis,

5 in qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: & tamen promisit eam sese ei possidendam datum, ejusque post eum soboli, cum liberos non haberet.

6 Locutus est autem Deus ad hunc modum: fore ejus posteros in aliena terra peregrinos, & servitute pressum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illam gentem, cui servient, puniam ego, inquit Deus: exhibuntque postea, & me hoc ipso in loco adorabunt.

8 Iniit autem cum eo fœdus scircumcisionis. Is genuit Isaacum, eumque octavo die circumcidit. Isaacus Jacobum, Jacobus duodecim summos patres.

9 Summi patres invidia ducti, Josephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atque ei Deus adfuit, eumque ex omnibus angustis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem gratiam ac sapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiusque domus suæ administrationem mandaret.

11 Deinde tanta per universam Ægyptum ac Chananaam orta fame atque angustis, ut alimenta non invenirent majores nostri.

12 Jacobus audiens esse in Ægypto frumenta, majores nostros eo primum misit:

13 estque Josephus altero itinere fratribus suis agnitus, ejusque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Josephus patrem suum Jacobum, & totam cognitionem ad capita septuaginta quinque curavit accerendam.

15 Ita descendit Jacobus in Ægyptum, ubi cum obiisset ipse & majores nostri,

16 Sichemam translati sunt, & in sepulchreto siti quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea instante promissi tempore, de quo Deus Abrahamo

hamo juraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero,

18 donec extitit rex alius, qui Josephum non noverat.

19 Is genus frustrando nostrum majores nostros eo usque afflixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moses Deo fuit acceptus :

21 quem domi paternæ tres menses enutritum, deinde expositum, Pharaonis filia sustulit, & pro filio educavit.

22 Institutus est autem Moses in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictisque potens.

23 Ut autem quadragesimum agebat ætatis annum, venit ei in mentem consanguineos suos Israelitas visere :

24 cumque vidisset quendam injuria affici, eum defendit, & ejus injuriam casu Ægyptio latus est.

25 Arbitrabatur autem, consanguineos suos intelligere Deum eis per ipsum salutem dare : id quod illi non intellexerunt.

26 Postero die certantibus supervenit, & pacem inter eos conciliare conatus est hujusmodi verbis : Viri, fratres estis vos, cur alter alterum læditis ?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens, Quis te nobis principem & judicem constituit ?

28 Num me vis interficere, quomodo heri Ægyptum interficisti ?

29 De eo dicto Moses aufugit, & in Madianitide peregrinatus est ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei in solitudine

montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod visum videns admiratus est Moses. Ac eo ad visendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox,

32 Ego sum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Isaaci Deus, & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moses non audebat intueri : & Dominus dixit ei :

33 Detrahe tibi calceos de pedibus : nam locus, in quo tu stas, sacra terra est.

34 Vidi mei populi miseriam, qui est in Ægypto, eorumque gemitum audiui : itaque ad eos liberandos descendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Mosem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem constituisset, hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat.

36 Hic eos eduxit, miraque & portentosa fecit tum in Ægypto & mari rubro, tum in solitudine, annos quadraginta.

37 Hic est ille Moses, qui dixit Israelitis : vatein vobis suscitabit Dominus Deus vester ex consanguinitate vestra, mei similem, eum audietis.

38 Hic ille est, qui in multitudine fuit in solitudine cum angelo, qui cum eo locutus est in monte Sina cumque majoribus nostris : qui vitalem sermonem nobis tradendum accepit :

39 cui dicto audire noluerunt majores nostri, sed eo repulso, animis sese in Ægyptum converterunt.

40 & ab Aharone petiverunt ut sibi faceret deos, qui se antecederent.

cederent: nam Mosi illi, à quo essent ex Ægypto educti, sese nescire quid accidisset.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & sacrificium simulacro peregerunt, ac suarum manuum operibus delectati sunt.

42 Ideoque aversus Deus eos ad cultum copiarum cœlestium prolabi sivit, quemadmodum in vatum libro scriptum est: Nunquid mihi victimas & sacrificia obtulistis per annos quadraginta in solitudine, domus Israelis?

43 An non adhibuistis Molochi tabernaculum, Remphanisque Dei vestri fidus, quæ vos simulacra fecistis ad adorandum? Itaque vos ego transferam ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores nostri in solitudine, sicuti statuerat is qui Mosi iussit ut id faceret ad exemplum, quod vidisset:

45 quod acceptum majores nostri unà cum Josua introduxerunt tum, cum fines occuparunt earum gentium quas Deus eorum causa exterminavit: donec ad Davidis tempora ventum est,

46 qui usus Deo secundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobeorum.

47 Solomo autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates:

49 Cœlum mihi sedes est, & terra pedum meorum subsellium: quam mihi vos domum ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus meæ requietis erit?

50 quasi verò non mea manus fecerit ista omnia.

51 Dixervici, & animo &

auribus incircumcisi: vos semper spiritus sancto contravenitis, itidem ut majores vestri.

52 Quem vatum non insectati sunt vestri majores? annon eos necarunt, qui justî adventum prænunciarunt? cujus vos modò proditores fuistis & interfectores:

53 qui quam angelorum administratione legem accepistis, non servastis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus fredebant in eum.

55 Ipse autem sancto spiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei splendorem, Jesumque Deo ad dexteram astantem conspicatus,

56 dixit: En video cœlos apertos, & filium hominis Deo astantem ad dexteram.

57 At illi, sublato ingenti clamore, aures suas obturare, & universi, facto in eum impetu,

58 ejectum ex urbe lapidare. Et testes, depositis ad pedes adolescentis, nomine Sauli, vestimentis.

59 Stephanum lapidare, invocantem & dicentem: Domine Jesu, accipe spiritum meum.

60 Deinde positis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugent pii, Saul Ecclesiam vastat. Philippus Samariæ Christum prædicat. Simonis magi avaritia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

Saulus autem in ejus necem consentiebat. Ortaque est eo die tanta adversus Hierosolymitanam ecclesiam persecutio, ut omnes in Judæa Samariaque fines

fines (exceptis Apostolis) dilapsi sint.

2 Stephano autem parentarunt homines religiosi, & eum magno plangore persecuti sunt.

3 Saulus verò devastabat ecclesiam & in domus intrans, ac tum viros tum foeminas trahens, dabat in custodiam.

4 Et illi quidem dispersi, ultro citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus verò in urbem quandam Samariæ degressus, Christum Samaritanis prædicabat:

6 vulgoque universi dicti Philippi atteadebant; cum quæ prodigia faceret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim spiritus impuri, quos habebant, exibant cum ingenti vocis clamore: multique membris capti, & claudi, curati sunt,

8 magna cum illius urbis lætitia.

9 Erat prius in ea urbe homo quidam nomine Simon, qui magicam exercebat, & Samariæ gentem reddebat attonitam, se quendam magnum esse dicens:

10 à quo infimi summiq; pendebant, dicentes, eum esse Dei magnam potentiam:

11 & idè pendebant, quod eos aliquandiu præstigiis obstupescerat.

12 Cum autem Philippo de divino regno, & Jesu Christi nomine docenti credidissent, ac tum viri tum foeminae baptizarentur,

13 ipse quoque Simon credidit, ac baptizatus est: & deinceps assiduus erat cum Philippo, & quæ prodigia ac ostenta fierent spectans, obstupebat.

14 Audientes autem qui Hierosolymis erant apostoli admif-

sam esse à Samaria divinam doctrinam, miserunt ad eos Petrum ac Johannem.

15 qui eo degressi, pro eis orarunt, ut sanctum spiritum obtinerent,

16 Nullum enim adhuc eorum invaserat: tantum in Christi Jesu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus imposuerunt, atque ii sanctum spiritum adepti sunt.

18 Id animadvertens Simon, manuum apostolorum impositione spiritum sanctum dari, obtulit eis pecuniam,

19 dicens: Date mihi quoque potestatem istam, ut cuicunque manus imposuero, spiritum sanctum obtineat.

20 At Petrus: Pereas (inquit) unà cum tuo argento, qui divinum munus pecuniis comparandum existimes.

21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque consors: nam tua mens in Dei conspectu recta non est.

22 Quamobrem desce ab ista tua pravitate, Deumque comprecare, si fortè tibi ista mala mens ignoscatur.

23 Nam tibi acerbam imminere bilem, & te scelere confectum esse video.

24 Et Simon: Orate vos, inquit, pro me Dominum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixistis.

25 Igitur illi domini doctrinam testificati ac elocuti, Hierosolymam redierunt, multosque Samaritanorum vicos Evangelio intruxerunt.

26 Philippum autem alloquens Dei angelus, mandavit ut surgeret, & meridie per viam proficeretur qua Hierosolyma Gazam descenditur, quæ via erat intrinquens,

27 Ita-

27 Itaque ille surrexit, ac profectus est. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candace Æthiopum reginæ præfectus, omni ejus gazæ præpositus, qui Hierosolymam venerat adorandi Dei gratia,

28 revertebatur, & in suo curru sedens Esaiam vatem legebat.

29 Præcepit autem Philippo Spiritus, ut accederet, seque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere vatem Esaiam audivit, ac dixit: Intelligisne quæ legis?

31 Et ille: Qui verò possim, inquit, nisi quis mihi præeat? Philippumque rogavit ut ascenderet, ac secum federet.

32 Erat autem hæc scripti, quod legebat, complexio: ut ovis ad cædem actus est, utque agnus ante suum tonsorem obmutescens, sic ille ne mutavit quidem.

33 In ejus humilitate judicium ejus sublatum est, atque ejus genus quis eloquatur? cum sublata sit ex terra vita ejus.

34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæso te, inquit, de quonam dicit hoc vates? de seipso, an de quopiam alio?

35 Tum Philippus fari instituit, & ab eo scripto exorsus, eum de Jesu docuit.

36 Cumque iter faciendo ad quandam venissent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei filium esse Jesum Christum:

38 iussitque sisti currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, descenderunt, eum-

que baptizavit Philippus:

39 Deinde ubi ex aqua egressi sunt, rapuit Philippum Spiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, sed suum iter lætus perrexit.

40 Philippus verò Azoti repertus est, & urbes omnes obiens Evangelio instituebat, donec venit ad Cæsaream.

CAPUT IX.

Saulus Damascus petens à Domino prostermitur. Ananias mittitur, ut eum baptizet. Judæorum insidias, per murum demissus, evadit. Petrus Æneæ paralytico medetur. Tabitham defunctam vitæ restituit.

AT Saulus minas adhuc, cædemque spirans in Domini discipulos, aggressus pontificem,

2 petiit ab eo epistolas Damascus ferendas, ad collegia: ut si quos ejus instituti inveniret, five viros, five fœminas victos perduceret Hierosolymam.

3 Sed inter eundum, eum Damasco propinquantem circumfulsit de cælo lux,

4 ad terramque collapsus vocem audivit sibi dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris:

5 Et ille: Quis es? Domine. Ego sum Jesus (inquit Dominus) quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.

6 Hic ille tremens ac stupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere, & tibi dicetur, quid tibi faciendum sit.

7 Homines autem ejus comites itineris astabant attoniti, vocem audientes illi quidem, sed neminem videntes.

8 Saulus verò à terra surrexit, &

& apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes Damascum introduxerunt :

9 ac per tres dies non vidit, neque comedit aut bibit.

10 Erat Damasci discipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per visum sic allocutus est : Anania. Et ille : Quid est, inquit, Domine ?

11 Cui Dominus : Surge, inquit, & in vicum proficiscere, qui Rectus appellatur, & quære in ædibus Judæ Saulum, nomine Tarsensem : is enim supplicat,

12 & per visum vidit virum nomine Ananiam ingressum, & sibi manus imponentem, ut cernat.

13 At Ananias : Domine, inquit, audiavi ex multis de eo viro, quantum malorum tuis sanctis Hierosolymæ feceret,

14 quinetiam hic potestatem habet a pontificibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.

15 Cui dominus : Vade, inquit : nam is mihi selectum est instrumentum, ad profitendum meum nomen tum apud ceteras gentes atque reges, tum apud Israelitas.

16 Nam ei ostendam ego, quanta sint ei patienda propter meum nomen.

17 Tum Ananias abiit : & domum ingressus, ac impositis illi manibus dixit. Saule frater, Dominus me misit, is qui tibi in via venienti apparuit, ut videas, sanctoque spiritu repleare.

18 Ac protinus delapsis ex ejus oculis quibusdam quasi squamis, despexit, surrexitque & baptizatus est,

19 ac cibo capto convaleuit. Fuit autem Saulus cum Damascenis discipulis dies aliquot,

20 ac statim in collegiis Christum prædicabat, eum esse Dei filium :

21 stupentibus quotquot audiebant & ita dictitantibus : Nonne hic est, qui Hierosolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen ? atque huc eo venit, ut constrictos perduceret ad pontifices ?

22 At Saulus magis invalescebat, & incolas Damasci Judæos confutabat, eum Christum esse confirmans.

23 Deinde compluribus transactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi,

24 quorum insidiis Saulo cognitis, cum illi portas dies & noctes, ejus necandi gratia observarent,

25 discipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum sporta dimiserunt.

26 Saulus ut Hierosolymam pervenit, conabatur sese ad discipulos aggregare. Sed eum reformidabant omnes, discipulum esse non credentes.

27 Verum Barnabas eum prehendit, & ad Apostolos duxit, eisque ut in via Dominum vidisset, exposuit, utque eum Dominus allocutus fuisset, & ut Saulus Damasci in Jesu nomine liberè locutus esset.

28 Ita Saulus cum eis Hierosolymæ obversari,

29 & in Domini Jesu nomine liberè loqui, ac cum Græcanticis colloqui atque contendere : at illi eum interimere conabantur,

30 quo cognito, fratres eum ad Casaream deduxerunt, Tarsumque dimiserunt.

31 Igitur Ecclesiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & instrue-

instruebantur, & in religione ac sancti spiritus confirmatione proficientes augebantur.

32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, descenderet etiam ad sanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo jam annos jacentem in grabato, membris captum.

34 Sic ei dixit: Ænea, sanate Jesus Christus: surge & ipse tibi substerne: Atque ille confestim surrexit,

35 eumque viderunt omnes Lyddæ & Assaronis incolæ, iique se ad Dominum converterunt.

36 Joppæ autem quædam erat discipula nomine Tabitha: quod si interpretare, sonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egestatem sublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moteretur. Eam ablutam in cœnaculo posuerunt.

38 Et quod Joppæ vicina Lydda erat, discipuli Petrum Joppæ esse audientes, miserunt ad eum oratum, ut ad se venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, postquam advenit, in cœnaculum subduxerunt, eique viduæ omnes astiterunt, plorantes, & tunicas ac vestimenta ostentantes, quæ facere solebat cum apud eas esset Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foras ejectis, positis genibus supplicavit, deinde conversus ad corpus ait: Tabitha surge. Atque illa oculos aperuit, visoque Petro resedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis sanctis

ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen innotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Mansit autem dies aliquàm multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli jussu Petrum accersit. Qui & ipse visione oblata, ne gentes aspernetur, instituitur. Cornelio & familiæ Evangelium annunciat, hi autem. Spiritu sancto accepto, baptizantur.

ERat autem quidam Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio, ex ea cohorte quæ dicitur Italica,

2 vir religiosus, Deique tum ipse, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgo benignè faciens, ac Deum continenter orans,

3 Is per visum manifeste vidit, hora diei fermè nona, divinum angelum ad se ingressum, & ita dicentem: Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus. Quid est Domine? inquit. Cui ille: Tuæ preces ac benignè facta ad Deum ascenderent, eique in memoria infederunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accerse Simonem nomine Petrum,

6 (is diversatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus est apud mare) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus cum Cornelio angelus discessit, ille, evocatis suorum famulorum duobus, & milite quodam religioso, eorum qui apud eum erant assidui,

8 narravit eis omnia, eosque Joppen dimisit,

9 Postero

9 Postero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantibus, ascendit Petrus in tectum, supplicandi causa, hora circiter sexta.

10 Esuriebat autem & cibum capere volebat. Atque illis parantibus, extra se raptus,

11 videt apertum cœlum, & descendens ad se utensile quoddam, quasi magnū linteum, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti.

12 in quo inerant omne genus quadrupedes terrestres, feræque & serpentes & aeræ volucres :

13 exititque vox ad eum : Age Petre, macta, & vescere.

14 At Petrus : Minime, Domine, nihil enim unquam impurum aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum : Quæ Deus purgavit, tu ne pollue.

16 Atque idem ter factum est, rursusque subductum est in cœlum illud utensile.

17 Cumque secum ipse dubitaret Petrus, quidnam sibi vellet illud visum quod viderat : ecce homines illi à Cornelio missi, Simonis domum sciscitatis, aderant pro vestibulo.

18 & clamantes percontabantur, num Simon nomine Petrus ibi diversaretur.

19 Ac Petro de viso illo cogitanti, dixit spiritus : En homines te quærunt,

20 tu verò age, descende, ac cum eis citra omnem cunctationem proficiscere : nam ego eos misi.

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad se missos degressus, dixit : Is ego sum, quem vos quæritis : quæ causa est ob quam adessis ?

22 Et illi : Cornelius (inquit) centurio, vir justus, & Dei metuens, & ab universa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus est à sancto angelo, ut te domum suam accerferet, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accipit hospitio. Deinde postridie Petrus cum eis profectus est, comitantibus quibusdam Joppenfibus fratribus.

24 Postero die Cæsaream ingressi sunt. Cornelius vero eos præstolabatur, convocatis sui cognatis, ac necessariis amicis.

25 Atque ut ingressus est Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapsus, eum veneratus est.

26 Ac Petrus eum allevavit : Surge (inquit) ego quoque homo sum :

27 ac cum eo colloquens ingressus est, multosque congregatos nactus, sic ad eos verba fecit :

28 Vos scitis, ut nefas sit homini Judæo hæreere aut congregi alienigenæ. Sed mihi Deus ostendit, neminem profanum impurumve dicendum hominem :

29 Itaque accersitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur quam ob causam vos me accersiveritis.

30 Tum Cornelius : Nudius-quartus, inquit, ad hanc horam jejunos eram, & hora nona domi meæ supplicabam : cùm ecce vir quidam stetit in meo conspectu, veste splendida,

31 & ait : Corneli, exaudita est tua supplicatio, tuæque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen accersitum Simonem, cui cognomen est Petrus (is diversatur in adibus Simonis coriarii, apud mare)

mare) qui ubi advenerit tecum loquetur.

33 Ego continuo ad te misi: & tu rectè fecisti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conspectu addimus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit: Re ipsa comperio, non habere personarum rationem Deum:

35 quin apud omnes nationes qui eum metuit, & justitiàm exerceat, is ei acceptus est.

36 Quem sermonem misit Israelitis pacem per Jesum Christum nuncians, is est omnium Dominus.

37 Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, post prædicatum à Johanne baptizma:

38 Jesum dico à Nazareth, ut eum Deus sancto spiritu ac potestate unxerit: qui ultro citroque commeans, benefaciebat, & omnes à diabolo oppressos sanabat, quippe cui Deus adesset.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ cum in reliquo Judæorum agro, tum Hierosolymæ fecit:

40 quem illi in patibulo suspensum interfecerunt. Hunc Deus tertio die suscitavit, & ut manifestus fieret effecit;

41 non omni vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, postquam à mortuis surrexit.

42 Isque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac testificemur, eum vivorum esse, mortuorumque judicem à Deo destinatum.

43 Huic vates omnes testimonium dant, eum esse, per cu-

jus nomen peccatorum veniam consequantur quicumque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invasit sanctus spiritus omnes eam orationem audientes:

45 suntque attoniti ii qui erant à circumcissione fidentes, quicumque cum Petro venerant, quod etiam extranei sancti spiritus munere perfusi essent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes; Deumque celebrantes.

47 Tum Petrus: Nunquis aliquam, inquit, prohibere potest, quò minus baptizentur hi, qui, ut & nos, sanctum spiritum adepti sint?

48 eosque in Domini nomine jussit baptizari. Tunc illi eum exorarunt, ut ibi dies aliquot maneret.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accusatus, sese defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi discipuli Christiani nominati sunt. Ibidem Agabus famem futuram prænunciat.

AUdiverunt autem apostoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam externos divinam accepisse doctrinam.

2 Ac postquam ascendit Petrus Hierosolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumcissione.

3 Quod ad homines præputio præditos ingressus ac cum eis epulatus fuisset.

4 At Petrus sic eis negotium ordine exponere orsus est:

5 Ego in oppido Joppa supplicans, visus sum mihi videre (extra me raptus) descendens utensile quoddam, quasi linteum mag-

magnum, quod quatuor capitibus de cœlo demissum ad me usque venit.

6 Id dum attentus contemp-
tor, vidi quadrupedes terrestres,
& feras, & serpentes, & æreas
volucres,

7 audivique vocem dicentem
mihi: Age Petre, macta & ve-
scere.

8 Et ego: Nequaquam, Do-
mine, inquam: nihil enim un-
quam immundum aut impurum
per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de
cœlo dixit: Quæ Deus purgavit,
ne tu pollue.

10 Idque ter factum est, atque
ita rursus omnia in cœlum re-
tracta sunt.

11 Et ecce extemplò præsto
fuerunt apud eam, in qua eram,
domum, tres homines, ad me
Cæsarea missi:

12 cum quibus ut sine omni
dubitatione abirem, iussit mihi
spiritus. Iverunt autem una me-
cum sex fratres hi:

13 ac nobis hominis domum
ingressis, narravit ille ut ange-
lum domi suæ vidisset astantem,
& sibi præcipientem ut mitteret
Joppen homines qui Simonem
accerferent cognomine Petrum,

14 qui ei dicturus esset ea,
per quæ & ipse & ejus omnis fa-
milia fervaretur.

15 Postquam autem ego loqui
cepi, invasit eos sanctus spiri-
tus, ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus sum
illud Domini dictum, quo dixe-
rat Johannem quidem baptiza-
visse aqua, sed nos spiritu sanc-
to baptizatum iri.

17 Quod si eodem illos mu-
nere donaverat Deus, quo eti-
am nos, dum Domino Jesu Chri-
sto fidem adjunximus ego quis

eram, ut Deum prohibere pos-
sem?

18 His illi auditis acquie-
runt, Deoque gratias egerunt,
qui etiam externis aditum ad
vitam per morum correctionem
dedisset.

19 Cæterum qui propter af-
flictionem ob Stephanum ortam
dispersi fuerant, pervenerunt
usque in Phœnicem, & Cyprum,
& Antiochiam, nemini doctri-
nam exponentes, nisi solis Ju-
dæis.

20 Erant autem quidam ex
eis homines Cyprii, & Cyrenen-
ses, qui Antiochiam ingressi, lo-
quebantur cum Græcis, Dominum
Jesum nunciantes.

21 Quibus Dominus, ita se-
cundus erat, ut frequens homi-
num numerus crederet, seque ad
Dominum converteret.

22 Quod postquam de eis au-
ditione accepit ecclesia Hieroso-
lymitana, Barnabam misit, qui
Antiochiam se conferret.

23 Is postquam eo pervenit,
visa Dei gratia lætatus, omnes
ut cum animi destinatione Do-
mino hærent, cohortatus est:

24 utpote vir bonus, sancti-
que spiritus & fidei plenus. Ita-
que Domino accessit aliquanta
multitudo.

25 Profectus est autem Tar-
sum Barnabas, Sauli requirendi
gratia,

26 quem nactus duxit Anti-
ochiam, ac totum annum cum
ecclesia versati sunt, & aliquan-
tam hominum multitudinem do-
cuerunt, ac primum Antiochiæ
discipuli nuncupati sunt Chri-
stiani.

27 Ea tempestate descende-
runt Hierosolymis vates Antio-
chiam,

28 quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem significavit, quæ quidem accidit sub Claudio Cæsare.

29 Discipuli autem, prout eorum cuique suppetebat, decreverunt opitulandi gratia mittere habitantibus in Judæa fratribus :

30 id quod fecerunt : & ad seniores Barnabæ & Sauli opera miserunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit.

Petrum incarcerationum Angelus liberat. Rex Tyriis insensus placatur : & cum divinos honores sibi vendicat, à veribus erosus vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab ecclesia nonnullis,

2 & Jacobum Johannis fratrem ferro sustulit,

3 quod Judæis gratum esse videns, comprehendit insuper etiam Petrum (quam quidem essent azymorum dies)

4 captumque dedit in custodiam, & quater quaternis militibus custodiendum tradidit, volens eum post pascha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere servabatur, fiebatque pro eo continua ab ecclesia supplicatio ad Deum.

6 Cum autem, eum producturus esset Herodes, & ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & custodes ante portam custodiam agerent :

7 ecce adest Domini angelus, splendente per domum luce, qui pulsato Petri latere, eum expergefecit, dicens : Surge celeriter. Ac delapsus ex ejus manu catenis :

8 Præcinge te inquit, & tuis sandalis calcea. Quod postquam ille fecit : Indue, inquit, tuum pallium, & me sequere.

9 Itaque ille egressus, eum sequitur : neque rem veram ab angelo agi intelligebat, sed sibi spectrum cernere videbatur.

10 Prætergressi primam ac secundam custodiam, veniunt ad portam ferream, quâ in urbem itur, qua eis sua sponte aperta, simulac egressi, vicum unum processerunt, decessit ab eo angelus.

11 Et Petrus, ut ad se rediit, ita dixit : Nunc verè scio, Dominum, missio angelo suo, me ex Herodis manu & tanta Judaici populi expectatione eripuisse.

12 Ac sciens venit ad aedem Mariæ, Johannis matris, ejus cui Marcus cognomen erat, ubi complures coiverant, ac supplicabant.

13 Ubi Petrus vestibuli fores pulsavit, prodiit ad subauscultandum ancilla, nomine Rhode :

14 quæ, agnita Petri voce, præ lætitia vestibulum non aperuit ; sed intro cucurrit, & Petrum ante vestibulum adesse nuntiavit.

15 At illi eam insanire dicere. Atque illa sic se rem habere contendente, dicebant ejus esse angelum.

16 Sed Petro pulsare pergente, aperuerunt, & eo viso attoniti sunt :

17 Ille, indicto manu silentio, narravit eis quo pacto se Dominus ex carcere eduxisset : jussitque ut ea Jacobo & cæteris fratribus renuntiarent : deinde egressus concessit aliud.

18 Orta die : erat non mediocris inter milites turba, quid de Petro factum esset.

19 Hero-

19 Herodes verò, cùm eum conquestum non invenisset, habita de custodibus quæstione, eos ad supplicium agi imperavit: & ex Judæa degressus, Cæsareæ versatus est.

20 Erat autem Herodes Tyriis & Sidoniis infensus: & illi simul venerant ad eum, & Blaſo regis cubiculario inducto, pacem petebant, quòd eorum ager ex regio alebatur.

21 Certo autem die Herodes, regali veste indutus, in folio sedens, ad illos orationem habebat:

22 & populus divinam esse, non humanum vocem, acclamabat.

23 Ille verò confestim à Domini angelo ictus (quòd Deo gloriam non tribuisset) & à verminibus erofus, expiravit.

24 Divina autem doctrina crescebat, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Paulus, munere perfuncti, Hierosolymam redierunt: assumpto etiam Johanne, eo qui Marcus est cognominatus.

CAPUT XIII.

Paulum & Barnabam sibi segregari jubet Spiritus. Paphi Elymas Magus excæcatur: hinc Antiochiam Pisidia profecti Evangelium prædicant, Judæis acriter contradicentibus.

ERant Antiochiæ, in ea quæ erat ecclesia, vates & doctores Barnabas, & Simon, cognomine Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, cum Herode Tetrarcha nutritus, & Saulus.

2 Eis autem Domino operantibus, ac jejunantibus, jussit sanctus spiritus ut sibi Barnabam ac Saulum segregarent ad id opus, cui destinasset eos.

3 Tum illi, cùm jejunassent,

ac supplicassent, manus eis imposuerunt, eosque dimiserunt.

4 Atque ii à sancto spiritu emissi, ad Seleuciam descenderunt, & inde in Cyprum navigarunt:

5 ac ubi Salaminem pervenerunt, divinam Doctrinam in Judæorum collegiis explicarunt. Habebant autem Johannem ministrum.

6 Progressi autem per insulam ad Paphum usque, nacti sunt magum quendam, falsum vatem, Judæum nomine Barjesum,

7 qui erat cum proconsule Sergio Paulo, viro prudente. Is proconsul, advocato Barnaba atque Saulo, divinam doctrinam audire conabatur:

8 sed obstabat eis Elymas magus (sic enim licet ejus nomen interpretari) proconsulem à fide studens avertere.

9 At Saulus qui idem Paulus est, sancto repletus spiritu, illum intuitus dixit:

10 O omni fraude ac scelete referte, Diaboli fili, torius justitiæ hostis, non defines rectas Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini manu peti, cœcumque aliquandiu fore, ita ut solem non videas. Atque illum protinus tanta invasit caligo tenebrarum, ut circumiens quæteret qui se manu ducerent.

12 Ea re visa, proconsul credidit, stupefactus doctrina Domini.

13 Paulus autem ejusque comites Papho solverunt, & Pergam Pamphyliæ venerunt: & Johannes ab eis digressus Hierosolymam revertit.

14 Ipsi à Perga progressi, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & collegium Sabbati die ingressi, confederunt.

15 Deinde

15 Deinde post legis & vatum lectionem, collegii magistri eis ita significatum miserunt. Viri Fratres, si quid dicendum habetis, quo populum cohorte-mini dicite.

16 Tum Paulus surrexit, & manu significavit, atque hac oratione usus est: Viri Israelitæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus majores nostros elegit, & peregrinantem in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit sublimi brachio.

18 & per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in solitudine:

19 ac sublatis in Chananza terra septem gentibus, earum terram dedit eis possidendam.

20 Postea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit præsidem, usque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo sublato, Davidem eis regem suscitavit, de quo loquens ita testatus est: Nactus sum Davidem Isai filium, virum ex animi mei sententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex femine Deus, ex promisso, duxit Israelitis servatorem Jesum,

24 ante cujus ingressum Johannes prædicavit baptismum poenitentiae, toti Israelitico populo.

25 Atque idem Johannes cum cursum conficeret, dixit: Quem me esse suspicamini? Non ego sum ille: sed post me venit, cuius ego pedum calceamentum solvere dignus non sum.

26 Viri fratres, ex Abrahami genere oriundi, quique ex vobis Deum reverentur, vobis hæc salutaris missa doctrina est.

27 Nam Hierosolymæ incolæ, eorumque magistratus eum ignorant, vatum voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) eo damnato comprobarunt:

28 & nullo capitali crimine comperto, à Pilato ut ille necaretur petierunt.

29 Ac postquam omnia de eo scripta perfecerunt, eum patibulo detractum, consuerunt in monimento.

30 Deus verò eum à mortuis excitavit:

31 qui compluribus diebus, eis se ostendit, qui una cum eo ex Galilæa Hierosolymam ascenderant, qui quidem sunt ejus testes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiserat Deus,

33 id nobis eorum posteris præstitisse, suscitato Jesu, ut etiam in Psalmo secundo scriptum est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

34 Quod autem eum ex mortuis excitavit, non jam rediturum ad interitum, sic dixit: Dabo vobis fidem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es passurus ut pius tuus corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem, postquam ætati suæ inservivit, Dei consilio obdormivit, & ad suos majores additus, corruptionemque passus est.

37 Sed quem Deus excitavit, is corruptionem passus non est.

38 Quamobrem hoc vobis notum esto, viri fratres, vobis

per
nun
39
per
istis p
solvi.
40
vobis
in vat
41
præ
nam e
sum v
non fi
expon
42
collegi
nei, ut
iis de
43
sunt n
tiorum
atque
quentes
gratia
44
tota ci
nam d
45
V
minum
æmulat
bant iis
reclama
46
Barnab
Vobis
poni d
quia ear
piterna
note no
47
Domini
lumen d
uique te
48
tabantur
bant de
quorquo
destinati
per

per hunc peccatorum veniam nunciari:

39 ac ab omnibus, à quibus per Moſis legem ſolvi nequiviſtis per hunc, quicumque credat, ſolvi.

40 Quamobrem proſpiciſcite, ne vobis illud uſu veniat, quod eſt in vauibus dictum:

41 Videte, ô contemptores, & præ admiratione obtorpeſcite: nam ejuſmodi rem ego facturus ſum veſtris temporibus, quam non ſitis credituri, ſi quis vobis exponat.

42 Deinde eos ex Judæorum collegio exeuntes orabant extranei, ut proximo ſabbato apud ſe iis de rebus loquerentur.

43 Ac dimiſſo collegio, ſecuti ſunt multi Judæorum, adventitiorumque religioſorum Paulum atque Barnabam: qui eos alloquentes, perſuadebant, ut in Dei gratia permanerent.

44 Ac ſequenti Sabbato ferè tota civitas ad audiendam divinam doctrinam convenit.

45 Verùm Judæi tantam hominum multitudinem videntes, æmulationis pleni, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, reclamantes ac conviciantes.

46 Quibus contra Paulus & Barnabas ſic liberè dixerunt: Vobis primum neceſſe erat proponi divinam Doctrinam. Sed quia eam rejicitis, neque vos ſempiterna vita dignos judicatis, ſcitor nos ad gentes converti.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Te gentibus externis lumen deſtinavi, ut ſis ad ultimas ulique terras ſaluti.

48 Hæc audientes exteri lætabantur, Dominique celebrabant doctrinam, & crediderunt quorquor erant ſempiternæ vitæ deſtinati.

49 Sed dum Domini doctrina per totam illam regionem divulgatur.

50 Judæi, impulſis religioſis honeſtiſque ſœminis, priſmiſque civitatis, tantam in Paulum & Barnabam infeſtationem excitaverunt, ut eos ex ſuis finibus ejicerent.

51 Illi, excuſſo in eos pedum ſuorum pulvere, venerunt Iconium.

52 Diſcipuli verò lætitia, ſanctoque ſpiritu complebantur.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejiciuntur. Paulus Lyſtra, claudum ſanat, & ſibi ſacrificaturos prohibet. Ibidem Judæis authoribus lapidatur, hinc multis Eccleſiis peragratis, Antiochiam revertuntur.

IConii autem una in Judæorum collegium ingreſſi ſunt, & ita loquuti ut crederet Judæorum Græcorumque magna multitudo.

2 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, extraneorum animos in fratres concitarunt, atque viſtarunt.

3 Itaque poſtquam illic aliquandiu demorati ſunt, liberè de Domino loquentes, qui ei doctrinæ cujus ipſe pro ſua beneficentia autor erat, teſtimonium dabat, efficiendo ut per eos prodigia fierent & miracula:

4 ſciſſa eſt urbis multitudo, ita ut partim a Judæis, partim ab Apoſtoliſ ſtarent.

5 Cumque tum ab extraneis, tum a Judæis, necnon eorum magiſtratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 illi, eo intellectu, conſugerunt in urbes Lycaoniæ, Lyſtram atque Derbam, & in finitimam regionem.

7 Illic

7 Illic dum Evangelium docent.

8 homo quidam Lystris pedibus impotens, sedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus cum intuitus, & animadvertens fidem habere se servarum iri,

10 dixit clara voce : Surge in pedes rectus : atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus, sublata voce, Lycaonicè dicebant, deos humana specie descendisse :

12 & Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quod is orationi præflet.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris ac coronis, volebat una cum hominum vulgo sacrificare.

14 Quo audito, apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 hujusmodi verbis clamantes : Viri, cur ista facitis ? nos quoque sumus homines, iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii : qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cælum fecit, & terram & mare, & quæcunque sunt in eis :

16 qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, benefaciendo ; de cælo nobis pluvias frugiferaque dando tempora, explendo cibis ac lætitia nostros animos.

18 Hac dicentes, ægre vulgus compescuerunt, quo minus eis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea ab

Antiochia & Iconio Judæi, qui vulgo persuaserunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum esse rati,

20 Ille circumfusus discipulis, surrexit, & in urbem ingressus est. Postridie Derbam cum Barnaba profectus est.

21 Eaque civitate Evangelio instituta, & compluribus factis discipulis, Lystram, & Iconium, & Antiochiam repetierunt.

22 Confirmantes discipulorum animos, & ut in fide permanerent cohortantes : per multas enim misérias oportere nos in divinum regnum intrare,

23 ac postquam eis seniores in singulas ecclesias creaverunt, factis supplicationibus, cum jeuniis. eos Domino in quem crediderant, commendarunt :

24 & peragrata Pisidia, in Pamphyliam venerunt ;

25 ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam descenderunt.

26 Inde Antiochiam navigarunt, unde fuerant divinæ gratiæ commendati, ad opus quod absolverunt.

27 Eo postquam venerunt, coacta concione, renunciarunt quæ secum fecisset Deus, utque gentibus externis aperuisset portam fidei.

28 Commorati sunt autem illic non parum diu una cum discipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum Legis obtrudere conantur. Consultant de hac re Apostoli, & quod facto opus est, per literas indicant. Inter Paulum & Barnabam acris contentio oboritur.

Quidam autem ex Judæa degressi docebant fratres, nisi Mosaico ritu circumciderentur, non posse salvos fieri.

2 Itaque

2 Itaque cum Paulo & Barnabæ ortum esset adversus illos non mediocre certamen atque contentio, statuerunt Paulo & Barnabæ, & aliis quibusdam ex suis ascendendum esse Hierosolymam, ad apostolos & seniores, ob eam questionem.

3 Igitur illi ab ecclesia deducti, Phœnicem & Samariam obibant, extraneorum conversionem exponentes, omnesque fratres ingenti afficiebant lætitia.

4 Ubi Hierosolymam perventum est, accepti sunt ab ecclesia & apostolis ac senioribus, & quæ Deus secum fecisset, retulerunt.

5 Extiterunt autem quidam, ex eorum qui crediderant Pharisæorum secta, qui eos circumcidendos dicerent, indicendumque ut Moïsi legem fervarent.

6 Hujus rei dispiciendæ gratia, apostoli & seniores conveniunt,

7 & magna contentione exorta, surrexit Petrus, & ad eos hujusmodi orationem habuit: Viri fratres; vos scitis, ut Deus jam pridem me ex vobis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam Evangelicam audirent, ac crederent.

8 Ac animorum cognitor Deus eis testimonium dedit, impertitus eis spiritum sanctum, ut & nobis:

9 nec ullum inter nos & eos discrimen fecit, cum eorum animos fide purgasset.

10 Quocirca quid Deum tentatis, discipulorum cervicibus jugum imponendo, quod neque majores nostri, neque nos ferre potuimus?

11 Sed nos per Domini Jesu Christi gratiam servari credimus quemadmodum & illi.

12 Siluit universa multitudo,

& Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus ostenta ac miracula apud exterarum nationes per eos designasset.

13 Deinde postquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit: Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primum Deus curaverit asciscendum ex gentibus externis populum suo nomine,

15 atque huic consonant dicta vatum, qui quemadmodum scriptum est:

16 Postea revertar, & collapsum Davidis tabernaculum reficiam, ejusque diruta instaurabo, & id erigam:

17 ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit horum omnium author.

18 Nota sunt ab omni æternitate Deo omnia ejus opera.

19 Quare ego indico, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum se converterunt,

20 sed eis scribendum, ut à simulacrorum sceditibus abstineant, & à stupro, & suffocatis, & sanguine.

21 Moses enim jam inde à prisca seculis per urbes, qui se prædicent habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum visum est apostolis & senioribus, una cum tota ecclesia, delectos ex se viros Antiochiam cum Paulo & Barnabam mittere, Judam cognomine Barnabam, & Silam, viros fratrum primarios.

23 qui has literas ferrent. Apostoli & seniores & fratres, de gentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus, iis qui exterarum sunt gentium, salutem.

24 Quam-

24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à nobis profecti, vos sermonibus turbaverint, labefactantes vestros animos, dicendo circumcidendos esse legique parendum, cum id nos eis non mandaverimus :

25 visum est nobis eodem congressis, electo viros ad vos mittere, una cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 qui homines suam vitam exposuerunt pro Domini nostri Jesu Christi nomine.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi verbis eadem referant.

28 Visum est enim sancto spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quam hæc necessario,

29 abstinendum à deastrorum victimis & sanguine & suffocato, & stupro : à quibus si vos continebitis ; rectè facietis. Valete.

30 Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam : & coacta multitudine tradiderunt epistolam.

31 Qua lecta, illi cohortatione gavisi sunt :

32 & Judas & Silas, qui & ipsi vates erant, multis verbis fratres cohortati sunt, atque confirmarunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amicè ad apostolos dimissi sunt.

34 Silæ autem ibi remanere visum est.

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati sunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Post aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres suos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanassent, reviserent, quomodo se haberent.

37 Barnabas verò volebat Johannem assumere, nomine Marcum.

38 At Paulus censebat, eum, qui ab eis in Pamphylia defecisset, nec una ad negotium profectus fuisset, non esse assumendum.

39 Hinc natum jurgium est, ita ut à se inter se dirempti sint : & Barnabas, assumpto Marco, navigavit in Cyprum.

40 Paulus, electo Sila, profectus est, divinæ gratiæ commendatus à fratribus :

41 Syriamque & Ciliciam obivit, confirmans ecclesias.

CAPUT XVI.

Paulus circumciso Timotheo Philippis agens, Lydiam in fide infuit. Pythonis spiritum expellit, propterea virgis casti in carcerem conjiciuntur. Terra motu carceris januæ aperiuntur, & ejusdem custos Christi fidem recipit.

Pervenit autem Derbam & Lystram, & erat ibi discipulus quidam nomine Timotheus, sceminæ cujusquam Judææ fidentis filius, patre Græco.

2 Hunc Timotheum, testimonio commendatum Lystrensium Iconiensiumque fratrum,

3 voluit Paulus secum proficisci, eumque cepit & circumcidit, propter eos qui erant in iis locis Judæos, Sciebant enim omnes ejus patrem esse Græcum.

4 Obeundis autem urbibus, tradebant eis servanda placita, quæ ab apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymæ, decreta fuerant.

5 Ita fiebat, ut Ecclesiæ fide confirmarentur, & numero crescerent quotidie.

6 Peregrata autem Phrygia & Galatica regione, prohibiti à sancto

sancto spiritu verba facere in Asia;

7 in Mysiam profecti, conabantur per Bithyniam iter facere: sed non fuit eos spiritus.

8 Itaque Mysiam prætergressi, devenerunt in Troadem,

9 & huiusmodi visum noctu Paulo occurrit. Vir quidam aderat Macedo, qui eum his verbis hortabatur: proficiscere in Macedoniam ad succurrendum nobis.

10 Id visum simulac ille vidit, in Macedoniam contendere cupivimus, affirmantes à Domino nos advocari ad illos in Evangelio instituendos.

11 Ergo solvimus à Troade, & recto cursu venimus in Samothraciam. Postridie Neapolim:

12 Inde Philippos, quæ urbs est primæ partis Macedoniæ colonia. In ea urbe nos dies aliquot agentes,

13 die Sabbato exiimus extra urbem ad fluvium, ubi solebat fieri supplicatio: & ibi sedentes, alloquebamur fœminas, quæ convenerant.

14 Ac fœmina quædam, Lydia nomine, purpuræ venditrix, civitatis Thyatirarum, Dei cultrix, audivit, cujus animum Deus aperuit, ut Pauli orationem attenderet.

15 Ea postquam cum sua familia baptizata est, rogavit ut si se Domino fidelem esse judicaveramus, in suas ædes diverteremus, coegitque nos.

16 Accidit autem, ut nobis ad preces euntibus, ancilla quædam Pythonis prædita spiritu occurreret, quæ suis dominis magnum quæstum conciliabat vivinando.

17 Ea Paulum & nos subsequens, sic clamabat: hi homines

summi Dei cultores sunt, qui nobis viam salutis nunciant.

18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ægrè ferens, se convertit, & spiritui dixit: Edico tibi per Jesu Christi nomen, ut ex ista migres. Atque ille evestigio migravit.

19 Tum ejus domini, videntes sui spem quæstus periisse, Paulum & Silam comprehendunt, & in forum traxerunt ad magistratus:

20 ac, eis ad prætores perductis, ita dixerunt: homines hi urbem nostram obtruant, cum sint Judæi.

21 moresque docent, quos nobis admittere aut tenere nefas: qui sumus Romani.

22 Hic cum adversus illos vulgus instaret, prætores, dilaceratis eorum vestimentis, jusserunt eos verberari:

23 multisque cæsos ictibus conjecerunt in carcerem, & custodi carceris ut eos diligenter servaret mandarunt.

24 Is, accepto eo mandato, eos in penitissimum carcerem conjecit, & eorum pedes in numellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas supplicantes collaudebant Deum, audientibus eos vinctis:

26 tantusque repente motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis subito portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tum expergefactus custos carceris, & apertos conspicatus portas omnes custodiæ, stricto ense seipsum interficere volebat, vinctos effugisse putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius consulere, omnes enim hic sumus.

29 Tum ille, petito lumine, inurò insiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 eisque foràs productis dixit: Domini, quid mihi faciendum est, ut salvus sim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tu tuæque familia:

32 eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus ædibus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagis abluit: estque ipse continuò cum suis omnibus baptizatus,

34 & eis domum suam ductis, mensam apposuit, ac lætatus est, postquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit: Significaverunt prætores, inquit, ut dimittamihi. Quamobrem exite, & salvi discedite.

37 At Paulus: Cæsos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiam, & nunc clam emittunt? Non ita, quia veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi territi, dum Romanos esse audiunt:

39 iverunt eos oratum: & eductos, ut ex urbe exirent, rogarunt.

40 Illi ex custodiâ egressi, ad Lydiam diverterunt: & vasis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Thessalonice Christum annuncians, à Jafone exceptus, Berhæam mittitur: inde Ateenas profectus, in Areopago

Deum illis ignotum annuncians, nonnullis ad Christum converfis.

Peragrata autem Amphipoli & Apollonia Thessaloniam venerunt: ubi cum esset Judæorum collegium,

2 Paulus more suo ad eos ingressus est, & per tria Sabbata diserebat eis ex scriptis,

3 aperiens ac exponens, ut Christum supplicio affici, ac ex mortuis resurgere oportuerit: utque esset Christus Jesus, quem ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eorum nonnullis, iique se ad Paulum & Silam aggregarunt, necnon religiosorum Græcorum ingens multitudo, & sceminarum primariarum non paucæ.

5 At Judæi quibus persuasum non erat, per æmulationem assumptis circumforaneis quibusdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare: & Jasonis domum aggressi, eos in publicum producere conari:

6 eisque non inventis, Jasonem & quosdam fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, illos orbis perturbatores etiam hic adesse,

7 & ab Jafone acceptos esse: & quidem eos omnes contra Cæsaris decreta facere, regem dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis turbarunt:

9 atque illi accepta Jasonis & reliquorum satisfactione eos absolverunt.

10 Fratres verò noctu statim Paulum & Silam Berhæam dimiserunt. Quò postquam illi pervenerunt, in Judæorum collegium receperunt.

11 Erant autem hi Thessalonicensibus generosiores, quippe

qui summa cum aviditate doctrinam admiserint, quotidie literas examinantes, an ea sic se haberent,

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcarum mulierum honestarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, etiam Berthæ explicatam esse à Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitaturi.

14 Tum fratres Paulum confestim emiserunt, ut ad mare se conferret: & ibi Silas & Timotheus remanserunt.

15 Qui vero Paulum deducebant, eum Athenas usque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimum ad illum venirent, digressi sunt.

16 Eos dum Athenis Paulus opperitur, ipse secum animo extimulabatur, de astris deditam urbem videns.

17 Disputabat igitur in collegio cum Judæis & religiosis, itemque in foro quotidie, ut quisque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philosophorum quidam. Nonnulli quid vellet is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatores divorum videri dicebant, quod Jesum & resurrectionem eis nuntiabat:

19 eumque prehensum, & in vicum Martium ductum, sic alloquuntur: Possumusne scire, quæ sit nova ista, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quedam nostris auribus affert: Itaque velimus cognoscere, quid ista tibi veliat,

21 Erunt autem Athenienses omnes, tum illic peregrinantes hospites, ad nihil aliud idonei, quam ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus vero stans in medio vico Martio, sic verba facit: Viri Athenienses, video vos omnino paulò supersticiosiores.

23 Cum enim præteriens, vestra spectarem numina, inveni etiam aram, in qua inscriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo sunt omnia fecit, cum sit cæli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 nec hominum manibus colitur, quasi ullius egenus: cum ipse omnibus vitam, statum omnia denique conferat:

26 cumque creaverit ex unius sanguine universum genus hominum, ut in omni terræ solo habitarent præfinitis eorum statibus temporibus, & inhabitandi terminis,

27 ut Dominum quærerent, si fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque nostrum remotum,

28 cum in eo vivamus & moveamur, & simus, ut quidam etiam vestratium poetarum dixerunt: Nam genus illius sumus.

29 Quòd si genus sumus Dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi arte & industria humana cælato, divinitatem esse similem.

30 Igitur prætermisissis ignorantie temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo iudicaturus est, per virum per quem decrevit : quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuorum resurrectione, partim deridere : partim dicere, se rursus ex ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Miserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

C A P U T XVIII.

Paulum Corinthi gentes docentem solatur Dominus, eorum Gallione accusatur, sed frustra. Hinc in Syriam, deinde Ephesum profectus, Galatiae & Phrygiae ecclesias confirmat. Apollos ab Aquila exquisitius institutus. Christum magno cum fructu prædicat.

Postea digressus Athenis Paulus, Corinthum venit.

2 & quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia una cum uxore sua Priscilla, quos imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent,

3 convenit eos : & quia ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur : erant enim arte sententiorum opifices.

4 Disputabas autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu affatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cumque illi resisterent ac

maledicerent, ille excussis vestimentis, sic eis dixit : vos vestram perniciem capite luetis : purus ego deinceps ad externos me conferam,

7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujusdam nomine Justii, hominis religiosi, cujus ædes erant contiguæ collegio.

8 Crispus autem collegii magister Domino credidit, una cum tota sua familia : necnon Corinthiorum multi, postquam audiverant, credebant ; ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum visum Paulo : Ne metue, sed loquere, neve taceo :

10 nam ego tibi adsum, neque te quisquam invadet lædendi gratia : est enim mihi multus in urbe ista populus.

11 Postquam autem illic annum unum & sex menses egit, divinam disciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achaiae proconsule, Paulum universi adduxerunt, ad tribunal perduxerunt,

13 & eum hominibus persuadere ut Deum contra legem colant, dixerunt.

14 Hic cum Paulus verba facturus esset, Dixit Gallio Judæis : Si quidem injuria aliqua aut facinus atrox esset, Judæi, merito vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & nominibus, & lege vestra quaestio est, ipsi videritis : nam istorum iudex ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à tribunali.

17 Græci verò omnes comprehensum collegii magistrum Sosihemem, cædebant ante tribunal, ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, transactis illic adhuc diebus aliquam multis, valè dicto fratribus, navi-

navigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cum caput rotundisset in Cenchreis: id enim voverat.

19 Pervenit autem Ephesum, & eis ibi relictis, in collegium ingressus, disputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud se diutius manerat rogantibus, non concessit.

21 sed vale dixit cum hujusmodi verbis: Mihi omnino Hierosolymæ agendum est proximum festum: sed ad vos revertar, volente Deo. Ita solvit ab Epheso.

22 & facto ad Cæsaream exensu, ac salutata ecclesia, conscendit, ac degressus est Antiochiam.

23 & ibi commoratus aliquandiu, profectus est: omnem deinceps perlustrans Galaticum agrum, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Ephesum, literis pollens.

25 Is erat Domini institutione initiatus, & animo fervens loquebatur, ac diligentur de Domino docebat, solum Johannis baptismum intelligens.

26 Hic cum in collegio liberè loqui cœpisset, eo audito, Aquila & Priscilla eum asciverunt, eique exactus Domini institutum exposuerunt.

27 Ac volente eo in Achaïam proficisci, fratres ad discipulos scripserunt, hortantes ut eum acciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui crediderant consultis, qua præditus erat gratia,

28 vehementer enim Judæus convincebat, publicè demonstrans per literas, Christum esse Jesum.

CAPUT XIX.

Discipuli quidam Ephesi Johannis doctrina imbuti, ignorantes Spiritus sancti visibiles illas gratias, quibus Deus Regnum filii sui ornaverant, baptizantur in nomine Jesu. Exorcista Judæi à diabolo ceduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo seditionem concitat.

Interea dum Apollos Corinthi est, Paulus peregratis superioribus tractibus, venit Ephesum,

2 & quosdam nactus discipulos, sic allocutus est: An scitum spiritum adepti estis, cum credidistis? Cui illi: Nos verò ne quidem an spiritus sanctus sit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati estis? Johannis baptismate inquitur.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ vitæ baptismate baptizavit, vulgò monens ut in venientem post se crederent. hoc est, in Christum Jesum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jesu nomen baptizati sunt.

6 Cumque manus eis Paulus imposuisset, invasit eos sanctus spiritus, linguisque loquebantur ac vaticinabantur.

7 Erant autem in summa, viri circiter duodecim.

8 Ille ingressus in collegium, liberè per tres menses loquebatur, disputans, & regni divini res persuadens,

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec solum sibi non patiebantur persuaderi, verum etiam ei institutioni apud multitudinem maledicebant; ille degressus ab eis, discipulos separavit, & quotidie in cujusdam Tyranni ludo disputabat.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiæ incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci,

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 adeò ut in ægrotantes afferrentur ex ejus corpore sudaria aut semicinctia, arque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus, nominare in præditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes; Obtestamur vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scævæ Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quoniam estis?

16 Tum insiliit in eos homo in quo malus erat spiritus, eoque ita subegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Græcis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu percussi sunt. Dominique Jesu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant multi sua facta confessum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multi congestos libros in omnium præsentia cremabant: quorum precio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta millia:.

20 adeo penitus crescens invalescebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perustrata

Macedonia & Achaia, Hierosolymam proficisci dicens, Postquam illuc pervenisset, Romam quoque sibi esse visendam.

22 Missis autem in Macedoniam duobus eorum, qui ei ministrabant, Timotheo & Erasto, ipse aliquandiu remansit in Asia.

23 Exitit eo tempore tumultus non exiguus, ob eam institutionem.

24 Quidam enim, nomine Demetrius, faber argenteus, qui argentea Dianæ delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem quæstum præstabat.)

25 & aliis ejusmodi rerum opificibus, hujusmodi oratione usus est, Viri, scitis ex hoc officio nostras esse facultates,

26 & videtis ac auditis ut Paulus iste non solum Ephesi, sed totius ferè Asiæ bonam partem verbis averterit, negans esse deos qui manibus fiant.

27 Neque verò solum ne hæc nobis pars confunderetur, periculum est, verumetiam ne magnæ deæ Dianæ sanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus, quam tota Asia & orbis colit, magnitudo tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni sic clamare: Magna est Diana Ephesiorum.

29 Ita urbe repleta confusione, universi in theatrum impetum fecerunt, correpto Caio & Aristarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volentem ad populum intrare, non siverunt discipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Asiæ, qui ei erant amici, miserunt qui eum monerent, ne se daret in theatrum,

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confusa confusio, & plerique, qua de causâ convenissent, nesciebant,)

33 protractus est ex turba Alexander, producentibus eum Judæis.

34 Sed cum Alexander manu significasset, & velleret ad populum causam dicere, ubi Judæum esse cognitum est, exiit omnium vox una per duas ferè horas clamantium: Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba, sedata turba, sic verba fecit: Viri Ephesii, quis verò est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delatæ simulacri?

36 His cum contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temerè facere.

37 Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos neque in vestram deam maledicos.

38 Quod si Demetrius, & ejus socii artifices causam habent adversus aliquem forum agitur, & adfunt preconsumes: accuset inter se.

39 Si aliud quid quæritis, id legitima concione absolvetur.

40 Nam periculum est, ne seditionis accusetur ob hodiernum diem, cum nulla sit causa, qua concursus hujus rationem reddere possimus. His ille dicendis concionem dimisit.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in mediam noctem sermonem protendens. Eutychum per fenestram delectum resuscitat. Miletum vocatis Ephesinis Presbyteris quid se & illos maneat exponit.

POST compositum tumultum, advocatis ac saluta-

tis discipulis, in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei factæ sunt à Judæis insidiæ in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus est eum usque in Aham Sopater Berrhœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Ty-chicus, & Trophimus.

5 Hi prægressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigavimus post Azymorum dies à Philippiis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus discebatur, profecturus postmodum.

8 Cumque sermonem ad mediam noctem produxisset, & essent crebra in cœnaculo, quo convenerant, funalia,

9 quidam juvenis, Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diutius deferente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contiguatione, & sublatu est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus, inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus est.

11 Deinde ascendit, & fracto gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collocutus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem progressi. Assum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipse pedibus iter facturum.

14 Postquam nobis ad Assum congressas est, nos, eo recepto, Myrienenem venimus,

15 Inde navigantes, postridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, postero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Ephesum præternavigare, ne sibi mora facienda esset in Asia: properabat enim si fieri posset, ad Quinquagesimæ diem Hierosolimam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accersendos Epheso seniores Ecclesiæ,

18 & eos, ubi ad se venerunt, sic alloquutus est. Vos scitis, ex quo primum die in Asiam ingressus sum, quomodo apud vos perpetuo versatus sim.

19 Domino serviens cum omni modestia, multisque cum lacrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum insidias contigerunt:

20 Ut nihil, quod utile esset, detrectaverim, quo minus vos instituerem ac docerem, tum publice, tum intra parietes:

21 & Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum se converterent, & Domino nostro Jesu fidem haberent.

22 Et nunc ego divino constrictu afflatus, Hierosolimam proficiscor, quid illic mihi sit evenitum ignorans.

23 nisi quod spiritus sanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere.

24 Sed nihil pensi habeo, ne-

que tanti vitam meam faciebam, dum cursum meum cum lætitia, & assignatum mihi à Domino Jesu munus absolvam: hoc est, divinæ gratiæ Evangelium testificer.

25 Et nunc hoc quidem scio: nemo me vestrum, quos inter divinum regnum prædicans versatus sum, præsentem posthac videbit.

26 Itaque confessor vos hodierno die, me ad omnium perniciem infontem esse,

27 Nihil enim parsi, omne vobis Dei declarare consilium.

28 Quamobrem cavete & vobis & tori ovili, cui vos sanctus spiritus præposuit custodes, ut Dei pascatis Ecclesiam, quam ipse suo sanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum, habeo, fore ut vos post discessum meum truces invadant lupi, qui gregi non parcant:

30 utque ex vobis ipsi existant homines qui perversè loquantur, quo discipulos ad se sequendos abducant.

31 Quare vigilate, recordantes me per triennium noctes & dies unumquemque cum lacrymis admonere non intermisisse.

32 In præsentia comendo vos, fratres, Deo, & sermoni ejus gratiæ: qui vos exædificare, & inter sanctificatos omnes hereditate donare potest.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut vestem concupivi:

34 quin ipsi vos scitis, & me & meorum usus has ministrasse manus.

35 Omnia vobis ostendi, quid ita laborantes oporteat infirmis subvenire: & Domini Jesu verba meminisse, qui dare quam accipere, dixit esse beatus.

36 Hæc locutus, positis genibus cum illis omnibus supplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus est omnium: inque Pauli collam illapsi, eum deosculabantur.

38 eò maximè dolentes, quòd se posthac præsentem visuros negavissent. Deduxerunt autem eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulus Hierosolymam tendens, Cæsarea Philippum evangelistam convenit, cujus etiam vincula pradicat Agabus. Hierosolymam cum advenisset, templum ingressus comprehenditur à Judæis. Per Lyfiam tribunum tisdem eripitur.

NOS postea quàm ab eis avulsi solvimus, recto cursu venimus in Coen. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 navemque nacti, quæ in Phœnicem trajiceret, conscendimus, ac solvimus:

3 & detecta Cypri, eaque ad lavam relicta, navigavimus in Syriam, & Tyrum appulsi sumus (ibi enim navis expositura erat onus)

4 ac discipulos nacti, illic septem mansimus dies: qui quidem divinitus afflati, Paulum monebant, ne Hierosolymam ascenderet.

5 Postquam dies illos transigimus, profecti sumus, deducen-
tibus nos omnibus unà cum feminis ac liberis, donec urbem egressi positis genibus in littore supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos con-
salutavimus, nos navem conscendimus: illi domum reversi sunt.

7 Nos, expedita à Tyro navigatione, Ptolemaidem per-

venimus, & salutatis fratribus, apud eos mansimus unum diem.

8 Postridie Paulus cum suis profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erant filiæ virgines quatuor quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Judæa vates, nomen Agabus;

11 qui nos aggressus, capte-
que Pauli cingulo, & colligatis suis manibus, ac pedibus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est hoc cingulum, sic colligabunt Hierosolymis Judæi, & in extraneorum manu tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit: Quorsum ploratis, & animum meum angitis? Ego verò non solum colligari, sed etiam mori Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, &, Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata profectioe, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 comitibus discipulorum: quibusdam à Cæsarea qui ducebant, apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excipere fratres,

18 Prostridie ingressus est Paulus unà nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes:

I. 5.

19 quibus:

19 quibus ille salutatis, narra-
vit singulatim quæ fecisset Deus
apud exteras nationes suo mini-
sterio.

20 Quibus auditis, illi, actis
Domino gratiis, Paulum sic al-
loquuntur: Vide frater, quam
multa Judæorum millia sint, qui
crediderunt, & omnes legis
studiosi sunt.

21 De te autem auditione
acceperunt, te à Mose deficien-
dum esse, docere omnes ap-
ud externas nationes Judæos,
negantem eis esse circumciden-
dos liberos, nec moribus viven-
dum.

22 Quid ergo est? Omnino
oportet, ut conveniat multitudo:
audient enim venisse te.

23 Hoc igitur facito, quod
nos tibi dicemus. Sunt nobis
homines quatuor, voto obstri-
cti.

24 Hos assume, & cum eis
lustrare, & apud eos sumptum
facite, ut caput tondeant, intel-
ligantque omnes, eorum quæ
de te audiverunt, nihil esse, sed
te quoque sic te gerere, ut legi
pareas.

25 Quod ad extraneos, qui
crediderunt attingit, nos scripto
ad eos decrevimus, nihil tale
servandum eis esse, nisi ut
deastris immolata, & sanguinem,
& suffocata, & stuprum vitent.

26 Tum Paulus assumptis il-
lis hominibus, sequenti die cum
eis lustratus, intravit in fa-
num: & completos lustrationis
dies nunciavit, donec oblatum
est pro eorum unoquoque fer-
tum.

27 Sed jam propemodum ab-
solutis septem diebus, Asiatici
Judæi eum in fano conspicati,
vulgo omne confundere, & in-
jectis ei manibus clamare:

28 Viri Israelitæ, succurrite!
Hic est homo ille, qui contra
populum & legem. & hunc lo-
cum omnes ubique docet. Quin
etiam Græcos in fanum intro-
duxit, & hunc locum profana-
vit.

29 Viderant enim Trophi-
mum Ephesium in urbe cum eo,
quem in fanum à Paulo intro-
ductum esse arbitrabantur,

30 Ita commota urbe tota,
& facto populi concursu, capi-
tur Paulus, & extra fanum tra-
hitur, ac statim clauduntur so-
res.

31 Conantibus autem eum in-
terficere, ascendit ad cohortis
tribunum fama, totam Hieroso-
lymam esse confusam:

32 qui confestim ascitis mili-
tibus ac centurionibus, in eos
decurrit. Illi, viso tribuno &
militibus, Paulum pulsare dese-
runt.

33 Tribunus accessit, eumque
comprehendit, ac duabus con-
stringi catenis imperavit: &
quisnam esset quidve commis-
set sciscitatus est.

34 Sed cum aliis aliud in tur-
ba clamantibus, certum scire
propter tumultum nequireret, jus-
sit eum in castra duci.

35 Ut ventum est ad gradus,
accidit, ut à militibus gestaretur
Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim popu-
li multitudo, clamans: Tolle
eum.

37 Et Paulus jam in castra
introducendus, sic Tribunum
alloquitur: Licetne mihi tecum
loqui? Et ille: Scisne Græcè?
inquit

38 Tunc es Ægyptius ille,
qui superioribus diebus concita-
ta seditione eduxit in solitudi-
nem

nem illa sicariorum quatuor milia?

39 At Paulus? Ego homo sum Judæus Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cumque ille permisisset, Paulus stans in gradibus populo manu significavit, factoque alto silentio, Hebraico sermone orationem habuit his verbis:

CAPUT XXII.

Paulum rationem fidei suæ reddentem, aliquandiu Judæi audiunt. Illis verbis clamantibus, virgis examinari jussus Romanum civem se esse declarat.

Homines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defensionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus silentium præstiterunt,

3 Et ille: Ego inquit, homo Judæus sum, Tarci in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patriâ lege accuratè institutis Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie:

4 qui hanc institutionem sum capitaliter insectatus, viros simul & mulieres constringendo & in carcerem condendo.

5 Testis est mihi pontifex & sedatus universus, à quibus etiam epistolas ad fratres acceperam & Damascum ibam, ut eos quoque qui illic essent, victos Hierosolymam adducerem ad supplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damasco propinquantem, circa meridiem multa repente lux de cælo circumfunderet:

7 & collapsus ad terram, vocem audivim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego respondi: Quis es, Domine: Atque ille: Ego sum Jesus Nazareus, inquit, quem tu persequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aspexerunt illi quidem, & territi sunt: sed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum: illic tibi dicentur omnia, quæ tibi faciendi esse statutum est.

11 Ego cum præ lucis illius splendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me,

13 & astans mihi: Saule frater, inquit, aspice. Et ego eodem temporis vestigio eum aspexi.

14 Atque ille: Deus majorum nostrorum, inquit, te ad voluntatem suam cognoscendam destinavit: & ad justum videntem, vocemque ex ejus ore audiendam:

15 quoniam ei testis futurus es apud omnes homines eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agendum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverso autem mihi Hierosolymam, & in fano supplicanti, accidit, ut exiā me ipsum raptus,

18 viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hierosolyma celeriter exi: non enim admittent tuum de me testimonium.

19 Et ego: Domine, inquam, sciunt ipsi ut ego solitus sim in custodiam

custodiam dare, & per collegia verberare, eos qui tibi fidem haberent.

20 Urque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus necem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit, nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc usque verba eum illi audiverunt, & hic clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquit: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulverem in aerem jacentibus,

24 jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris questionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei acclamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas, nam hic homo Romanus est.

27 Tum, eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, esne Romanus? Etiam, inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno precio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus sum.

29 Hic statim eum omiserunt, qui erant de eo questionem habituri. Tribunus quoque territus est, cum Romanum esse intelligeret, & eum colligasset.

30 Postero die volens certo scire, qua de re à Judæis accu-

saretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unâ cum toto eorum concilio venire jussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

CAPUT XXIII.

Paulum causam dicentem Ananias percuti jubet. Dissensio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Judæorum infidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præfidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuent, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic erga Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At pontifex Ananias, eis qui ei astabant, imperavit, ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hic assistentes dixerunt, Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducæorum, alteram Phariseorum, vociferatus est in consilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, Pharisei filius: speratæ resurrectionis mortuorum sum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Phariseorum & Sadducæorum contentio, divisaque multitudo est.

8 Sadducæi enim resurrectionem, aut angelum, aut spiritum esse negant: ac Pharisei utrumque consentunt.

Hic exorto ingenti clamore surrexerunt Scribæ, qui erant Pharisæicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum in hoc

hoc homine malum invenimus. Quod si eum spiritus est, aut angelus allocutus, ne pugnemus cum Domino.

10 Ita magna exorta contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis discerperetur, iussit exercitum descendere, eumque è medio illorum abreptum in castra ducere.

11 Proxima nocte astans ei Dominus dixit: Bono animo es Paule: ut enim de me Hierosolymæ testificatus es, sic tibi Romæ quoque testificandum est.

12 Deinde orta die conspirant Judæi quidam, & sese devoverunt, si vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfecissent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt.

14 Qui Pontifices & Senatores huiusmodi oratione conveniunt: Diris nos ipsos egimus, si quid gustaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio significate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cogniturus exactius. Nos verò, antequam sistatur, parati sumus eam perimere.

16 Has insidias sororis Pauli filius audivit. & venit in castra, ac eò ingressus, rem Paulo retulit.

17 Et Paulus advocato uno centurione, sic ei dixit: Hunc adolescentem ad tribunum deducito: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo assumpto, & ad tribunal ducto, sic tribuno dixit: Paulus is qui est in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adolescentem ad te adducerem, habentem aliquid tibi quod dicat.

19 Et tribunus eò manu prehensio, inque secretum ducto, percontatus est quid effer, quod sibi nunciandum haberet,

20 Cui ille sic retulit: Constituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quasi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obsequi noli: nam insidiantur ei ex eis homines supra quadraginta: qui sese devoverunt, si vel comederent, vel biberent, quin eum interemissent. Et nunc parati tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adolescentem dimisit, cum mandato, ne cui ea se tribuno declarasse diceret.

23 Deinde evocatos duos quosdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæsaream proficiantur: item equites septuaginta, & hastatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 adhibitis etiam jumentis, ut eò impositum Paulum ad Feliçem prætorem perducant.

25 Scripsit autem epistolam, cujus exemplum est hoc:

26 **CLAUDIUS LYSIAS** præstantissimo prætori Felici, salutem.

27 Hunc virum cum Judæi comprehendissent, & interfectori essent, ego cum exercitu superveni, & eum eripui, ac Romanum esse didici.

28 Volens autem scire, quam ob causam illi eum accusarent, deduxi eum in eorum conciliium.

29 & de quæstionibus legis eorum accusari comperi, nec ullius criminis insinuari, quod morte sit aut vinculis dignum.

30 Cum autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur insidiis, ad te continuo misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites cum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt.

33 Equites Cæsaream ingressi, epistola prætori tradita, Paulum quoque ei stiterunt.

34 Prætor ea lecta, sciscitatus ex qua esset provincia, ubi ex Cilicia audivit,

35 ita dixit: Audiam te, ubi tui quoque accusatores venerint: eumq; in Herodis prætorio fuffit asservari.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante, Paulus pro se causam dicit. Præsidi & ejus uxori Christum annunciat. Speratam pecuniam cum frustra Felix expectasset, provincia decedens, vinctum Paulum relinquit.

POST quinque dies descendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerant:

2 quo vocato, Tertullus sic accusare ortus est:

3 Quod multa pace per te fruimur, quoque tua providentia hæc natio rectè administratur, id semper & ubique approbamus, præstantissime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæso ut nos pro æquitate tua paucis audias.

5 Nos hominem nunc nacti pestilentem & seditiones omnibus toto orbe Judæis moyenem ac

sectæ Nazaræorum principem,

6 eò usque ut etiam sanum profanare conatus sit, comprehendimus, & ex lege nostra judicare volumus.

7 Sed intervenit Lysias tribunus, qui eum magna vi ex manibus nostris abduxit,

8 jussitque, at ejus accusatores apud te adestent: ex quo poteris, si quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam Judæi, hæc sic se habere dicentes:

10 Tum Paulus, cum ei prætor annuisset ut diceret, respondit in hanc sententiam: Quod te multos jam annos huic genti jus dicere scio, equidem eo confidentius pro me dico.

11 Quod tu intelligere possis me, non plures duodecim complevisse dies, ex quo Hierosolymam ad Deum adorandum ascendi:

12 Neque verò me in sano deprehenderunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem: nec in collegiis, nec per oppida:

13 nec me eorum possunt convincere, de quibus accusant.

14 Illud autem apud te confiteor, me ut fert institutio, quam sectam dicunt, sic Deum colere patrium, & omnia credere, quæ in lege & vaticiniis scripta sunt:

15 ac in Deo spem habere (id quod isti ipsi quoque expectant) resurrectionem fore mortuorum, tum iustorum tum iniustorum,

16 Atque equidem in eo me exerceo, ut intemerata conscientia, & apud Deum semper, & apud homines sim præditus.

17 Veneram autem post annos complures, ut popularium meorum egestatem muneribus allevarem, & munera libarem :

18 cum me in fano lustratum offenderunt, nulla cum turba aut tumultu, quidam ex Asia Judæi,

19 quos apud te præsid esse accusareque docebat, si quid haberent contra me.

20 Aut etiam isti ipsi dicant, si quod deprehenderunt in me crimen, dum starem in concilio :

21 nisi fortè criminosa est hæc una vox, qua sic inter eos astans vociferatus sum :

22 De mortuorum resurrectione ego à vobis hodie reus agor.

23 His auditis, Felix amplius pronunciavit, eam institutionem satis perspectam habens : Cum descenderit Lysias tribunus, inquit, cognoscam de vestra causa,

24 præcepitque centurioni, ut asservaretur Paulus, & remissus haberetur, neque quisquam suorum ei ministrare aut adire prohiberetur.

25 Post aliquot dies advenit Felix cum Drusilla uxore sua quæ erat Judæa, & accersitum Paulum audivit de fide in Christum.

26 Ac eo de justitia, & continentia, & futuro judicio disserente, territus Felix, dixit, In præsentia, abi : ego tempus nactus, evocato te.

27 Accedebat eò, quòd pecuniam sibi à Paulo datum iri sperabat : ut eum solveret. Ideoque eum sæpius accersens, cum eo confabulabatur.

28 Peracto autem biennio, accepit successorum Felix Porcium Festum. Itaque volens

gratum facere Judæis, Paulum vincitum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippæ regi negotium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

Festus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit :

2 seque apud eum stiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum :

3 contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accerferet : in animo habentes, eum in via per insidias occidere.

4 Festus respondit, Paulum Cæsareæ asservari, se verò brevi profecturum.

5 Quapropter qui vestrum possunt, inquit, simul descendant : & si quid in hoc homine criminis est, accusent.

6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit : & postridie pro tribunali sedens, Paulum jussit adduci.

7 Qui postquam advenit, circumsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multa & atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant :

8 illo se nec in Judæorum legem, nec in sanum, nec in Cæsarem quicquam peccasse defendente.

9 Festus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo : Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere ?

10 At Paulus : Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Judæis nullam scilicet injuriam, ut tu pulchrè scis,

11 Nam

11 Nam si sum nocens, & aliquid morte dignum commisi, quod minus moriar non recuso. Sin nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit: Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæsaream venerunt, salutari Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotiam Pauli exposuit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis.

15 de quo me, postquam Hierosolyman veni, compellarunt Pontifices senatoresque Iudæorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare: priusquam reus præsentibus habuerit accusatores, & locum sui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 cum igitur illi huc convenissent, ego nulla interposita mora postredie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cum præsto essent accusatores, nullum crimen inferebant, cuiusmodi ego opinatus eram,

19 sed quæstiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Iesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de huiusmodi quæstione dubitans, quæsi an Hierosolyman proficisci veller, & illic de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servaretur, appel-

lavit. Et ego iussi ut servaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festo dixit, Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras, inquit, audies eum.

23 Igitur postredie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, unà cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Festus, adducto iussu ejus Paulo, sic locutus est:

24 Agrippa rex, & omnes viri quid apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Iudæorum multitudo & Hierosolymis & hic interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cum eum nihil capitale admisisse comperissem, & ipse ad Augustum provocasset, mittere statui,

26 tamen si quid certum de eo scribam ad Dominum non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos & maxime ad te, rex Agrippa, ut, re disquisita, habeam quod scribam.

27 Absurdum enim mihi videtur, mittere victum, nec quæ ei crimina imponantur, significare.

C A P U T XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam à juvenute, vocationemque suam, tanta autoritate exponit, ut etiam Regis animus nonnihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

HIC Paulum sic alloquitur Agrippa: Liberum est tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu, seipsum defendit:

2 Quod omnia de quibus à Iudæis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensurus,

3. qui

3 qui sis omnium Judaicarum consuetudinum, ac controversiarum vel in primis peritus, equidem beatum me duco. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias.

4 Ac meam quidem ab ineunte ætate vitam, quæ ab initio Hierosolymis inter meos populares acta est, norunt omnes Judæi,

5 jam diu scientes (modò velint fateri) me exactissima religionis nostræ secta vixisse Pharisæum.

6 Et nunc sto reus speratæ representationis eorum quæ majoribus nostris à Deo promissa sunt:

7 quò quidem se perventuras duodecim tribus nostræ, Deum noctes diesque assidue colendo, sperant. De hac spe accusor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Itaque verò incredibile apud vos judicatur, mortuos à Deo excitari?

9 Equidem statueram multa mihi contra Jesu Nazarenì nomen esse facienda.

10 Itaque feci Hierosolymis, multosque sanctorum ego in custodias inclusi, accepta à Pontificibus potestate, & interficiendos mea sententia damnavi.

11 Quin eos per omnia collegia tormentis sæpè cogebant impie loqui: jamque immodice in eos furens, persequabar etiam ad exterarum urbes.

12 Ac aliquando proficiscens Damascus, cum potestate & procuratione à Pontificibus accepta,

13 die medio, rex in itinere vidi de cælo Solis splendore majus lumen, quod me meosque comites circumfulsit.

14 Ac nobis omnibus ad terram collapsis, vocem audivi as-

stantem me, & Hebræo sermone dicentem, Saule, Saule, quid me persequeris? Duram tibi fuerit contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.

16 Verum surge, & consiste in pedes. Nam eò tibi apparui, ut re & ministrum & testem constituam eorum quæque videris, quæque tibi demonstrabo,

17 vindicando te à populo & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 ad eorum oculos aperiendos: ut ex tenebris in lucem, & ex Satanae potestate ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam, & eandem cum eis sortem consequantur, qui fide mihi habenda sancti facti fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa, cælesti visioni non fui dicto audiens:

20 quin primum eis, qui Damascus erant, & Hierosolymis, perque omnem Judææ agrum, necnon ipsis extraneis denunciarem, ut vitam corrigerent, & ad Deum se converterent, ac vitæ correctione digna facerent.

21 His de causis Judæi me infano comprehensum conabantur interficere.

22 Sed divino præsidio ad hunc usque diem steti, infimos juxta ac summos commonefaciens, neque quicquam extra ea dicens, quæ cum cæteri vates, tum Moses, futura antè denunciarunt:

23 videlicet supplico afficiendum Christum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum,

24 Hæc eo defendente, Festus magna voce dixit: Insanis, Paule: nimis te literæ ad infamiam redigunt.

25 At ille: Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera & sana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentius loquor, quod eum nihil horum latere persuasum habeo. Nec enim hoc in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, vaticibus? Credis, scio.

28 Et Agrippa Paulo: Prope modum mihi persuades, ut Christianus fiam.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & prope modum & planè non solum tu, sed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego sum, exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, surrexit rex, & prætor, & Berenice, & eorum assessores;

31 & digressi loquebantur inter sese, eum hominem nihil morte, aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa verò Festo dixit, eum hominem absolvi posse, nisi Cæsarem appellasset.

CAPUT XXVII.

Paulo periculosum navigationem præmonenti non creditur, diu ventis undique jactati, naufragium faciunt: omnes tamen salvi in terram evadunt.

UT autem nos in Italiam navigare decretum est, traditus est Paulus, & alii quidam vincti duo centurioni nomine Julio, cohortis Augustæ:

2 Et conscensa nave Adramyttina, secundum Asiæ loca navigaturi solvimus, comitante nos Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Postridie ad Sidonem appulsus: & Julius Paulo humanè usus, permisit ei amicos adire, qui ejus curam gererent,

4 Inde postquam solvimus, subter Cyprum navigavimus, quod erant venti contrarii,

5 ac navigato Cilicio, Pamphylioque pelago, Lyciæ Myram appulimus.

6 & ibi nactus centurio navem Alexandrinam, quæ in Italiam navigaret, eò nos imposuit.

7 Postquam autem compluribus diebus tarde navigantes, ægrè in eum locum qui est secundum Cnidum, venissemus obstante nobis vento, subter Cretam secundum Salmonam navigavimus:

8 eamque ægrè præterlati, venimus in quendam locum nomine Pulchros portus, prope quem urbs erat Lasæa.

9 Jam verò satis multo tempore transacto, cum esset jam periculosa navigatio, quod tranquillitas præterisset, monebat Paulus eos hujusmodi verbis.

10 Viri, video cum detrimento, gravique non solum oneris & navigii, verum etiam nostræ vitæ jactura, fore navigationem.

11 At centurio magis gubernatori, & naviculario, quam Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quod erat portus ad hyberna parùm accommodatus, plerique consilium ceperunt, illinc quoque solvere, si forte possent in Phœnicem appulsi hybernare, qui portus est Cretæ, spectans ad Africum, & ad Cœrum.

13 Itaque aspirante Austro, arbitrati se propositum assecutos, solverunt, & propius Cretam præterferebantur.

14 Verùm

14 Verum haud multo post in eum procellosus ventus impiegit, qui Euro-aquilo vocatur.

15 Ita cum correptum navigium contra ventum tendere non posset, cessimus, atque ita ferebamur.

16 Cumque subter parvam quandam insulam, nomine Claudam, cursum tenuissemus, vix scapham tenere potuimus.

17 qua subducta, adjumentis utebantur succingentes navem: ac ne in Syrtim inciderent metuentes, demissa scapha sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tempestate jactabamur, altera die jactura facta est:

19 tercio die nos nostris manibus armamenta navis ejicimus.

20 Verum neque sole neque stellis complures jam dies apud parentibus, & tempestate non mediocri incumbente, cetero spes omnis salutis nostrae sublata erat.

21 Cum autem multa esset inedia, Paulus in eorum medio astans, sic locutus est: Decebat quidem, o viri obtemperantes mihi, a Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrati.

22 Nunc tamen moneo vos, ut bono sitis animo: nam nullius nostrum vitae jactura fiet, sed tantum navigii.

23 Astitit enim mihi hac nocte, Dei, cujus sum, quemque colo, angelus.

24 & ita dixit: Ne metue, Paule, ad Caesarem te sisti oportet: at sciro, tibi Deum omnes tecum navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promissum est,

26 Oportet autem nos in aliquam insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit cum in Adria agitarer, sub noctem mediam nocte quod se alicui terrae propinquare suspicabantur,

28 demisso perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deinde paululum progressi, & iterum conati, invenerunt ulnas quindecim:

29 ac ne in aspera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum naptae ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demississent, quasi qui ex prora anchoras extensuri essent.

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Nisi hi manserint in navi, vos evadere non potestis.

32 Tum milites scaphae funes absciderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic decimus quartus dies agitur, inquit cum expectantes jejuni permanetis, nihilque sumpsistis:

34 Itaque vos ut cibum capiat, exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullius vestrum vel pilus ex capite cader.

35 His dictis sumptum panem, adis in omnium conspectu Deo gratias, fregit, ac comedere coepit.

36 Tum omnes alacres redditi, ipsi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navi carpata in summa ducenta septuaginta sex.

38 Deinde

38 Deinde cibo satiati, navem exonerarunt, jacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoscebant: sed finum quendam animadvertabant, qui litus habebat, in quod cogitabant si fieri posset, navem appellere.

40 Itaque detractas anchoras permiserunt in mare, simulque laxatis gubernaculorum scalmis, & sublato ad flatum velo, tendebant ad litus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiserunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi solveretur.

42 Militum autem consilium fuit, ut victos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum servare volens, eos illo consilio prohibuit: jussitque ut qui nare possent, primi se jacerent, & ad terram evaderent:

44 cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum est, ut omnes in terram evaderent incolumes.

C A P U T XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illæsus, Publium & alios sanat. Melita solventes Romam perveniunt. Paulus Judæis causam suam exponit: Jesum docet biennio.

ELapsi autem, tum demum intellexerunt, insulam Melitam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos usi sunt. Nam accenso igne, nos omnes juverunt, propter instantem pluviam, & propter frigus.

3 Cum Paulus autem multum sarmentorum collegisset, ac igni imposuisset, vipera propter calorem egressa, ejus manum invasit,

4 Et barbari, ut pendentem de ejus manu bestiam viderunt, dicebant inter se: Omnino homicida est hic homo, quem ex mari servatum, fas vivere non finit.

5 At ille, excussus in ignem bestia, nihil mali passus est:

6 illis futurum expectantibus ut arderet, aut subito mortuus concideret. Sed postquam diutius expectantes, nihil incommodi ei vident accidere, mutati dicebant, esse Deum.

7 Erant iis in locis prædia primo insulæ, nomine Publio, qui nos acceptos triduum benigne tractavit hospitio.

8 Accidit autem, ut Publii pater febribus & torminibus laborans decumberet: ad quem ingressus Paulus, ac comprecatus, impositis illi manibus, eum sanavit.

9 Quo facto, cæteri quoque qui morbis in insula tenebantur, accedebant, ac curabantur:

10 qui nos etiam multis honoribus persecuti sunt, & soliventibus necessaria subministrarunt.

11 Post tres menses solvimus in navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, in gnita Castoribus:

12 & Syracusis appulsi, illic mansimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & post unum diem, orto Austro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nacti, exortati sumus, ut apud eos maneremus septem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cum de nobis audivissent, nobis obviam prodierunt usque ad Appiam forum, & tres tabernas. Quibus
viliis,

illis, Paulis adis Deo gratias, sumpsit fiduciam.

16 Postquam Romam venimus, centurio victos præfecto castrorum tradidit. Paulo autem permissum est ut solus cum custode suo milite maneret.

17 Post triduum convocavit Paulus Judæorum primos, eosque postquam convenerunt sic allocutus est: Viri, fratres, ego quamvis nihil contra populum, patriam, ve mores fecissem, victus Hierosolymis traditus sum in Romanorum manus,

18 qui me examinatum volebant absolvere, quod nullum in me foret capitale crimen.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non ut qui aliquid haberem, quod populus meus accusarem.

20 Hanc igitur ob causam vos advocavi ut viderem & alloquerer. Nam causam spei Israelitarum, hac catena circumdatus sum:

21 Et illi: Nos quidem, inquirunt, neque literas de te accepimus ex Judæa, neque fratrum quisquam advenit, qui aliquid sinistrum de te nunciaverit, aut dixerit.

22 Cæterum vellemus ex te audire, quæ sentias. Nam de ista quidem secta notum est nobis ei ubique contradici.

23 Ac dicto ei die, venerunt ad eum in hospitium plures

quibus ille differebat, divinum regnum testificans, & eis de Jesu, ex Mosis lege, & vaticiniis, à mane ad vespèram persuadere conans.

24 At aliis quidem oratione persuadebatur, alii non credebant:

25 cumque inter sese discordes essent, discedebant, Paulo unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus est Spiritus sanctus, per Esaiam vatem, majores nostros,

26 dum ait: Adi populum istum, & dicito: Audietis quidem, sed non intelligetis: & aspicietis, sed non perspicietis.

27 Torpet enim animus istius populi, & auribus obtusè audiunt, & oculos habent obculos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ac mutentur, atque ita eos ego sanem.

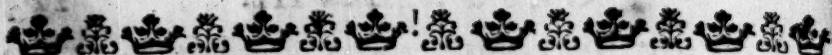
28 Qua propter hoc vobis notum esto, missam extraneis esse divinam salutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam habentes inter sese contentionem.

30 Mansit autem Paulus totum biennium in conducto privatim, atque omnes admittebat, qui eum adibant,

31 divinum regnum publicans, & de Domino Jesu Christo summa cum libertate, sine impedimento docens.

PAULI EPISTOLA

Ad ROMANOS.

CAPUT. I.

Ad Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subneſcit, per quod Deus virtutem suam exerit servandis Fide hominibus, impia ingratitudeis reis: in quos ira Dei merito effusa colligitur, quod laxatis habenis in omne scelus passim ferantur.

PAULUS JESU CHRISTI servus, vocatus Apostolus ad Evangelium Dei segregatos,

2 quod ante promiserat per vates suos in sacris literis,

3 de filio suo, orto ex David semine, quod ad carnem attingit:

4 definito Dei filio cum potentia, secundum spiritum sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus noster:

5 per quem gratiam sumus & Apostolatam adepti ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 in quibus vos quinque estis vocati Jesu Christi.

7 Omnibus, qui Romæ estis Deo charis, vocatis, sanctis, gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum, ago Deo meo gratias per Jesum Christum de vobis omnibus, quod vestra fides toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est

(quem ex animo in ejus filii Evangelio colo) me sine intermissione mentionem vestri facere semper in meis supplicationibus,

10 precantem ut (quod Dei voluntate fiat) tandem aliquando commoditatem adipiscar itineris, ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos, ut divinum aliquod beneficium vobis communicem, vestri confirmandi gratia?

12 hoc est, ut una apud vos recreemur per utrorumque fidem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare, fratres, me sæpè statuisse adire vos (sed hætenus prohibitus sum) ut profectum aliquem apud vos quoque faciam, quemadmodum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxta, ac barbaris doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me est paratus sum, vos quoque qui Romæ estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evangelii Christi: quippe quod sit divina potentia, salutaris omni fidenti cum Græco tum Judæo.

17 Nam per id divina justitia exeritur, perpetuanda fide quemadmodum scriptum est Justus autem fide vivet.

18 Exeritur enim ira Dei de cælo in omnem impietatem & injustitiam hominum veritatem injustè suppressentium.

19 Nam quod Dei cognosci potest, id apud eos manifestum est, utpote cum Deus eis patefecerit.

20 Etenim quæ ejus sunt inaspe&abilia, cujuscumque est ejus sempiterna potentia atque divinitas, ea ex mundi officio, dum considerantur per opera, perspicunt: ut sint inexcusabiles,

21 quoniam cognito Deo, non ei dignam Deo gloriam gratiamque tribuerunt: sed vanis cogitationibus usi sunt caligavitque eorum insipiens animus:

22 sapientes se professi, stultos præstituerunt:

23 & immortalis Dei gloriam ad imagines similes hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium transulerunt.

24 Quare Deus eos permisit animi sui cupiditatibus, in tantam impuritatem, ut ipsi sua corpora in sese deturpent:

25 quod Dei veritatem in salutatem transulerint, & res creatas supra creatorem venerati coluerint, qui est laudandus in sempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permisit eos Deus in turpes libidines, ut eorum feminae mutaverint usum naturalem in non naturalem:

27 similiterque mares, omisso feminae usu naturali, exardescant mutua libidine, mares cum maribus obscæna perpetrantes, atque ita dignam errore suo mercedem in se accipientes.

28 Ac quemadmodum Dei cognitione non probè usi sunt, ita permisit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29 pleni omnis injustitiæ, stupri, perversitatis, avaritiæ, malitiæ: repleti invidia, cæde, jar-

gio fraudulentia, nequitia:

30 susurriones, maledici, Dei olores, contumeliosi, superbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31 insipientes, infociabiles! inhumani, perfidiosi, immiseri-

cordes: 32 qui cum id esse divinum jus cognoscant, ut qui talia faciunt, morte digni sunt, non solum ea faciunt, sed etiam facientibus assentiuntur.

CAPUT II

Omnes ad tribunal Dei sistit. Gentibus excusationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege scripta in qua gloriabantur, æquatque eos inter se.

ITaque inexcusabilis es, ô homo, quicumque damnas: nam eo ipso quod alterum damnas, teipsum condemnas, cum facis eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, severum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evasurum:

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnis? ignorans te Dei benignitate ad sanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua est duritas, & deploratus animus, congeris ipse tibi supplicium in supplicii diem, & representationis justî Dei judicii,

6 qui suis cuique factis digna solvet:

7 hoc est, iis qui in rectè factis perseverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quærunt, vitam sempiternam:

8 contentiosis aurem, & in veritatem contumacibus, injustitiæ

stitis verò obedientibus, imminet sævitia & pœna.

9 calamitas & angustia, omni hominis animæ pravè agentis, cum Græci, tum Judæi.

10 Gloria vero, & honos & pax omni rectè facienti cum Græco tum Judæo.

11 Nullum est enim apud Deum personarum discrimen:

12 nam quicumque sine lege peccaverint, sine lege etiam peribunt: item quicumque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum insonites, sed legis executores erunt insonites.

14 Cum enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant, si legem non habentes, ipsi sibi lex sunt:

15 qui quidem ostendant legis opus in suis animis inscriptum: id quod testabitur eorum conscientia: & urrorumque cogitationes eos vel accusabunt, vel defendent,

16 quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jesum Christum.

17 En tu Judæus nominaris: & in lege acquiescis, ac de Deo gloriaris,

18 & ejus voluntatem cognoscis, & præstabilia approbas, instructus lege:

19 tibi que persuades, te cœcorum esse ducem, lumen eorum qui sunt in tenebris,

20 imprudentum præceptorem, imperitorum magistrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, te ipsum non doces? qui prædicas non esse furandum, furaris?

22 qui adulterandam negas,

adulteras? qui de aëstros detestaris, sacrilegium committis?

23 qui in lege gloriaris, contra legem committendo Deum decoras?

24 Per vos enim malè audit Dei nomen apud exterarum nationes quemadmodum scriptum est.

25 Nam ita demum prodest circumcisio, si legi pareas. Sin contra legem committas, tua circumcisio in præputium abiit.

26 Quòd si præputiatus legis instituta conservat nimirum ejus præputium pro circumcisione habebitur:

27 damnabitque, qui natura præputiatus legem exequitur, te qui literam & circumcisiorem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus est, qui manifestò est: nec ea circumcisio est, quæ manifestò in carne est:

29 sed is Judæus est, qui occultè est: & ea circumcisi est, quæ cordis est, spiritu, non literis: cujus Judæi laus non ab hominibus est, sed à Deo.

C A P U T. II.

Concedit Judæis aliquam ex fædere prærogativam, sed que penitus in Dei misericordia sita sit. Judæos ac Gentes aequè esse peccatores, autoritate Scripturæ confirmat: usumque legis monstrans, Fide nos justificari colligit.

QUÆ NAM est ergo Judæi præstantia? aut quæ circumcisionis utilitas?

2 Multa omnino. Primùm quòd eis credita sunt oracula divina.

3 Quid enim, si diffiderunt nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit?

4 Absit. Quin sit Deus verax,

& omnis homo mendax quem admodum literis proditum est: Ut sis æquus in tuis dictis, & causam obtineas.

5 Sed si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? Num Deus injustus est qui supplicium irroget? Humano more loquor.

6 Absit. Alioquin quomodo jus redderet Deus mundo?

7 Verum si Dei veritas mea falsitate amplificatur, ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor?

8 Quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim male de nobis dicitur, & sic aiunt quidam dicere nos, qui merito damnandi sunt.

9 Quid ergo? antecellimus? Nequaquam. Convicimus enim, & Judæos, & Græcos omnes peccato subesse.

10 quemadmodum est in literis: Non est justus, ne unus quidem:

11 Non est qui sapiat, non est qui Deo studeat.

12 Omnes pariter defleant, nequamque sunt: non est qui recte faciat, non est, ne unus quidem:

13 Sepulchrum patens eorum guttur est, linguis suis ad dolum utuntur: aspidum virus habent in labiis.

14 Eorum os execratione amarulentiaque plenum est,

15 pedes ad fundendum sanguinem veloces:

16 exitium & calamitas est in eorum viis,

17 & viam pacis nesciunt.

18 Non habent sibi propositum Dei merum.

19 Scimus autem quæcunque lex dicit, his loqui, qui sunt in lege, ut omne os obmutescat,

obnoxiusque fiat totus orbis Deo,

20 quodd per legis opera mortalium nemo justus fiet apud eum. Nam ex lege oritur agnitio peccati.

21 Nunc absque lege divina justitia patefacta est, à lege à vatibus testata:

22 divina, inquam, justitia, quam fide Jesu Christo habende consequantur & obtineant omnes fidentes. Non enim est discipulus criminis ullum: nam omnes peccaverunt, divinaque gloria carent,

23 justificandi gratis, ejus beneficio per liberationem quam fit in Christo Jesu:

24 quem proposuit Deus placamentum, per fidem in ejus sanguine collocandam, ad demonstrationem justitiæ Dei, qui pro sua facilitate præteritis peccatis veniam det,

25 ut hoc tempore suam justitiam demonstraret: ut sit ipse & justus, & qui Jesu fidem habentes justificet.

26 Ubi est ergo gloriatio? Exclusa est. Qua lege? operum? Non, sed fidei lege.

27 Censem ergo fide justificari hominem, absque legis operibus.

28 An Judæorum solum Deus est? an non etiam extraneorum? Est etiam extraneorum:

29 quandoquidem unus Deus est, qui & circumcisionem fide, & præputium per fidem justificet.

30 Ergo legem abrogamus per fidem? Absit: imò legem stabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplis
Abrahæ, Scriptura testimoniis
comprobat: Et decies Imputatio-
nis vocem inculca hoc capite.

Quid ergo dicemus Abrahamum nostrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem, consecutum esse?

2 Si enim Abrahamus operibus justificatus est, habet quod gloriatur, sed non apud Deum,

3 Verum quid dicunt literæ? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei iustitiæ ductum est.

4 In operante quidem merces, non gratiæ, sed debiti locum habet.

5 At non operanti, sed in eum credenti, qui fontem justificat, ejus fides iustitiæ ducitur:

6 quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo statuit, si ei Deus iustitiam tribuat sine operibus.

7 Beati quorum remissa delicta, quorum obducta sunt peccata.

8 Beatus homo cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumcisione cadit, an potius in præputium? Dicimus enim, fidem in Abrahamo habitam esse pro iustitia:

10 Quomodo igitur habitam? cum in circumcisione esset, an cum in præputio? Non in circumcisione sed in præputio:

11 ac circumcisionis notam accepit, quæ sigillum esset iustitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater esset omnium fidentium, sive præputiatorum (ut eis quoque iustitia duceretur) sive circumcisorum,

12 pater esset, inquam, non iis solum qui essent a circumcisione, verumetiam gradientibus per fidei vestigia, quam parens noster Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem pro-

missum est Abrahamo, aut ejus posteritati, orbis hæredem fore, sed per fidei iustitiam.

14 Nam si qui à lege sunt, hæredes sunt, vana fides est, & irrita promissio.

15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ubi lex non est, ne delictum quidem.

16 Ego per fidem id fit, ut sit gratuitum, quod rata sit promissio omni posteritati, non solum quæ à lege, verum etiam quæ ab Abrahami fide fit: qui nostrum omnium pater est,

17 (ut habetur scriptum: Te multarum gentium patrem effecturus sum) videlicet apud eum cui credidit Deus: qui mortuis vitam dat, & quæ non sunt, perinde ac si essent vocat.

18 Qui Abrahamus contra spem spe credidit, fore se multarum gentium patrem, ut erat promissum: Sic erit tua posteritas.

19 Itaque fide non infirmus, non consideravit suum corpus jam emortuum (qui propemodum centenarius esset) aut enectam Saræ vulvam:

20 verum de Dei promisso non consideravit diffidentia, sed fide valuit. Deoque gloriam habuit:

21 exploratum habens, eum quæ promississet, etiam præstare posse,

22 Itaque id ei iustitiæ ductum est.

23 Non est autem scriptum propter eum solum, ei ductum esse,

24 sed etiam propter nos, quibus futurum est ut ducatur, credentibus in eum qui Jesum Dominum nostrum suscitavit ex mortuis:

25 qui Jesus propter nostram delicta

delicta traditus, propter nostram
justitiam revixit.

CAPUT V.

Amplificationibus illustrat justitiam Christi, qua fide apprehenditur, quia datus est pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparisonem facit Christi cum Adam: mortis cum vita; Legis cum gratia.

Igitur fide justificati pacem habemus cum Deo, per Dominum nostrum Jesum Christum.

2 per quem fide aditum habuimus ad hoc beneficium, in quo stamus, & divinæ gloriæ spe gloriamur.

3 Neque id solum, sed etiam gloriamur in calamitatibus: illud scientes, quod calamitas patientiam parit,

4 patientiæ probationem, probatio spem:

5 spes autem non pudefacit, quod Dei amore persusi sunt animi nostri, per Spiritum sanctum nobis datum.

6 Nam Christus, cum nos adhuc essemus per tempus infirmi, pro fontibus mortuus est,

7 cum vix quisquam etiam pro infante moriatur: nam pro viro bono fortassis aliquis mori sustineat:

8 At Deus suam erga nos amorem in eo commendat, quod cum adhuc nocentes essemus, Christus pro nobis mortuus est,

9 Ergo multo magis nunc ejus sanguine justificati, defendemur per eum à supplicio.

10 Si enim, hostes cum essemus, reconciliati sumus Deo per ejus filii mortem: multo magis reconciliati servabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus est) in Deo gloriamur per Dominum nostrum Jesum Christum, per

quem nunc reconciliationem sumus affecturi.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervasit mors, quatenus omnes peccarunt,

13 Nam usque ad legem peccatum erat in mundo: atqui peccatum non ducitur, nisi est lex:

14 & tamen, ab Adamo ad Moysen usque, etiam in eos qui non peccaverant, regnavit mors propter similitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum est.

15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio est. Si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jesu Christi beneficio, in multos exuberavit.

16 Neque est eadem condonationis ratio, quæ est ejus quod accidit per unum qui peccavit: Nam unus in causa fuit, ut iudicium, & porro damnatio consequeretur: at beneficium peperit multorum delictorum absolutio-

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multo magis qui tam excellens justitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum est, ut omnes homines damnarentur: sic etiam unius justitia fit, ut omnes homines absolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia fontes effecti sunt multi: sic etiam unius obedientia justii efficiuntur multi.

20 Lex autem supervenit, quò plus esset delicti : quò plus autem fuit peccati, eò magis excelluit gratia :

21 ut quemadmodum morte regnavit peccatum, sic gratia quoque per justitiam regnet, ad sempiternam vitam per Jesum Christum.

C A P U T VI.

Descendit ad sanctificationem, sine qua nomen induere Christi justitiam docet, argumento à Baptismo sumpto. Inde exhortationes ad vitæ puritatem deducit, brevemque mentionem interserit Legis abrogatæ.

Quid ergo dicemus? manebimus in peccato, quò plus sit gratiæ?

2 Nequaquam! Qui peccato mortui sumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 An ignoratis, quicumque sumus Christi Jesu nomine baptizati, ad ejus mortem esse baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eo per baptismum ad mortem sepulti: ut quemadmodum Christus ex mortuis in paterna gloria resurrexit, sic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis similitudine infirmi facti sumus, etiam resurrectionis erimus:

6 illud scientes, veterem nostrum hominem simul esse crucifixum, ut peccati corpus aboleatur ne nos amplius peccato serviamus.

7 Nam qui mortuus est, is peccato absolutus est.

8 Quòd si unà cum Christo mortui sumus, etiam cum eo vivituros credimus:

9 scientes, Christum ex mortuis excitatum, non jam mortuum esse, non jam morti esse obnoxium.

10 Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque existimate, vosipsos mortuos quidem esse peccato, sed vivos Deo per Jesum Christum Dominum nostrum.

12 Ne regnet ergo peccatum in mortali vestro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis:

13 Neve membra vestra injustitiæ arma peccato præbere: sed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & vestra membra justitiæ arma præbere.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cum non sub lege sitis, sed sub gratia.

15 Quid tum? peccabimus, quoniam non sub lege sumus, sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis, cui vosipsos servos præbetis obediendo, ejus servos esse, cui obediat? vel peccati, ad mortem: vel obedientiæ, ad justitiam?

17 Sed est Deo gratia, quòd cum servi essetis peccati parvultis ex animo ei doctrinæ rationi, quæ vobis tradita est:

18 ac peccato liberati, mancipati estis justitiæ.

19 Humano more dico, propter vestræ humanæ naturæ imbecillitatem. Ut enim vestra membra impuritatis ac sceleris serva præbuisstis ad scelus, ita nunc quoque membra vestra serva præbete justitiæ ad sanctimoniam.

20 Nam cum servi essetis peccati, eratis à justitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim finis, mors est.

22 At nunc peccato liberati, Deoque

Deoque emancipati fructum vestrum percipitis ad sanctitatem, ad extremum vitam adepturi sempiternam.

23 Etenim peccati stipendia, mors est: at Dei beneficium, sempiterna vita, per Jesum Christum Dominum nostrum

CAPUT VII.

Explicat quid sit non esse amplius sub lege, sumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, nostra culpa factum esse docet, ut in mortis materiam cederet, quæ in vitam data erat. Exin transit ad describendam spiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis scientes alloquor) legem homini tandiu imperare quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obstricta est: Sed si vir mortuus fuerit, ea à viro lege soluta est.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. Verum si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi corpus, ita, ut in jus alterius transferatis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cum enim essemus in carne peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti fectificaremur.

6 At nunc lege soluti sumus, ei mortui quæ tenebamur, ita ut serviamus in novo spiritu, non in veteri litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minime: sed peccatum non nossem, nisi per le-

gem. Nam cupiditatem nescirem nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasionem natum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum re-vixit:

10 ego mortuus sum: atque ita præceptum vitæ causa comparatum, compertum est mihi mortiferum.

11 Peccatum enim, occasionem natum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum.

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit? Nequaquam: sed peccatum, quod ut apparet peccatum per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quam peccatissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spirituales: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quod si quod nolo, id facio, legem bonam esse confentio.

17 Nunc non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, id ago.

20 Quod si quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volentem, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quod ad interiorem hominem attinget :

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet ?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominam nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit nihil damnationis esse iis qui sunt Christo inserti per ejus spiritum, utcumque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivunt, cujus testimonium dubitationem omnem arceat, & misérias præsentis sublevat.

Igitur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Jesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in Jesu Christo, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstitit suo ipsius filio nullo, carne sonitis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni obtemperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundum carnem affecti sunt: qui ad spiritus, secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est

mors : at spiritus affectio vitæ est, atque pax :

7 siquidem carnis affectio inimicitiae sunt adversus Deum, quippe quæ Dei lege non pareat : nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne, sed in spiritu, si modò Dei spiritus habitat in vobis. Quòd si quis Christi spiritum non habet, is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est per peccatum, sed spiritus vivus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus qui Jesum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Christum ex mortuis excitavit, etiam vestra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio viveritis, morituri estis. Sin spiritu corporis actiones perimeritis, viveritis.

14 Nam quicumque Dei spiritu agantur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis spiritum accepistis rursus ad metum : sed spiritum accepistis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris testatur, nos esse Dei liberos :

17 quod si liberos, etiam hæredes, hæredes inquam Dei, Christi autem cohæredes : si modò simul patiamur, ut simul etiam gloriosi fiamus,

18 Censeo autem, ea quæ hoc tempore patienda sunt, nequaquam esse paria gloriæ, qua sumus afficiendi.

19 Ea est enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei participationem præstoleretur.

20 Nam vanitati natura rerum subiecta est, non sua sponte, sed per eum qui eam spei submisit, fore ut ipsa quoque rerum natura ab interitus servitute afferatur, in gloriosam liberorum Dei libertatem.

21 Scimus enim omnem rerum naturam hæcenus congemiscere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque, qui spiritus primitias habemus, intra nos ipsos gemimus, adoptionem expectantes, liberationem nostri corporis.

23 Nam spe servati sumus. Spes autem eorum quæ cernuntur, spes non est. Quod enim cernit quis, cur speret?

24 Quod si quod non cernimus, id speramus, per patientiam expectamus.

25 Adde, quod spiritus quoque nostris succurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri debet nescimus: sed ipse spiritus pro nobis supplicat gemitibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quæ sit spiritus affectio, qui quidem sic, ut Deus postulat, pro sanctis orer.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto sunt vocati.

28 Quos enim prænovit, etiam destinavit imaginis filii sui consimiles, ut sit is in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos destinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam justificat, & quos justificat, hos etiam gloriosos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad

hæc? Si Deus à nobis est, quis contra nos?

31 qui suo ipsius filio non pepercerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, potestne non unà cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis Dei electos accuset? Deus est qui absolvit:

33 quis est qui damnet? Christus est qui mortuus est, vel potius qui resurrexit, qui etiam est ad Dei dexteram, & pro nobis supplicat.

34 Quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an angustia? an vexatio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? quemadmodum scriptum est:

35 Tua causa necamur quotidie, pro sanionis ovibus decimur.

36 & tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam (quomodo mihi persuasum est) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura,

38 neque sublimia, neque demissa, nec ulla alia rerum natura possit nos ab amore Dei divellere, qui amor est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Judeis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicit, cunctaque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, instar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum testimoniis testatum ostendit.

Verum dico in Christo, non mentior, testis est mihi mea conscientia in spiritu sancto.

2 magno me animi dolore & irremisso cruciatu affici.

3 Optarem enim meipsum à Christo infelicitè alienatum esse pro meis fratribus : meis, quod ad carmen attinet, cognatis :

4 qui sunt Israelitæ, quorum est adoptio, & gloria, & fœdera, & legislatio, & cultus, & promissiones :

5 quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quod ad carmen attinet, qui est super omnia Deus collaudandus in sempiternum. Etiam.

6 Neque id eò dico, quòd Dei dictum exciderit. Non enim omnes ab Israele oriti sunt Israelitæ :

7. neque quia sunt Abrahami progenies, idèò sunt omnes filii. Sed ab Isaaco tibi denominabitur progenies,

8 hoc est non carnis filii, ii sunt Dei filii : sed promissionis filii, progenies habentur.

9 Promissionis enim est hoc dictum : Cum revisam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi solum, sed etiam Rebeccæ ex uno Isaaco perente nostrouterum ferenti,

11 (fœtibus nondum natis nec ullo bono motivo fundis, ut Dei per electionem decretum, nox ex operibus,

12 sed ex vocante ratum esset) Rebeccæ inquam dictum est : Major serviet minori.

13 Quemadmodum scriptum est : Jacobum amavi, Esau verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus ? Estne in Deo injustitia ? Nihil minus.

15 Moysi enim dicit : Gratiam facio & misericordiam tribuo, quicumque mihi collibitum est,

16 Ergo non est volentis, neque currentis, sed gratiam facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pharaoni dicitur : Te ad hoc ipsum excitavi, ut in te meam ostendam potentiam, utque meum nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miseratur, & quem vult indurat.

19 Dices mihi : Quid jam queritur ? nam ejus voluntati quis resistat ?

20 Eho homo, tu quis es qui cum Deo discepes ? Scilicet dicet ficta res fictori : Cur me sic fecisti ?

21 Quasi verò non liceat figulo ex eadem luti massa aliud facere vas ad honesta, aliud ad inhonesta.

22 Quid Deus ? si volens suam iram exercere, potentiamque declarare, tulit multa cum patientia iræ vasa, ad exitium composita,

23. simul ut suam opulentam gloriam declararet in vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam :

24 hoc est, in nos, quos etiam non solum ex Judæis, sed & ex cæteris nationibus vocavit,

25 quemadmodum & in Osea dicit : Vocabo non populum meum, populum meum, & non amatam, amatam :

26 ac quo loco negati fuerint meus esse populus, illic Dei ventis filii vocabuntur.

27 Esaias verò sic de Israelitis vociferatur : Etiam si fuerint Israelitæ marina numerosiores arena, evadent tantum reliquiæ.

28 Nam rem severe atque semel, idque cum justitia, rem inquam severam faciet Dominus in terra.

29 Ac quemadmodum jam dixerat Esaias : Nisi nobis Dominus armipotens semen reliquisset, idem nobis quod Sodoma ac Gomorra accidisset.

30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes, justitiam non persequentes, justitiam consecutas esse, justitiam, inquam, quæ à fide manar.

31 Israelitas autem justitiæ legem persequentes, ad justitiæ legem non pervenisse.

32 Cur? Quoniam non per fidem sed per legis opera, impigerunt enim in lapidem impactorium :

33 quemadmodum scriptum est : Positurus sum in Sione lapidem impactorium, & petram illisioriam, cui quicumque confidet, non frustra erit.

CAPUT X.

Pertraeta effecta electionis, quod alii respiciant, alii amplectantur. Christum finem legis. Gentium vocationem à Mose, Judæorum verò indurationem ab Esaia prædictam recenset.

Fratres, equidem animi mei propensio, & ad Deum supplicatio ad salutem spectat Israelitarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos Dei studium habere, sed id inscitè facere.

3 Ignorantes enim divinam justitiam, suam autem justitiam statuere conantes, divinæ justitiæ non subjiunguntur.

4 Finis enim legis Christus est, ad omnium fidentium justitiam.

5 Nam de ea quidem justitia quæ in lege sita est, scribit Moses, hominem, qui iussa præstiterit, victurum esse per ea.

6 At quæ à fide proficitur justitia sic dicit : Ne dixeris

cum animo tuo : Quis ascendet in cælum? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara descendit? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè ad st, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habemus orationem :

9 quod si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & à Deo ex mortuis excitatum animo credideris, servabere.

10 Nam & animo creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ : Quisquis ei confidet, non frustra futurum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cum idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit servabitur.

14 Sed possunt ne invocare eum, in quem non credunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audire sine præcone?

15 aut prædicare, nisi qui errunt legati? quemadmodum extat in literis : O quam elegantes sunt pedes nuntiantium pacem, nuntiantium bona?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelicis. Esaias enim dicit : Domine, quis credit orationi nostræ?

17 Ego fides est ex auditio : ne : auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audierint? inquam. Quid ni? cum in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum ortem?

19 Sed an non noverunt Israelitæ? inquam. Primum Moses dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Esaias verò dicere audent: Repertus sum non quærentibus me: perspicuus factus sum non curantibus me.

21 Ad Israelitas verò sic dicit: Pando meas manus totum diem ad contumacem contradicentemque populum.

CAPUT XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aspectum limitetur, deceptum olim Eliam fuisse ait. Et cum radicem sanctum habeant, plures quoque ex iis fore sanctos. Gentes vero admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei esse iudicia.

NUM ergo rejecit Deus populum suum? inquam. Absit. Etenim ego Israelita sum, ex Abrahami semine, tribus Benjaminicæ.

2 Non rejecit Deus suum populum, quem prænovit. An nescitis de Elia quid dicant literæ, ut Deum contra Israelitas appellet?

3 Domine, tuos, inquit vates interfecerunt, & aras everterunt, me solo relicto, quem postulant ad necem.

4 Verum quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci septem hominum millia, qui Baali genua non summisserunt.

5 Similiter hoc tempore superfuerunt per gratuitam electionem reliquiæ.

6 Quòd si gratuitò, ergo non per opera: alioquin gratia non jam esset gratia: Sin per opera, non jam est gratia: alioquin opus non jam esset opus.

7 Quid ergo? quòd conqui-

runt Israelitæ id non sunt affecti: at electi affecti sunt, reliqui excoecati sunt.

8 Sicuti literis proditum est: Dedit eis Deus torpentem animum, oculos ita ut non videant & aures, ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durant.

9 Item David dicit: Sit eis ipforum mensa laqueus & decipula & offendiculum atque supplicium.

10 Caligent eorum oculi, ita ut non videant: eorumque dorsum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum casu cæteris gentibus parva salus est, ut ipsi provocentur.

12 Quòd si eorum lapsus sunt orbis divitiæ, si eorum inopia reliquarum gentium opes sunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem sum extraneorum Apostolus, ministerium meum illustro.

14 si quæ meos possim pellere consanguineos, & eorum servare nonnullos.

15 Nam si eorum rejectio mundi est reconciliatio: quid erit cooptatio, nisi vita ex mortuis.

16 Quòd si primitiæ sanctæ sunt, ergo & massa: & si sancta radix est, ergo & rami.

17 Quod si ramorum quidam avulsi sunt, & tu oleaster in eos insitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ.

18 Noli contra ramos gloriari, Quòd si gloriaris, non tu radicem fers, sed radix te.

19 Dices: Avulsi sunt rami, ut ego insererem.

20 Rectè

20 Rectè. Diffidentia evulsi sunt: tu fide stas. Ne insolesce, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid si ne tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benignitatem & severitatem: in lapsos severitatem: in te benignitatem, si modò in benignitate permaneris. Alioquin & tu refecaberis:

23 & illi, nisi in diffidentia permanerint, inferentur. Potest enim Deus eos rursus inferere.

24 Nam si tu ex naturali amputatus oleastro, insitus es contra naturam in bonam olivam: quanto magis illi secundum naturam in propriam inferentur oleam?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipsi vobis placeatis: cœcitatem ex parte Israelitis contigisse, donec cæterarum gentium plenus intret numerus:

26 arque ita omnes Israelitæ serventur: quemadmodum memorie proditum: Veniet ex Sione liberator, qui à sceleribus Jacobeos vindicet

27 Atque hæc est pactio, quam ego cum eis facio: videlicet me eorum peccata sublatum.

28 Quòd ad Evangelium attinet, sunt propter vos inimici: quòd verò ad electionem, sunt chari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia Dei munera & vocatus.

30 Ut enim vos qui aliquando non parvistis Deo, horum contumacia misericordiam estis consecuri:

31 sic hi nunc, tributa vobis misericordia, non parent, ut ip-

sis quoque tribuatür misericordia.

32 Conclussit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium misereatur.

33 O altam sapientiæ cognitionisque Dei opulentiam: quam penitus recondita ejus judicia, quam abstrusæ sunt rationes?

34 Quis enim Domini mentem novit? aut quis ei fuit à consilio?

35 aut quis illi antè contulit, ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in sempiternum. Etiam.

CAPUT XII.

Paranetica tractat. Ad cultum Deo gratum, ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUare cohortor vos, fratres, per Dei misericordiam, ut præstetis corpora vestra hostiam viventem, sanctam acceptam Deo, qui vester sic cultus rationalis.

2 Nève similes vos huic seculo præstare, sed vestræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod verit Deus, quod bonum acceptum, perfectumque sit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficium quod mihi collatum est, vestrum cuivis, ne sibi plus arroget, quàm arrogare debeat: sed tantum arroget, ut sobriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia idem opus habeant,

5 sic multi sumus unum corpus in Christo, invicem alii aliorum membra;

6 sed qui dotes pro collato in
nos

nos beneficio varias habeamus :
ut divinationem pro fidei por-
tione :

7 ut ministerium, ad mini-
strandum : sive quis doceat, ad
docendum :

8 sive cohortetur, ad cohör-
tandum : sive sit distributor, ut
sincerè : sive præsit, ut sedulò :
sive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas simulationis ex-
pers : vitii olores, virtutis te-
naces,

10 ad fraternum mutuumque
amorem proclives, honore præ-
venientes alius alium,

11 studio impigri, ferventes
animo, tempori servientes,

12 spe gaudentes, in adversis
patientes, in precibus assidui,

13 sanctorum egestatibus o-
pitulantes, hospitalitatem exer-
centes.

14 Bene precamini vos inse-
stantibus, bene precamini, &
ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus,
& cum plorantibus plorate,

16 eodem modo invicem ani-
mati : non vos animo efferentes,
sed humilibus accommodantes.
Ne vobis placete,

17 nemini malum pro malo
reddite, date operam ut vos
apud omnes homines honestè
geratis.

18 Si fieri potest (quantum
in vobis est) pacem cum omni-
bus exercete,

19 non vos ipsos ulciscentes,
ô mihi charissimi, sed supplicio
locum dantes. Extat enim scri-
ptum : Mea est ultio, ego remu-
nerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque esuris inimicus
tuus, da ei comedere : si sitis,
da bibere. Id enim faciens,
candentes carbonas in ejus ca-
put congeres.

21 Noli maleficio vinci, sed
beneficio vince maleficiū.

CAPUT XIII.

*Vult ut subdamur magistratibus,
proximum diligamus, vivamus
justè & Christum induamus.*

OMnes mortales superioribus
potestatibus pareant. Nul-
la est enim potestas, nisi à Deo :
ac quæ sunt potestates, ex à Deo
sunt institutæ.

2 Itaque qui potestati repug-
nat, Dei institutioni resistit : qui-
que resistit, pœnas dabunt.

3 Non enim rectè factis me-
tuendi sunt magistratus, sed
pravè factis. Vis potestatem
non timere ? benefacito, & ab
ea laudem consequeris.

4 Nam Dei minister est, tibi
quod sit bono : Verum si malè
feceris, formida. Nec enim sine
causa gladium gestat, quippe
cùm sit Dei minister, ad irro-
gandas pœnas iis qui malè fa-
ciunt.

5 Quapropter parere necesse
est, non solum supplicii metu,
sed etiam quia officii est.

6 Siquidem hanc ob causam
tributa penditis ; sunt enim pub-
lici Dei ministri, in hoc ipso as-
sidui.

7 Quocirco solveite quod cui-
que debetis ; cui tributum, tri-
butum, cui vectigal, vectigal,
cui metum, metum, cui hono-
rem, honorem.

8 Nihil cuiquam debete, nisi
ut ametis vos inter vos. Nam
qui alios amat, is lege persun-
ctus est.

9 Etenim, Ne adulterato. Ne
occidito. Ne furator. Ne falsum
testator. Ne concupiscito, & si
quod aliud præceptum est, id
in hoc dicto summatim compre-
henditur : Alterum ut teipsum
amato,

10 Charitas

10 Charitas alteri non malefacit. Itaque legis perfunctio charitas est :

11 præsertim cum sciamus, venisse tempus & horam quam sit nobis à somno expergiscendum. Nunc enim propius nos est salus, quam tum cum credidimus.

12 Discessit nox, dies adest. Quare deponamus opera tenebrarum & induamus arma lucis.

13 Honestè nos, ut in die, geramus : non comestationibus & ebrietatibus, non concubitus & libidinibus, non jurgiis & æmulatione :

14 sed induite Dominum Jesum Christum : néve carnis curam gerite, cupiditatibus indulgendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide sunt infirma, ne vitio nostro scandalizentur. Et illis è diverso imperat ne non temerè infirmiores judicent, & intra ædificationis, & charitatis terminos Christiana consistat libertas.

SI quis autem imbecilla fide est, huic nulla cum animi dubitatione opitulamini.

2 Alius omnibus vesci fas esse credit: alius infirmus, vescitur oleribus.

3 Qui vescitur, non vescentem ne contemno. Item qui non vescitur, vescentem ne damnato, cum ei Deus subvenierit.

4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes? Suo Domino stat, aut cadit. Consistet autem : potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius diem diemque discernit: alius dies omnes eodem loco habet. Suam quisque sententiam exploratam habeat.

6 Qui dierum rationem habet, Domino habet : item qui

dierum rationem non habet. Domino non habet. Qui vescitur Domino vescitur : agit enim Deo gratias. Item qui non vescitur, Domino non vescitur, & agit Deo gratias :

7 Nullus enim vestrum sibi ipsi vivit, nullus item sibi ipsi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9 Nam ideo Christus & mortuus est, & resurrexit ac revixit, ut & mortuis dominetur, & vivis.

10 Tu verò cur tuum fratrem damnas? aut tu cur tuum fratrem despicias? cum simus omnes ad Christi tribunal adfuturi?

11 Scriptum est enim : Sic vivus (inquit Dominus) ut mihi se flectet omne genu, omnisque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque nostrum quisque causam pro se dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam damus arius alium : sed hoc potius statuere, non esse fratri offensionem, aut incommodum.

14 Scio, & per Dominum Jesum persuasum habeo, nihil per se profanum esse, nisi quod putanti aliquid profanum esse, ei profanum est.

15 Verum si propter esum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli eum tuo esu perdere, pro quo mortuus Christus est.

16 Ne committere igitur, ut malè audiat vestrum bonum,

17 Non est enim Dei regnum cibis & potio : sed iustitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto.

18 In his enim qui Christo servit, is & Deo acceptus, & hominibus probatus est.

19 Quamobrem persequamur ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli ejus causâ Dei opus abolere. Omnia quidem pura sunt: sed in eo malum est, si quis cum alterius offensione vescitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habet, in Dei conspectu. Felix qui seipsum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, si comedit, damnandus est, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum est.

CAPUT XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur suum conferant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jesu Christi salvatoris nostri exemplo, qui seipsum omnibus communicavit, non solum Judæis, sed etiam Gentibus. Denique rationem reddit cur hanc ad Romanos epistolam scripserit. Obsecrat fratres per Jesum Christum, ut se laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

Debemus autem nos, qui fortes sumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobis ipsis indulgere.

2 Quisque nostrum alteri indulgeat boni causa, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Christus non ipse sibi indulsit: sed quemadmodum memoriæ proditum est, Tuorum

conviciatorum conviciis impletor.

4 Quæcunque enim antè scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam, & literarum consolationem spem habeamus.

5 Faxit autem Deus, & patientiæ & consolationis author, ut idem inter vos sentiat, sicuti Christo Jesu dignum est.

6 ut uno animo, unoque ore concelebreitis Deum & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Quocirca opitulamini mutuo, ut & Christus nobis ad Dei gloriam opitulatus est.

8 Dico autem Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis propter Dei veritatem, ad ea confirmanda quæ majoribus fuerant promissa:

9 utque ceteræ gentes Deum ob ejus misericordiam celebrarent, quemadmodum scriptum extat: Quare te celebrabo apud gentes, tuumque nomen cantabo.

10 Item: Lætamini gentes, inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collaudate omnes populi.

12 Itemque Esaïas: Erit Isæa radix, existerque qui gentibus imperet, in quo gentes spem habebunt.

13 Cæterum Deus spei omni vos lætitia atque pace compleat, fidentes, ut spe abundetis, vi spiritus sancti.

14 Equidem hoc de vobis persuasum habeo, mei fratres, vos omnis esse bonitatis plenos, omni repletos cognitione, qui alius alium commonefacere possitis.

15 Sed ideo vobis aliquanto audacius scripsi, fratres, ut vos in memoriam revocarem, pro eo

eo quod in me divinitus collatum est beneficio,

16 ut sim Jesu Christi publicus minister ad extraneos, sacrum Dei administrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta sit, per sanctum consecrata spiritum.

17 Itaque habeo quod in Christo Jesu glorier, apud Deum quidem,

18 Nam ne quidem eloqui ausum, quam nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Christus, tum verbis tum re,

19 tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini spiritus vi, ut à Hierosolyma per circuitum, usque ad Illyricum, omnia Christi Evangelio repleverim:

20 idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus esset Christus, ne alieno fundamento superstruerem,

21 Sed quemadmodum scriptum exar: Quibus de eo non erat nunciatum, aspicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque sæpenumero impeditus sum, quo minus ad vos venirem.

23 At nunc cum jam in his tractibus locum non habeam, & vestri visendi cupiditate jam à multis annis teneat.

24 si quando in Hispaniam profisciscar, adibo vos. Spero enim, in itinere visurum vos, & à vobis illo deductum iri, si prius meam vestri aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem profisciscor Hierosolymam, ministraturus sanctus.

26 Visum est enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad sanctorum pauperem, qui sunt Hierosolymis.

27 Visum est, inquam, & sanè eis debent. Nam si extranei illorum spiritualia participarunt, debent vicissim carnalibus rebus subvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eisque fructum hunc consignavero isthac me conferam in Hispaniam.

29 Scite autem, cum veniam ad vos, venturum cum plena Christiani Evangelii ubertate.

30 Exhortor autem vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum. perque spiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me supplicationibus adjuveris,

31 ut eos evadam qui sunt in Judæa contumaces: utque id, cujus administrandi gratia Hierosolymam peto, gratum sit sanctis,

32 quo vos cum lætitia, Dei voluntate, visam, vobiscumque recreer,

33 Deus pacis vobis omnibus adsit. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Phœbam, salutem officiosè complures, admonetque ut eos caveant, qui dissidiorum authores sunt.

Commendo autem vobis Phœbam, sororem nostram Cenchreenfis ecclesiæ ministram,

2 ut eam per Dominum accipiatis, sicuti sanctis dignum est, ei que aditis, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea cum multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priscam & Aquilam, meos in Christo Jesu adiutores,

4 (qui pro mea vita suas objecere cervices: quibus non ego solus gratias ago, verum etiam omnes extraneorum ecclesiæ,) &

5 & eorum domesticam ecclesiam. Salutate Epānetum mihi charissimum, qui est Achaiae primitia in Christo.

6 Salutate Mariam, quae multum nostra causa laboravit.

7 Salutate Andronicum & Juniam meos cognatos, & aliquando mecum una captos, qui sunt in Apostolis insignes, qui etiam ante me Christo accesserunt.

8 Salutate Ampliam, mihi in Domino charissimum.

9 Salutate urbanum, nostrum in Christo adiutorem: & Stachym, mihi charissimum.

10 Salutate Apellem, in Christo probatum. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familia.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familia, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphēnam & Tryphosam, quae in Domino laborant: Salutate Persidem charissimam, quae multum in Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, hominem in Domino lectum, ejusque & meam matrem.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & eorum socios fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & ejus sororem, & Olympam, & eorum socios omnes sanctos.

16 Salutate vos inter vos osculo sancto. Salutant vos Christi Ecclesiae.

17 Cohortor autem vos, fratres, ut ab eis, qui seditiones & offensiones contra eam quam

accepistis, doctrinam excitant, caveatis eosque declinetis.

18 Nam ejusmodi homines non Domino Jesu Christo, sed suo ventri serviunt, & blanda speciosaeque oratione fallunt animos non malitiosorum.

19 Nam vestra obedientia apud omnes increbuit, id quod vestra causa gaudeo. Sed volo vos, ut ad malum simplices, sic ad bonum esse sapientes.

20 Deus autem pacis Satanam brevi sub vestris pedibus conteret. Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi favor.

21 Salutant vos Timotheus meus adjutor, & Lucius & Jason, & Sosipater, mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius, qui hanc epistolam in Domino scripsi.

23 Salutat vos Caius, meus hospes, & potius ecclesiae. Salutat vos Erastus procurator civitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini nostri Jesu Christi adsit vobis omnibus, Amen.

25 Ei autem qui potest confirmare vos secundum meum Evangelium, & Jesu Christi praedicationem, secundum patefactionem mysterii aeternis temporibus taciti.

26 nunc autem declarati, & per vaticinas literas ex Dei immortalis instituto, ad obediendum fidei, ad gentes omnes explicati.

27 Soli sapienti Deo per Jesum Christum gloria in perpetuum.

Scripta est Corinthi, missa per Phœbam, Cenchreensis ecclesiae ministram.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

CORINTHIOS.

CAPUT I.

*Post gratulationem, quæ vim habet
exhortandi, taxat dissidia Corin-
thiorum, eosque à fastu ad humi-
litem revocat: Nam evertens
omnem mundi sapientiam solam
crucis predicationem erigit.*

PAULUS vocatus Apostolus
Jesu Christi, Dei volun-
tate, & Sosthenes frater,
2 divina Ecclesiæ quæ Corin-
thi est, sanctificatis per Christum
Jesum, vocatis sanctis: necnon
omnibus qui Domini nostri Jesu
Christi nomen invocant, quo-
cunque in loco, sive suo, sive
nostro,

3 gratiam & pacem à Deo
patre nostro, & Domino Jesu
Christo.

4 Ago Deo meo semper de
vobis gratias, ob Dei beneficium
in vos collatum, per Jesum Chri-
stum:

5 quod per eum aded rebus
omnibus ditati estis, omni &
ratione & scientia,

6 (quemadmodum de Christo
testimonium in vobis confirma-
tum est.)

7 ut nulla dote careatis, pa-
tesfactionem expectantes Domi-
ni nostri Jesu Christi,

8 qui vos confirmabit ad ex-
tremum inculpato, ad diem
Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem
ad ejus filii Jesu Christi Domini

nostri communionem vocati es-
stis.

10 Exhortor autem vos, fra-
tres, per Domini nostri Jesu Chri-
sti nomen, ut idem omnes loqua-
mini: neve sint in vobis dissidia,
sed sis in eadem mente, eadem-
que sententia composiri.

11 Declaratum est enim mihi
de vobis, mei fratres, à Chloæ
domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quod
vestrum alius, dicit, Ego sum
Pauli: alius, ego Apollo, ego
Cephæ, ego Christi,

13 Divisusne Christus est:
Num Paulus pro vobis crucifixus
est? aut in Pauli nomen estis
baptizati?

14 Ago Deo gratias, quod ve-
strum neminem baptizavi, nisi
Crispum & Caium:

15 ne quis dicat, me in meum
baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stepha-
næ familiam. Cæterorum nescio
an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Chri-
stus ad baptizandum, sed ad
docendum Evangelium, nulla
cum orationis eruditione, ne
crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio pe-
rituris stultitia, servandis autem
nobis divina potestas.

19 Scriptum est enim: Perdam
sapientium sapientiam, & pru-
dentium prudentiam abolebo.

20 Ubi

20 Ubi sapiens: ubi literatus? ubi hujus seculi conquisitor? Nonne infatuavit Deus sapientiam hujus mundi.

21 Postquam enim ex divina sapientia non ita sapiuit mundus ut Deum cognosceret, visum est Deo per prædicationis stultitiam servare fidentes:

22 quandoquidem & Judæi portentum postulant, & Græci sapientiam quærunt.

23 Nos verò Christum prædicamus, crucifixum; Judæis offensionem, Græcis stultitiam:

24 sed ipsis vocaris, tum Judæis tum Græcis, Christum Dei potentiam, Deique sapientiam,

25 Nam quod Dei stultum est, id sapientius est quam homines: & quod Dei imbecillum est, id fortius est quam homines.

26 Videris enim, quomodo sitis vocati, fratres: non multi quidem sapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles:

27 sed mundi stultissima Deus elegit, ut sapientes confutaret: & mundi infirmissimam elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 & mundi ignobilissima contemptissimæque elegit Deus, & quæ nihil sunt, ut quæ aliquid sunt aboleret,

29 ne quis mortalium gloriatur apud Deum.

30 Ab eo autem vos estis per Christum Jesum qui nobis est sapientia à Deo, justitia, & sanctitas, & liberatio?

31 Ut quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Prædicationem suam in exemplum adducit, humanitus quidem ab-

jectam, spirituali tamen virtute insignem. Tandem concludit carnis judicio non posse æstimari.

Itaque ego cum veni ad vos, fratres, ita veni, ut nulla cum orationis aut sapientiæ excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil scire apud vos, nisi Jesum Christum & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metu ac tremore versatus sum apud vos:

4 & ejusmodi oratione ac prædicatione usus, quæ non per sua foris humanæ sapientiæ verbis, sed spirituali potentique demonstratione constaret:

5 ne vestra fides in hominum sapientia, sed in Dei potentia sita foret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, sapientiam inquam non hujus seculi, neque principum hujus seculi, qui abolerentur:

7 sed Dei sapientiam arcanè loquimur, abditam, quam destinavit Deus ante secula ad nostram gloriam,

8 quam nemo principum hujus seculi, cognovit. Si enim cognovissent, nunquam gloriæ Dominum crucifixissent,

9 Sed (quemadmodum scriptum est) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus suis amatoribus:

10 Nobis autem Deus suo spiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditissima.

11 Nam quis hominum scit hominis negotia nisi hominis spiritus, qui in eo est? sic Dei negotia nullus scit, nisi Dei spiritus,

12 Nos vero non mundi spiritum accepimus, sed profectum à Deo Spiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus est :

13 quæ etiam eloquimur non eruditæ humanæ sapientiæ, sed eruditæ sancti spiritus sermonibus, spiritualibus spiritualia componentes.

14 Animalis autem homo non capit quæ sunt divini spiritus, quippe quæ sint ei stultitia : itaque non potest ea cognoscere, ut quæ sint spiritualiter examinanda.

15 At spiritualis explorat omnia, nec ipse à quoquam exploratur.

16 Quis enim Domini mentem novit ut eum instiget ? At nos Christi mentem habemus.

CAPUT III.

Ratione reddita doctrina sua humilis, docet quo loco habendi sint ministri quod munus, quæ vera edificandi ratio, monet Corinthios ne patiantur animas suas profanari, superba carnis sapientia.

EGO verò, fratres, non potui vos ut spirituales alloqui, sed ut carnales, ut in Christo infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi, non cibum. Nondum enim poteratis : sed ne nunc quidem adhuc potestis, quippe qui sitis adhuc carnales.

3 Etenim cum sit inter vos æmulatio & lis, & dissidia, nonne carnales, estis, humanoque more vos geritis ?

4 Cum enim dicat aliquis : Ego sum Pauli : alius, Ego Apollos : nonne carnales estis ?

5 Quis verò est Paulus ? aut quis Apollos ? nisi ministri per quos vos credidistis, prout cuiusque dedit Dominus.

6 Ego sevi, Apollos irrigavit sed Deus auxit.

7 Itaque neque sator quicquam est, neque irrigator, sed qui augeret Deus.

8 Sator autem & irrigator idem sunt : sed uterque suam mercedem accipiet, pro suo labore.

9 Nos enim Dei sumus adjuutores : vos Dei agricultura, Dei ædificium estis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut sapiens architectus fundamentum jeci, alius superstruit : sed videat quisque quomodo superstruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo potest, præter id quod jactum est, qui est Jesus Christus.

12 Quod si quis huic fundamento superstruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, stipulam,

13 cujusque opus perspicuum fiet, Dies enim declarabit : nam igne patebit : ac quale cujusque sit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod superstruxerit, manebit, is præmium accipiet.

15 Si cujus opus, comburetur, is jacturam faciet, quanquam evadet ipse quidem, sed sic ut per ignem.

16 An nescitis, vos Dei esse templum, Deique spiritum in vobis habitare ?

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus : templum enim Dei sanctum est, qui estis vos.

18 Nemo seipsum fallat. Si quis sapiens sibi videtur apud vos in hoc seculo, stultus fiat, ut fiat sapiens.

19 Nam hujus mundi sapientia, apud Deum stultitia est.

Sic

Sic enim scriptum extat: Qui sapientes sua ipsorum calliditate capit,

20 Itemque: intelligit Dominus sapientum cogitationes esse vanas.

21 Itaque nemo glorietur apud homines: omnia enim vestra sunt.

22 & Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura, omnia vestra sunt: vos autem Christi, & Christus Dei.

C A P U T IV.

Definitione veri Apostoli adducta, humilitatis speciem honori sibi magis esse debeat, quam probre docet. Signa profert unde re ipsa appareat, nec gloria, nec ventri ipsum studuisse. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis existiment homines, ut de Christi ministris, & divinorum arcanorum dispensatoribus.

2 Cæterum quod in dispensatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipse de me sententiam fero.

4 Quamvis enim nihil mihi consciam, non tamen idcirco sum absolvendus. Verum qui de me iudicium facturum sit, Dominus est.

5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, & animorum consilia patefaciat, ac tum demum laudem quisque consequatur à Deo.

6 Hæc ego, fratres, in me & in Apollo derivavi propter vos, ut in vobis discatis, nemini supra quàm scriptum est arro-

gare, ne ulius de alio contra alterum tumeatis.

7 Quis enim de te iudicaturus est? Quid verò habes, quod non aliunde habeas? quod si aliunde habes, quid te jactes, perinde ac si non aliunde haberes?

8 Jam vos satiri, jam divites estis, sine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque unà vobiscum regnare ius.

9 Nos enim postremos apostolos, Deus, puto, pro necandis habet: qui mundo & angelis & hominibus spectaculum sumus.

10 Nos propter Christum stulti sumus, vos in Christo prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos gloriosi, nos infames. Ad hoc tempus & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & pugnis cædimur, & agitatur,

11 & laboramus, nostris ipsis manibus operantes.

12 Conviciis appetiti fausta precamur: insectati, patimur:

13 cum maledicatur nobis, solamur: hætenus pro mundi recrementis ac publicis quisquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæc scribo: sed ut charissimos mihi natos commonefacio.

15 Nam etiam si mille pedagogos habeatis in Christo, at non multos patres. Etenim in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Itaque vos cohortor, ut mei sitis imitatores.

17 Hanc ob causam misi vobis Timotheum, qui meus est charus fidusque natus in Domino, qui vobis narret instituta mea, quod ad Christi rem attinet, quemodo ubique in omni ecclesia doceam.

18 Enimverò perinde quasi

ad

ad vos ego venturus non sum, inflati sunt quidam.

19 Sed veniam ad vos brevi, si volet Dominus, & cognoscam non orationem istorum inflatorum, sed vires.

20 Non enim in oratione fitum est divinum regnum, sed in viribus.

21 Utrum vultis cum virga veniam ad vos, an cum charitate, animoque mansueto?

CAPUT V.

Quod incestuosum privigni cum noverca conjugium taciti ferrent, satis causa esse admonet, cur pudore deficiantur potius, quam superbiant. Ejusmodi scelera excommunicatione vindicanda esse, ne contagia latius serpent.

Minimo auditur apud vos esse stuprum, & quidem tale stuprum, quale ne apud extraneos quidem nominatur, ut uxorem quidam patris habeat:

2 & vos inflati estis? & non potius lugetis, ut de medio vestrum tollatur qui facinus istud commisit?

3 Ego verò ut corpore absens, animo præsens, jam decrevi tanquam præsens, istius facti perpetratores,

4 in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & animo meo cum Domini nostri Jesu Christi potentis,

5 istum, inquam, dedere Sarracenis ad perniciem carnis, ut animus servetur ad diem Domini Jesu.

6 Non est honesta vestra gloriatio. An nescitis exiguo fermento massam totam fermentari?

7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut sitis nova massa, siquid estis infermentati. Etenim

Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus:

8 proinde festum agamus, non verere fermento, neque improbitatis, malitiæque fermento, sed sinceritatis veritatisque panibus infermentatis.

9 Quod scripsi vobis per epistolam, ne cum impudicis, commercium habereitis;

10 id non scripsi de omnibus hujus mundi impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut de astriculis: alioqui vobis esset ex orbe migrandum.

11 Sed quòd cum eis non esse contrahendum scripsi, id ed peritinet, ut si quis, qui frater nominetur, impudicus est, aut avarus, aut deastricola, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi homine ne quidem cibum capiat.

12 Nam de alienis quidem, quid me judicare attinet? cum vobis sit de vestris judicandum.

13 De alienis quidem judicat Deus. Igitur auferte malos de medio vestrum.

CAPUT VI.

Invohitur in forenses contentiones, quibus se mutuo vexabant sub infidelibus, cum magno evangelii dedecore. Deinde scortandilicentiam gravi comminatione exagitat.

Audet aliquis vestrum negotium habens cum altero, iudicio experiri apud injustos, ac non potius apud sanctos?

2 An nescitis sanctos de mundo iudicium esse facturos? Quòd si à vobis de mundo judicandum est, an tantillis indigni iudiciis estis?

3 An vos præterit, nos etiam de angelis sententiam esse laturos, nedum de hujus vitæ negotiis?

4 Ergone si de hujus vitæ negotiis controversias habetis, eas ad eorum judicium refertis, qui in ecclesia despiciatui sunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adeone in vobis ne unus quidem ita peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 sed frater cum fratre litigat, idque sub infidentibus?

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 Imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos latet, injustos non esse divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deastrictolæ, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur,

11 Et tales quidem nonnulli eratis: sed absoluti estis, sed sancti sed iusti facti, per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri Spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tamen si non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tamen si ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus potestatem suscitabit.

15 An nescitis, corpora vestra Christi esse membra? Ergo Christi membra tollam, & scortum membra faciam? Abhinc.

16 An nescitis, eum qui cum scorto copulator, unum esse cor-

pus? Fiet enim, inquit ille, ex duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino copulatur, unus spiritus est.

18 Fugite stuprum. Omne aliud peccatum quodcumque committit homo, extra corpus est, sed qui scortatur, is intra suum corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum corpus templum esse sancti spiritus, qui in vobis est, quem à Deo habetis? neque vos esse vestros,

20, quippe precio emptos? Honorate sanè Deum vestris & corporibus & animis, quæ Dei sunt.

CAPUT VII.

Differens hic de conjugio, quod est remedium vitæ & scortationis indissolubile, jubet unumquemque sorte sua contentum vivere. Quis virginitalis finis esse debeat ostendit, & qui conjugium suscipere debeant.

DE quibus autem mihi scripsistis, bonum esset homini mulierem non tangere.

2 Sed propter stupra, suam quisque uxorem & suum quæque virum habeat.

3 Uxori vir debitam benevolentiam solvat, itidemque uxor viro.

4 Uxor sui corporis domina non est, sed vir: itemque vir sui corporis dominus non est, sed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, nisi fortè ex mutuo consensu, ad tempus, ut jejuniis & precibus vacetis: deinde congregiamini, ne vos tentet Satanæ propter vestram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod ita permittam; non quod præcipiam,

7 Vellem

7 Vellem enim omnes homines sic esse, ut ego sum. Sed sua quisque dote præditus est à Deo, alius aliter.

8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis esse, si sic maneant, ut ego.

9 Tamen si se non continent, contrahant matrimonium: satis est enim matrimonium contrahere, quàm ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, sed Dominus, ne uxor à vito dirimatur.

11 Quodd si dirempta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum eo libenter habiter, eam ne repudiato.

13 Item mulier quæ virum habet infidentem, qui tamen libenter cum ex habiter, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim fit vir infidens per uxorem: itemque sancta fit uxor infidens per virum. Alioquin vestri liberi impuri essent, cum nunc sint sancti.

15 Sin infidens divortium facit, faciat: non est in huiusmodi re servus frater & soror: quin nos ad pacem vocavit Deus.

16 Qui scis autem, mulier, an tu virum servatura sis? aut qui scis, vir, an tu uxorem servaturus sis?

17 Cæterum ut cuique largitus Deus est, ut quemque Dominus vocavit, ita se gerat: atque ita in omnibus ecclesiis faciendum præcipio.

18 Circumcisus vocatus est aliquis, ne præputietur: præputiatus vocatus est, ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed Dei præceptorem conservatio.

20 In quo quisque statu vocatus est, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam si liber fieri potes, eo potius utere.

22 Nam qui, cum servus esset, vocatus est in Domino, is Domini libertus est. Itidem qui liber vocatus est, is Christi servus est.

23 Precio empti estis, nolite hominum servi fieri.

24 In qua quisque conditione vocatus est, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem Domini præceptum non habeo: sed consilium do, ut qui is sim, cui Domini clementia fidentem esse datum sit.

26 Arbitror igitur est id bonum esse, propter instantes res adversas, quod homini bonum est sic esse.

27 Devinctus ex uxore, ne quære solutionem: solutus ex uxore, ne quære uxorem.

28 Quodd si duxisti, non peccasti: & si nupsit virgo, non peccavit, sed his humanæ calamitates ferendæ sunt, & ego vobis parco.

29 Cæterum hoc aio, fratres: Tempus angustum est: restat, ut & qui uxores habent, perinde sint ac si non habeant:

30 & qui plorant, ac si non plorent: & qui gaudent ac si non gaudeant: & qui emunt, ac si non teneant:

31 & qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim species huius mundi:

32 & ego vos securos esse vellem: Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat.

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divifus est.

34 Item mulier coelebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore fancta fit, & fpiritu: at nuptia curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad veftram ipforum utilitatem dico, non ut laqueum vobis injiciam, fed ut honefte, ac indivifa cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quodd fi quis in virgine fua indecorum efle putat ut ea vieta fit, atque ita faciendum eft, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo conftans eft, neque cogitur, fed liber & fui juris eft, atque hoc animo fuo ftatuit fuam fervandam efle virginem, recte facit.

38 Itaque & qui nuptum elocat, recte facit: & qui non elocat rectius facit.

39 Mulier lege obftricta eft, quandiu vivit ejus vir: fin obdormiverit vir ejus, liberum eft ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 quanquam felicior eft fi fic manferit, mea quidem fententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei fpiritum.

CAPUT VIII.

Ab hoc loco ufque ad finem decimi capitis debortatur ut ab impuris Gentilium epulis abftineant. Abufum Chriftiana libertatis coeracet, & fcientiam charitate frenandam docet.

DE iis autem quæ funt facrificata deafris, fcimus omnes nos ejus re cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas aliis prodeft.

2 Quodd fi quis fcire aliquid fibi videtur, nihil dum novit,

ut quidem nolci debet.

3 At fi quis Deum amat, i Deo notus eft,

4 ergo de efu immolatorum deafris, fcimus nullum efle in mundo deafrum: nullumque alium efle Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim fint qui dicantur Dii, tum in coelo tum in terra (ut funt multi & qui Dii & qui Domini dicantur)

6 at nobis quidem unus eft Deus, pater ille, à quo omnia, & in quem nos: item unus eft Dominus Iefus Chriftus, per quem omnia, & per quem nos.

7 Sed non eft in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes efle deaftros, tamen quali deafris immolata comedunt: itaque eorum confcientia, quæ infirma eft, labefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo: nam neque fi vefcimur, præftantiores fumus: neque fi non vefcimur, fumus deteriores.

9 Sed videte ne veftra ifta potestas detrimento fit imbecillibus

10 Si quis enim videret te, cui nota res eft, in deafrorum menfam accumbentem, nonne cum fua illa opinionis infirmitate impelleretur ad vefcendum deafrorum victimis?

11 atque ita per tuam cognitionem peribit frater imbecillis, propter quem oppetiit Chriftus?

12 Sic autem peccantes in fratres & eorum infirmam confcientiam percellentes, in Chriftum peccatis.

13 Quamobrem fi efus officiis meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum lædam.

CAPUT IX.

Ostendit qualiter libertate a domino sibi permiffa, ultro abstinuerit, ne quem in rebus mediis offenderet, vitamque noſtram ſtadii inſtar eſſe dicit.

AN ſcilicet non ſum Apoſtolus? ſcilicet non ſum liber? ſcilicet Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum non vidi? ſcilicet opus meum non eſtis in Domino?

2 Si aliis non ſum Apoſtolus, at certè vobis ſum, ſi quidem vos mei muneriſ ſigillam eſtis in Domino:

3 atque hæc eſt mea apud eos, qui me explorant, deſenſio.

4 ſcilicet non liceat nobis comedere ac bibere?

5 ſcilicet non liceat nobis ſororem uxorem circumducere, ut & cæteris Apoſtolis, & Domini fratribus, & Cephæ?

6 Soliæ mihi & Barnabæ, ne non operemur, interdictum eſt?

7 Quis unquam ſuis ſtipendiis militat? quis vineam pangit nec ejus fructu veſcitur? aut quis ovile paſcit, quin ovilis lacte veſcatur?

8 Num hæc ego humano more loquor? an non lex quoque dicit eadem?

9 Nam in Moſis lege ſcriptum eſt: Boti tricuranti os ne obſtruito: Bovæne curæ Deo ſunt?

10 An propter nos omnino dicit? Propter nos enim literis proditum eſt, ſpe debere arantem rare, & tricurantem ſpe participare quod ſperat,

11 Si nos vobis divina ſeminaſimus, magnum verò eſt, ſi nos humana veſtra metemus?

12 Si alii veſtras facultates participant, cur non magis nos? quærum non ſumus hac uſi potentes, ſed quidvis perſerimus, ne

quid Chriſti remoremur Evangelium.

13 An nescitis, eos qui ſacra procurant, ſacris veſci? qui aræ operam dant, aræ participes eſſe?

14 Similiter item Evangelium publicantibus mandavit Dominus, ut Evangelio viverent.

15 Et tamen ego nihil horum uſurpavi. Neque verò hæc ed ſcripſi ut in me ſic fiat. Nam mihi mori ſatiùs eſt, quàm ut meam gloriationem quiſquam aboleat.

16 Etenim ſi Evangelium doceo, non eſt quod glorier, quippe cùm neceſſitate cogar: ac pœnas daturus ſim, niſi doceam.

17 Quòd ſi volens hoc facio, mercedem aſſequar: ſin invitus, hæc mihi procuratio credita eſt.

18 In quo igitur mihi poſita merces eſt? ſi ita doceam, ut nullus in Chriſti Evangelium ſumptus fiat, non abutendo mea in Evangelio poteſtate

19 Cum enim ab omnibus liber eſſem, omnibus me mancipavi quòd plures lucrarer:

20 fuique Judæis ut Judæus, quòd Judæos lucrificerem: legi ſubditis, ut legi ſubditus, quòd legi ſubditos lucrificerem:

21 exlegibus, ut exlex (non quòd Deo exlex eſſem, eram enim in lege Chriſto) quòd exleges lucrificerem.

22 Fui infirmis perinde ac infirmus, quòd infirmos lucrificerem, denique quibuſvis quidvis fui, ut omnino aliquos ſervarem.

23 Atque hoc Evangelii cauſa facio, ut ejus ſiam particeps.

24 An nescitis, ut qui currunt in curriculo, omnes quidem currant, ſed unus certaminis præcium obvineat? Sic currite, ut aſſequamini.

25 Enim vero omnes qui certant, omnia perſerunt, illi qui-

L dem

dem ut interituram assequantur coronam : at nos, immortalem.

26 Equidem sic curro, ut non incertiò: sic luctor, ut qui non aerem verberem :

27 quin contundo subigoque meum corpus ne fortè cum aliòs docuerim, ipse sim rejectaneus.

CAPUT X

Si Deus Judæis non pepercit, neque iis parceret, quibus fors est equalis in tesseris externis sue gratiæ. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ demoniorum eos, qui cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores nostros omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse,

2 & omnes nomine Moïsis nubes, marique baptizatos,

3 & omnes eodem spiritali cibo usos fuisse,

4 & omnes eandem potionem spiritualement bibisse. Bibebant enim ex spiritali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt : sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores sitis, ut illorum nonnulli, sicuti memoriæ proditum est : Sedit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde surrexerunt ad lutendum.

8 Neve scortemur : quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentarunt, itaque à serpentibus perierunt,

10 Neve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurarunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis ut exempla contigerunt, scriptaque sunt nostri, qui in extrema seculorum incidimus, admonendi gratia.

12 Proinde qui sibi stare videtur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi humana, invasit tentatio. Sed ita fidelis Deus est, ut vos non sit tentari permittiturus suprâ quàm possitis : sed cum tentatione ejusmodi eventum facturum, ut ferendo vincere possitis.

14 Quamobrem, & mihi charissimi, fugite deastrorum cultum,

15 Ut prudentes alloquor : judicate vos, quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Christi sanguinis est ? Quem panem frangimus, nonne communitas Christi corporis est ?

17 Quandoquidem unus panis, unum corpus multi sumus : omnes enim sumus ejusdem panis participes.

18 Considerate Israelitas, quod ad carnem attinet : nimirum qui sacrificiis vescuntur, sunt aras participes.

19 Quid ergo est quod dico sacrificata deastris esse aliquid ? aut deastros esse aliquid ?

20 Imò quæ sacrificant extranei, ea dæmonis sacrificare dicunt non Deo. Dæmonum autem participes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domini & dæmoniorum poculum bibere non potestis & Domini & dæmoniorum mensam participare.

22 Irritandusne nobis Dominus est ? num sumus eo potentiores :

23 Quidvis mihi licet, sed non quidvis conducit. Quidvis mihi licet, sed non quidvis prodest.

24 Nemo suo, sed alterius quisque commodo studeat.

25 Quicquid in marcello venale est, vescimini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

26 Nam Domini & terra est, & omnia terrestria.

27 Quod si quis infidentium vos invitet, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, vescimini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deastris immolatum est; ne vescimini propter eum qui indicavit, propterque conscientiam. Nam Domini & terra est, & omnia terrestria.

29 Conscientiam autem dico, non suam cuiusque, sed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conscientia?

30 Quod si ego gratè participo, cur in eo vituperer, de quo gratias ago?

31 Ergo sive comeditis, sive bibitis, seu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ divinæ innoxios:

33 quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo, non meæ, sed multorum studens utilitati ut servantur. Imitatores mei estote, quemadmodum ego quoque sum Christi.

CAPUT XI.

Notat Corinthios quod in sacris cætibz, viri orent velatis capitibus, mulieres verò retectis. In summa, quod in pejus conveniant, & profana symposia permiscerent epulo sacro cænâ Domini, quam ad primam institutionem exigit.

LAudo equidem vos, fratres, quod omnia mea meministis, & instituta, quemadmodum vobis tradidi, sic tenetis.

2 Volo autem scire vos omnia viri caput esse Christum: fœminæ caput est virum: Christi caput esse Deum:

3 omnis vir operto capite supplicans aut vaticinans, caput suum turpificat.

4 Rursus omnis mulier detecto capite supplicans, aut vaticinans caput suum turpificat: nam prorsus perinde est ac si tonsa foret.

5 Quod si non velatur mulier, certè, tondeatur. Quod si tonderi radive mulieri turpe est, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cum sit imago, gloriaque Dei. At mulier viri gloria est.

7 Non enim est vir ex muliere, sed ex viro mulier:

8 cùm non propter mulierem creatus sit vir, sed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite potestatis indicium propter angelos.

10 Cæterum neque vir sine fœmina, neque fœmina sine viro, in Domino.

11 Ut enim ex viro fœmina, sic vir per fœminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipsi apud vos judicate, an decorum sit, fœminam Deo supplicare detectam.

13 Anne ipsa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori esse?

14 fœminæ autem comam alere, decorum esse? Quandoquidem coma pro amictu data est.

15 Quod si cui contentiosum esse libet, nos talem consuetu-

dinem non habemus, neque Dei ecclesiæ.

16 Hoc autem admonens, non laudo, quòd non utiliter, sed damnosè convenitis.

17 Primum enim convenientibus vobis, in concionem, audio dissidia in vobis esse, & non-nihil credo:

18 oportet enim in vobis factiones esse, ut fiant probi inter vos manifesti.

19 Igitur cum eodem coitis, istud non est Dominicam epulari cœnam.

20 cum suam quisque cœnam antecapiat comedendo, & hic esuriat, ille sit ebrius.

21 Numnam domos non habetis ad edendum ac bibendum? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis dicam? laudem vos? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Jesus, qua nocte prodebatur, sumptum panem,

23 actis gratis, fregit ac dixit, Sumite, comedite: hoc meum corpus est, pro vobis frangendum, hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, postquam cœnavit, dicens: Hoc poculum est novum fœdus, per meum sanguinem: Hoc facitote quoties bibetis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane vescemini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quisquis indignè ponem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque sanguinem.

27 Proinde exploret homo seipsum, atque ita de pane comedat, & de poculo bibat.

28 Nam qui indignè comedit & bibit, damnationem ipse sibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non rectè judicet.

29 Propterea apud vos multi sunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipsi rectè judicaremus, non puniremur:

31 dum punimur autem, à Domino castigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd si quis esurit, domi cibum capiat, ne ad pœnam conveniatis.

34 Reliqua cum venero componam.

CAPUT XII.

Ut à contentione & superbia Corinthios avocet, dicit spiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuo collata, coalescamus et symmetria in unum Christi corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coalescunt.

Quod ad spiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cum extranei essetis, ut ad muros deastros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem esse, qui divino afflatus loquens, Jesum verbis execretur: itemque neminem esse, qui Dominum possit Jesum dicere, nisi per sanctum spiritum.

4 Sed discrimina sunt donorum, cum sit idem Spiritus:

5 & discrimina sunt ministeriorum, cum sit idem Dominus:

6 & discrimina sunt affectionum, cum sit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio spiritus, propt commodum est.

8 Hujus

8 Huic enim per spiritum datur oratio sapientiæ, illi oratio scientiæ, ex eodem spiritu :

9 alii fides, per eundem spiritum : alii dona sanationum, per eundem spiritum :

10 alii prodigiorum effectio- nes : alii vaticinatio : alii spirituum dijudicationes, alii genera linguarum alii interpretatio linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque spiritus, dispen- tiens privatim cuique ut vult,

12 Quemadmodum enim corpus unum est, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cum sint, unum corpus est : sic etiam Christus.

13 Etenim uno spiritu nos omnes unum in corpus baptizari sumus & Judæi, & Græci, & servi, & liberi, omnesque unum spiritum hausimus.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si se pes, quia manus non sit, corporis esse neget, an idcirco non sit corporis ?

16 Item si auris, quia non sit oculus, se corporis esse neget, an ideo non sit corporis ?

17 Si totum corpus oculus est, ubi auditus ? si totum auditus, ubi olfactus ?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore sic collocavit, ut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus ?

20 Nunc multa membra, sed unum corpus est.

21 Neque verò potest oculus dicere manui, Non egeo te : aut rursus caput pedibus : Non egeo vobis.

22 Contraque, quando quodque membrorum corporis debi-

lius videtur esse, tantò est magis necessarium :

23 & quo quæque in corpore inhonestiora iudicamus, ad majore honore ea stipamus : & nostri inhonestissima quæque maximam honestatem obtinent,

24 cum ea honestissima quæque nostri nihil egeant : Etenim verò Deus ita corpus temperavit, egentissimo cuique maximum tribuens honorem,

25 ne esset in corpore dissidium, sed eadem membra aliorum curam gererent :

26 ac si ve doleret unum membrum, una condolerent cuncta membra : si ve in honore esset unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus Christi corpus : estis atque membra :

28 & alios statuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deinde vates, tertio magistros, deinde portenta, deinde sanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes sunt Apostoli ? nunquid omnes vates ? nunquid omnes magistri ? nunquid omnes portentifici ?

30 nunquid omnes habent sanationum dotes ? nunquid omnes linguis loquuntur ? nunquid omnes interpretantur ?

31 Affectate sanè præstantissimas qualesque dotes : sed tamen excellentiorem viam jam vobis ostendam.

CAPUT XIII.

Monet nulla tam eximia esse dona quæ non vitientur coram Deo, si absit charitas : ideoque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate sim præditus, sum æs resonans aut cymbalum tinniens.

2 Et si tantum divinationis habeam, ut omnia arcana sententiamque omnem teneam, & si ad eò omni sim fide præditus, ut vel montes transmoveam, & tamen charitate non sim præditus, nihil sum.

3 Et si omnes meas facultates in liberalitatem erogem, & si vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non sim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens est, benigna est :

5 Charitas non æmulatur, non est temeraria, non tumet, non se gerit turpiter: non sibi ipsi studet, non est irritabilis, non male cogitat,

6 non gaudet in iustitiâ, sed veritate lætatur :

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam intercedit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguæ cessabunt, & scientia delebitur.

9 Nam aliquatenus scimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cum venerit perfectio, tum, quod aliquatenus sit delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam : sed vir factus, puerilia delevi.

12 Nunc enim per speculum cernimus per ambages : at tunc præsentem coram. Nunc aliquatenus cognosco : at tunc recognoscam, quemadmodum recognitus sum.

13 Nunc quidem manet fides, spes, charitas : sed harum trium maxima est charitas.

C A P U T XIV.

Commendat donum prophetiæ, & comparatione à musicis instrumentis sumpta, verum interpre-

tandi scripturas usum docet, ab usum tollit, ac vetat ne mulieres publice doceant.

Persequimini charitatem, & affectate sanè spiritualia, sed in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non homines alloquitur, sed Deum : quippe cum nemo audiat, sed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter & hortando & consolando.

4 Qui peregrina lingua loquitur, ipse sibi prodest : qui vero vaticinatur, is concioni prodest.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis : sed magis ut vaticinemini. Major est enim qui vaticinatur, quam qui alienis loquitur linguis, nisi si interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, si ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid vos prodero, nisi insit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina ?

7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut tibia aut cithara, nisi discrimen sonis faciant, quomodo intelligetur quid tibia aut cithara significetur ?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur ?

9 Similiter vos lingua nisi significantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur ? Eritis enim ii qui in auram loquimini.

10 Tot sunt (verbi gratia) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum est,

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita vos, postquam affectatores estis donorum spiritus, date operam ut in eis ita excellitis, ut id utilitati sit concioni.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret, ut possit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo quidem oro: sed, quod ad sententiam attinet, sum instructuosus.

15 Quid ergo est? Ita animo orabo, ut significanter orem: ita animo cantabo, ut significanter cantem.

16 Etenim si animo laudes dicas, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cum quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem recte gratias agis: sed alter non juvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quod magis, quam vestrum quisquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba sic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quo alios erudiam, quam ignoto sermone mille verba.

20 Fratres, ne este mentibus infantes: sed viris este pueri, mentibus autem adulti.

21 In disciplina sic memorie prodium est: Alienis linguis atque labris istum populum alloquar, & tamen, ne sic quidem mihi obtemperarunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento sunt, non fidentibus, sed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, sed fidentibus.

23 Igitur si convenerit eodem universa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, si ed illiterati, aut infidentes intrent, nonne vos insanire dicent?

24 Si omnes vaticinentur, & intret aliquis infidens aut il-

literatus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus.

25 atque ita ejus animi arcanæ sunt perspicuæ: ita fit ut pronus accidar, adoretque Deum, confitens Deum revera in vo is esse.

26 Quid ergo est, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis vestrum, doctrinam habet, linguam habet, paterfactionem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fiant.

27 Si quis peregrina loquitur lingua, fiat id per duos aut ad summum tres, idque alternis, & unus interpreteretur.

28 Quod si abest interpres, taceat in concione, ac sibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo tréve loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod si quid alii sedenti paterfactum fuerit, primus silero.

31 Potestis enim omnes singulatim vaticinari, ut omnes discant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum spiritus sese vobis submitunt.

33 Non enim est turbamenti Deus, sed pacis: ut sit in omnibus sanctorum concionibus.

34 Uxores vestrae in concionibus tacent: non enim conceditur eis loqui, sed parere, quemadmodum disciplina dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interroganto. Turpe est enim feminis in concione loqui.

36 A vobisne divinus sermo prodit? aut id vos solus pervenit?

37 Si quis tibi vates aut spiritalis videtur esse, recognoscat, quæ vobis scribo, esse Domini præcepta.

38 Quod si quis ignorat, ignorato.

39 Proinde fratres, & vari-
cinari studete, neque peregrinis
loqui linguis prohibete:

40 omnia decenter fiant, &
ordine.

CAPUT XV.

*Cum essent apud Corinthios, qui
corporum resurrectionem in du-
bium vocarent, postquam ejus
necessitatem validis argumentis
comprobarit, rationem etiam &
modum subjungit.*

Declearo autem vobis, fratres,
Evangelium quod vos do-
cui, & quod accepistis, & in quo
statis,

2 & per quod servabimini,
qua ratione vos docuerim, si te-
meris, nisi si frustra credidistis.

3 In primis enim vobis tra-
dididi, id quod acceperam, Chri-
stum mortuum esse propter pec-
cata nostra, ut est in literis.

4 & sepultum esse, & tertio
die surrexisse, ut in literis
habetur:

5 & apparuisse Cephæ, deinde
duodecim:

6 deinde apparuisse plusquam
quingentis fratribus semel quo-
rum plerique sunt adhuc super-
stities, nonnulli obdormiverunt,

7 Deinde apparuit Jacobo,
deinde Apostolis omnibus.

8 Postremo omnium quasi ab-
ortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim sum Apostolorum
minimus, indignus qui vocer A-
postolus, qui divinam Ecclesiam
insectatus sim.

10 Sed Dei beneficio sum
quod sum: & ejus in me bene-
ficium adeo inane non fuit, ut
plus quam eorum quisquam la-
boraverim: vel potius non ego,
sed Dei gratia quæ mihi aderat,

11 Ignor & ego & illi ita
prædicamus: & ita vos credidi-
stis,

12 Quod si Christus ex mortuis
surrexisse prædicatur, qui sit
ut quidam apud vos mortuorum
resurrectionem fore negent?

13 Quod si mortuorum resur-
rectio non est, ne Christus
quidem surrexit.

14 Si autem Christus non re-
surrexit, ergo vana est nostra
prædicatio, vana est & vestra
fides,

15 ac falsi de Deo testes
deprehendimur, qui contra Deum
testificati simus, eum suscitasse
Christum, quem non suscitavit,
si quidem mortui non resurgunt.

16 Si enim mortui non resur-
gent, ne Christus quidem resur-
rexit:

17 & si Christus non resurre-
xit, vana est vestra fides; adhuc
estis in peccatis vestris.

18 Ergo qui in Christo ob-
dormiverunt, perierunt.

19 Si hujus duntaxat vitæ
gratia in Christo spem habemus,
tutus omnium hominum miseri-
rimi.

20 At nunc Christus ex mor-
tuis surrexit: fuit eorum, qui
obdormivêre primitiæ.

21 Cum sit enim per hominem
mors, etiam per hominem est
mortuorum resurrectio.

22 Ut enim per Adamum
omnes moriuntur, sic per Christum
omnes reviviscunt,

23 sed suo quisque in ordine:
primitiæ Christus, deinde Chri-
stiani in ejus adventu:

24 deinde finis erit cum reg-
num tradideret Deo & patri,
cum quidem omnem principa-
tum, omnem potentatum ac po-
testatem aboleverit.

25 Oportet enim eum reg-
nare, donec ille omnes hostes
sub ejus pedes subjecerit:

26 ultimus hostis delebitur
mors.

27 Omnia

27 Omnia enim ille sub ejus pedes subjecerit: Quod autem omnia subjicienda dicit, id sic accipiendum est ut excipiat is, qui ei subjecerit omnia.

28 Cum autem ei subiecta fuerint omnia, tunc ipse quoque filius subjicietur ei, qui ipsi subjecerit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, si omnino mortui non resurgent? quorum pro mortuis baptizantur?

30 quorum & nos omnibus horis periclitamur?

31 Quotidie morior, gloriacionem nostram juro, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si humano more Ephesi cum bestiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, si mortui non resurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim morituri sumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Este sobrii, ut æquum est, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum: quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicit quis: Quomodo resurgent mortui, aut quali corpore venient?

36 O demens: tu quod seris, id non viviscit, quin mortuum sit,

37 & quod seris, non gignendum corpus seris, sed nudum granum, verbi gratia frumenti: aut cuiuspiam alterius rei.

38 Deus verò corpus ei dat, ut libuit, & suum cuique seminum corpus.

39 Non omnis caro eadem caro est: sed alia est hominum caro, alia pecudum, alia piscium, alia volucrum.

40 Item corpora sunt celestia alia, alia terrestria: sed alius est celestium splendor, alius

terrestrium?

41 alius solis, alius lunæ splendor est, alius item stellarum: nam stella alia aliam splendore antecellit.

42 Talis est etiam mortuorum resurrectio. Seritur cum mortalitate, resurgitur cum immortalitate:

43 seritur cum probro, resurgitur cum gloria: seritur cum infirmitate, resurgitur cum potentia:

44 seritur corpus animale, resurget corpus spirituale. Est corpus aliud animale, aliud spirituale.

45 Cumque ita scriptum sit: Factum esse primum hominem Adamum animantem vivum, ultimus Adamus spiritus est vivificus.

46 Sed non primum est spirituale, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo ex terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis.

48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & qualis cælestis, tales etiam cælestes.

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni, feremus etiam cælestis imaginem.

50 Hoc autem ideo dico, fratres, quod caro & sanguis divinum regnum consequi nequeunt, neque mortalitas immortalitatem consequetur.

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico: Omnes quidem non obdormiemus, sed omnes mutabimur:

52 uno temporis puncto oculique momento, ad ultimum clangorem. Clangeretur enim, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos mutabimur.

53 Oportet enim hoc corruptibile

ibile incorruptibili natura, & hoc mortale immortalitate indui.

54 Cum autem hoc corruptibile incorruptam naturam, & hoc mortale immortalitatem induerit, tunc accidet id quod illo scripto dicitur: Absorpta mors est victoriosa.

55 Ubi est tuus, ô mors, stimulus: Ubi tua, ô Orce, victoria?

56 Est autem mortis stimulus peccatum, & peccati potentia lex.

57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam dat per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Proinde, fratres mei charissimi, præstate vos constantes, immobiles, semper excellentes in Domini negotio, scientes vestrum in re Dominica laborem non esse vanum.

CAPUT XVI.

Hortatur ut fratrum Hierosolymitanorum inopia succurrant. Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione, deinde salutationibus epistolam claudit.

Quod ad collectam attinet in sanctos conferendam, quemadmodum Galatiæ ecclesiis præcepi, sic vos quoque facite.

2 Primo quoque post Sabbatum die unusquisque vestrum apud se reponat, congerens quod commodè poterit, ne tum demum cum venero, fiant collectæ.

3 Ut autem advenero, quos vos per epistolas probaveritis, eos mittam, qui ferant beneficium vestrum Hierosolymam.

4 Quod si me etiam proficisci fuerit operæ precium, tunc cum proficiscerentur.

5 Veniam autem ad vos, postquam Macedoniam obiero: nam Macedoniam obiturus sum,

6 Apud vos autem forsitan commorabor, aut etiam hyema-

bo, ut vos me deducatis quocunque proficiscar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me spero aliquamdiu mansurum apud vos, Dominus permiserit.

8 Morabor autem Ephesi usque ad Quinquagesimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi sunt adversarii.

10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos: Nam Domini opus agit, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, sed eum bona cum pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus sum ut ad vos cum fratribus veniret, sed prorsus non erat voluntas nunc eundi: verum veniet, cum erit ei commodum.

13 Vigilate, stete in fide, este viri & constantes,

14 omnia vestra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres: scitis Stephanæ, & Fortunati familiam esse Achaïæ primitias, & sese ad ministerium addixisse sanctis:

16 ut vos quoque talibus, & omni adjumenti, laborantique pareatis.

17 Gaudeo quidem adventu Stephanæ & Fortunati, & Achaïci, quod hi defectum vestri suppleverunt:

18 quippe qui & meum & vestrum animum recreaverint. Tales ergo recognoscite.

19 Salutant vos Asiæ ecclesiæ. Salutant vos multum per Dominum Aquila & Priscilla, una cum suæ domus ecclesia.

20 Salutant vos fratres omnes.
Salutate inter vos osculo sancto;

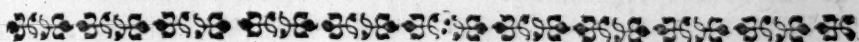
21 Salutatio mea Pauli manu.

22 Si quis Dominum Iesum
Christum non amat, esto detesta-
bilis Maranatha,

23 Gratia Domini Iesu Christi
vobis adsit.

24 Meus amor in Christo Iesu
vobis omnibus adsit. Amen.

*Ad Corinthios prima scripta est
Philippis, missa per Stephanam,
& Fortunatum, & Achaicum,
& Timotheum.*

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

CORINTHIOS.

CAPUT I.

*A laude afflictionum aspiciatur,
exponens quid in Asia pertulerit,
& quam dexter affulseret Deus.
Addit nulla levitate id factum
esse quod non venerit, uti fuerat
pollicitus.*

PAULUS JESU CHRISTI
Apostolus, per Dei volun-
tatem, & Timotheus fra-
ter, Ecclesiae Dei, quae
Corinthi est, necnon sanctis om-
nibus in tota Achaia degentibus,

2 gratiam & pacem a Deo pa-
tre nostro & Domino Iesu Christo.

3 Collaudandus Deus & pater
Domini nostri Iesu Christi, mise-
ricordiae pater, & omnis consolati-
onis Deus,

4 qui nos consolatur in omni
calamitate nostra quod possimus
eos, qui sunt in quacunque cala-
mitate, consolari ea consolatione,
qua confirmamur ipsi a Deo.

5 Quando enim maioribus pro-
pter Christum malis afficimur,
tandem per Christum major est
nostra consolatio.

6 Nam siue affligimur, id fit
pro vestra consolatione atque sa-

lute, quae agitur in tolerandis
iisdem malis, quae nos quoque
patimur: siue confirmamur, id fit
pro vestra consolatione & salute:

7 ac firmam de vobis spem
habemus, scientes quemadmodum
adversorum participes estis, sic
fore etiam consolationis.

8 Nolumus enim vos ignorare,
fratres, quanta afflictione, &
quam omnino viribus nostris
majore pressi fuerimus in Asia,
usque adeo ut etiam de vita du-
biraremus.

9 Verum ideo de nobis latam
mortis sententiam sensimus, ne
ipsi nobis consideremus, sed Deo
mortuorum suscitatori,

10 qui nos a tanta morte &
defenderit & defendat, quem
speramus etiam deinceps defen-
surum esse,

11 vobis quoque nos supplica-
tione adjuvantibus, ut a multis
personis agantur ingentes Deo
gratiae, ob collatum in nos bene-
ficium vestra causa.

12 Nam haec nostra gloriatio
est, nostrae conscientiae testimo-
nium: quod cum divina simpli-
citate

citare a: sinceritate, non cum humana sapientia, sed cum divina gratia, versati sumus cum in reliquo orbe, tum potissimum apud vos.

13 Non enim alia vobis scribimus, quam quæ legitis, aut etiam recognoscitis: & ut spero, ad extremum recognoscetis.

14 quemadmodum nos aliquatenus recognovistis, quod nos vestra sumus gloriatio, sicut & vos nostra ad diem Domini Jesu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis.

16 & istac in Macedoniam transire: rursusque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate usus sum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut sit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis est Deus quod nostra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam Dei filius Jesus Christus, qui apud vos per nos prædicatus est, per me, & Sylvanum & Timotheum, non fuit etiam, & non: sed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promissiones tales sunt, ut in eo sit etiam, & in eo sit ita, quæ res Deo sit gloriæ per nos.

21 At qui nos vobiscum confirmat in Christum, & qui nos unxit. Deus est, is qui nos consignavit, & spiritus arrabonem nostris animis indidit.

22 Ego verò animi mei testem appello Deum, me parcendi vobis causa, nondum Corinthum venisse:

23 non quod vobis fiduciam derogemus, sed consulimus vestro gaudio: nam fiducia statis,

CAPUT II.

Excusans se quod non venerit, clam illis taxat, & communem sympathiam ostendit, ut nequeat nisi ipsis hilaribus gaudere. Majo quoque quem Satana tradi præceperat, resipiscenti veniam dari obsecrat, & professionis suæ in Macedoniam meminit.

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rursus visere cum dolore.

2 Nam si ego vos contristo, ecquis est qui me oblectet, nisi is qui à me contristetur?

3 Atque idipsum vobis ideo scripsi, ne si venissem, dolore afficerer ab eis, per quos gaudere debeo: persuasum habens de vobis omnibus, meum gaudium omnium esse vestrum.

4 Nam multa cum animi angustia atque angore vobis scripsi, multis cum lachrymis; non quod doleretis, sed amorem ut cognosceretis, quo vos singulariter prosequimur,

5 Quod si quis contristavit, non me contristavit, nisi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

6 Satis est illi ea castigatio plurium,

7 ut contra potius condonatis, ac consolemini, ne forte immodico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exeratis.

9 Nam ideo scripsi, ut vestri periculum facerem, an sitis ad omnia merigeri.

10 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Etenim ego si quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in persona Christi,

11 ne circumveniamur à Satana: Nec enim ejus conatus ignoramus.

12 Cum autem in Troadem

ob Christi Evangelium venissem, & esset mihi in Domini negotio aperta janua:

13 nullam animi requietem habui, quod Titum fratrem meum non invenissem. Itaque illis valedicto, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo vero gratia, qui semper facit, ut in Christi negotio triumphemus, ejusque cognitionis odorem per nos divulgat omnibus in locis:

15 siquidem Christi suavis odor sumus Deo, in iis qui servantur, & in iis qui pereunt:

16 quorum his sumus mortalis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam: Ad quæ quisnam sit idoneus?

17 Nec enim sumus ut multi, qui divinam doctrinam cauponantur: sed ut ex sinceritate: sed ut ex Deo, in Dei conspectu, in Christi negotio loquimur.

C A P U T III.

Dicit se satis habiturum commendationis, quamdiu permanserint in fide, se ministrum non literæ, sed spiritus. Discrimen legis & Evangelii exponit, quod illius claritas magis perstringat oculos quam illuminet, hujus vero lux conspicuam Dei faciem exhibeat.

Ingredimur rursus nosipsum commendare? an verò nihil egemus (ut quidam) commendati is vel ad vos, vel à vobis epistolis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta nostris animis, cognoscenda, legendaque, cunctis hominibus:

3 estque perspicuum, vos esse Christi epistolam à nobis administratam, non atramento, sed viventis Dei spiritu descriptam non in lapides, sed in carnis animi tabulis,

4 In ea autem apud Deum persuasione sumus per Christum:

5 non quia per nosipsum sumus idonei, qui aliquid ut per nosipsum vel cogitemus: sed quod idonei sumus, id à Deo est.

6 Qui nos idoneos reddidit novi fœderis ministros, non literæ, sed spiritus: nam litera perimit, at spiritus vivificat.

7 Quod si mortis ministerium in literis impressum in lapidibus, tamen tanti fuit splendoris, ut non possent Israelitæ in Moyses vultum intueri propter ejus vultus splendorem periturum:

8 nōne magis spiritus ministerium erit cum splendore conjunctum?

9 Si enim damnationis ministerium splendidum est, multo magis excellit splendore ministerium justitiæ.

10 Etenim ne splendidum quidem fuit id quod splendidum fuit, si cum superante splendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum splendore conjunctum est: multo magis quod manet est cum splendore.

12 Habentes igitur hujusmodi spem, magna perspicuitate utimur:

13 Non ut Moses vultui suo velamen obtendebat, ne Israelitæ in rei perituræ finem intuerentur, sed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc usque diem idem velamen in veteris lēctio; ne fœderis manet neque detegitur id in Christo aboleri.

15 Quin ad hodiernum usque diem, dum legitur Moyses, velamine tecti sunt eorum animi.

16 Quandoquaque autem re-vertitur ad Dominum, detrahatur velamen.

17 Dominus autem spiritus est: ubi verò Domini spiritus est, ibi est libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie splendorem Domini speculantes, in eandem transformamur imaginem, splendore perpetuando, tanquam à Domini spiritu.

CAPUT IV.

Recenset se adeò laborasse in prædicando Evangelio, ut à Sathana excæcati sint, qui illius splendorum non cernant, prolatum in testaceis vasculis, tot arumnis obnoxiiis, itaque suo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu presentis vite.

Propterea habentes hanc administrationem (quæ divina est in nos clementia) non desethiscimus:

2 quin, turpi occultatione repudiata, non nos callide gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: sed veritatis declaratione nosippos apud omnem hominum conscientiam in Dei conspectu commendamus.

3 Quòd si tectum est nostrum Evangelium, tectum est pereuntibus:

4 quorum, videlicet infidelium, mentes cæcavit hujus seculi Deus, ne collustrer eos claritas gloriosi Christi Evangelii, qui est imago Dei inaspectabilis.

5 Non enim nosippos prædicamus, sed Christum Jesum Dominum: nos autem vestros servos, per Jesum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere jussit, is est qui nostris illuxit animis ad claritatem cognitionis gloriæ Dei in Jesu Christi persona.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasis: ut tam excellens potentia sit Dei, non ex nobis.

8 qui in omnibus premimur quidem, sed non opprimimur: æstuamus, sed non exæstuamus:

9 vexamur, sed non deferimur: dejicimur, sed non perimus:

10 semper Domini Jesu occisionem in corpore circumferentes, ut etiam Jesu vita in nostro corpore repræsentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Jesum, ut & vita Jesu repræsentetur in nostra mortali carne:

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita, viger.

13 Ac eodem fidaciæ spiritu præditi, ut fert scriptum illud: Credidi, ideoque locutus sum: nos quoque credimus, ideoque loquimur,

14 scientes futurum esse, ut qui Dominum Jesum suscitavit idem nos quoque per Jesum suscitit, ac vobiscum sistat.

15 Omnia enim propter vos fieri, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum additionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob causam non desethiscimus, quin etiam, si exterior noster homo corrumpatur, at interior quidem renovatur indies.

7 Brevis enim levisque nostra calamitas, incredibile dictum quàm sempiternam, quàmque gravem nobis gloriam pariat,

18 non spectantibus ea quæ cernuntur, sed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria sunt: quæ verò non cernuntur, sempiterna.

CAPUT

CAPUT V.

Perstat in eodem argumento, de certa spe salutis per fidem. Non ut se jactet, cum Deum & ipsius Ecclesiam præ oculis habeat, & nihil æstimet omnia, præter vitam novitatem in Christo.

SCimus enim, si terrestris nostræ domus tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium habituros esse nos à Deo, domum nullis manibus factam, sempiternam in cœlis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium nostrum cœleste superinduere cupientes.

2 si modò induri, non nudî, reperiemur.

4 Nam qui sumus in tabernaculo, gemimus onerati? quandoquidem nollemus exui sed superindui, ut mortalitas conficiatur à vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipsum fecit, Deus est, is qui nobis spiritus arrabonem dedit.

6 Itaque semper confidimus: & cum sciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abesse,

7 (nam in rei fiducia, non in ipsa re versamur)

8 confidimus: & malleus à corpore abesse, & apud Dominum adesse.

9 Proinde operam damus, ut siue adsumus, siue absumus ei simus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparandum est ante Christi tribunal, ut ferat quisque præmium ejus quod in corpore fecerit, vel boni, vel mali.

11 Scientes igitur Dominum esse metuendum, utut hominibus persuademus, Deo quidem perspicui sumus: quanquam spero, nos etiam in vestris animis esse perspicuos,

12 Non enim rursum nosipsum vobis commendamus, sed occasionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti suis adversus eos qui specie, non animo gloriantur.

13 Nam siue insanimus, Deo insanimus: siue sani sumus, vobis sumus.

14 Amor enim Christi tenet nos, ita judicantes: si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes esse mortuos:

15 Ideoque pro omnibus esse mortuum, ut vivi non jam sibi ipsis vivant, sed ei qui pro eis & mortuus est, & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus secundum carnem. Quod si Christum secundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde si quis in Christo est, is nova creatura est. Vetera præterierunt, ecce nova facta sunt omnia:

18 omnia autem à Deo, qui nos sibi reconciliavit per Jesum Christum, nobisque reconciliationis administrationem dedit,

19 quippe cum Deus esset in Christo, mundum sibi reconcilians, eis non imputans ipsorum peccata, nobisque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cum pro Christo legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæsumus pro Christi, reconciliamini Deo,

21 qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus justitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Christo dignam vivant, hortatur, ne afflictionibus deiciantur, nec gloria insolecant: pollutiones fugiant, cum sint viva viventis Dei temple.

NOS verò ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, tibi die salutis subveni. Adest nunc tempus acceptum, adest nunc dies salutis.

3 Nos nullam usquam offensionem asserimus, ne taxetur ministerium:

4 Sed omnibus in rebus nos ipsos, ut Dei ministri, commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 in plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina.

7 in veritatis oratione, in Dei potentia, armis justitiæ dextris & sinistris,

8 per gloriam & dedecus, per maledicta, & benedicta,

9 quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cum tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque tamen necemur:

10 quasi dolentes, & tamen semper gaudentes, quasi pauperes, cum multos locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os nostrum ad vos apertum est, Corinthii: animus nostrer largus est.

12 Si vos estis angusti, non erga nos estis angusti, sed erga hominem cui estis intimi.

13 Ego vero ut à filiis vicem repesco: largi estote vos quoque:

14 ne este infidentium socii jugales. Quod est enim justitiæ cum improbitate consortium?

quæ luci communitas cum tenebris?

15 quæ Christo cum Beliale concordia? aut quod fidenti cum infidente commercium?

16 quæ Dei templo cum deastris convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis, quem admodum dixit Deus: Habitabo ac versabor apud eos, eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex medio eorum, ac separamini, inquit Dominus: neve impurum tangite: & ego vos accipiam,

18 vobisque pater ero, & vos mihi eritis filii ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animos urgendo prosterнат, probabile reddit, quod omnia dixerit ex ingenti erga illos dilectione, itaque sibi non displicere quod mœore eos offenderit, & adduxerit ad penitentiam non penitentiam.

HÆC igitur habentes promissa, charissimi, purgemus nos ipsos ab omni & corporis & animi labe, sanctimonia persurgentes cum Dei metu.

2. Admittite nos: nemini injuriam fecimus, neminem corripimus, neminem circumscripsimus.

3 Non equidem vestri dampnandi causa dico, quippe qui ante dixerim, vos in nostris animis esse ad simul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas est: multa mihi de vobis est gloriatio? plenus sum consolationis: circumduo lætitia in omni calamitate nostra.

5 Etenim cum venissemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet nostra caro, sed in

omni

omnibus premeremur, extrinsecus praeliis, intrinsecus timoribus,

6 tamen humilium consolator Deus nos adventu Titi consolatus est.

7 Neque solum ejus adventu, sed etiam solatio, quo de vobis affectus est, exponens nobis vestrum nostri desiderium, compassionem, atque studium, ita ut magis lætatus sim:

8 adeo, ut etiam si vos per epistolam dolore affecerim, non me poeniteat, etiam poenituisset. Video enim, si epistola illa, brevem quidem, sed tamen dolorem vobis fecit,

9 non vos doluisse solum, sed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluisse. Doluistis enim secundum Deum, ita ut nullo per nos incommodo sitis affecti.

10 Divinus enim dolor vitæ correctionem ad nunquam poenitendam salutem efficit: At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipsum, quod secundum Deum doluistis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defensionem? imò indignationem? imò metum? imò desiderium? imò studium? imò vindictam? quibus omnibus vestram in eo facinore innocentiam probastis.

12 Itaque si vobis scripsi, id non ejus qui fecit, nec ejus, qui passus est injuriam, causa factum est: sed ut vestrum nostri studium apud vos patefieret, in Dei conspectu.

13 Propterea orto à vobis solatio confirmati sumus: sed longè maximam cepimus ex Titi lætitia voluptatem, quod ejus animus à vobis omnibus recreatus sit.

14 Nam si quid apud eum de vobis gloriatus eram, non me puduit: quin ut omnia verè vobis elocuti sumus, sic nostra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipse vos singulari charitate prosequitur, recolens vestrum omnium obedientiam, ut se cum metu ac tremore acciperitis.

16 Gaudeo, posse me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque adeo ipsius Christi exemplo, ut liberales sint in Sanctos hortatur. Titum, & alium fratrem hac de causa ad ipsos profectos dicit.

Cēitores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in ecclesias Macedoniæ collato,

2 quod in tanta, qua explorati sunt, calamitate, eorum singularis alacritas, penitissimæque paupertas, tantum effecit, ut appareret eorum opulenta simplicitas:

3 qui pro viribus (hoc testor) atque etiam supra vires ultro:

4 nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in sanctos officium reciperemus.

5 Neque id quemadmodum speraveramus: quin seipsos ad dixerunt, primùm Domino, deinde nobis, Dei voluntate,

6 ut nos Titum hortati sumus, quod ille, quemadmodum jam coepit, sic absolvat hoc etiam erga vos beneficium:

7 utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & scientia, & omni studio, & isto erga nos amore, sic in hoc quoque beneficio excellatis,

8 Non per præceptum dico : sed ut per aliorum studium vestræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoscitis enim Domini nostri Jesu Christi beneficium, qui propter vos pauper fuerit cum dives esset, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc consilium do : hoc enim è re vestra est, qui jam ab anno superiore non solum facere, sed etiam velle cøperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confessionem absolvite : ut quomodo est voluntatis alacritas, ita sit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam si jam adest alacritas, prout habit quis, ita acceptus est, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis angustiam esse oportet :

14 sed ex æqualitate ad præfens tempus, abundantia vestra illorum egestati subveniri : ut illorum abundantia vestram vicissam egestatem suppleat, quò fiat æqualitas :

15 quemadmodum scriptum extat : Neque qui plus collegerat, plus habeat : neque qui minus collegerat, minus habeat.

16 Est autem Deo gratia, qui idem vestri studium injecerit in animum Titi :

17 qui adhortationem ita admiserit, ut diligentior sua sponte profectus sit ad vos.

18 Misimus autem unà cum eo fratrem, qui præterquam quòd in re Evangelica per omnes laudatur Ecclesias,

19 etiam Ecclesiarum suffragio creatus est nostri socius itineris, in hoc beneficio à nobis administrando, ad Domini gloriam

alacritatemque vestram :

20 hoc caventes, ne quis nos in hac à nobis administranda liberalitate carpat :

21 prospicientes ut non solum in Domini, verum etiam in hominum conspectu honestè se res habeat :

22 Misimus autem unà cum eis fratrem nostrum, quem sæpe cum multis in rebus diligentem experti sumus, tum nunc longè diligentiorum : tanta est de vobis confidentia.

23 Quòd si Titus spectetur, socius meus est, & ad vos collega : si fratres nostri, Apostoli sunt Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Quapropter & amoris vestri, & nostræ de vobis gloriationis specimen datote erga eos, & in conspectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene sentiens, illis tamen adhortandis sedulo incumbat, rationem adducit, & sementi eleemosynas comparat, quam Deus rependit magnosænore.

NAM ne officio erga sanctos, ad vos scribere mihi supervacaneum est.

2 Novi enim alacritatem vestram, de qua vestro nomine glorior apud Macedones, Achajam ab anno superiore paratam esse : quæ vestri æmulatio plerisque excitavit.

3 Ideo autem fratres mihi, ne nostra de vobis gloriatio vana sit in hac parte : ut quemadmodum dicebam, sitis parati :

4 ne si mecum venerint Macedones, & vos offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicamus vos) in hoc gloriationis argumento.

5 Itaque necessarium putavi, fratres,

fratres, hortari, ut ad vos prærent, & jam divulgatam vestram liberalitatem ita præpararent, ut parata foret, sic tamen, ut liberalitas, non ut profusio

6 Cæterum & qui parcè seret, parcè etiam metet: & qui largè seret, largè etiam metet:

7 prout quisque animo destinauit, non ægrè, aut invitus: hilarem enim datorem amat Deus.

8 Potest autem Deus aded vos omni beneficio cumulate, ut omnibus in rebus omnino quod satis sit habentis, abundetis ad omnia rectè facta,

9 quemadmodum scriptum extat: Cùm dispergat, & pauperibus largiatur, ejus liberalitas manet æterna.

10 Qui verò ferenti & semen & panem ad victum suppeditat, is vobis semen suppeditet, multiplicetque, ac vestræ liberalitatis, proventus sic augeat,

11 ut omnibus summa cum simplicitate circumfluatis, quæ efficiat per nos ut agantur gratiæ Deo.

12 Siquidem hujus muneris officium ejusmodi est, ut non solum sanctorum egestates suppleat: verum insuper hoc tam probando officio in causa sit, ut multi Deo gratias agant,

13 Deum collaudantes, tum ob vestram, qui in Christi Evangelium concordēs sitis, obedientiam, & simplicem in eos inque omnes largitatem:

14 tum ob eorum vota de vobis, qui propter singularem Dei in vos favorem, vestri sint cupidi.

15 Gratia Deo, de ejus dono ineffabili.

CAPUT X.

Qua fiducia quibus armis, qua vindicta sit instructus adversus improborum calumnias ostendit,

seque præsentem non minus virtutis habere in operibus, quàm absens gravitatis in verbis.

Ille ego Paulus vos exhortor per Christi lenitatem ac mansuetudinem, qui præsens quidem apud vos humilis, absens verò sum in vos confidens.

2 Rogo autem, ut detis operam, ne mihi præsentī sit audendum confidentiā quā audere cogito in quosdam, qui nos perinde habent, ac si secundum carnem gradiamur.

3 Nam in carne gradientes, non secundum carnem militamus.

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divini potentia, ad munitionum demonstrationem:

5 quibus armis cogitationes deturbamus, & omnem sublimitatem elatam contra Dei cognitionem, omnemque mentem ad obediendum Christo cogimus.

6 Et omnem ulcisci contumaciam sumus parati cùm completa fuerit vestra obedientia.

7 Rerum speciem spectatis? Si quis sibi persuasit, se esse Christi: hoc rursus per sese cogitet, ut ipse Christi est, sic nos quoque esse Christi.

8 Etsi etiam paulo amplius de potestate nostra glorier, quam nobis Dominus ad vos instruendos non destruendos dedit, non me pudebit,

9 ne videar vos per epistolas terrere conati,

10 quod epistolæ quidem (inquit) graves fortisque sunt, at corporis præsentia imbecilla, oratioque abjecta est.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epistolas sumus absentes, tales re etiam præsentēs esse.

12 Nec enim ausimus comparare aut conferre nos cum quibusdem, qui sese commendant illi quidem, sed ipsos se in se ipsis metiri, seque sibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, sed ex modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos usque pertingamus.

14 Non enim quasi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Christi, non supra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 spem habentes fore, ut crescente in vobis vestra fide, usque aded amplificemur ex nostra norma,

16 ut ultra vestros fines doceamus Evangelium non aliena norma, de eis quæ sunt in promptu gloriatur.

17 Qui verò gloriatur, in Domino gloriatur.

18 Non enim qui seipsum commendat, probandus est, sed quem Dominus commendat.

C A P U T XI.

Ingenti se erga Corinthios amore cogi testatur, ut laudes suas depradicet. Gratuitam illis suam operam impendisse, ne qua in re superiores essent pseudapostoli: quos longè antecellere recenset in iis quæ vera sunt laudis.

UTinam paululum aliquid neæ stultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro desponderim, virginem castam Christo tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut serpens Evam sua asturia decepit, sic vestræ mentes à simplicitate,

quæ esse debet in Christianis, corruptæ defleant.

4 Quòd si veniret, qui alium Jesum prædicaret, quam quem nos prædicavimus: aut si alium spiritum acceperetis, quam quem accepistis: aut aliud Evangelium, quam quod admisistis, rectè illum ferretis.

5 Ego verò me existimo nihilo inferiorem fuisse vel summis Apostolis.

6 Quòd si oratione imperitus sum, at non scientia: quin in omnibus omnino apud vos rebus paruius:

7 An peccatum admisi meipsum demittens, ut vos extolleremini, quod vos gratis divinum Evangelium docui?

8 Alias ecclesias diripui, accipiendo ad vobis inserviendum stipendio?

9 & præsens apud vos, & e-gens, neminem tamen exuxi. Nam egestati meæ subvenire fratres, qui ex Macedonia venerant: itaque omnibus in rebus, ne vobis oneri effem & cavi & cavebo.

10 Hoc per Christum verè confirmo, nom me commissurum esse: ut hac gloriatione excludar in Achaia tractibus.

11 Quamobrem? an quia non amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio facturusque sum, id facio ut occasionem iis adimam, qui occasionem captant quòd sibi in quo gloriantur suppetat, quemadmodum & nobis.

13 Sunt enim istiusmodi falsi apostoli, fallaces operarii, qui in Christi Apostolos transformantur.

14 Nec mirum, cum ipse Sathanas transformetur in lucis angelum.

15 Itaque non magnum est,

si e
figu
esse
nus
16
dem
puta
me,
jacte
17
dignu
ment
teria.
18
mano
que
19
ment
20
bis f
vos e
quis
cadit
21
nos n
in qu
pien
22
raelit
prog
23
pien
ribus
custr
saper
24
quad
ter v
25
&em
26
in p
latro
bus,
ricul
tudir
culis
27
vigil

si ejus quoque ministri sic transfigurantur, ut justitiæ ministri esse videantur: quos quidem dignus eorum factis exitus manet.

16 Iterum dicam: Nemo me dementem esse putet. Sin aliquis putat, vel ut dementem admittite me, ut ego quoque paululum me jactem.

17 Quod dico, non ut Domino dignum est dico, sed ut per dementiam in hac gloriationis materia.

18 Quandoquidem multi humano more se jactant, ego quoque me jactabo,

19 quoniam vos libenter dementes fertis, ipsi prudentes.

20 Fertis enim, si quis vobis serviliter abutitur, si quis vos exest, si quis dono accipit, si quis sese effert, si quis vos in os cadit.

21 Indecorè dicam: quasi verò nos nequeamus. Quin si quid est, in quo quisquam audeat (insipienter dicam) ausim & ego.

22 Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Abrahami progenies sunt, & ego:

23 Christi ministri sunt (desipiens dicam) ego magis: in laboribus amplius, in plagis plus: in custodiis amplius, in mortibus sæpenumero.

24 A Judæis quinquies undequadragesis plagis affectus sum: ter verberatus, semel lapidatus:

25 Ter naufragium feci: noctem & diem in profundo egi:

26 sæpe versatus in itineribus, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à meis civibus, periculis ab extraneis, periculis in urbe, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus,

27 in labore & fatione, in vigiliis sæpenumero, in fame &

frigore & nuditate:

28 præter cætera, quæ me quotidiana destinant, videlicet omnium ecclesiarum cura.

29 Quis æger est quin ego sim æger? quis offenditur, quin ego urar?

30 Si gloriandum est, de imbecillitate mea gloriabor.

31 Scit Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, qui est colaudandus in sempiternum, me non mentiri.

32 Damasci præfectus regis Aretæ, Damascenorum urbem custodiebat, capere me volens.

33 Itaque ver fenestram in calathio demissus sum per murum, atque ita ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Inventus recenset revelationes divinitus sibi factas, ob quas cum verè gloriari possit, non velit infirmitatum suarum conscius, sed hanc sibi necessitatem ineptiendi ipsos injicere, dum se addicunt ambitiosis hominibus, per quos à Christo alienantur.

GLoriari sanè mihi non expedit: veniam enim ad visiones, & Domini patefactiones.

2 Novi hominem Christianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus) hunc, inquam, raptum ad tertium usque cælum.

3 Et scio eum hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus.)

4 raptum esse in Paradisum, & audivisse arcana verba, quæ homini eloqui nefas

5 De hujusmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, nisi in meis infirmitatibus.

6 Quod si vellem gloriari,
non

non essem equidem amens : ut pote qui verum dicerem. Sed parco, ne quis de me existimet supra quàm esse me vider, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præstantiam me nimis efferam, appositus est mihi stimulus carni, angelus Sathanæ qui me tundat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi ut is à me faceretur.

9 Sed ille mihi sic dixit : Satis est tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multo libentissimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Christi.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adversis, in vexationibus, & in angustiis pro Christo. Dum enim debilis sum, tum fortis sum.

11 Amens fui, qui gloriatus sim : vos me coegistis, cum deberem ego à vobis commendari, Nihil enim inferior fui vel summis Apostolis, tametsi nihil sum.

12 Specimina quidem Apostoli edita sunt apud vos, in summa patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim est in quo superati sitis à cæteris ecclesiis, nisi quòd ego vos non exuxi ? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertium paratus sum visere vos, neque tamen vos exugam. Non enim vestra, sed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, sed parentes liberis,

15 Ego verò libentissimè & infumam & infumar pro vestris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redamer.

16 Sed esto, ego vos non gravavi : sed vaser, credo, dolo vos cepi.

17 Num quis est eorum, quos ad vos misi, per quem vos circumvenerim ?

18 Hortatus sum Titum, & unà legavi fratrem : nunquid vos circumvenit Titus ? Nonne eodem animo, nonne iisdem vestigiis ingressi sumus ?

19 An rursus putatis, vobis excusare nos ? In Dei conspectu per Christum loquimur, & omnia, ô charissimi, pro vestra utilitate facimus.

20 Vereor enim, nè fortè eum venero, & ego vos non quales vellem, inveniam. & ipse vobis qualem non velletis inveniri : nè fortè sint lites, æmulationes, iræ, jurgia, maledicta, susurri, tumores, inconstantia :

21 ne rursus ad vos ubi venero, affligat me Deus meus, multosque deplorem, qui ante peccaverint, nec ab ea, cui operam dederint, turpitudine, stupro & libidine destiterint.

CAPUT XIII.

Tertio adveniens, severiorem vinctum illis denunciat, qui ipsa experti sunt virtutem Christi in suo Apostolatu. Optat tandem ut resipiscant, & iusta illis precatur.

JAM tertio venturus sum ad vos : ex duorum triumve retium ore decerneretur de omni re.

2 Et prædixi, & prædico : ac sicuti dum iterum aderam, nunc absens scribo, iis qui ante peccaverint, cæterisque omnibus, me, si rursus venero, non esse parsurum.

3 quandoquidem experimentum petitis loquentis in me Christi : qui erga vos debilis non est, sed pollet in vobis.

4 Nam

4 Nam si per debilitatem crucifixus est, at vivit per Dei potentiam. Etenim nos quoque debiles in eo sumus: sed vivimus cum eo per Dei in nos potentiam.

5 Vosipsum pertentate, an sitis fide præditi: vosipsum explorate. An non vosipsum eos agnoscitis, in quibus sit Jesus Christus? nisi forte rejectanei estis.

6 Spero equidem futurum ut nos non esse rejectaneos intelligatis.

7 Faxit Deus, ut nihil mali faciatis: non ut nos accepti esse videamur, sed ut vobis rectè facientibus, non rejectanei esse videamur.

8 Nec enim quicquam possumus contra veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim cum & nos debiles, & vos fortes estis. Hoc

equidem optamus, vos esse bene comparatos.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsentem mihi severè sit utendum potestate, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterum fratres, gaudete, comparate vos, confirmamini, idem sentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vos osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Domini Jesu Christi gratia, & Dei amor, & sancti spiritus communio vobis adsit omnibus, Amen.

Ad Corinthios secunda scripta est Philippis Macedonia, missa per Titum & Lucam.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

GALATAS.

CAPUT I.

Post inscriptionem, subjungit oblationem, Galatas accusans defectionis à suo Evangelio, quod à Deo accepit, antequam cum ullo Apostolorum contulisset.

PAULUS Apostolus, non ad hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum patrem, qui eum excitavit ex mortuis,

2 & mei comites omnes fratres, ecclesijs Galatiæ,

3 gratiam & pacem à Deo patri, & Domino nostro Jesu Christo,

4 qui seipsum pro nostris peccatis dedit, ut nos eriperet ex instante seculo malo, de voluntate Dei patrisque nostri.

5 cui gloria in omnem perennitatem. Amen.

6 Miror, vos tam cito ab eo, qui vos in Christi beneficio vocavit, traduci ad aliud Evangelium:

7 quanquam nullam est aliud, nisi quod sunt quidam qui vos

vos turbant, & Christi Evangelium pervertere volunt.

8 Verum etiam si nos aut cœlestis angelus, vos diversum doceat ab eo quod vos docuimus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus nunc iterum dicam, si quis vos diversum docet, ab eo quod accepistis, esto detestabilis.

10 Nam utrum tandem homines persuadeo, an Deum? num hominibus placere conor? Nam si jam hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Hoc autem vobis declaro, fratres, traditum à me Evangelium non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab homine accepi, aut didici, sed patefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim quomodo aliquando versatus sim in Judaismo: quam immodicè divinam infestarem ac depopularer Ecclesiam.

14 & meæ nationis æquales meos Judaismi profectu longè superarem, mearum patriarum institutionum faciliè studiosissimus.

15 Sed simulac Deo, (qui me à matris utero destinavit, & pro suo favore vocavit.)

16 suum filium in me patefacere visum est, ut eum per gentes publicarem, non equidem cum carne & sanguine contuli,

17 neque Hierosolymam ascendi ad Apostolos priores me: sed Arabiam petii, & rursus Damascum reverti.

18 Deinde post annos tres Hierosolymam ascendi, visendi Petri gratia, apud quem etiam mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem alium nullum vidi, nisi Jacobum, Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, se-

stor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriam Ciliciæque tractus.

22 Eram autem ignotus facie Christianis Judææ ecclesiis.

23 Tantum audiverant, eum, à quo aliquando infestabantur, nunc fidem quam aliquando populus esset, docere,

24 Deoque in me gratias agebant.

CAPUT II.

Nihil à suo Evangelio diversum sensisse Apostolos, incircumcisi Titī exemplo ostendit, & quod asseruerit illud adversus Petri simulationem. Inde transitum facit ad causæ tractationem, gratuito nos justificari per Christum.

Deinde post annos quatuordecim rursus ascendi Hierosolymam, cum Barnaba, assumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino instinctu, & ad illos Evangelium retuli, quod apud extraneas gentes publicarem: præsertim ad illustres, ne fortè incassum vel currerem, vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, meus comes, cum Græcus esset, circumcidi coactus est:

4 idque propter emissarios falsos fratres, qui sese insinuaverant ad speculandum, quam haberemus in Christo Jesu libertatem: quo nos servituti subjicerent:

5 quibus ne ad horam quidem parendo cessimus, ut Evangelii veritas apud vos permaneret.

6 Quod ad eos attinet, qui videntur esse aliquid, quales tandem essent mea nihil refert: personæ hominis rationem Deus non habet. Mihi quidem illustres nihil contulerunt.

7 Contra;

7 Contraque videntes mihi creditum esse præputii Evangelium, quemadmodum Petro circumcisionis.

8 (nam qui in Petro id egit, ut circumcisorum esset Apostolus, idem in me quoque id egit, ut essem alienigenarum)

9 cognoscentes inquam collatum in me beneficium Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui columnæ esse videbantur, dexteras mihi & Barnabæ dederunt societatis, ut nos alienigenas ipsi circumcisos instituerent.

10 dummodo pauperum memores essemus: id quod equidem facere studui.

11 Cum venisset autem Petrus Antiochiam, ego ei in os restui, quoniam reprehendendus erat.

12 Cum enim, antequam venissent à Jacobo quidam cum alienigenis epularetur, postquam illi advenērunt, inhibuit, seque subdixit, circumcisos veritus.

13 Itaque una cum eo simularunt etiam reliqui Judæi, adeo ut Barnabas quoque ad eorum simulationem abduceretur.

14 Ego verò, qui viderem eos non recto pede incedere ad Evangelii veritatem, dixi Petro coram omnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivas, non Judæorum, cur alienigenas judicare cogis?

15 Nos natura Judæi, non ex alienigenis fontes,

16 scientes hominem non legis operibus justum fieri, sed tantum fide in Jesu Christo colloranda, nos quoque, inquam, fidem adhibuimus Christo Jesu ut justii fieremus Christi fide, non legis operibus: quoniam legis operibus mortalium nemo justus fiet.

17 Quod si studentes per Christum justii fieri reperimur tamen ipsi quoque fontes, ergo Christus peccati minister est? id quod absit.

18 Atqui si quæ abolevi, eadem redintegro, fontem me præbeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem:

20 crucifixus sum cum Christo. Vivo autem, non jam ego, sed vivit in me Christus. Quod verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeo amavit, ut seipsum pro me dederet.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam si in lege posita est justitia, ergo Christus frustra mortuus est.

CAPUT III.

Exprobrat quod se abduci passi sint ab expressa illis ad vivum in Christo justificationis gratia, Abrahæ exemplum adducit, effectum, & causus lata legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos fascinauit, ut veritati non obtemperetis? quibus ob oculos Jesus Christus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantum volo à vobis discere, per legis opera spiritum acceperitis, an per orationem fidei?

3 Adeone dementes estis, ut à spiritu exorsi, nunc in carnem desinetis?

4 Tanta passi estis frustra? si tamen frustra.

5 Urumne qui vobis spiritum suggessit, & apud vos portentosa fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit, id quod ei justitiæ ductum est,

7 Ergo cognoscite, qui sunt à fide, eos Abrahami filios esse.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem justificaturum esse gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandas esse gentes omnes.

9 Itaque qui à fide sunt, ii unâ cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicumque enim sunt à legis operibus, execrationi subiecti sunt. Scriptum est enim, execrabilem esse quicumque non steterit omnibus in legis libro scriptis, eaque præstiterit.

11 Neminem autem lege fieri justum apud Deum, hinc perspicuum est, quòd justus per fidem vivit.

12 Atqui lex non est ex fide, sed qui homo illa fecerit, per ea vivit.

13 Christus nos à legis execratione asseruit, factus pro nobis execratio. Scriptum est enim, execrabilem esse, quisquis ex patibulo pendeat,

14 Ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Christum Jesum, ut spiritus promissum adipiscamur per fidem.

15 Fratres, humana loquor. Quamvis hominis sanctum patrum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promissa sunt illa, & ejus semini. Non dicit. Et seminibus, quasi de multis, sed ut de uno: Et semini tuo, qui Christus est.

17 Hoc autem dico: Fœdus à Deo sanctum spectans in Christum, lex quæ post annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promissionem rescindat.

18 Atqui si à lege pendet hæreditas, non jam pendet à pro-

missio, & tamen Abrahamo per promissum donavit Deus.

19 Quorsum ergo lex? delictorum causa adjecta est, donec veniret semen, cui promissum erat: instituta per angelos, lata per sequestrem.

20 Sequester autem unius non est. Atqui Deus unus est.

21 Ergone lex est contraria Dei promissis? Nequaquam. Si enim data lex esset, quæ vitam conferre posset, planè in lege sita foret justitia.

22 Sed concluderunt literæ omnia sub peccatum, ut promissum per Christi Jesu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub lege custodiebamur conclusi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex paedagogus nostrer fuit ad Christum, ut fide justi fieremus.

25 Postquam autem venit fides, non jam sub paedago sumus.

26 Omnes enim Dei filii estis, fide Christo Jesu habenda.

27 Nam quicumque baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est neque Judæus, neque Græcus: non est neque servus, neque liber: non est vel mas vel femina. Nam vos omnes idem estis in Christo Jesu.

29 Quod si vos Christi estis, ergo Abrahami semen estis, & ex promisso heredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipatos, Christi adventu qui ejus est finis, absurdum est ad egenas superstitiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrina Evangelii, & pulchra allegoria suam disputationem exornat.

Sed autem ———— Quandiū hæres puer est, nihil differt à servo, & tamen est omnium dominus:

2 sed sub tutoribus & dispensatoribus est, usque ad prænitium à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri essemus, sub mundanis rudimentis emancipati

4 Sed postquam plenum tempus advenit, misit Deus filium suum, ex muliere natum, qui sub lege fuit,

5 ut legi subditos redimeret, quo adoptionem adipisceremur.

6 Et quoniam filii estis, misit Deus filii sui spiritum in vestros animos, qui clamat, Abba, pater.

7 Itaque non jam servus es, sed filius: quod si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Sed tum quidem ignorantes Deum, servivistis eis, qui natura dii non sunt.

9 At nunc Deum cognoscentes, vel potius à Deo cogniti, qui sit ut vos rursus ad infirmam egenaque rudimenta convertatis, quibus rursus de integro servire vultis?

10 Dies observatis, & mensibus, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne frustra in vobis laboraverim.

12 Estis mei similes, quoniam & ego sum vestri: Fratres, oro vos. Nullam mihi fecistis injuriam.

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos antea instituerim,

14 & tamen mei tentationem, quam in carne pertuli, tantum absuit ut repudiaretis, aut respueritis. ut me ceu Dei angelum, ceu Christum ipsam Deum, acceperitis.

15 Quæ ergo est beatitudo vestra? Testor enim, vos, si fieri potuisset, vestros oculos effosuros, & mihi daturus fuisse.

16 Ergone vester inimicus factus sum, vera vobis dicendo?

17 Ambiant vos, non rectè: nam excludere nos volunt, ut se æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona semper, non solum me apud vos præsentem.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adesse, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui sub lege esse vultis, legem non auditis?

22 Scriptum est enim Abrahamum duos habuisse filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 quorum, ancillæ filius humani more natus est, liberæ autem filius ex promisso:

24 quæ res aliud significant. Nam ea sunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in servitutem gignens, videlicet Agar:

25 nam Agar, Sina mons est in Arabia, qui cum ea quæ nunc est Hierosolyma congruit, quippe quæ unà cum suis serviat.

26 At superior Hierosolyma libera est, quæ mater est omnium nostrum.

27 Scriptum est enim, Iactare sterilis, quæ non parit: erumpe in clamorem, quæ non eniteris: Nam plures futuri sunt desertæ nati, quam virum habentis.

28 Nos verò fratres quemadmodum Isaacus promissionis nati sumus.

29 Sed ut tunc qui humani-

tus erat genitus, genitum divinitus infestabat: ita fit etiam nunc.

30 Verum quid aiunt literæ? Ejice ancillam ejusque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cum liberæ filio.

31 Ergo fratres, non ancillæ nati sumus sed liberæ.

CAPUT V.

Quia ex libera ortos esse dixit, admonet quantum sit pretium tantæ libertatis, qualiter ea sit utendum, ut spiritui obediant, resistant carni.

Quamobrem in libertate, in quam Christus nos asseruit, state, & nolite rursus jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, si circumcidemini, Christus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, eum debere toti parere legi.

4 Nihil rei vobis cum Christo est: qui in lege positam habetis justitiam, ex beneficio excidistis.

5 Nos enim spiritu per fidem à spe justitiæ pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per charitatem operans.

7 Currebatis bene: quis vos impedivit, quo minus veritati obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo est qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Equidem hoc mihi de vobis per Dominum persuasi, vos omnino non aliter animatos fore. Verum qui vos turbat, dabit poenas. quisquis est.

11 Ego quidem, fratres, si adhuc circumcisionem prædico,

qui fit ut laqueum meum: si non esset, non esset ea quæ est crucis offensio.

12 O utinam excidantur, qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis fratres: modò ne libertate ad libidinem abutamini, sed per charitatem alius alii serviat.

14 Nam toto lex in uno dicto comprehenditur, videlicet, Alterum ut teipsum diligito.

15 Quòd si alii alios mordetis ac exeditis, videte ne alii ab aliis consumamini.

16 Dico autem, obtemperare spiritui, neve carnis cupiditatem exequimini.

17 Caro enim, contra quam spiritus, & spiritus contra quam caro concupiscit. Atque hæc ita sunt inter sese contraria, ut non quæ velitis, ea faciatis.

18 Quòd si spiritu agimini, non estis sub lege.

19 Sunt autem manifesta carnis opera, videlicet adulterium, stuprum, impuritas, salacitas,

20 deastorum cultus, veneficiu, inimicitia, lis, æmulationes, iracundia, contentiones, seditiones, sectæ,

21 invidia, homicidia ebrietates, comestationes, & his similia: quæ qui faciunt (hoc vobis prædico, quemadmodum jam prædixi) in divinum regnum non obtinebunt.

22 At spiritus fructus, est charitas, gaudium, pax, clementia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Contra talia non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, in carnem unà cum libidinibus & cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, etiam spiritu gradiamur.

25 ne simus gloriosi invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Agit jam in specie de charitate erga delinquentes & lapsos, erga ministros verbi, erga domesticos fidei, non quemadmodum falsi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Christi.

Fratres. si quis aliquo delicto anticipatus fuerit, vos eum qui spirituales estis, reficite cum animi comitate, aspicientes vospis, ne vos quoque tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Christi lege perfungimini.

3 Nam si quis sibi videtur esse aliquid, cum nihil sit, ipse se animo fallit.

4 Exploret autem suum quisque opus, ita demum in seipso tantum quod gloriatur habebit, non in altero.

5 Nam suum quisque feret onus.

6 Communicet autem qui doctrina eruditur, cum eo à quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate, Deus non eludatur: nam quod quisque severit idem metet.

8 siquidem qui in suam carnem severit, ex carne metet interitum. Qui verò in spiritu severit, ex spiritu vitam metet sempiternam.

9 Nolumus autem rectè faciendi defethisci, nam nostro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus, beneficiamus, cum omnibus, tum maximè fidei domesticis.

11 Videte quantis vobis literis scripserim mea manu.

12 Quicumque se in carne pulchra specie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantum ut Christi cruce non infestentur.

13 Nam ne ipse quidem, qui circumciduntur, legi parent: sed ideo vos circumcidi volui, ut in vestra carne glorientur.

14 At mihi gloriari ne sit nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem & mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Etenim in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque ad hanc normam se gerent, iis pax & misericordia tribuetur, unà cum divinis Israelitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia facessat: ego enim Domini nostri Jesu Christi notas in corpore meo gesto.

18 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris, fratres. Amen.

Ad Galatas scripta est Romæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA

AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Post salutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione differit, à qua salus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam sublime arcanum capi non potest, precatur, ut ad plenam Christi cognitionem Ephesios Deus adducat.

Paulus Apostolus Jesu Christi, de Dei voluntate, sanctis omnibus, qui sunt Ephesi, & fidentibus per Christum Jesum,

2^a gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Concelebrandus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Christi celestibus.

4 quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut essemus in suo conspectu sancti ac inculpati, charitate præditi.

5 Destinaverat enim nos adoptioni per Jesum Christum, in eundem, pro suæ voluntatis arbitrio,

6 ad laudem suæ gloriosæ beneficentiæ, quâ nos acceptos reddidit per suum charissimum,

7 in quo liberationem habemus per ejus sanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia,

8 qua erga nos tam large usus est summa, cum sapientia atque prudentia.

9 Declarando nobis arcanum

suæ voluntatis. Atque id fecit, quoniam sic ei visum est, ut ipse secum statuerat dispensanda esse tempora, cum peracta forent,

10 omniaque in Christo summatim comprehendenda, tum celestia tum terrestria.

11 In Christo, inquam, in quo nos in sortem asciti sumus, destinati decreto efficientis omnia suæ voluntatis arbitratu,

12 ut ei laudi simus ac gloriæ, nos, qui spem in Christo collocavimus :

13 in quo eodem vos quoque spem collocastis, audita veritatis oratione, hoc est, vestræ salutis Evangelio, cui fidem habendo, consignati estis sancto Spiritu promissionis,

14 qui pignus est hæreditatis nostræ ad asserendam partem possessionem, quæ res ei gloriæ tam laudam pariat.

15 Propterea ego vestram fiduciam in Domino Jesu collocatam, & amorem erga omnes sanctos audiens,

16 non intermitto gratias de vobis agere, vestri mentionem faciens in meis precibus,

17 ut Domini nostri Jesu Christi Deus, gloriæ pater, vos sapientiæ & patrefactionis authore Spiritu donet, quo eum cognoscatis,

18 illustratis vestræ mentis oculis, ut sciatis quid sperandum sit vocatis ab eo, & quam locuples, gloriosaq; sit ejus hæreditas destinata sanctis.

19 & quàm excellens sit ejus in nos fidentes potentiae magnitudo,

20 quam pro sui egregii roboris virtute exeruit in Christo, eum ex mortuis suscitando.

21 Atque is Christus illi dexter affedit, in coelestibus, supra omnem principatum & potestatem, & potentiam, & dominatum, supraque, omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia subiecit, eumque supra omnia Ecclesiae,

23 (quæ ejus corpus est) dedit caput, complementum omnia completis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratia magnitudinem ex comparatione amplifcet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorsus addicti, gratia sint servati, & propinqui facti, reconciliatione per Christum facta, & per Evangelium publicata.

VOS quidem mortui fuistis delictis & peccatis,

2 in quibus aliquando versati estis, ut est hujus mundi vita, ad principis aeræ potestatis arbitrium, videlicet spiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iisdem peccatis nos quoque, omnes versati sumus aliquando, in nostræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellent caro atque cogitationes: fuimusque natura digni supplicio, sicut & cæteri.

4 Verum Deus, misericordia dives, tanta nos charitate complexus est,

5 ut cum delictis effemus mortui, revocaverit nos in vitam, unâ cum Christo (estis beneficio servati,)

6 simulque suscitaverit, &

in Christo Jesu in coelestibus collocaverit,

7 ut ostendat in futuris seculis suam tam divitem beneficentiam, qua, pro sua benignitate, usus est in nos in Christo Jesu.

8 Nam beneficio servati estis per fiduciam, idque, non ex vobis.

9 Die donum est, non ex factis, ne quis se jactet.

10 Ejus enim sumus opus, conditi in Christo Jesu ad recte facta, quæ præparavit Deus, ut in eis versaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumcisio dicitur, in corpore manu facta)

12 vos inquam, in illo tempore fuisse sive Christo, ab Israelitica republica alienos fœderibus promissionis carentes, spem non habentes, & Dei expertes in mundo.

13 At nunc in Christo Jesu vos, qui aliquando aberatis, factum est ut aditus per Christi sanguinem.

14 Is est enim pax nostra, qui ex ambobus unum fecit, septique interstitium abrupit,

15 & inimicitias, legem præceptorum in placitis positam, in sua carne abolevit, ut in sese ex duobus conderet unum novum hominem, faciendo pacem.

16 & ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimiciis.

17 Venit autem pacem nuntiandum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Siquidem per eum aditum habemus utrique, per unum spiritum, ad patrem.

19 Ergo non jam peregrini estis, & inquilini, sed sanctorum cives, Deique domestici.

20 super apostolorum vatum-
que fundamentum extructi, an-
guli capite ipso Jesu Christo,

21 per quod totum ædificium
compactum crescit in sanctum
templum in Domino.

22 in quo vos quoque unà
ædificamini ad Dei domicilium
divino afflatu.

CAPUT III.

*Ideo se dicit à Judæis multa pas-
sum, quod mysterium de Gen-
tilibus servandis Dei jussu præ-
dicaverit. Deinde rogat Ephe-
sios ne ob afflictiones quas pati-
tur deficiant. Ac propterea
orat Dominum, ut percipiant
quanta sit Christi dilectio.*

Hujus gratia ego Paulus Jesu
Christi vincens, propter vos
alienigenas, legatione fungor:

2 si modo audivistis Dei be-
neficii dispensationem, quod
mihi ad vos collatum est:

3 quando quidem ille mihi di-
vinitus mysterium declaravit,
quemadmodum antè breviter
scripsi,

4 unde potestis legentes a-
nimadvertere meam in Christi
mysterio intelligentiam,

5 quod nullis aliis seculis de-
claratum est hominum generi,
ut nunc patefactum est sanctis
ejus apostolis ac vatibus, divina
inspiracione,

6 videlicet alienigenas esse
coheredes, & ejusdem corporis,
& participes divine promissi in
Christo per Evangelium,

7 cujus ego factus sum mini-
ster, dono divini beneficii,
quod beneficium mihi divinæ
potentiæ vi collatum est.

8 Mihi omnium sanctorum mi-
nimo in beneficium collatum est,
ut apud exterarum gentium infinitam
Christi opulentiam publicem,

9 & omnibus perspicuum faci-
am quæ sit mysterii communio,

quod ab omni æternitate apud
Deum (qui omnia per Jesum
Christum condidi) fuit celatum,

10 ut nunc declararetur prin-
cipatibus & potestatibus, in cœ-
lestibus per ecclesiam, tam varia
Dei sapientia,

11 quemadmodum & ab omni
ævo decreverat, & in Christo
Jesu Domino nostro præstitit,

12 in quo habemus audaci-
am, atque aditum, confitione
quæ est in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne ani-
mos despondeatis, ob eas quas
ego pro vobis fero, calamitates,
quæ vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea
genua ad patrem domini nostri
Jesu Christi,

15 ex quo omnis & in cœlis &
in terra denominatur cognatio,

16 ut pro sua gloriosa opu-
lentia det vobis fortiter corro-
borari per suum spiritum, in
interiorem hominem.

17 quo habet Christus per
fidem in vestris animis,

18 & sitis in charitate radi-
cati atque fundati ut compre-
hendere ac cognoscere valeatis,
unà cum sanctis omnibus, quam
latè longèque, quam altè ac
sublimè pateat,

19 & quam omnem cogniti-
onem excedat amor Christi, ut
omni divina perfectione suis
perfecti.

20 Et verò, qui ea vi, quæ
viget in nobis, potest omnia
longè longèque copiosius facere,
quam nos poscere aut cogitare,

21 ei, inquam, gloria in Ec-
clesia per Christum Jesum in
omnem omnium seculorum per-
petuitatem. Amen.

CAPUT IV.

*Tria ultima capita præceptiones de
moribus continent, hortatur ad
mutuam*

mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut adificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcitie sermonis.

EXhortor ergo vos ego propter Dominum vinctus, ut ita vos geratis, ut dignum est ista conditione ad quam vocati estis,

2 cum omni modestia ac mansuetudine cum patientia ferentes alius alium cum charitate,

3 spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes.

4 Unum corpus, unusque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestrae spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 Unus Deus & pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique nostrum collatum est beneficium, pro portione doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem ascendit, nisi quod prius in imas terræ partes descenderat?

10 Qui descenderat, idem est qui supra cælos omnes ascendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros, dedit,

12 ad condendos sanctos, ad operis ministerium, ad Christi corporis extructionem,

13 donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitionisque filii Dei in virum adustum, admodum plenæ ætatis Christianæ:

14 ne simus amplius pueri qui omni doctrinæ vento fluctuamus ac circumferamur, hominum ver-

sutia, qua nos malitiosè ad fallendum aggrediantur.

15 Sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adulescamus qui caput est, videlicet Christus.

16 ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur administratio) commissuris compactum atque connexum, actione (quæ pro cuiusque partis modo fit) facit corporis incrementum, ad seimet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ se gerunt, in suæ mentis vanitate:

18 animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam qua præditi sunt ignorantiam, propter eorum animi duritiem,

19 qui obducto callo, seipso addixerunt libidini, ad omnem obscenitatem avidè perpetrandam.

20 At vos non ita Christum didicistis,

21 si modò eum audivistis, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docetis estis,

22 veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus periculis cupiditatibus,

23 & mentis vestrae spiritu renovari.

24 ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum iustitia, veraque pietate.

25 Quamobrem deposita fallitate, loquimini vera alius cum alio: quando quidem alii aliorum membra sumus.

26 Ita irascimini, ut ne peccetis, nève sol occidat iratis vobis,

27 nève locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne furetur amplius, sed potius manuum

M S labore

labore bona compareret, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si quæ bona est ad instructionem, qua sit opus ut auditoribus beneficium conferat:

30 neve sanctum Dei spiritum contristate, quo signati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas & odium, & ira, & clamoritas, & maledictentia, denique omne vitium tollatur ex vobis:

32 ac este alii in alios benigni, misericordes, condonantes inter vos, quemadmodum Deus vobis in Christo.

CAPUT V.

Et ne in vitiis quæ reprehendit, oscitanter suas admonitiones excipiant, severa denuntiatione eos terret, stimulos etiam adhibet, & à generali morum & paranesti ad specialem uxorum & maritorum descendit.

Quapropter este imitatores Dei, ut chari filii:

2 & cum charitate vitam agite, quemadmodum Christus admauit nos, & seipsum pro nobis dedit, sertum, hostiamque Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla obscenitas aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos ut sanctos decet:

4 aut turpitudine, aut stulta oratio, aut facetia, quæ dedecent: sed potius gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote, nullum forcatorem, aut impurum, aut avarum (qui est deastricola) habiturum esse hæreditatem in Christi Dei que regno.

6 Nemo vos decipiat vanis verbis: nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum esse socii.

8 Cum enim essetis aliquando tenebricosi, nunc lucidi estis in Domino: ut lucis homines vos gerite,

9 (est autem lucis fructus in omni bonitate ac iustitia, & veritate,)

10 approbantes quæ sunt accepta Deo:

11 tantumque abist ut infusa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguatis;

12 Nam quæ ab illis occulte fiant, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ arguuntur, luce patefiunt. Quicquid enim patefit, lucidum est.

14 Propterea, expurgare qui dormis (inquit) & surge ex mortuis, & tibi Christus affulgebit.

15 Videte igitur, ut solerter gradiamini, non ut insipientes, sed ut sapientes.

16 euentes tempus, quoniam tempora mala sunt.

17 Quocirca ne este socordes, sed intelligite quæ sit Domini voluntas:

18 neve inebriamini vino, in quo inest luxuria: sed spiritu pleni este,

19 colloquentes inter vos carminibus: Deique laudationibus & divinis canticis Dominum ex animo cipientes ac cantantes.

20 Deo & patri semper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini nostri Jesu Christi:

21 aliis alii obedientes cum Dei metu.

22 Vos uxores, vestris parete viris, ut Domino

23 Nam vir caput uxoris est, ut Christus ecclesiæ caput, idemque corporis servator est.

24 Ac quemadmodum ecclesia Christo paret, sic uxores suis viris parere debent in omnibus.

25 Vos viri, amate vestras uxores,

uxores, ut Christus amavit Ecclesiam, seque pro ea dedit,

26 quo eam sanctam redderet, aquæ lotionē purgatam, divinis verbis :

27 ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam, nulla macula aut ruga, aut ulla tali re prædicatam sed quæ sancta inculpataque foret.

28 Sic debent amare viri suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.

29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit fovetque, ut Christus Ecclesiam :

30 cuius Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

32 Mysteriorum hoc magnum est, Ego de Christo & Ecclesia dico.

33 Quamquam vestrum quoque, singulatum suam quisque uxorem sic amato, ut seipsum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorum, servorum, dominorum officiis.

Deinde proponit quàm acris pugna fidelibus sit proposita, quibus armis in ea utendum. Postremo Tychicum commendat.

VOS liberi obedite vestris parentibus in Domino: id enim æquum est.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum est cum promissione præceptum,

3 ut tibi bene sit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne vestros irritate natos, sed eos in Domini disciplina ac monitis educate.

5 Vos servi obedite vestris,

quod ad carnem attinet, dominis, timide ac trepide, cum animi simplicitate, tanquam ipsi Domino :

6 non ad oculum serviendo, ut hominibus placere conantes, sed ut Christi servi, Dei voluntatem obeuntes ex animo,

7 cum benivolentia, serviens Dominum, non hominibus:

8 scientes fore, ut quod quisque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, sive servus, sive liber.

9 Item vos domini, vices eis reddite, remissis minis: scientes eorum & vestrum Dominum in cælis esse, qui nihil personis tribuat.

10 Cæterum, mei fratres, convalescite in Domino, ejusque virtutis robore.

11 Induite divinam armaturam, ut possitis aggressiones sustinere diaboli:

12 Nec enim nobis lucta est adversus sanguinem & carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi potentes tenebrarum hujus sæculi, adversus spiritus malitiæ, qui sunt in rebus cælestibus.

13 Quamobrem sumite divinam armaturam, ut adverso tempore resistere, & confectis omnibus stare possitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & justitiæ lorica induti,

15 pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,

16 assumpto imprimis clypeo fiduciæ, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis.

17 Item salutis galeam sumite, & gladium spiritus, hoc est, divina dicta,

18 omnibus precibus ac supplicationibus, animo precantes

omni

omni tempore, atque in id ipsum invigilantes summa cum perseverantia & supplicatione, cum pro omnibus sanctis.

19 tum pro me, ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii mysterio,

20 pro quo legationem obeo in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quam debeo.

21 Ut autem vos quoque de me sciatis quid agam, omnia vobis exponit Tychicus frater charissimus, fidusque minister in

Domini negotio :

22 quem adeo ad vos misi, ut quo statu res nostræ sint cognoscatis, atque vestros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo patre, & Domino Jesu Christo.

24 Adsit Dei gratia immortalis omnibus Dominum nostrum Jesum Christum amantibus: Amen.

Ad Ephesios missa est Roma per Tychicum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA ad

PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sua erga Phillipenses affectu testatus, de se & de suis vincolis tractat, & eos suo exemplo incitat, hortaturque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS & TIMOTHEUS servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, necnon episcopis ac ministris,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & domino Jesu Christo,

3 Ago Deo meo gratias, quod vestri venit in mentem,

4 semper in omnibus meis supplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia supplicationem faciens.

5 quod Evangelium hætenus à prima die participaveritis:

6 hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam inchoavit, idem absolvat usque ad diem Jesu Christi,

7 quemadmodum æquum est, me hoc de vobis in omnibus sentire, quod vos in animo habeam & in vinculis meis, & in causæ dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam, colati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (testis mihi Deus est) digna Jesu Christo affectione desidero:

9 atque hoc precor, ut charitate etiam magis, magisque excellatis, in omni cognitione & perspicientia,

10 ut præstabilia approbetis, ut sinceri sitis, & innoxii ad Christi diem,

11 pleni justitiæ fructibus, qui per Jesum Christum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo, fratres, meos casus magis in Evangelii profectum cessasse,

13 ut mea vincula in Christianitate facta sint perspicua per totum prætorium, cæterisque cunctis:

14 aded, ut plerique eorum qui in Domino fratres sunt, freti meis vinculis, magis audeant impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invidè ac dissentientes, nonnulli etiam, quòd ita sentiant, Christum prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum diffidentia faciunt, Christum non castè publicant, putantes se afflictionem meis addituros vinculis:

17 Ii verò faciunt amore, scientes eum esse me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid? certè quoquomodo, sive in speciem, ceu verè, Christum publicatur: id quod & gaudeo & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi salutis futurum per vestras preces, & spiritus Jesu Christi suppeditationem,

20 quemadmodum intentus expecto: futurumque spero, ut nulla in re confuter: sed summa cum loquendi libertate, ut semper, sic nunc quoque Christus evehatur in meo corpore, seu per vitam, seu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Christus est, & mori lucrum.

23 Quòd si mihi in eo situs est profectus operis, si vivam in corpore, utrum eligem nescio.

23 Distrahor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Christo esse: nam id multò melius esset.

24 Verùm in corpore manere, magis necessarium est, propter vos.

25 Quia quidem re fretus scio me mansurum, & apud vos

omnes remansurum esse ad vestrum profectum, fideique lætitiā,

26 quòd per me fiat, ut vos magis in Christo Jesu vos jactare possitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantùm dignam Christi Evangelio vitam agite, ut sive vos adibo ac videbo, sive abero, audiam eos esse vos, qui stetis in uno spiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes, nec ulla in re adversariis percellamini,

28 quòd & illis exitii, & vobis salutis sit argumentum,

29 idque à Deo, quòd vobis datum sit, non solum Christo fidem habere, verumetiam pro Christo adversa pati,

30 idem certamen habentibus, quale in me & vidistis, & nunc auditis.

CAPUT II.

Obtestatur eos ut nihil prius habent humilitate, idque exemplo Christi. Timotheum se illis brevè missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

Quamobrem si quæ est in Christo confirmatio, si quòd charitatis solatium, si qua spiritus communio, si qua commiseratio ac misericordia,

2 explete meum gaudium, hoc est, ejusdem esse sententiæ, eadem charitate præditi, unanimes, idem sentientes.

3 nihil per diffidentiam aut ostentationem, sed cum modestia, alius alium sibi præcellere existimantes:

4 non sua quisque curantes, verum etiam aliena.

5 Nam sic animati esse debetis, ut Christus Jesus,

6 qui cum in Dei forma foret, non rapinæ habuit suam cum Deo æqualitatem,

7 sed seipsum eousque ad nihilum redegit, ut sumptu servi-
li forma, factus sit hominum
similis: & figura repertus ut
homo.

8 sese adeo defecit, ut obedi-
ens fuerit usque ad mortem, &
quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum sum-
mopere extulit, & nomine dona-
vit omnium nominum summo,

10 ut ad Jesu nomen omne se
genu flectat, coelestium & terre-
strium & subterraneorum:

11 omnisque lingua confitea-
tur Dominum esse Jesum Chri-
stum, ad Dei patris gloriam.

12 Quamobrem mihi, charis-
simi, quemadmodum semper ob-
temperastis, non solum, ut in
praesentia mea, sed nunc multo
magis in absentia mea, cum
metu ac tremore vestram salutem
agite.

13 Deus enim is est, qui pro
sua benevolentia in vobis efficit,
ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite sine fremiti-
bus, pravisque cogitationibus,

15 ut irreprehensi inegrique
fidei, inculpati Dei fidei, in me-
dio pravi, perversique generis
hominum: quos inter micate,
tquam in mundo luminaria,
vitalem doctrinam sustinentes,

16 quod mihi sit gloriationi
in die Christi: quod non ne-
quicquam cucurrerim, neque ne-
quicquam laboraverim.

17 Etenimvero licet fidei ve-
strae sacrificio, ac operatione im-
moler, gaudeo, & vobis omni-
bus gratuler.

18 Vos vicissim gaudete, mi-
hique gratulamini.

19 Spero autem fore per Do-
minum Jesum, ut Timotheum
brevi mittam vobis, ut ego quo-
que recreer, cognito vestrarum
rerum statu.

20 Neminem enim habeo ei
parem animo, qui vestra ger-
manè curret:

21 omnes enim suae rei stu-
den, non Jesu Christi.

22 Ejus autem exploratam
probitatem hinc cognoscite, quod
cei patri filius, mecum una in-
servivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut spero, mite-
ram, simulac meis rebus pro-
spexero.

24 Confido autem fore per
Dominum, ut ego ipse brevi
veniam.

25 Necessarium autem putavi,
Epaphroditum fratrem & colle-
gam, commilitonemque meum,
vestrum autem apostolum, &
mei muneris vicarium, ad vos
mittere,

26 quandoquidem desidera-
bat vos omnes, de eo anxius,
quod se aegrotasse audivissetis.

27 Aegrotavit enim ita, ut mor-
ti proximus esset: Verum Deus
ejus miserrus est, nec ejus so-
lum, sed etiam mei, ne dolorem
super dolorem haberem!

28 Itaq, eo avidius eum misi,
ut & vos eo viso rursus gaude-
atis, & ego minus doleam.

29 Quare eum excipite per
Dominum, cum omni laetitia, &
tales in honore habete:

30 nam propter Christi ne-
gorium eo venit, ut a morte
parum abesset, nulla habita suae
vitae ratione, dum vestri erga
me officii defectum suppleret.

CAPUT III.

Refellit inanes Pseudapostolorum
jactantias, & illis unum Chri-
stum opponit, vim & naturam
fidei describit, ut posthabitis
omnibus, aspirent ad communica-
tionem crucis Christi, cujus
inimicos notat.

Cap.

Cæterum mei fratres, gaude-
te in Domino. Eadem vobis
scribere, neque me piget, & vo-
bis tutum est,

2 videte canes, videte malos
operarios, videte concisos:

3 Nos enim sumus circumcisi,
qui spiritu Deum colimus, & in
Christo Jesu gloriamur, non car-
ne freti:

4 quamquam ego carne fretus
esse possem. Si quis alius sibi
videtur in carne fiduciam habere
posse, ego magis.

5 circumcisos octavo die, ge-
nere Israelita, tribus Benjaminæ,
Hebræus ex Hebræis, instituto
Pharisæus,

6 studio insectator ecclesiæ,
justitia in lege sita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant,
ea propter Christum pro damno
habui.

8 Quinimò omnia damnum
esse puto, propter cognitionis
Christi Jesu Domini mei præ-
stantiam, propter quam omnium
jacturam feci, eaque pro sterco-
ribus habeo, ut Christum lucrari.

9 & mihi in eo supperat, nec
habeam justitiam meam, quæ à
lege pendeat, sed in fide Christo
habenda positam, pendentem à
Deo justitiam in fide sitam.

10 eum, ejusque & resurre-
ctionis vim, & suppliciorum com-
munitatem cognoscendo: dum ad
ejus mortem conformor:

11 si qua ad mortuorum re-
surrectionem perveniam,

12 non quia jam consecutus
sim, aut jam perfectus, sed per-
sequor ut comprehendam, qua-
tenus à Christo Jesu sum com-
prehensus.

13 Fratres, ego me nondum
assequutum esse arbitror:

14 veruntamen quæ sunt à ter-
go obliviscens, & ad anteriora

me intendens, ad scopum con-
tendo, ad palmam, ad quam su-
perne vocatus sum divinitus per
Christum Jesum.

15 Quotquot ergo perfecti
sumus, hoc sentiamus: quod si
quid aliter sentitis, id vobis pa-
tescit Deus.

16 Interim quantum adepti
sumus, idem sentiamus, eandem
ad regulam vivamus.

17 Este mei imitatores, & eos
considerate qui ita se gerunt ut
nos exemplum habetis.

18 (Nam multi ita se gerunt
quot & sæpe vobis dixi, & nunc
plorans dico Christianæ crucis
hostes:

19 quorum exitus est exitium:
qui & ventrem pro Deo habent,
& gloriam sibi in sua turpitudi-
ne collocant: qui terrestria sa-
piunt)

20 Nam nostra quidem ob-
versatio in cælis est, unde etiam
servatorem manemus Dominum
Jesum Christum,

21 qui humile nostrum corpus
sic transfigurabit, ut eandem
cum ejus glorioso corpore for-
mam habeat, pro ea vi, qua ip-
se sibi subjicere potest omnia.

CAPUT IV

*A particularibus montiis ad gene-
ralia descendit. Eorum liber-
tate ita quidem se fuisse exhila-
ratum dicit, ut patienter dese-
ctum laturus fuerit.*

Quamobrem fratres mei cha-
ri, ac desiderati, letitia, co-
ronaque meæ, sic stete in Domi-
no, o charissimi.

2 Evodiam exhortor, & Syn-
tychen exhortor, idem ut sen-
tiant in Domino.

3 Quin te quoque, vere so-
cie, rogo, eis opitulare, quæ
mecum certaverint in Evange-
lio, unà cum Clemente, cærensi-
que

quisque meis collegis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper : iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas vestra cunctis nota sit hominibus, Dominus propè adest.

6 Nihil este solliciti, sed omni in re efficit precibus & supplicationibus cum gratiarum actione, ut vestra postulata Deo declarentur :

7 & divina pax, omnem mentem exuperans, vestros animos ac cogitationes in Christo Jesu custodiet.

8 Cæterum, fratres, quæ vera sint, quæ gravia, quæ iusta, quæ casta, quæ amabilia, quæ fausta, si qua virtus & si qua laus est, ea cogitate,

9 quæ didicistis, & accepistis, & audivistis, & vidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gavisus sum autem per Dominum magnopere quod tandem aliquando reviruit vestra de me cura : tametsi curam habebatis, sed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico : nam ego didici iis contentus esse quæ adsint.

12 Scio deprimi, scio & excellere : in omnibus ubique rebus edoctus sum & saturari, & esurire, & abundare, & carere.

13 Omnia possum per eum, qui me corroborat, Christum,

14 Sed tamen rectè fecistis, quod calamitati meæ opitulati estis :

15 Scitis vos quidem Philippenses, initio Evangelii, cum ex Macedonia profectus essem, nullam ecclesiam mihi quicquam contulisse ad rationem expensorum & acceptorum, nisi vos solos,

16 qui mihi Thessalonicam semel atque iterum, quæ opus essent, misistis :

17 non quia dona quæram, quæro enim profectum, qui in vestram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo : cumulatus sum, accipitis ad Epaphrodito iis, quæ misistis, qui suavis odor est, sacrificium Deo gratum, atque acceptum.

19 Deus verò meus, pro sua opulentia quibus vobis opus erit, gloriosè cumulabit per Christum Jesum.

20 Deo autem patrique nostro gloria in perpetua secula : Amen.

21 Salutate sanctos omnes in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, præsertim Cæsaris domestici.

23 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus : Amen,

Missæ Roma per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA

AD

COLOSSENSIS.

CAPUT I.

*Post inscriptionem, illos laudat ut
attentos faciat ad se audiendum;
testimonium doctrinae quam ab
Epaphra audierant, reddit; Di-
vinam erga eos gratiam suis
elogiis praeedicat, & omnes nostrae
salutis partes in solo Christo om-
nino sitas esse exponit.*

PAULUS APOSTOLUS
Jesu Christi, voluntate
Dei, & Timotheus frater,

2 iis qui Colossis degunt san-
ctis fidentibus fratribus in Chri-
sto gratiam & pacem à Deo patre
nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Agimus Deo patrique Do-
mini nostri Jesu Christi gratias,
semper pro vobis orantes.

4 audita vestra in Christo Je-
su fide, & amore in omnes san-
ctos.

5 propter ea, quæ vobis in
caelis reposita sperantur, quæ
ante audivistis in vera Evange-
lii oratione,

6 quod ad vos pervenit,
quemadmodum etiam in toto
orbe proficit, sicut in vobis, ex
qua die Dei beneficium vere
audivistis ac cognovistis:

7 quemadmodum ex Epaphra
didicistis, conservo nostro cha-
rissimo, qui fidus est pro vobis
minister Christi,

8 qui idem nobis vestram in
spiritu charitatem exposuerit.

9 Itaque nos ex quo die id

audivimus: non desinimus pro
vobis orare, ac poscere, ut ejus
voluntatis cognitione repleami-
ni, cum omni sapientia, pru-
dentiaque divina.

10 Quod sic vos geratis, ut
Domino dignum est, ut ei om-
nino placeatis in omnibus rectè
factis fructum ferentes, & in
Dei cognitione crescentes.

11 summa vi convalescentes
per ejus gloriosum robur, ut
summa sitis patientia & clemen-
tia cum letitia prædii.

12 Agimusque patri gratias,
qui nos idoneos reddidit ad par-
ticipandam sanctorum sortem in
luce.

13 Qui nos ex tenebrarum
potestate vindicatos, transtulit
in regnum sui charissimi filii,

14 in quo filio liberationem
habemus per ejus sanguinem,
peccatorum veniam,

15 qui imago est inaspectabi-
lis Dei, totius rerum naturæ
primogenitus,

16 utpote per quem condita
sunt omnia tum quæ in caelis,
tum quæ in terra sunt: tum
aspectabilia, tum inaspectabilia,
& solia, & dominatus, & prin-
cipatus, & potestates: Omnia
& per eum, & propter eum
condita sunt,

17 & is est ante omnia, &
per eum constant omnia.

18 & is corporis ecclesiæ caput
est.

est. Is est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit is in omnibus princeps.

19 quoniam per eum visum est patri omnem universitatem inhabitare,

20 & per eum omnia sibi reconciliare, pacificando per ejus crucis sanguinem, hoc est per eum, tum terrestria, tum coelestia.

21 Et vos aliquando mentibus alienos atque hostes in pravè factis,

22 nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quò vos in suo conspectu sanctos, inculpato, & criminis expertes redderet:

23 si modo permanetis fide fundati, atque fixi, neque de Evangelii spe dimovemini, quod audivistis, quod in omni creatura subjecta cœlo prædicatum est, cujus ego Paulus factus sum minister.

24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & quæ defuncti Christi calamitates, meo corpore suppleo, pro ejus corpore; quæ ecclesia est,

25 cujus ego factus sum minister, divina dispensatione, quæ mihi ad vos commissa est, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod mysterium ab omni sæculorum ævo celatum, nunc patefactum est ejus sanctis,

27 quibus voluit Deus declarare quæ sit hujus gloriosi mysterii opulentia apud exterarum gentes: qui Christus est in vobis gloriæ spes.

28 Quem nos nunciamus; omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni sapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Christo Jesu perfectum:

29 in quod ego elaboro, ejus vi certando, quæ fortiter in me viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid est extra Christum. Nominatim de circumcissione, ciborum abstinence, Angelorum cultu loquitur, unde constituit à Decretis per Christum liberatos esse.

Volo enim scire vos quantum pro vobis & Laodicensibus, & quicumque me corpore præsentem non viderunt, certamen habeam,

2 tum ut confirmentur eorum animi, charitate connexorum: tum ut tam divite, tam plena abundant peritia, ut Dei patrisque & Christi mysterium percipiant,

3 in quo sunt omnes sapientiæ ac scientiæ opes reconditæ.

4 Hoc ideo dico ne quis vobis probabilibus verbis imponat.

5 Quamvis enim corpore absum, at animo quidem apud vos sum, gaudens spectansque vestrum ordinem, & vestræ in Christum fidei firmitatem.

6 Quamobrem quemadmodum Christum Jesum Dominum accepistis, sic in eo vos gerite,

7 ut in eo radicati ædificemini, & in fide (ut docti estis) confirmemini, in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videre ne quis sit, qui vos philosophia, fallaciæque vanæ prædetur, ex hominum institutione mundique rudimentis, non ex Christo,

9 in quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 & vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principatus & potestatis:

11 in quo etiam circumcisi estis circumcissione non manu facta:

facta, exuto humanorum peccatorum corpore in Christi circumcissione,

12 unà cum eo sepulti in baptismo: in quo etiam simul resurrexistis, per collocatam in Dei vi fiduciam, qui eum ex mortuis suscitavit.

13 Qui idem vos delictis & vestri corporis præputio mortuos in vitam unà cum eo revocavit, omniaque nobis delicta condonavit,

14 obliterato placitorum chirographo, quod nobis adversabatur, contrariumque erat. Id ille de medio sustulit, affixum cruci:

15 per quam in spoliatos principatus, ac potestates palam exemplum edidit, eosque triumphavit.

16 Quare nemo vos damnet ob cibum, aut potionem, aut festorum discrimen, aut novilunia, aut Sabbata,

17 quæ sunt futurorum umbræ quarum corpus est Christus.

18 Nemo vos supplantet, in modestia angelorumque cultu sibi placens, in iis quæ non didicit sese iactans, sua humana mente temerè tumens,

19 neque caput tenens, à quo totum corpus, dum commissuris copulisque compactum regitur, divino crescit incremento.

20 Quod si unà cum Christo, quod ad mundi rudimenta attinet, mortui estis, cur tanquam in mundo viventes, utimini placitis?

21 Ne tetigeris, néve gustaveris, néve attrectaveris:

22 quorum omnium is usus est, ut usu pereant, & ad corporis expletionem pertineant, non ut in aliquo sint honore.

23 Ista verò placita sunt ex hominum præceptis atque do-

ctrinis, quæ quidem sunt ejusmodi, ut rationem habeant sapientiæ, ob religionis speciem atque modestiam, & corporis vexationem severam.

CAPUT III.

Terrenis exercitiis quæ Psuedapostoli urgebant, cœlestia opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendent ex singulorum vocatione.

SI igitur cum Christo surrexistis, superis studete, ubi Christus est, Deo dexter assistens.

2 Supera sentite, non terrestria.

3 Interistis enim, vestraque vita cum Christo latet apud Deum.

4 Cùm Christus vita vestra patefiet, tum vos quoque unà cum eo patefietis gloriosi.

5 Quamobrem necate vestra membra terrestria, impudicitiam, obscenitatem, libidinem, cupiditatem malam & avaritiam: quæ deastrorum cultus est,

6 propter quæ invadit ira Dei contumaces homines,

7 in quibus vos quoque versati estis aliquando, cùm in eis viveretis.

8 At nunc vos iidem omnia deponite, iram, odium, malitiam, maledicentiam, & orationis turpitudinem ex ore vestro.

9 Nolite alii in alios mentiri, exuti veterem hominem cum suis actionibus.

10 indutique novum qui cognitione renovatur ad imaginem conditoris sui:

11 ubi non est Græcus aut Judæus, circumcisio aut præputium, Barbarus, Scythæ, servus, liber,

liber, sed & omnia & in omnibus Christus.

12 Induite igitur, ut Dei electi, sancti amatique, affectum misericordiæ, benignitatem modestiam, mansuetudinem, patientiam.

13 alius alium ferentes, & invicem condonantes, si quis habet quod de aliquo expostulet: quemadmodum Christus vobis condonavit, sic vos quoque facite.

14 Sed super hæc omnia charitatem, quæ perfectionis vinculum est:

15 vigeatque divina pax in vestris animis, ad quam estis in uno corpore vocati, & este grati.

16 Christi sermo largè in vobis habitat, summa cum sapientia. Docete & commonefacite alius alium, carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum animis grate canentes:

17 ac quicquid vel verbis, vel re facitis, id in Domini Jesu nomine facitote, Deo patrique per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete vestris viris, ut Dominicis dignum est.

19 Viri, amate uxores vestras, nève in eas sævite.

20 Nati, obedite parentibus in omnibus: hoc enim Domino gratum est.

21 Patres, ne vestros irritate natos, ne despondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re vestris, quod ad carnem attinet, dominis non ad oculum serviendo, & hominum captantes gratiam: sed cum animi simplicitate, metuentes Deum:

23 ac quicquid facitis, id ex animo agitote, tanquam Domino, non hominibus servientes:

24 scientes fore, ut à Domino hæreditatem præmio accipiatis, quippe cum Domino Christo serviatis.

25 Qui verò injuriam facit, is quam fecerit injuriam luet, nec habebitur ulla ratio personarum.

26 Domini, ex justo æquoque cum servis agite, scientes vos quoque dominum habere in cælis.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes redit, & precandi studium, ac sermonis suavitatem præcipit: postremo commendationes & salutationes subjungit.

Supplicationi incumbite, in ea cum gratiarum actione vigilantes:

2 orantes simul pro nobis quoque ut Deus nobis portam sermonis aperiatur, quo Christi mysterium eloquamur, præter quod victus sum,

3 ut id ita patefaciam, ut loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alienos gerite, tempus redimentes.

5 Esto semper oratio vestra gratia prædita, sale condita, ut sciatis quomodo cuique respondere debeatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater, fidelisque minister & conservus in Domino:

7 quem ideo ad vos misi, ut vestrarum rerum statum cognoscat, vestrosque confirmet animos,

8 cum Onesimo fido charoque fratre, qui vestras est. Si vos de omnibus, quæ hic gerantur, certiores facient.

9 Salutat vos Aristarchus, meæ captivitatis socius: & Marcus Barnabæ consobrinus, de quo

ma
ad
qu
qu
ad
ru
fr
vo
di
vo
ve
pol
mil
T
Gra
ut
qu
di
en
P
De
Chri
Deo
Jesu
2
Deo
men
preci
3
patre
fidei
bore
fro

mandata acceptis, si venerit ad nos, ut eum excipiat:

10 Item Josua nomine Justus, qui sunt ex circumcisis, & ii quidem soli ad divinum regnum adiutores, qui mihi solatio fuerunt.

11 Salutat vos Epaphras, vestras Christi servus, assiduus pro vobis precibus certans, ut perfecti absolutique steteris in omni voluntate Dei.

12 Nam eum testor magno vestri & Laodicensium ac Hierapolitanorum studio teneri.

13 Salutat vos Lucas medicus, mihi charissimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenses fratres, & Nympham, & ejus domus ecclesiam.

15 Cumque lecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium ecclesia legatur, itemque ut Laodicensem epistolam vos quoque legatis:

16 & Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit, id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli! Mementote meorum vinculorum. Adsit vobis Dei gratia: Amen.

Scripta est Roma, missa per Ty-chicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

THESSALONICENSES

CAPUT I.

Gratiarum actionem idem proponit, ut Dei beneficium esse admoneat, quicquid pradicat in ipsis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti sint.

PAULUS & SYLVANUS, & Timotheus Thessalonicensium ecclesiae, quae Dei patris est, & Domini Jesu Christi, gratiam: & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Agimus immortales gratias Deo de vobis omnibus, vestri mentionem facientes in nostris precibus,

3 continenter coram Deo, patreque nostro recolentes opus fidei vestrae, charitatisque laborem, & spei in Domino nostro Jesu Christo fixae coram

Deo & patre nostro tolerantiam:

4 scientes, fratres charissimi, vos esse divinitus electos:

5 quando quidem evangelium nostrum non fuit apud vos in verbis duntaxat positum, sed cum potentia, sanctoque spiritu & certissimis argumentis conjunctum. Scitis enim & quales nos istic vestra causa fuerimus,

6 & ut vos nostri Dominique fueritis imitatores, admissa doctrina cum multa calamitate, cum sancti afflatus laetitia,

7 adeò ut exemplo fueritis omnibus in Macedonia & Achaia fidentibus.

8 Non solum enim à vobis Dominica doctrina Macedoniam Achaiamque perrenit, verum etiam in omnia loca permanavit vestra

vestra erga Deum fides, adeò ut nos quicquam loqui non sit opus.

9 Ipsi enim de vobis prædicant, qualem ad vos aditum habuerimus, utque vos à deastris ad Deum converteretis, ut venti veroque Deo serviretis.

10 & ejus filium ex cœlis expectaretis, quem ex mortuis excitavit Iesum, qui nos à futuro supplicio defendit.

CAPUT II.

Declarat quanta fide ipsi evangelium predicavit, neque lucrum aut gloriam quaesierit, idque eorum testimonio probat: & quòd ipsi infracto animo persecutiones à suis tulerint. Addit se magno illos visendi desiderio teneri.

SCitis enim ipsi, fratres, nostrum ad vos adventum non inanem fuisse:

2 quin quamvis antè Philip-
pis (ut scitis) mala contumeliæ-
que passi essemus, tamen per
Deum nostrum, ausi sumus divi-
num Evangelium vobis liberè,
multo cum certamine, eloqui.

3 Non est enim nostra cohor-
tatio erroris, aut obscœnitatis,
aut fraudis:

4 sed, quemadmodum nobis
divinitus probatis creditum est
Evangelium, sic loquimur, non
ut hominibus placentes, sed Deo
qui nostros explorat animos.

5 Ne enim unquam assenta-
toria orationi usi sumus, ut vos
scitis: nec per avaritiam quic-
quam fecimus, testis Deus:

6 nec ab hominibus gloriam
expetivimus, nec à vobis nec ab
aliis: Et licet oneri esse posse-
mus, ut Christi Apostoli;

7 tamen adeò mites inter vos
fuimus, ut quemadmodum nu-
trix suos fovet alumnos:

8 sic vos præ vestri cupidita-

te libenter vobis non modo di-
vinum Evangelium, verùm eti-
am nostras ipsorum animas im-
pertituri fuerimus: tam chari
nobis eratis.

9 Recordamini enim, fratres,
nostrum laborem, ac defatigatio-
nem: quippe qui noctes & dies
operando (ne quem vestrum gra-
varémus) apud vos divinum E-
vangelium publicaverimus.

10 Vos testes estis, & Deus
quàm piè, quàm justè, inculpa-
tè nos erga vos fidentes gesser-
imus:

11 quemadmodum scitis, ut
unumquemque vestrum, sicuti
pater liberos, sic cohortaremur,

12 ac consolaremur, monere-
musque, ut ita vos gereretis, ut
Deo dignum esset, qui vos ad su-
um regnum ac gloriam vocaret.

13 Itaque nos Deo continen-
ter gratias agimus, quòd vos, ac-
cepto Dei sermone, quem à no-
bis audivistis, admististis non ho-
minum sermonem, sed (ut verè
est) Dei sermonem, qui in vobis
fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores fui-
stis, fratres, divinarum ecclesia-
rum, quæ sunt in Judæa, quod
ad Christum Iesum attinet: si-
quidem eadem vos quoque passi
estis à vestris tribulibus, quæ
nos à Judæis.

15 qui etiam Dominum Iesum
suosque vates interfecerunt, &
nos exegerunt: neque Deo pla-
cent, & omnibus sunt hominibus
contrarii,

16 vetantes ne alienigenas,
quòd servantur, alloquamur, ut
eorum peccata semper explean-
tur, adeò extrema Dei ira infen-
stentur.

17 Nos verò, fratres, vobis a-
liquandiu præsentia, non animo,
orbati, magna, vehementique
vestri

vestri coram videndi cupiditate flagravimus:

18 Itaque ad vos venire voluimus, ego quidem Paulus semel atque iterum, sed impedit nos Satanas.

19 Etenim quam nostra spes est, aut lætitia, aut gloria coronis? nonne vos coram Domino nostro Jesu Christo, in ejus adventu?

20 Vos enim nostra estis gloria atque letitia.

CAPUT III.

Desiderii erga illos sui fidem facit, quod Timotheum ad eos miserit, quod prosperi eorum status nuncio ita sit affectus, ut gratias non possit satis agere, itaque in precationem erumpit.

Itaque cum jam durare non possemus, visum est nobis Athenis relinqui solis,

2 Timotheumque mittere, fratrem nostrum & Dei ministrum, ac nostrum in Christi evangelio collegam ad vos confirmandos, & de vestra fiducia commonefaciendos,

3 ne quis ob has calamitates percellatur. Scitis enim ipsi nos huic esse rei destinatos.

4 Nam dum apud vos eramus, vobis prædicebamus, fore ut affigeremur: quemadmodum & accidit, & vos scitis.

5 Propterea ego me jam non tenui, quin vestram fidem cognitum mitterem, nè fortè vos tentasset tentator, atque ita labor noster periisset.

6 Verum cum modò Timotheus istinc ad nos venisset, nobisque vestram fidem & charitatem nuntiasset, vosque nostri bonam semper tenere memoriam, cupientes videre nos, ut nos quoque vos:

7 propterea de vobis recreati

sumus, fratres, in omni calamitate nostra ac rebus adversis, per vestram fidem.

8 addeò, ut nos nunc vivamus, si vos statis in Domino.

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiā, quam propter vos percipimus coram Deo nostro,

10 noctes & dies summo opere orantes videre vos coram, & quæ vestrae fidei desunt, supplere? Ipse Deus paterque noster, & Dominus noster Jesus Christus nostrum ad vos iter secundet:

11 vos verò Dominus & multitudo inter vos & erga omnes charitate abundè cumulet, quali nos erga vos sumus:

12 ut animi vestri inculcata sanctitate confirmetur in Dei patrisque nostri conspectu, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum ejus sanctis omnibus.

CAPUT IV.

Hortatur ad vitæ sanctitatem & charitatem mutuam. More infidelium eos vetat lugere mortuos, & historiam resurrectionis nostræ graphicè depingit.

Quod superest igitur, fratres, oramus hac hortamur vos, per Dominum Jesum, ut quemadmodum à nobis didicistis, quomodo vos gerere, Deoque placere debeatis, in eo præcellaris.

2 Scitis enim, quæ mandata vobis per Dominum Jesum tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei voluntas, & vestrae sanctitatis est, ut ab impudicitia vos abstineatis,

4 sciatque quisque vestrum suum vas cum sanctimonia ac honestate,

5 non ut alienigenæ Deum ignorantes

ignorantes) cum cupiditatis libidine, possidere,

6 ne quis suum fratrem in negotiis circumveniat, aut circumscribat. Siquidem horum omnium ultor est Dominus, ut etiam antea vobis diximus, testatique sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad obscenitatem, sed ad sanctimoniam.

18 Itaque qui repudiat, non hominem repudiat, sed Deum, qui nos suo sancto spiritu donat.

9 Quod ad fraternum amorem attinet, nihil opus est ut vobis scribatur, cum vos ipsi mutuo amare, divinitus didiceritis:

10 quippe cum id erga omnes fratres, qui sunt in tota Macedonia, faciatis. Hortamur autem vos, fratres, ut in dies præcellaris,

11 acquiescere, & vestras res agere, vestrisque manibus operari contendatis, quomodo nos vobis præcipimus,

12 ut honestè vos ad alienos geratis, nec ulla re indigeatis.

13 Nolo autem ignorare vos fratres de iis qui obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita Deus eos etiam qui in Christo obdormiverint, ducet cum eo.

15 Hoc enim vobis Domini verbis dicimus fore ut nos vivi, qui ad Domini adventum supererimus, non ante vertamus eos qui obdormiverint.

16 Nam ipse Dominus cum præconio, cum summi angeli voce, cumque divina tuba descendet de cælo, & mortui in Christo resurgent primum.

17 deinde nos viventes, qui erimus superstites, unâ cum eis

rapiemur in nubibus, obviam Domino in aerem, atque ita semper cum Domino erimus.

18 Quamobrem consolamini alius alium his sermonibus.

CAPUT V.

Curiosam temporum adventus, Christi inquisitionem damnans, admonet, ut assidue ad eum excipiendum sint parati. Him descendit ad varios admonitiones.

DE temporibus verò, temporibusque, fratres, non est opus ut vobis scribatur.

2 cum ipsi præclare sciatis, Domini diem esse venturum ut furem noctu.

3 Cum enim dicent homines, pacem esse & securitatem, tum repente, ut dolor uterum ferentis, sic eis instabit interritus, quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat:

5 omnes enim lucis dieique homines estis: Non sumus noctis aut tenebrarum:

6 ne dormiamus ergo, ut cæteri, sed vigilemus, sobriique simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt & qui inebriantur, noctu ebrii sunt.

8 At nos cum diei simus, sobrii simus, induti fidei charitatisque lorica, galeamque spūs salutis:

9 siquidem non destinavit nos Deus supplicio, sed salutem per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 pro nobis mortuum, ut five vigilemus, five dormiamus unâ cum eo vivamus.

11 Quamobrem cohortamini inter vos, & alius alium instruere ut & facitis,

12 Rogamus

12 Rogamus autem vos, fratres, ut eos qui in vobis laborant vobisque præsunt in Domini negotio & vos castigant, agnoscatis,

13 & maximi faciatis, charolque habeatis, propter eorum opus. Præbete vos eis pacatos.

14 Hortamur item vos, fratres, castigare incompósitos, solamini parum magnanimos, infirmis opitulamini, clementes este in omnes.

15 Videte, ne quis cui malum pro malo rependat: sed semper beneficia & inter vos & in omnes exercete.

16 Semper gaudete.

17 continenter orate.

18 in omnibus Deo gratias agite: nam ea est Dei de vobis, qui suis Christi Jesu, voluntas,

19 Spiritum ne extinguite,

20 vaticinationes ne contemnite:

21 omni probate, bonum tenete,

22 ab omni maleficii genere abstinete.

23 Ipse Deus pacis vos sanctos reddat & absolutos, integrique vestri spiritus, & animæ, & corpora criminis expertia in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Ita fidelis est is qui vos vocavit, ut id facturus sit.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes osculo sancto.

27 Obrestor vos per Dominum, ut hæc legatur epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi gratia! Amen,

Ad Thessalonicenses prima scripta est Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantie Thessal. Et Dei ultionem adversus piorum oppressores describens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii.

PAULUS & SYLVANUS & Timotheus, Thessalonicensium ecclesiæ, quæ Dei patris nostri est, & Domini Jesu Christi,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo,

3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis, fratres, ut dignum est, quod adeo crescit vestra fides adeoque exuberat vestræ omnium mutua charitas.

4 ut nos ipsi de vobis gloriemur in divinis ecclesiis, de patientia atque fide qua præditi estis in omnibus, quas sustinetis, vexationibus ac calamitatibus:

5 quod indicio est fore, ut iusto Dei iudicio divinum regnum consequamini, pro quo patientini. 6 Si:

6 Siquidem æquum est, ut à Deo reddatur, sicut affligentibus vos afflictio,

7 sic vobis qui affligimini, requies unà nobiscum, tum cum existeret de cælo Dominus Jesus, cum potestatis sue angelis,

8 in igne flammante, supplicium irrogaturus nescientibus Deum. Domini nostri Jesu Christi Evangelio non obedientibus,

9 qui æterno exitio pœnas dabunt Domino, ejusque gloriæ potentie,

10 cum venerit, ut in illa die in sanctis suis illustretur, inque cunctis fidentibus admirandus esse videatur, quod nostro ad vos testimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos semper pro vobis oramus, ut vos Deus, eo in quem vocatis estis, statu dignos reddat, perficiatque ut bonitatem ac fidei opus, & libentissimè & fortiter persequamini atque absolvatis,

12 quod Domini nostri Jesu Christi nomen in vobis celebretur, & vos in eo, pro Dei nostri & Domini Jesu Christi beneficentia.

CAPUT II.

Negat venturum Christi diem, donec in apostasiam prolapsus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichristus, cujus interitum describit. Insertque inde exhortationem ad constantiam.

Rogamus autem vos, fratres, quod attinet ad adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 ne citò de sententia dimoveamini, neve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola cujus nos auctores esse videamur, quasi inster Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo deci-

piat: nam non prius id futurum est, quam venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen extollit: adeò ut in Die templo tanquam Deus sedeat, sese Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cum adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obster, quò minus existat ille suo tempore:

7 sceleris enim mysterium jam agitur: superest tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur.

8 tum demum existeret ille scelerosus: quem Dominus oris sui spiritu conficiet, adventusque sui claritate delebit:

9 cujus scelerosi adventus, Satanæ opera, erit cum omni fallorum prodigiorum, portentorum miraculorumque genere.

10 cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò dampnentur quicumque veritati non crediderint, sed sceleribus delectati fuerint.

13 Nos vero debemus Deo gratias agere immortales de vobis, fratres, Domino dilecti, quod vos principio Deus elegerit ad salutem, per spiritus sanctimoniam fidemque veritatis,

14 ad quod vos vocavit per Evangelium nostrum quærendæ domino nostro Jesu Christo gloriæ causa,

15 Quamobrem, fratres, perstate, & instituta tenere, quæ

ex nostra vel oratione vel epistola didicistis.

16 Ipse verò Dominus noster Iesus Christus, & Deus pater noster, qui nos suo favore ad-amavit, æternoque solatio & bona spe donavit,

17 vestros stabiliat animos, & vos in omni bono & sermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii predicationem promoveant: & se subducant ab iis, qui ocio & curiositate turbant ordinem publicum, quos etiam à communi fidelium catu excludit.

Quod superest orate, fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illustretur, sicut apud vos,

2 utque defendamur ad importunis, & malis hominibus: nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros dirigat animos ad divinam charitatem, Christianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut vitetis omnem fratrem intemperantur se, non ex institutione, quam à nobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipsi scitis quomodo sumus imitandi: quippe qui nos

adeò non intemperanter gesserimus apud vos,

8 ut ne victum quidem gratis à quoquam acceperimus, sed operoso labore noctes & dies sancti fuerimus, ne cui vestrum graves essemus:

9 non quia nobis id non liceret, sed ut nos vobis imitandos exemplum proponeremus.

10 Frenim dum istic eramus, hoc vobis edicebamus, si quis operari noller, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quosdam apud vos immodestè vivere, nihil agentes, sed supervacaneæ agentes.

12 Iis nos edicimus, eosque per Dominum nostrum Jesum Christum hortamur, ut quietè operantes sibi victum querant.

13 Nos verò, fratres, nolite rectè agendo fatigari.

14 Quod si quis dictis nostris non obtemperat, eum per epistolam significate, & ab ejus commercio abstinete, ut eum pudeat:

15 neve eum pro inimico habere, sed ut fratrem castigate.

16 Ipse pacis Dominus, pace vos & temper, & omnino donet. Dominus vobis adsit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod signum est in omnibus epistolis. Sic scribo:

18 Adsit vobis omnis Domini nostri Jesu Christi gratia, Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum viri pastoris exemplar proponens, cum precipuas ejus functiones sit in docendo, monet ut reje-ctis vanis questionibus ea tardat, qua charitatem & fidem spirent. Ac ne contemptui sit sua auctoritas, qualis factus sit per Dei gratiam honorifice predicat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, ex mandato Dei servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ.

2 Timotheo germano in fide filio gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo, Domino nostro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiscens cohortatus sum, maneto Ephesi, ut quibusdam denuncies ne aliam sequantur doctrinam,

4 neve fabulas attendant, & antiquitates insinuant, quæ potius questiones pariunt, quàm divinam in fide instructionem.

5 Enimverò præceptionum finis est charitas, ex animo puro, bonaque conscientia, fide non ficta proficiscens :

6 à quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem deflexerunt,

7 ut velint legis esse doctores, cum nesciant quid dicant, neque de quibus afferant.

8 Scimus sane bonam esse legem, si quis ea legitime utatur :

9 hoc intelligens, justis non esse laram legem, sed sceleratis & contumacibus, impiis & improbis, irreligiis & profanis, patricidis & matricidis.

10 homicidis, impudicis prædiconibus, plagariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ contrarium est,

11 quæ fira est in glorioso beati Dei Evangelio, quod mihi commissum est.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Christo Jesu Domino nostro, qui mihi tantum fidei habuerit, ut me huic ministerio præficeret,

13 qui prius eram in Deum maledicus & infestus, & contumeliosus. Sed mei miserum est, quoniam ignarus feci, expertus fidei :

14 verum Domini nostri beneficium fuit excellentissimum, cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

15 Certa res est, & omni approbatione digna, Christum Jesum in mundum venisse servatum fontes, quorum vel primus ego sum.

16 Sed ideo mihi tributa misericordia est, ut in me in primis exereret Jesus Christus summam clementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem essent habituri ad vitam æternam.

17 Regi autem seculorum immortalis, inaspectabili, soli sapienti

enti Deo honos & gloria in perpetua secula: Amen.

18 Hec tibi præceptum commendando, fili Timothee, secundum prægressa de te oracula, ut quem admodum ea postulanti præclara fungare militia,

19 fidem habens, bonamque conscientiam: qua repulsa, quidam fidei naufragium fecerunt,

20 quorum est Hymæneus & Alexander, quos ego Satanæ dedidi, ut dediscant in p[er]d[itione] loqui.

CAPUT II.

In precibus publicis sunt omnes commendari Deo, idque duplici ratione. Inde omnes, cujuscunque luci sunt, ad orationem invitati, & quo vestitu, quaque modestia mulieres in sacro coetu se gerere debeant, differit.

Exhortor igitur primum omnium, ut fiant supplicationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus,

2 pro regibus & omnibus potestate pollentibus, ut tranquillam quietamque vitam agamus, cum omni pietate ac gratitate,

3 Hoc enim honestum est, nostroque servatori Deo acceptum,

4 qui omnes homines servari vult, & ad veritatis cognitionem venire.

5 Unus enim Deus est, unus item sequester Dei & hominum, homo Christus Jesus

6 qui seipsum liberationis precium pro cunctis dedit: quam ad rem suis temporibus testandam ego præco sum & apostolus constitutus.

7 Verum dico per Christum, non mentior, magister alienigenarum fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut supplicent homines quovis in loco, attolentes pias manus, citra iram pravamque cogitationem,

9 Item ut se mulieres modesto habitu cum verecundia & frugalitate comant, non cincinnis, aut auro, aut margaritis, aut sumptuoso vestitu:

10 sed ut feminas decet, pietatem rectè factis profitentes.

11 Mulier quiete discat, summa cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere non permitto, nec auctoritatem sibi vindicare in virum, sed quietam esse.

13 Nam prior Adamus formatus est, deinde Eva:

14 & Adamus non deceptus est: at mulier decepta delictum admisit.

15 Servabitur tamen per liberorum procreationem, si manserit in fide, & charitate, & san-ctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

Episcopos, & Diaconos Christianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis & familia. Et ecclesiam domum Dei nominat.

Certa res est si quis episcopi munus expetit, bonum munus cupit.

2 Debet autem episcopus irreprehensibilis esse, unius uxoris vir, sobrius, frugi, modestus, hospitalis, aptus ad docendum:

3 non violentus, non perculsor, non sordidus, sed æquanimis, à jargiis & avaritia alienus,

4 suam domum bene administrans, liberos habens dicto audientes, summa cum gravitate.

5 Quid si quis suam ipsius domum administrare nescit, quo pacto Dei ecclesiam procurabit?

6 Ne sit novitius: ne inflatus in Diaboli criminationem incurrat.

7 Debet etiam honesto alienorum testimonio commendatus esse,

esse, ne in probum diabolique laqueum incidat.

8 Idem ministri sint graves, non bilingues, non vino nimis dediti, non sordidi,

9 in fidei arcano sibi bene conscii.

10 Atque hi prius probentur, deinde ministrent inculpati.

11 Uxores item graves, non calumniatrices, sobriæ, fideles in omnibus.

12 Ministri sint singularum uxorum viri, liberos domosque suas bene regentes.

13 Nam qui rectè ministrant, ii præclarum sibi gradum faciunt, magnamque in fide in Christo Jesu collocanda libertatem.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venturum esse brevi,

15 ut, si tandem, scias quomodo sit in Die domo versandum, quæ est Dei viventis ecclesia veritatis columen atque firmamentum.

16 Et profectò magnum est pietatis arcanum. Deus apparuit in carne, per spiritum commendatus est, conspectus angelis, prædicatus gentibus, creditus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

Falsas doctrinas tam de conjugio & ciborum discrimine, quam profanas damnat, commendat autem pietatis studium, & assiduam scripturæ lectionem.

Spiritus autem discretè dicit, fore ut ultimis temporibus, deficiant quidam à fide, spiritibus addicti fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 per simulationem hominum falsiloquorum, inustam habentium conscientiam:

3 vetantium matrimonia contrahere, abstinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratia-

rum actione vescantur fidentes, qui verum intelligunt:

4 videlicet omnia à Deo condita esse bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur,

5 quippe quod divinis verbis & supplicatione, lustretur,

6 Hæc tu fratribus proponens, bonus eris Jesu Christi minister, educatus in fidei verbis, bonæque doctrina quam affecturus es.

7 Profanas autem & aniles fabulas evita, ac teipsum ad pietatem exerceto.

8 Cùm sit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pias ad omnia utilis est, promissiones habens & præsentis & futuræ vitæ.

9 Certa res est, & summa approbatione digna.

10 Nam ideo & laboramus, & probra patimur quòd spem habemus in vivente Deo, qui cùm omnium, tum maximè fidentium hominum servator est.

11 Hæc præcipito ac doceto.

12 Effice ut nemo tuam juventutem despiceat: quin fidentibus exemplo esto, verbis, moribus, charitate, spiritu, fide, castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli dorem negligere quæ præditus es, quæ tibi per oraculum collatum est, cùm quidem tibi manus imposuisset senatus.

15 Hæc meditare, in his esto, ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipsius, & doctrinæ, in iisque persevera: hoc enim faciens, & teipsum servabis, & auditores tuos.

CAPUT V.

Postquam modum monendi singulis præscripsit, de viduis agit, quæ tunc in Ecclesia ministerium cooptabantur, inde ad presbyteros.

presbyteros transiit, & quadam corporis valetudini seroientia admisit.

Seniorē ne objurgatio, sed ut patrem exhortare: juniores, ut fratres:

2 Seniores fœminas, ut matres: juniores ut sorores, summa cum castitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4 Quòd si quæ vidua liberos habet, aut nepotes, doceat in primis suam familiam pietatem colere, parentibusque vicem reddere. Hoc enim honestum est, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & deserta habet in Deo spem, vacatque supplicationibus & precibus noctes & dies.

6 At delictis indulgens vidua, vivens mortua est.

7 Atque hæc denunciatio, ut fiat criminis expertes.

8 Quòd si quæ suorum præsertim domesticorum curam non habet, ea fidem abnegavit, estque infidente deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis sexaginta, quæ unius viri fuerit uxor.

10 à rectè factis bene audiens, si liberos educavit, si hospitalitatem exercuit, si sanctorum pedes lavit, si subvenit afflictis, si omnia rectè facta persecuta est.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam postquam Christum repudiantes lascivire coeperunt, nubere volunt:

12 eo damnandæ, quòd primam fidem fregerunt.

13 Adde quod ociosæ discunt pervagari domos: nec solum ociosæ verumetiam nugaces, & curiosæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere

familiam nullam dare adversario occasionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam desiverunt.

16 Si quis, aut si quæ fidens viduas habet, subveniat eis: neve graveur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat.

17 Seniores qui rectè gubernant, gemino præmio afficiantur, præsertim qui in sermone doctrinæque elaborant.

18 Aiant enim literæ: Bovitrituranti os ne obdurato: & Dignus est operarius mercede sua.

19 Contra senioreni ne admissis accusationem, nisi duo vel tres testes sint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo cæteri metu afficiantur.

21 Obtestor in Dei, Domini-que Jesu Christi, & lectorum angelorum conspectu, ut hæc sine ullo discrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imposito, neve aliena peccata participato. Teipsum castum servato.

23 Ne amplius aquam bibe, sed exigo vino utere, propter rorum stomachum, & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perspicua sunt, & judicium anteveniunt, in nonnullis verò subsequuntur.

25 Idem rectè facta perspicua sunt, & quæ aliter se habent, latere nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid servos deceat. Quàm exitiosa pestis si avaritia. Et postquam obiter de divitiis meminit, iterum prohibet Timotheo ne se inanibus doctrinis impediat.

QUicumque sunt sub iugo servi, heros suos omni honore dignos existimen, ne Dei nomen & doctrina male audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contempnant, quia fratres sunt: sed potius serviant quia fidentes, Deoque chari sunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diversam sequitur doctrinam, neque sanis Domini nostri Jesu Christi dictis, pietatisque doctrinæ accedit.

4 Is inflatus nihil intelligit, sed morbo circa quæstiones & verborum certamina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, prævæ suspensiones.

5 ineptæ disputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæstu habentium. A talibus abstineo.

6 Est verò quæstus magnus pietas, & sua sorte contentum esse.

7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, profectò nihil auferre possumus:

8 itaque alimenta & regumenta habentes, iis contenti simus.

9 Qui verò ditescere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & insanas ac perniciosas cupiditates, quæ homines in perniciem interitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum, est avaritia: cujus avidi quidam à fide aberrarunt & sese in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc sige, justitiamque persequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certe præclarum fidei certamen: vitam prehendere sempiternam ad quam vocatus es, & præclara professione coram multis testibus professus es.

13 Edico tibi in Dei conspectu, vivam dantis omnibus: itemque Christi Jesu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confessione verum testatus est,

14 ut præceptionem servas intemeratus ac irreprehensibilis, usque ad adventum domini nostri Jesu Christi,

15 quem adventum suis temporibus exhibebit beatus ille rex, solusque potens, regnantium & dominantium Dominus,

16 solus habens immortalitatem, lumen habitans inaccessum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre potest, cui honor & imperium æternum.

17 Amen. Iis qui in hac vita divites sunt, denuncia ne superbiant neve spem habeant in incertis divitiis: sed in vivente Deo, qui nobis omnia largè suppeditat ad fruitionem:

18 ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut liberales sint atque largi.

19 præclarum sibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam assequantur verè sempiternam.

20 O Timothee, depositum serva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & disidiis ejus quæ falsò nominatur scientia:

21 quam profitentes quidam, à fide aberrarunt, Adit tibi gratia: Amen.

Scripta est Laodiceæ, quæ Pacatiana Phrygia caput est.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere sibi commisso fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter sua vincula, aut aliorum defectiones labascet, de suo apostolatu gloriatur, & depositi custodiam illi commendat. Laudat etiam Onesiphorum.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, secundum vitam in Christo Jesu positam promissionem.

2 Timotheo charo filio gratiam, misericordiam, pacem, à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro

3 Gratiam habeo Deo, quem ritum majorum pura conscientia colō, quod assiduam teneo memoriam tui in meis supplicationibus,

4 noctes & dies cupiens videre te, memor tuarum lacrymarum, ut lætitia complear,

5 memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre Eunice, & (quomodo mihi persuasi) etiam in te.

6 Quam ob causam summoneo te, ut suscites divinam doctorem, qua per mearum manuum impositionem præditus es.

7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis spiritum, sed fortitudinis, & charitatis ac frugalitatis.

8 Quamobrem ne te pudeat testificationis Domini nostri, neque mei ejus vincti: sed simul

Evangelii adversa, Dei virtute, perpetere,

9 qui nos servavit, ad sanctumque statum vocavit, non ob facta nostra, sed ob suum decretum & beneficium, quod nobis in Christo Jesu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 nunc representatum est adventu servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac immortalitatem colustravit, per Evangelium,

11 ad quod ego externarum gentium præco, & Apostolus & magister constitutus sum

12 Ob quam causam hæc patientior: sed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & persuasum habeo, eum posse meum depositum custodire ad illam diem.

13 Exemplum sanorum dictorum, quæ ex me audivisti, retineto cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

14 Præclarum istud depositum servato, per spiritum sanctum in nos habitantem.

15 Adversati sunt me (hæc enim nostri) omnes Asiatici, quorum est Phygelus & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus misericordiam Onesiphori familie: nam is me sæpe recreavit:

17 adeoque eum meæ caritatis non pudet, ut postquam Romam pervenit, me diligenter quæsierit ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut misericordiam

cordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præsiterit, tu satis nosti.

CAPUT II.

Ut perseverantiam in militia Christiana commendet, similitudines sumit à militibus, & ab agricolis. Vincula sua sanctis usui esse declarat. Inde mones Timotheum, ut sermonem veritatis rectè despiciat, & reproberum exempla fugiens, modeste omnia agat.

QUare tu, mi fili, convalesce beneficio in Christo Jesu posito:

2 & que ex me multis testibus audivisti, ea exponito fidis hominibus, qui sint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adversa patere, ut bonus Jesu Christi miles.

4 Nemo militans sese vitæ negotiis implicat, ut militiæ duci placeat.

5 Jam si quis dimicat, non coronatur, nisi legitime dimicaverit.

6 Laborandum agricola est, prius quam fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico: deo verò tibi Dominus industriam in omnibus.

8 Recordare Jesum Christum ex mortuis excitatum, Davidis femine prodatum, ut fert Evangelium meum,

9 in quo adversa fero usque ad vincula, tanquam facinorosus: verum divinus sermo vincit non est.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipsi quoque positam in Christo Jesu salutem cum gloria consequantur æterna.

11 Certe res est: si simul morui sumus, simul etiam vivemus.

12 Si unà toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos,

13 si dissimulamus, ille fidelis ma-

net, seipsum negare non potest.

14 Hæc commemorato, obestans in Domini conspectu, non esse verbis pugnandum, quæ res non modò nihil prosit, verum etiam auditores evertat.

15 Da operam ut teipsum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè secantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum futilitates evitato: nam ad multam serpent impietatem,

17 eorumque sermo gangrænæ ritu corrodet: quorum est Hymenæus & Philerus,

18 qui à veritate aberrarunt, dicentes resurrectionem jam fuisse, & nonnullorum fidem evertunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum stat, hoc habens sigillum, Novit Dominus qui sint sui: itaque recedet ab injustitia, quisquis nominat Christi nomen.

20 In magna autem domo non sunt solum aurea argenteaque vasa, verum etiam lignea & testacea, & aia ad res honestas, alia ad inhonestas.

21 Proinde si quis seipsum ab his expurgaverit, vas erit ad honestatum sacratum, hero utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupiditates fuge, justitiam, fidem, charitatem, pacem, unà cum iis qui Dominum sincero animo invocant, persequere.

23 Stultas & indoctas questionones declina, quippe quæ (ut scis) pugnas gignant:

24 cum Domini servus non pugnare debeat, sed erga omnes mitis esse, ad docendum accommodus, injuriæ patiens,

25 cum mansuetudine eruditus dissidentes, si forte, Deo eos ad frugem revocante, agnoscant:

26 ad

26 ad seque redeant, & diaboli laqueum evadant, à quo capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

Predicit quam infesta piis tempora immincant; sed fiducia victoriam animat eum ad certamen: exercitationem sana doctrina in primis commendans.

Illud autem scito, extremo ævo difficilia fore tempora.

2 Erunt enim homines sui amantes, avari, arrogantes, superbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligiosi,

3 inhumani, sœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici

4 proditores temerarii, inflati L. cæci & G. volupatis magis quam Dei amantes,

5 pietatis speciem habentes, sed qui ejus vim abnegaverint. Hos tu averfare.

6 Ex his autem sunt, qui in domos sese insinuant, captivæ quæ reddunt mulierculas quæ peccatis coopertæ, & variis cupiditatibus actæ.

7 semper discunt, & nunquam ad veri cognitionem pervenire possunt.

8 Ac quomodo Jannes & Jambres Moysi restituerunt, ita hi veritati resistunt: homines mente corrupta, circa fidem improbat.

9 Verum non procedent longius: nam eorum dementia erit omnibus perspicua, ut illorum fuit:

10 Tu verò assequetur es meam doctrinam, mores, propositum, fidem, clementiam, charitatem, patientiam,

11 vexationes, res adversas: qualia mihi contigerunt Antiochiæ, Iconii, Lystris quales vexationes sustinui: ex quibus omnibus me vindicavit Dominus.

12 Et verò omnes qui volent in Christo Jesu pie vivere, instabuntur:

13 cùm interea mali homines & impostores pergent in deterius, & fallent & fallentur.

14 Tu verò in eis persevera quæ didicisti, & per quæ fidens factus es, cùm & scias à quo didiceris.

15 & à puero sacras literas noveris, quæ tæ possint erudiere ad salutem per fidem Christo Jesu habendam,

16 Omne scriptum diviniùs inspiratum est, & utile ad doctrinam, ad reprehensionem, ad correctionem, ad justitiæ disciplinam,

17 ut compositus sit divinus homo, ad omne rectè factum bene comparatus.

CAPUT IV.

Obtestatur eum ut maxime evangelium predicet in tam deplorato tempore. Sibi in propinquo esse mortem, sed ita ut quasi victor ad gloriosum triumphum proporet: Tandem accensendi Timothei necessitatem ex presenti suo statu ostendit.

Itaque obtestor ego in Dei conspectu, & Domini Jesu Christi, qui adventu regnoque suo & vivos & mortuos judicaturus est,

2 publica doctrinam, instæ opportune, importune: argue, increpa, cohortare summa cuncta clementia, ac doctrina.

3 Erit enim tempus cum finem doctrinam non ferent homines, sed ad suas libidines sibi magistros cumulabunt

4 auribusque prurientibus & à vero averfis, ad fabulas se convertent.

5 Tu verò in omnibus esto sobrius: mala patere: Evangelistæ officio fungere: tuo munere perfungere,

6 Nam

6 Nam ego jamjam immolandum sum. discessusque mei tempus instat.

7 Præclarum certamen certavi: cursum absolvi: fidem servavi:

8 Quod superest, reservatur mihi justitiæ corona, quam mihi Dominus reddit in illa die justus iudex: neque solum mihi, sed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint,

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitæ præsentis amore, dereliquit & Thesalonicensem profectus est: Crescens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas solus est mecum, Marcum assumptum tecum adducito: est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Tychicum legavi Ephesum:

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cum vestibus afferto, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveto: nam magnopere restitit nostris verbis:

16 In prima mea causæ disputatione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus sum ex leonis ore,

18 meque liberabit ab omni mala re, & ad cæleste suum regnum conservabit Dominus, cui gloria in perpetua secula. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi: Trophimum reliqui Mileti ægrotantem.

21 Cora ut ante hyemem venias. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus adsit animo tuo, Adsit vobis gratia. Amen.

Scripta est Roma ad Timotheum secunda, cum se Paulus iterum stitisset Casari Neroni.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

TITUM.

CAPUT I.

Docet quales oporteat ministros eligere, simul ostendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac occasione perstringit Cretensem moris. Ac Judeos qui in rebus æternis sanctitatem locabant.

PAULUS Dei servus & Jesu Christi Apostolus, quod attinet ad fidem electorum Dei, & veritatis cognitionem,

2 quæ in religione cum spe vitæ sempiternæ conjuncta sita est.

est, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiserat,

3 & suis temporibus exhibuit, videlicet suum sermonem præconio promulgandum, quod præconium mihi servatoris nostri Dei mandato commissum est,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attineret, filio, gratiam, misericordiam, pacem a Deo patre, & Domino Jesu Christo servatore nostro.

5 Ego te idcirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim seniores constituas, ut ego tibi præcepi:

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim episcopum inculpatum esse, ut Dei dispensatorem, non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non avarum:

8 sed hospitalem, virtutis amantem, frugi, justam, pium, temperantem,

9 fidi sermonis, qui in docendo adhibetur, defensorem, quo possit & sana doctrina cohortari, & contradicente refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, præsertim circumcisi, quos refutare oportet:

11 qui totas domos evertunt, docentes illicita, turpis lucri causa.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipsorum vates: Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est

13 Hoc testimonium verum est: quamobrem argue eos severe, ut sint in fide sani,

14 non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veterem adversarium.

15 Puris quidem pura sunt omnia: sed pollutis & infidelibus nihil purum: quin polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, & ad omne bonum opus inepti.

CAPUT II.

Personarum & ætatem præscribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium piæ & rectæ vivendi.

TU verò loquere quæ sanam deceant doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia sani.

3 Anus item habitu augustæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ vino, bene institutæ:

4 ut juvenes fœminas doceant suorum virorum ac liberorum amantes esse:

5 frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi:

7 in cunctis teipsum rectè factorum exemplum præstans, in doctrinæ integritatem, gravitatem,

8 orationem sanam, & quæ damnari nequeat, ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non responditores, non furaces,

10 sed summam fidem bene præstantes, quo servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Existit enim divina beneficentia,

ficentia, cunctis hominibus salutaris,

12 quæ nos erudiat ut impietate, mundanisque cupiditatibus vale dicto, frugaliter & iuste pieque vivamus in hoc seculo,

13 expectantes speratam beatitudinem, adventumque gloriosum magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi,

14 qui seipsum pro nobis dedit, quò nos ad omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue summa cum auctoritate, ita ut nemo te condemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placide colant ordinem politicum, & memores sint vite pristinæ, ut justificationem omnem ex gratia esse existiment. Quòd si quis contentiosus his reclamet, illum jubet omitti.

EOS commonefacito ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati sint:

2 nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimis, summam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus, & voluptatibus in pravitare invidiaque degentes, alii aliis infens.

4 Sed postquam benignitas &

humanitatis extitit servatoris nostri Dei,

5 non ob justitiæ opera, quæ fecerimus nos, sed pro sua misericordia servavit nos, lavacro renascentiæ, renovationisque spiritus sancti,

6 quo nos largè perfudit, per Jesum Christum servatorum nostrum,

7 ut ejus beneficio justifiamur, hæredes vitæ, quæ speratur, æternæ.

8 Certa res est. Hæc te afferare volo, quò curent rectè factis fungi, qui Deo confidunt. Hæc sunt præclara, & hominibus utilis.

9 Stultis autem quæstionibus, & antiquitatibus, & litibus pugnisque legalibus, supersedeto: sunt enim inutiles atque fuitiles.

10 Sectarium hominem post unam atque alteram admonitionem declinato,

11 sciens eum perversum esse, & ita peccare, ut ipse à seipso damnetur.

12 Cum ad te Artemam aut Tychicum misero, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim hyemare stam.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sedulo deducito, ne quid eis desit.

14 Discant & nostri rectè facta obire, ad usus necessarios ne sint infructuosi.

15 Salutant te mei comites omnes. Saluta eos, qui nos amant in fide. Adsit vobis omnis gratia: Amen.

Scripta Nicopoli Macedonia.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile hic tractans, suo tamen more sublimis ad Deum evehitur. Fugitivum servum & furem Philemoni remittens, pro illo deprecatur veniam: & graviter de aequitate Christiana deprecatur.

PAULUS Jesu Christi vinctus, & Timo meus frater, Philemoni charo amico, adjutori que nostro,

2. & Appiæ charissimæ & Archippo commilitoni nostro, & ecclesiæ domus tuæ,

3 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo gratias, semper tui mentionem faciens in meis supplicationibus,

5 audiens qua charitate, & fide præditus sis tum in Dominum Jesum, tum erga sanctos omnes.

6 quo ista liberalitate tuæ in Christo Jesu collocare fidei fiat, ut intelligatur quantum sit in vobis boni.

7 Magna quidem lætitia & consolatione afficimur ex charitate tua quod sanctorum animi per te, frater, recreati sunt.

8 Proinde cum magnam in Christo authoritatem habeam imperandi tibi officium,

9 propter charitatem potius rogo, talis ego, hoc est, Paulus

senex, & nunc etiam Jesu Christi vinctus.

10 Te, inquam, rogo de meo filio, quem in meis vinculis genui, Onesimo,

11 eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimisi

12 Tu verò eum, hoc est, mihi intimum recipe:

13 quem ego volebam apud me retinere, ut mihi tua vice ministraret in Evangelii vinculis:

14 sed injussu tuo nihil volui facere, ut non coactum, sed voluntarium esset tuum beneficium.

15 Fortassis enim ideo ad tempus adfuit, ut eum reciperes æternum:

16 non jam ut servum, sed plus quam servum fratrem etiam mihi charissimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare si me socium habes, accipe eum, ut me.

18 Quod si quid te læsit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus scripti mea manu, ego dissolvam: ut interim illud tibi non dicam, quod tu mihi etiam reipsum debes.

20 Age, frater, gratificare mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Frater obedientia tua scripti si tibi: sciens te plus etiam, quam peto, facturum.

22 Præter

22 Præterea para mihi hospitium! Spero enim fore ut vobis per vestras preces condoner.

23 Salutant te Epaphras meæ in Christo Jesu captivitatis comes:

24 & Marcus, Aristarchus,

Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris: Amen!

Missæ est Roma, per Onesimum servum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Differit de patientia, de fide, de animi modestia, ad divites. Deinde ostendit tentationes ad malum, non ex Deo esse, cum omnis boni author sit. Qualiter recipiendus sit sermo vitæ.

JACOBUS Dei & Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus ultro citroque dispersis, salutem.

2 Summopere gaudendum existimate, fratres mei, cum in varias inciditis periculationes,

3 intelligentes fidei vestræ exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integritque nulla re careatis.

5 Quod si quis vestrum sapientia caret, postulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Postulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, similis est fluctui maris, ventis actus ac excito.

7 Neque verò se putet is homo quicquam à Domino impetraturum,

8 homo duplicis animi, in omnibus suis actionibus inconstans.

9 Glorietur autem frater humilis in sublimitate sua,

10 & dives in humilitate sua: nam ut herbæ flos, sic peribit.

11 Ut enim exortus cum ardore sol herbam arefacit, ejusque & flos decedit, & decora species interit: ita dives cum suis copiis marcescet.

12 Felix homo qui tentationem sustinet: approbatus enim, vitæ coronam accipiet, quam promissit Dominus suis amatoribus.

13 Nemo dum tentatur, dicat à Deo tentari se: Deus enim nec malis unquam tentatur, nec tentat ipse quenkum.

14 Sed à sua quisque cupiditate allectus ac inescatus, tentatur.

15 Deinde cupiditas conceptum parit peccatum, peccatum porro perpetrarum, gignit mortem.

16 Nolite errare, mihi fratres charissimi.

17 Omne bonum donum, omneque perfectum munus, supernè est, descendens a patre luminum, apud quem nulla est mutatio, aut ulla conversionis umbra.

18 Is consilio nos genuit.

veritatis

veritatis oratione, ut essemus quædam quasi primitiæ suorum operum.

19 Proinde, mei fratres charissimi, esto omnis homo ad audiendum celer, ad loquendum tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ justitiæ non parer.

21 Quamobrem, fratres, omnibus visiorum sordibus excrementisque depositis, comiter accipite sativum sermonem, qui vestras animas servare potest.

22 Este autem ii qui sermoni pareatis, non eum duntaxat audiat: alioquin vosipsos decipitis.

23 Nam si quis sermonem audit, nec exequitur, is perinde est ac si quis corporis sui faciem contempletur in speculo.

24 Deinde seipsum speculatus abeat, ac protinus qualis sit obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam libertatis legem penitus introsperit, & in ea manserit, is, qui non sit obliviosus auditor, sed operis effector, suo facto beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse religiosus apud vos, neque tamen linguam suam frænât, sed animum suum fallit, hujus vana est religio.

27 Religio pura & impolluta apud Deum & patrem hæc est: coram gerere pupillorum & viduarum in eorum calamitate, & intaminatum se custodire à mundo.

CAPUT II.

Personarum acceptiones discrepare dicit à Christi fide, quam non satis est verbis profiteri, nisi & operibus misericordia & charitatis præstemus eandem, Abrahamæ exemplo.

FRatres mei, nolite ita fidem habere in glorioso Domino nostro Jesu Christo collocatam, ut personarum habeatis rationem.

2 Nam si quis aureos gestans annulos, in veste splendida, in vestrum conventum ingreditur, eodemque intret etiam pauper in obsoleta veste:

3 & vos in eum, qui vestem gestat splendidam, intueamini, ei que dicitis: Tu sede hic pulchre: pauperi autem dicatis, Tu istuc sta, aut hic sub meo subsellio sede:

4 nonne discrimen apud vos fecistis? & malè cogitantes judices fuistis?

5 Audire, mei fratres charissimi: Nonne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, hæredesque regni quod suis promisit amatoribus?

6 & vos pauperem despiciatui habetis? Nonne divites vobis imperant, & iidem vos in jus trahunt?

7 Nonne iidem pulchro nomine maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8 Si quidem legi paretis regis quæ sic literis est prodita, Alterum ut teipsum diligito: rectè facitis.

9 Sin personis indulgetis, peccatum committitis; & à lege, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10 Qui enim, quamvis alioquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11 Nam qui dixit, Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quod si non adulteras, sed occidis contra legem committis.

12 Sic loquimini & sic agite, ut libertate lege judicandi.

13 Nam

13 Nam judicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas iudicio insultat.

14 Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15 Si frater aut soror nudi sint, quotidianoque alimento destituti,

16 & eos vestrum aliquis bona cum pace abire, calefierique & satiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodest?

17 Ita fides ejusmodi per se est, ut si opera non habeat, mortua sit.

18 Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo: ostende mihi tuam fidem sine tuis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam ostendam.

19 Tu Deum unum esse credis? Rectè facis, & dæmones credunt atque horrent.

20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21 Abrahamus parens ille noster, nonne operibus factus est justus, Isaac filio suo in ara libando?

22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23 Atque ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Credidit Abrahamus Deo idque ei justitiæ ductum est, & Dei amicus est appellatus.

24 Videtis ergo operibus justum reddi hominem, non solum fide.

25 Idem Rachaba meretrix, nonne operibus justificata est, admissis nunciis, & alia via emissis?

26 Ut enim corpus absque

spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ut doceat linguam homini Christiano esse coercendam fidei & charitatis sancta repagulis, commoda & incommoda qua ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia à celesti distet.

Nolite multi esse magistri, fratres mei: scientes nos graviores esse poenas daturos.

2 Multa enim delinquimus omnes. Si quis in verbis non delinquit, is perfectus homo est, qui possit etiam totum frænare corpus.

3 Frænos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant, eorumque totum corpus agimus.

4 Itemque tantæ naves, tam vehementibus impulsæ ventis, tantulo gubernaculo, quocumque vult gubernatoris impetus, aguntur.

5 Sic & lingua, quæ parvum membrum est, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua ignis est, scelerum mundus. Sic se habet in nostris membris lingua totum corpus contaminans, & aversum inflammans, & ipsa à Gehenna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum natura, & volucrum serpentumque & aquatiliū humano ingenio domatur, domitaque est:

8 at linguam nemo potest hominum domare, effrænatum malum, mortifero refertum veneno.

9 Pater Deum & patrem collaudamus, eadem homines execramur ad Dei similitudinem factos:

10 prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, hæc ita fieri.

11 Num

11 Num fons ex eodem foramine, dulci aqua manat, & amara?

12 Potestne, mei fratres, aut ficus oleas, aut vitis ficus edere? Sic nullus fons & balsam & dulcem aquam emittere.

13 Qui in vobis sapiens est, & intelligens, ostendat bonis moribus sua opera, cum sapientie mansuetudine.

14 Quid si amaram invidiam, & simulatorem haberis in animo, nolite contra verum iactare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia, quæ supernè profisciscatur: sed terrestribus, humana, demoniaca.

16 Ubi enim invidia est & simulas, ibi est inconstantia, omnisque vitiosa res.

17 At supernè oriens sapientia, primùm casta est, deinde pacifica, æqua, obsequiosa, pietate, bonisque repleta fructibus, severa, & minimè simulatrix.

18 Fructus verò iustitiæ in pace feritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

*Enumerat incommoda quæ ex carnis operibus proveniunt. Animi submissionem subiungit & repurgationem à superbia, detractio-
ne, & ab oblivione propriæ infirmitatis.*

Unde apud vos bella & pugna? nonne hinc ex vestris libidinis, quæ militant in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtinetis: invidetis & æmulamini, nec assequi potestis: pugnat is & belligeratis: non obtinetis, quoniam non postulatis.

3 Postularis, & non adipiscimini, quia malè postulatis, ut in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & femina: nescitis mundi amicitiam

Dei esse inimicitias? Qui vult amicus esse mundi, inimicus efficitur Dei.

5 An putatis inaniter esse literis proditum: Scilicet, ad invidiam propensus est is qui in vobis habitat spiritus?

6 At majus confert beneficium. Itaque Deus, inquit ille, & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

7 Quemobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet.

8 accedite Deum, & accedat vos. Purgate manus, o improbi, & animos lustrate:

9 qui estis animo duplici affligate vos, & lugete, ac plorate. Ritus vester in luctum convertatur, & gaudium in marem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahare. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit legemque damnat.

11 Quod si legem damnas, non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque iudex, qui & servare potest, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas?

13 Age jam qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 Cum nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est qui paulisper extat, deinde evanescit.

15 Cum dicere debeatis: Si volet Dominus & si vivamus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in vestris insolentis vos iactatis. Omnia ejusmodi iactantia prava est.

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio est.

CAPUT

CAPUT V.

Divini judicii severitatem divitiis denunciat, enumerata eorum superbia, ut pauperes, audientes divitum infelicem exitum, aequo animo afflictiones, ut Job, etiam cum infirmantur, ferant.

JAM verò, ô divites, plorate, jejantes ob vestras miseras vobis eventuras.

2 Divitiæ vestræ putruerunt : vestimenta vestra à tineis erosa sunt.

3 aurum & argentum æruginosum, eorumque ærugo contra vos testimonium diceret, vestrasque carnes ignis in morem consumet. L. Pœnam G. vobis concessistis in ultimum tempus.

4 Merces ipsa mercenariorum qui vestros messuerunt agros, à vobis retenta, quiritatur, messorumque querelæ in Domini omnipotentis aures penetrarunt.

5 Luxuriastis ac lascivistis in terris : genio indulgistis, tanquam ad laniendæ diem.

6 Condemnastis, occidistis infantes, vobis non resistentes.

7 Quamobrem durate, fratres, usque ad Domini adventum. Ipse agricola expectat eximium terræ fructum, & quidem in eo durat, dum primorem ferotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque, roborate vestros animos : nam Domini adventus instat.

9 Nolite alius adversus alium gemere, fratres, ne damnemini. En iudex pro foribus adest.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantia ac patientia, de

vaibus, qui Domini nomine locuti sunt.

11 Equidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Jobi patientiam audivistis & quem ei finem Dominus (quippe misericors, & clemens) dederit vidistis.

12 In primis autem, mei fratres, ne juratore neque cœlum, neque terram, nec aliud ullum iururandum : sed esto ejusmodi sermo vester, ut etiam si etiam, & non non, ne in simulationem cadatis.

13 Affligitur vestrum aliquis, supplicet. Lætus est quis, psallar.

14 Ægrotat vestrum aliquis, advocet ecclesiæ seniores, qui eum in Domini nomine ungant oleo, pro eoque supplicent,

15 & fidei supplicatio laborantem servabit, eumque allevabit Dominus, & si peccata commiserit, ignoscatur ei.

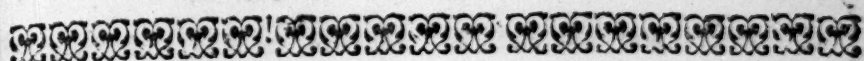
16 Consistimini invicem de fratribus, & supplicate alius pro alio, ut sanemini. Multum valet effectusque iusti precatio.

17 Elias homo erat iisdem, quibus nos, obnoxius : & tamen cum precibus petisset ne plueret, non pluit in terram per annos tres & sex menses.

18 Eodem rursus precatò, & cœlum dedit imbrem, & terram suum fructum germinavit.

19 Fratres, si quis vestrum à vero aberraverit, & eum quicquam revocaverit,

20 intelligat eum, qui sonitum ab erroris sui via revocaverit, animam ex morte vindicasse, multitudinemque texisse peccatorum,

PETRI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Magnifice extollit Dei gratiam in Christo, qua fide recipitur, & spe possidetur: de qua vaticinati sunt propheta. Inde deducit exhortationem, ut renunciantes mundo & priori vitæ, se Deo conforment.

PETRUS Jesu Christi Apostolus sparsim peregrinantibus in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia,

2 secundum Dei patris providentiam electis, spirituque illustratis, ut obediant, & Jesu Christi sanguine conspergantur, gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, patrique Domini nostri Jesu Christi, qui nos pro sua singulari misericordia, Christum ex mortuis suscitando, regenuit in vividam spem,

4 ad immortalem, impassibilem, & invieram hæreditatem, vobis in cælis repositam,

5 qui divina potentia per fidem custodimini ad salutem ultimo tempore exhibendam.

6 Ac in eo sanè exultatis, paululum modo (si est opus) variis tentationibus vexati,

7 ut explorata vestra fides, auro (quod perit, & igne exploratur) longe pretiosior inveniat, ad laudem & gloriam, & honorem tum futurum, cum exstiterit Jesus Christus,

8 quem vos non visum amatis:

de quo jam, non cum videntes, sed ei confidentes. incredibili & gloriosa lætitia gestitis.

9 reportaturi fidei vestræ finem, salutem animorum.

10 Quam salutem exquisiverunt ac perscrutati sunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati sunt,

11 scrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Christi spiritus, quo erant præditi, præsignificans & Christi supplicia, & deinde secururam gloriam.

12 Quibus demonstratum est non ipsos sibi, sed vobis ea administrare, quæ nunc vobis nunciata sunt per eos qui vos in evangelio instituerunt, per spiritum sanctum de cælo missum, quæ capiunt ipsi angeli perspicere.

13 Quamobrem succinctis mentis vestræ lateribus, sobrii, perfecte sperate afferendum vobis adventu Jesu Christi beneficium,

14 ut obedientes filii, non vos superioribus ignorantie vestræ cupiditatibus accommodates:

15 sed quemadmodum qui vos vocavit sanctus est, ita vos quoque sanctos in omni vita præbentes.

16 Quandoquidem scriptum est: Sancti estote, nam ego sum sanctus.

17 Quod si patrem invocatis eum, qui severissime ex cujusque facto judicat, vestræ peregrinationis tempus religiosè transigite,

18 scientes

18 scientes non vos caducis rebus argento aut auro ex vanis istis patriis moribus esse liberatos,

19 sed Christi precioso sanguine, sicut integri vitioque carentis agni,

20 provisi ante orbem conditum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 qui per eum Deo confiditis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut sit vestra fides atque spes in Deo collocata.

22 Lustrate obediendo veritatem vestros animos, per spiritum ad fratrum amorem non fictum: & pura mente inter vos impensè amare.

23 renati non ex mortali, sed immortalī semine per sermonem viventem Dei, & manentem in sempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes sunt herbæ similes, omnisque hominis gloria est velut herbæ flos. Aret herba, caditque flos:

25 At Domini dictum manet in sempiternum. Est autem hoc dictum illud, quod apud vos est nunciatum.

CAPUT II

Fideles verbo Dei renatos hortantur ad ducendam vitam, quæ genitura respondeat: ac ne titubet eorum fides, allegat quid de Christo prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præstent magistratibus, & patienter adversa ferant Christi exemplo.

Ergo deposito omni vitio, omnique fallacia, & simulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentis,

2 ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude lac

appetite, ut eo grandescatis ad salutem:

• 3 si modò sensistis Dominum esse benignum,

4 ad quem (lapidem vivum, ab hominibus improbatum, Deo lectum & eximium) accedentes,

5 ipsi quoque ut vivi lapides ædificamini, divina domus, sacrum sacerdotium, ad facienda divina sacrificia, Deo per Jesum Christum accepta.

6 Itaque sic in literis habetur: Positurus sum in Sione lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non frustrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus, eximius est: at dissidentibus, quem lapidem structores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus est, & lapis in quem impingant, & petra in quam illident.

8 qui in sermonem ostendunt, ei inobientes, ad quod erant destinati.

9 At vos lectum genus estis, regale sacerdotium, sancta gens, populus acquisitus, ut virtutes præcideris ejus qui vos ex tenebris in suam lucem admirabilem vocavit:

10 qui aliquando non populus, nunc Dei populus estis: qui misericordiam non consecuti, nunc misericordiam estis consecuti.

11 Charissimi, cohortor, ut inquietos ac peregrinos: abstinete vos à corporis cupiditatibus, quæ contra animum militant,

12 honestè vos gerentes apud externos, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahant, rectè facta considerantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaque omnibus parere personis humanis propter Dominum, & regi, ut potestate pollenti:

14 & pratoribus, ut ab eorum ad maleficorum ultionem, tum ad beneficorum laudationem missis.

15 Nam ea est Dei voluntas, ut recte facientes, amantium hominum ignorantiam compescatis,

16 ut liberi, non ut vitiorum pretextum habentes libertatem, sed ut Dei servi.

17 Omnes honorate, fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni meo heris, non solum bonis & aequis, verum etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, si quis, quoniam sibi sit Dei conscius, dolores fert, patiens iniuste.

20 Nam quæ gloria est, si peccantes cædi vos sustineris? At si recte facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam meretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati estis, siquidem Christus quoque pro nobis injuriam passus est, nobis præscriptum relinquens, ut ejus vestigia subsequamini:

22 qui peccatum nullum commisit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, sed rem iuste iudicatore committere ar:

24 qui peccata nostra ipse suo corpore sustulit in patibulum, ut peccatis defuncti iustitiæ vivamus: cujus vibice vos estis sanati.

25 Eratis enim quasi palantes oves: sed nunc ad pastorem vos & animorum vestrorum curatorem, convertistis.

CAPUT III.

Ne mulieres Christiana viros suos sicut Ethnicos contemnant, pia-

rum mulierum exemplum proponit: Addit generales præceptiones, ut aequis animis sustineant persecutiones: & intrepide respondeant de sua fide, idque auspiciis Christi.

Similiter, uxores, vestris parete viris, ut quibus oratione non persuadetur, ii per uxorum moret absque oratione lucrifant.

2 vestrorum morum castitatem cum religione conjunctam contemplant.

3 Esto autem vester ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpositu, aut palliorum amictu positus:

4 sed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi sinceritate, quæ res magni est in Dei conspectu precii.

5 Sic enim olim sanctæ illæ feminae, in Deo spem habentes, sese comebant, obediens suis viris,

6 ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans, cujus factæ estis filia, dum benefacitis, & nullo pavore terremini.

7 Viri itidem, habitate scienter cum uxoribus, muliebri vasi, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ coheredes, ne vestrae preces impediuntur.

8 In summa, este omnes unanimis, eodem modo affecti, fraterno amore, misericordes, affabiles.

9 Non malum malo, aut contra viciū convicio rependentes, sed è contrario fausta precantes: scientes ad hoc vocatos esse vos ut felicitatem obtrineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus est, & felicitatem videre vult tempore, coerceat linguam suam è malitia,

malitia, & labra sua à loquendo fraudulenter: declinet malum, & faciat bene: studeat paci, eamque persequatur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in iustos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Requiritur verò est qui vos lædant, si bonitatis imitatores sitis?

14 Quanquam etiam si propter justitiam feratis injuriam, felices estis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, nève turbamini.

15 sed Dominum Deum animis sanctè colite: Ac semper parati este, quicumque ex vobis spei, qua præditi estis, rationem petierit, ei comiter ac religiose respondere,

16 vobis bene consilii, ut cum nunc de vobis ceu maleficis maledicant, contra fiat, ut pudeat eos, qui vestros bonos in Christianitate mores incessunt.

17 Præstat enim recte facientes, si ita ferat Dei voluntas, adversa pati, quàm pravè facientes:

18 liquidem Christus quoque semel pro nobis passus est, iustus pro iniustus, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, spiritu in vitam revocatus:

19 in quo etiam spiritibus, qui erant in carcere prædicatum ivit,

20 qui olim non paruerant, cum semel expectaret Dei clementia, temporibus Noë, cum extrueretur arca: in qua paucæ, hoc est octo animæ, in aqua conservatæ sunt.

21 Consilii forma nunc quoque baptisma vos servat, quod non est corporis sordium detrahit, sed bonæ conscientiæ sti-

pualtio ad Deum, per Jesu Christi resurrectionem,

22 qui est ad Dei dexteram profectus in cœlum, angelis ei potestatibus potentatibutq; subiectis.

CAPUT IV.

Longius profert Christi exemplum nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans; Redit inde ad patientiæ doctrinam. Necessè enim esse ut initium correctionis ab ecclesia fiat.

Igitur Christo pro vobis carne supplicium passus, vos quoque eadem mente armamini, siquidem qui carne supplicium tulit, is peccare desit,

2 ne deinceps ad hominum cupiditates, sed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis est enim nobis, præterito vitæ tempore extraneis morem gessisse, vorantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, comestationibus, potationibus, & nefariis deastrorum culturis.

4 Atque id sanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profusionem, & maledicunt:

5 reddituri rationem ei, qui & vivos est & mortuos judicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus est, ut & secundum homines carne judicentur, & secundum Deum spiritu vivant.

7 Omnium autem finis instat: Quocirca este frugi, & ad supplicationes sobrii.

8 Ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete: nam charitas multa peccata tegit.

9 Este alii in alios hospitaliter sine murmuribus.

10 Prout quisque aliquo munere

munere dotatus est, ita id alii in alios dispensare, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis administrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quod in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cujus est gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratia vobis accidit, quasi novum aliquid vobis ulveniat, admirari:

13 sed quatenus Christi suppliciorum participes estis, gaudere ut tum quoque, cum exister ejus gloria lætitia exultetis.

14 Si ob Christi nomen probris incedimini, felices estis, quod gloriosus divinusque spiritus vos insidet. Per illos quidem vituperatur, sed per vos collaudatur.

15 Absit enim ut aliquis vestrum supplicio afficiatur, ut homicida, aut fur aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 at si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecorer:

17 Quando quidem ejusmodi tempus est, ut pœna à divina domo incipiat. Quod, si capitur à nobis initium, quis futurus est exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 Et si justus agrè servatur, impius & improbus ubi comparabit?

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, si rectè faciendo, conditori, ut fideli, suas commendent animas

CAPUT V

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus

docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hostem trunculentum.

Igitur seniores vestrum cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis & idem representandæ gloriæ socius,

2 pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè, sed alacriter:

3 neque ut gregibus imperantibus, sed ut qui ovis exemplum sitis.

4 Ita fieri, ut cum advenerit pastorum magister, nunquam flaccescentem gloriæ coronam accipiat.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestia ornami: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum futor est.

6 Quamobrem submitte vos potenti Dei manui (ut vos tempore curationis evehat)

7 omni vestri cura in eum reiecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestris qui in orbe degunt fratribus ulvenire patiunda.

10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Et gloria & imperium in perpetua secula. Amen.

12 Per Syvanum vobis, fidum ut arbitror fratrem, paucis scripsi commonefaciens & testificans, illud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

13 Salute vos ea qua Babylonus est, etiam electa, & Marcus filius meus,

14 Salutate inter vos charitatis osculo. Pax vobis quorquocumque estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Postquam Dei bonitatem & fidei bona commemoravit, sanctitatem vite illis commendat: & quo plus ponderis habeat monitio, se jam morti vicinum indicat. Insuper etiam oculatum testem se esse asserit.

SIMON PETRUS, Jesu Christi servus & apostolus, iis qui parem nostrae fidei per Dei nostri & servatoris Jesu Christi iustitiam sortiti sunt,

2 gratiam & pacem plurimam dicit in Dei & Jesu Domini nostri cognitione,

3 ut cujus divina potentia omnia nobis ad vitam & pietatem, largita sint, per ejus cognitionem, qui nos sua gloria & virtute vocavit,

4 propter quem ille nos eximus, maximisque promissis donavit, ut per ea fiamus divinae participes naturae & mundanum cupiditatis corruptelam effugiamus.

5 Vos vero in hoc omni studio incumbite, acquirentes in fide vestra virtutem, in virtute scientiam,

6 In scientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem,

7 in pietate fraternali amorem, in amore fraterno charitatem.

8 Hæc enim si in vobis inierunt & abundabunt, non oculos vos aut inertes efficiet ad Domini nostri Jesu Christi cognitionem.

9 Cui vero non adsunt hæc, cæcus est, cæcutiens, oblivione captus expiationis veterum suorum peccatorum.

10 Proinde magis studete, fratres, rectè factis ratum efficere vestri vocatum ac electionem. Hæc enim facientes nequam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè suppetet aditus ad æternum Domini nostri servatorisque Jesu Christi regnum.

12 Itaque non negligam vos semper de his commonefacere, quamquam gnaros, & in præsentis veritate fixos.

13 Veruntamen æquum esse iudico, quamdiu sum in hoc domicilio, excitare vos admonitione.

14 sciens brevi fore, ut meum domicilium deponam, quemadmodum mihi Dominus noster Jesus Christus significavit.

15 Verum dabo operam, ut vos post meum discessum assiduam horum mentionem facere valeatis.

16 Non enim sciatis securi fabulas, potentiam vobis & adventum Domini nostri Jesu Christi

Christi declaravimus : sed ipsi ejus majestatem contemplati,

17 quippe qui à Deo patre honorem acceperit & gloriam, voce delata ad eum hujusmodi à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivimus de cælo delatam, quum unà cum eo essemus in sacro monte : Hic est meus charissimus filius, in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus firmiorem fatidicum sermonem, in quem rectè facitis quod estis intenti tanquam in lucentem in obscuro loco lucernam, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris :

20 dum tamen hoc primum intelligatis, nullum fatidicum scriptum privatæ explanationis esse.

21 Non enim hominis voluntate editum est unquam oraculum, sed Sancti spiritus instinctu locuti sunt homines divini.

CAPUT II

Exponit cur hæc mennerit superius, nimirum propter falsos doctores, quorum nefandas artes ac interitum describit. Brutis animalibus, & fontibus sine aqua eos comparat, quod homines Deo consecrati ad pristinam immundiciem retrahant.

Fuerunt autem & falsi vates in populo, ut etiam in vobis erunt falsi magistri, qui perniciosas sectas introducent vindicemque suam herum abnegantes, celerem sibi perniciem conciliabunt.

2 Eorumque perniciem multi subsequuntur, per quos verè institutio malè audiet,

3 quique vos per avaritiam fictitiis verbis nundinabuntur : quorum supplicium jamdiu non ociatur, neque perniciem dormitat.

4 Nam si Deus angelis, qui

peccaverunt, non pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum catenas præcipitatos conjecit, ad judicium custodiendos,

5 & antiquo generi adeò non pepercit, ut octavo Noa justitiæ præcone conservato, impiorum generi diluvium invexerit :

6 & Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, everfione punivit, documentum statuens eorum qui impii essent futuri :

7 & justum Lotum, qui à libidinosis nefariorum moribus vexabatur, tutatus est :

8 nam justus ille inter eos habitans, justum animum noctes & dies, scelestorum operum & aspectu cruciabat & auditu,

9 Scit Dominus & piorex periculis eripere, & injustos ad judicii diem cruciandos custodire.

10 Maxime qui corpori obsequentes, in obscenis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, insolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent :

11 Cum angeli viribus & potestate majores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam sententiam.

12 At isti, similes animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque natis, de eis quæ ignorant, maledicunt, in suâ corruptela perituri,

13 & injustitiæ præmium latituri : qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis, labes & maculæ, qui de vobis in suis erroribus convivantes jocantur,

14 oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, inescantes infirmas animas, animam rapinis exercitatum habentes : homines intestabiles,

15 qui relicta recta via, erant.

Balaami Bosoris filii viam secuti, qui sceleris præmium amavit, sui que criminis convictus est.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Si sunt fontes aridi, æ procella nubes, quibus tenebrarum caligo sempiterna reservatur:

18 Nam prætumida vanaque loquendo, inescant libidinosi corporis cupiditatibus eos qui prope modum effigerant, eos qui in errore versantur,

19 libertatem eis pollicentes, ipsi servi interitus. Si quidem quo quis victus est, ei emancipatus est.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, domini & servatoris Jesu Christi cognitione elapsi, iisdem rursus implicari vincuntur, sit eorum posterior conditio priore deterior.

21 Satiùs enim fuisset eis, iustitiæ viam non cognovisse, quàm ea cognita, à tradita sibi sancta disciplina retrò recessisse:

22 eis que accidit, quod est in illo vero proverbio: Canis ad suum vomitum regressus, & lotus ad cœni voluabrum.

CAPUT III.

Offendit non frustra hæc repeti, quia sæpius excitandi sunt, ob periculum quod ab illusoribus illis impendit. Itaque pios monet ne ex carnis sensu, diem Domini metuantur, sed quasi præsentem sibi statuunt. In qua doctrina Paulum facit sibi socium & suffragatorem.

HAS jam alteras vobis, charissimi, scribo literas, in quibus vestram sinceram mentem admonitione excitò,

2 ut vetera dicta sanctorum varum, & nostram, qui Domini

servatoris que legati sumus, disciplinam recordemini:

3 Hoc in primis scientes, venturos esse postremis temporibus illusores, suis cupiditatibus obsequentes;

4 qui dicant: Ubi est ejus promissus adventus? nam ex quo majores obdormiverunt omnia eodem in statu manent ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes præterit, cœlos olim terramque & ex aqua & in aqua, Dei jussu constituisse,

6 quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus perierit.

7 Item qui nunc sunt cœli & terra, eodem ejus jussu condita reservantur igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne lateat vos, charissimi, unum diem apud Dominum perinde esse ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus promissum, ut nonnulli tarditatem interpretantur: sed lentus est erga nos, nolens quenquam perire, sed omnes ad sanitatem redire.

10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu, in qua cœli pernicio interibunt, elementa ardente dissolventur, & tellus, & quæ sunt in ea res, conflagrabit.

11 Quòd cum sunt hæc omnia dissipanda quales decet esse vos? in sanctis moribus ac pietatibus expectantes properantesque diei adventum Dei;

12 per quam & cœli incendio peribunt, & elementa ardente consumantur.

13 Novos autem cœlos, terramque novam ex ejus promisso expectamus, in quibus habitat iustitia,

14 Quapropter, charissimi, his expectandis, date operam ut ei impolluti inculpatique cum pace reperiamini,

15 & Domini nostri lenitudinem pro salute ducite, quemadmodum noster charissimus frater Paulus, pro ea qua donatus est sapientia, vobis scripsit.

16 ut in omnibus epistolis de hisce rebus in eis loquens in quibus insunt obscura quedam,

quæ indocti infirmique, ut & cætera scripta, in suam perniciem detorquent.

17 Vos igitur, charissimi, id præcognoscens, cavete ne in nefariorum errorem abducti, excidatis ex vestra firmitate:

18 & crescite in beneficio ac cognitione Domini nostri servatorisque Jesu Christi, cui gloria, & nunc & in diem sempiternam. Amen.

JOHAN. APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum æternum in quo est Vita, & Lux, annunciare se testatur, & propitium fidelibus Deum fore, si gementes sub vitiorum onere, confugere discant ad ipsius misericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod & spectavimus, & nostris ipsi manibus tetigimus,

2 (de sermone vitæ loquor, quæ vita patefacta est) id, inquam, & videmus, & testamur, & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apud patrem erat, & nobis patefacta est.

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vobis nobiscum communitem habeatis. Est autem nobis communitas cum patre, cumque ejus filio Jesu Christo.

4 Atque hæc vobis scribimus, ut plena afficiamini lætitia.

5 Est autem hoc nuncium, quod & ab illo audivimus, &

vobis nunciamus, Deum esse lumen, nec ullas in eo tenebras esse.

6 Si nobis cum Deo communionem esse dicimus, & tamen in tenebris degimus, mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce versamur, ut ipse in luce est: nobis est inter nos communitas: nosque Jesu Christi sanguis, ejus filii, expurgat ab omni peccato.

8 Si nos peccati expertes esse dicimus, fallimus nosipsos, nec est in vobis veritas.

9 Si confitemur peccata nostra, ille ita fidelis & justus est, ut nobis peccatorum veniam det, nosque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccasse negamus, mendacem facimus eum, nec est in nobis ejus sermo.

CAPUT II.

Proposito Christo mediatore, & advocato, docet in vitæ sanctimoniam sitam esse Dei cognitionem quam cujusvis ætatis, & conditionis hominibus communem facit, modò uni Christo adhareant.

O 3 Tandem,

Tandem ubi ad contemptum mundi hortatus est, suadet Antichristos fugiendos esse: inharendum autem agnita veritati.

Filioli mei, hæc vobis scribo, ut non peccetis: quod si quis peccaverit, patronum habemus ad patrem Jesum Christum, justum:

2 qui idem piaculum est peccatorum nostrorum: nec solum nostrorum, sed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum esse notum intelligimus, si ejus præceptis paremus.

4 Qui eum sibi notum esse dicit, & tamen ejus præceptis non parer, mendax est, nec in eo est veritas.

5 Qui verò ejus dictis parer, is vere Dei amore perfectò præditus est. Hac re nos in eo esse cognoscimus.

6 quòd qui se in eo munere dicit, debet, ut ille se gessit, ita ipse se gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis scribo, sed veterem præceptionem, quam à principio habuistis. Præceptio vetus est sermo, quem audivistis principio.

8 Rursus novam præceptionem vobis scribo, quæ res & in se & in vobis vera est: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui se in lumine esse dicit, & tamen fratrem suum odit, is adhuc in tenebris est.

10 Qui fratrem suum amat, is in luce manet, & is est qui non impingat.

11 Qui vero fratrem suum odit, is in tenebris est, & in tenebris gradiatur: neque scit quò eat, quippe quum ejus oculos occæcaverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoscuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis, patres, quia eum, qui à principio est, novistis. Scribo vobis, juvenes, quia Malum vicistis.

14 Scribo vobis, nati, quia patrem nostis. Scripsi vobis, patres, quia eum qui à principio est, nostis. Scripsi vobis, adolescentes, quoniam fortes estis, in vobisque manet Dei sermo, & Malum vicistis:

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non est patris charitate præditus.

16 nam quicquid in mundo est, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, non à patre sed a mundo est.

17 Et mundus abir, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati parer, is manet in sempiternum.

18 Nati, ultimum tempus est: & quemadmodum venturum audivistis Antichristum, nunc quoque multi sunt Antichristi: unde ultimum tempus esse intelligimus.

19 A nobis profecti sunt, sed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuissent, nobiscum mansissent. Sed declarandum fuit non omnes ex nobis esse:

20 Et vos à sancto uncti, novistis omnia.

21 Non ideo vobis scripsi, quòd verum nesciatis: sed quòd verum scitis & quòd nihil falsum ex vero est.

22 Quis est mendax, nisi qui Jesum negat esse Christum? Is Antichristus est, qui patrem negat, & filium.

23 Quisquis filium negat, ne patrem quidem habet.

24 Quod

24 Quod ergo vos ab initio audivistis, id in vobis maneat. Si in vobis manserit quod initio audivistis, & vos in filio ac patre manebitis.

25 Ac quod nobis promisit, id vita æterna est.

26 Hæc vobis de vestris deceptoribus scripsi :

27 & tamen si estis in quibus unctio, quam ab eo accepistis, maneat: neque vobis opus est ut quisquam vos doceat, quippe cum eadem unctio vos de cunctis doceat, veraque sit, & falsitatis expers: ac quemadmodum ille vos docuit, sic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum exister, confidentiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubescamus.

29 Si scitis eum esse justum, cognoscite, quicumque justa faciat, ex eo esse natum.

CAPUT III.

Inestimabilem divinæ adoptionis honorem commendans testandam esse bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum symbolum est charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem subnequit.

Videte quanto nos profecutus sit amorè pater, ut Dei filii vocemur Ideo nos mundus non cognoscit, quòd eum non cognoscit.

2 Charissimi, nos nunc Dei filii sumus, tametsi nondum pater quid sumus futuri. Scimus autem cum id perfectum fuerit, nos ejus fore similes: utpote quem cernemus, ut est.

3 Ac quisquis hanc in eo spem habet, is seipsum expurgat, quemadmodum ille purus est.

4 Quisquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa est:

5 & scitis illum ideo advenisse, ut peccata nostra auferret nec ullum in eo esse peccatum.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat, Qui justa facit justus est quemadmodum ille justus est.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo est: siquidem à principio Diabolus peccat. Ideo perfectus est Dei filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quisquis ex Deo natus est, peccatum non committit, quòd Dei semen in eo manet: ideoque peccare nequit, quòd ex Deo natus est.

10 In eo manifesti sunt Dei filii, & diaboli filii, quod quisquis justa non facit, is Dei non est, itemque qui fratrem suum non amat.

11 Nam hæc est, quam principio audivistis, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 non ut Cainus, qui cum a Malo esset, fratrem suum interfecit. Cujus autem gratia eum interfecit? quoniam ejus opera erant mala, cum fratris essent justa.

13 Nolite mirari, fratres mei, si vos odit mundus.

14 Nos scimus, nos à morte ad vitam migrasse, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte:

15 quisquis fratrem suum odit, homicida est: Scitis autem neminem esse homicidam, qui æternam vitam habeat in se manentem.

16 Inde amorem cognoscimus, quòd & ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cum hujus vitæ

facultates habeat & fratrem suum egere videat, tamen non ejus vicem misereatur, qui fieri potest ut sit Dei charitate præditus?

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, sed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet ut nos à veritate esse intelligamus, & id in ejus conspectu animis persuasum habeamus.

20 Quod si nos damnat animus noster, major est Deus quàm noster animus, & cuncta novit.

21 Charissimi, si noster animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 ac quicquid postulamus, ad ab eo impetramus, quoniam ejus præceptis obtemperamus, eique morem gerimus.

23 Atque hæc est ejus præceptio, ut in ejus filii Jesu Christi nomen credamus, & inter nos amemus quemadmodum præceptum dedit.

24 Ac qui ejus præceptis obedit, & ipse in illo, & ille in ipso manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoscimus, videlicet ex spiritu quo nos donavit.

CAPUT IV.

Ubi quidam inseruit de probandis spiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo fraternum amorem hortatur.

Charissimi, ne cuius spiritui credite, sed spiritus explorete, an ex Deo sint: nam multi falsi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoscite Dei spiritum: quisquis spiritus Jesum Christum corporatum venisse confitetur, is à Deo est.

3 Quisquis autem spiritus Jesum Christum corporatum venisse non confitetur, is à Deo non

est. Atque hoc illud est de Antichristo quod audivistis, venturum esse, qui jam nunc in mundo est.

4 Vos à Deo estis, filioli, & eos vicistis: quoniam major est qui in nobis, quàm qui in mundo est.

5 Illi à mundo sunt, itaque à mundo loquuntur, eosque mundus audit.

6 Nos à Deo sumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non est, non audit nos. Inde quis veritatis, quis sit erroris spiritus, dignoscimus.

7 Charissimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo est: ac quisquis amat, ex Deo natus est, Deumque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor est.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quòd suum filium unicum misit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor est, quòd Deus, non quia nos eum, sed quia ipse nos amaverit, misit filium suum, pro peccatis nostris piaculum.

11 Charissimi, si sic nos amavit Deus, nos vicissim debemus amare nos mutuo.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, sumusque ejus perfecto amore præditi.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quòd nobis suum spiritum impertivit:

14 & nos vidimus & testamur à patre legatum esse filium, servatorem mundi.

15 Quisquis Jesum Dei esse filium confessus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo vos Deus prosequitur, novimus ac credimus,

Credimus. Deus amor est : & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 in eo perfecto amore præditi sumus, si de iudicii die confidimus, quod qualis ille est, tales nos simus in hoc mundo.

18 In amore metus non est : quin perfectus amor fo.às quatit metum, quoniam metus cruciatum habet : quique metuit, perfecto amore non est.

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipse nos amavit.

20 Si quis à se Deum amari dicit, & tamen fratrem suum odit, mendax est. Qui enim fratrem suum, quem vidit, non amat, Deum, quem non vidit, qui possit amare ?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, suum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Ostendit fraternum amorem, & fidem esse res conjunctas. Nulam autem haberi posse fidem Deo, nisi credendo in Christum. Hinc certa est invocatio : ut pro fratribus etiam valeant preces nostra.

Quiscunque Jesum credit esse Christum, ex Deo natus est : & quisquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, si Deum amamus, ejusque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor est, si ejus præceptis obtemperamus, quæ sanè ejus præcepta gravia non sunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum est, vincit mundum : & hæc victoria est, quæ vicit mundum, fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Dei filium ?

6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus Christus : non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testatur : siquidem spiritus est veritas :

7 quoniam tres sunt qui testantur (in cælo, pater, sermo, & spiritus sanctus : & hi tres unum sunt,

8 Item tres sunt qui testantur in terra, spiritus, & aqua, & sanguis, qui tres unum sunt.

9 Si hominum testimonium admittimus, Dei testimonium majus est. Atque hoc est quod Deus de filio suo testimonium dixit :

10 Qui credit in Dei filium, is in se Dei testimonium habet. Qui Deo non credit mendacem facit eum : quod testimonio fidem non habet, quod dixit Deus de filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, quod æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus filio est.

12 Qui Dei filium habet, vitam habet, qui Dei filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen filii Dei credentibus, ideò scripsi : ut vos æternam habere vitam sciatis, utque in nomen filii Dei credatis.

14 Atque ea est quam ad eum habemus confidentia, quod si quid ex ejus voluntate postulamus audit nos :

15 Quod si nos ab eo audiri scimus, quicquid poscimus, scimus ea obtinisse nos quæ ob eo poposcimus.

16 Si quis fratrem suum peccatum non lethale committere viderit, si is Deum posca, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethalius. Est lethale peccatum, pro quo orandum esse non dico,

O 5

17 Om.

17 Omnis injustitia est peccatum. Est & peccatum non lethale.

18 Scimus quisquis ex Deo natus est, eum non peccare, nam ex Deo natus seipsum servat, nec eum malus attingit.

19 Scimus nos à Deo esse, totumque mundum in malo jacere.

20 Scimus item Dei filium venisse, & nos eo ingenio donasse, ut verum cognoscamus Deum. sumusque in vero, in ejus filio Jesu Christo. Is verus est Deus, aeternaque vita.

21 Filioli, cavete deaistros: Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Inscribitur hæc Epistola eximia ac præstanti dignitate femina, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Christiana perseveret, ne in Antichristos incidat, quin totius eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ ejusque liberis quos ego vere amo: nec ego solus, sed etiam omnes, qui veritatem noverunt,

2 propter veritatem, quæ & in nobis manet, & nobis aderit in sempiternum.

3 Adsit vobis gratia, misericordia, pax, à Deo patre, & à Domino Jesu Christo, patris filio, cum veritate ac charitate.

4 Latatus sum magnòpère, quod liberos tuos ex veritate vivere comperi, sicut præceptum accepimus à patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non quod tibi novum scribam præceptum, sed quod habuimus ab initio, ut amemus nos mutuo,

6 Est autem in eo situs amor, at ex ejus præceptione nos ge-

ramus. Hæc est præceptio quam admodum audivistis ab initio, ut ex eo vivatis:

7 quoniam multi impostores in mundum introiverunt, qui Jesum Christum corporatum venisse non consentunt. Hic ille impostor, & Antichristus est.

8 Date operam ne perdamus quæ elaboravimus, sed mercedem plenam accipiamus.

9 Quisquis delinquit, neque manet in Doctrina Christi, Deum non habet. Qui manet in Doctrina Christi, is & patrem habet & filium.

10 Si quis venit ad vos, qui hanc doctrinam non ferat, eum domum ne accipite, neque salvere jubete.

11 Qui enim salvare jubet, participat ejus pravè facta.

12 Cum multa vobis haberem scribenda, nolui charta & atramento, spero enim me venturum ad vos, & coram collocuturum, ut plenam percipiatis lætitiā.

13 Salutant te liberi tuæ sororis electæ. Amen.

JOHAN.

JOHAN. APOSTOLI

EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hospitalitatem Gaii laudat, & Diotrepheis petulantiam accusans, Gaium monet, ut bene faciendoperseverat. Postremò Demetrium commendat.

SENIOR Gaijo charissimo, quem ego verè amo.

2 Charissime, cupio te ante omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus sum enim vehementer, cum venissent fratres & tuam veritatem testati essent, uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiã nullam habeo, quàm ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hospites facis.

6 qui tuam charitatem in ecclesiæ conspectu testati sunt: quos, rectè facies, si ut Deo dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti sunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritatis simus adjuutores.

9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui vult eorum esse primarius, Diotrepheis, non admittit nos.

10 Itaque si venero, commorabo, qualia patrer facinoræ, qui in nos verbis improbis garrat: nec his contentus, nec ipse fratres admittat, & volentes prohibeat, exque ecclesia ejiciat.

11 Charissime, ne imitare malum sed bonum. Qui benefacit, à Deo est, qui verò malè facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipsius veritatis testimonio commendatus est: & nos idem testamur, & vos verum esse testimonium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda tibi, sed nolo tibi charta & atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, videbo, & præsentem colloquemur. Vale.

15 Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciviendi prætextum captant, quos non impune laturos ejus gratiæ contemptum, tribus exemplis demonstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus, Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christo reservatis, vocatis,

2 misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cum vobis de communi salute scribere summo studio contenderem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide quæ semel sanctis est tradita, ceteris.

4 Irrepererunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum supplicium designati, impii, Dei nostri beneficium transferentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum negantes.

5 Illud autem, vobis, quod semel didicistis commemorare volo, quod Dominus cum populum ex Ægypto servasset, rursus eos, qui non considerant perdidit,

6 angelosque qui suam originem non retinuerunt, sed suum domicilium reliquerunt, ad magni Dei judicium æternis vinculis sub tenebris servandos curavit:

7 ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obsecratæ sunt, jacent ad exemplum, pœnas igne luentes sempiterno,

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cum disceptans cum diabolo, de Moïsi corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Insuper te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter, brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via grassantur, & erroris Balamici mercede profligati sunt, Coranæque conjuratione pergunt.

12 Hi sunt in vestris charitatibus labe, irreligiosè conviventes, seipsos pascentes, siccæ nubes ventis circumactæ arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 feri fluctus maris, spumantes suas fœditates, stellæ errantes quibus, reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in omni

nes iudicium exerceat, omnesque eorum impios convincat omnium quæ patraverint impie factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint fontes impij.

16 Hi sunt oblocutores, queruli cupiditatibus suis obsequentes, & ore loquentes prætumida, personas admirantes utilitatis gratia.

17 Vos verò, charissime, recordamini ea quæ à Domini nostri Jesu Christi apostolis prædicta sunt,

18 qui vobis dixerunt, futuros postremo tempore illusores, ex suis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi sunt qui seipsos fecerunt, animales spiritum non habentes.

20 Vos verò, charissimi, in sanctissima vestra fide vosipsos exedificantes, sacro afflatu Deo supplicantes,

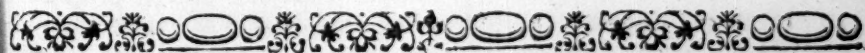
21 vos in Dei charitate conservate, expectantes Domini nostri Jesu Christi misericordiam, ad æternam vitam,

22 & alios miseramini, delectum habentes,

23 alios religiosè servate ex igne rapientes, exosi etiam carne coinquinatam vestem.

24 Ei verò qui vos expertes delicti servare, & in gloriæ suæ conspectu inculpato cum lætitia sistere potest,

25 soli sapienti Deo servatori nostro gloria, & magnitudo, imperium & potentia, nunc & in omnia secula: Amen.

EPISTOLA

AD

HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut ostendat doctrinam à Christo allatam primas tenere, quia sit omnium prophetiarum clausula, nominatim illum supra angelos effert, & variis scripturæ testimoniis longè omnibus præcellere probat.

Multifariam & multipliciter olim Deus majores, pervates allocutus 2 postremis hisce temporibus allocutus est nos per filium, quem omnium statuit hæredem, per quem etiam mundum fecit,

3 Qui cum sit ejus gloriæ splendor, & forma expressa substantiæ, feratque cuncta suo potenti sermone, facta per semetipsum expiatione peccatorum nostrorum, consedit ad dexteram majestatis in sublimi.

4 tantò angelis factus præstantior, quantò excellentius quam illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genuite? Et rursum: Ego ei pater, & ipse mihi filius erit.

6 Item cum in orbem inducit

primò

primogenitum, dicit: Eumque adorent omnes divini angeli.

7 Et de angelis quidem sic dicit: Qui angelis utitur spiritibus & ministris ignea flamma.

8 Sed de filio: Solium tuum, ô dive, in omnem permanet æternitatem: Sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui est.

9 Justitiam amans, perosus improbitatem: propterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit quam tuos socios.

10 Et: Tu principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt coeli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omnesque tanquam indumentum inveterascunt.

12 &, te tanquam amictum eos involvente, obsolescent. At tu is es, qui annorum sis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hostibus faciam pedum tuorum subsellium?

14 Nonne sunt omnes procuratores spiritus, qui ad ministerium legantur propter eos qui salutem adepti sunt?

CAPUT II.

Inde refert, Christi doctrinam solidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne nostra proponit ut libentius nos totos illi tradamus.

Propterea eò magis nobis attendenda sunt audita, ne fortè perfluamus.

2 Si enim habitus per angelos sermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas;

3 quomodo effugiemus nos, tanta Salute neglecta? Quæ sumpto à Domino ejus eloquenda initio, ab iis qui audierant,

apud nos est confirmata,

4 attestante Deo ostentis & miraculis, variisque prodigiis, & spiritus sancti donationibus, suo arbitrato.

5 Non enim angelis subiecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem testificatus est alicubi quidam: Quid est homo, ut ejus memineris? quid est homine natus, ut eum cures?

7 Eum paulo angelis minorem fecisti: eum gloria & honore coronasti, & operibus præfeciisti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus subiecisti. Nam omnia ei subijciendo, nihil reliquit non ei subjectem. Nunc nondum videmus ei omnia subiecta,

9 sed paulò angelis minorem factum videmus Jesum, propter necis supplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis pateretur mortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam ducendis, eorum salutis auctorem suppliciis perficeret.

11 Nam & qui sanctos reddit, & qui sancti redduntur, omnes sunt ab uno. Quam ab causam eum non pudet eos vocare fratres, dum ait,

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cœtu collaudans.

13 Item: Ego ei confidam, Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus,

14 jam cum pueri carnem & sanguinem habeant, ipse similiter iisdem præditus fuit, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc est, Diabolum:

15 eosque liberaret, qui mor-

tis metu, per omnem vitam servituri erant obnoxii:

16 Non enim angelos sed Abrahami semen assumpsit:

17 & proinde debuit per omnem fratribus esse similis, ut misericors fieret, fidusque pontifex in rebus divinis, quo populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim passus est ipse dum tentaretur, potest, qui tentantur subvenire.

CAPUT III.

Nunc ostendit quantum inferior sit Moses Christi, nempe quantum distat servus à Domino. Inde exhortationes minasque admiscet ex Davidis testimonio, si quis vel contumaciter repugnet, vel ad obsequendum sit tardior.

Proinde fratres sancti cœlestis vocatus participes, considerate legatum & pontificem professionis nostræ Christum Jesum,

2 fidelem erga eum à quo factus est, ut Moses in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quàm Moses gloria affectus est, tantò majorem habet quàm domus honorem, is qui eam condidit.

4 Omnis enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit Deus est:

5 Et Moses quidam fide'is erat in ejus universa domo, ut famulus, ad ea testanda, quæ erant dicenda.

6 At Christus ut filius est ejus domus præpositus cujus domus sumus nos, si modò confidentiam & spei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait spiritus sanctus: Hodie si ejus vocem audieritis,

8 nolite indurare corda ve-

stra, ut in jurgio, diè tentationis in solitudine,

9 ubi me tentavere majores vestri, cum me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertæsus illius nationis, cogitans eos semper animis errare, meorumque institutorum ignaros esse.

11 iratus juravi non esse in meam requietem ingressuros.

12 Videte, fratres, ne forè sit in aliquo vestrum prava diffidentia mens deficiendo à vivente Deo:

13 quin vos inter vos quotidie cohortamini, quamdiu hodie dicitur, ne quis vestrum peccati fraude occallescat.

14 Etenim Christi consortes facti sumus, si modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus,

15 in quo dicitur: Hodie, si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra, ut in jurgio.

16 Nam pars eorum qui audierant, jurgiati sunt, non omnes ex Ægypto ductu Mo'is egressi.

17 Quorum ergo pertæsus est annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt in solitudine?

18 Quibus autem juravit, non esse in suam requietem ingressuros, nisi contumacibus?

19 quos videmus ingredi non potuisse, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

Adhortationem comminationi admiscet, ne quemadmodum patres, requie sibi oblata priventur, sed in eam ingredi studeant. Inde initium facit retractandi de sacerdotia Christi.

Quamobrem metuemus, ne si forè desinat ingrediendi in ejus requietem promissio, aliquis

aliquis nostrum tardasse videatur.

2 Etenim nobis denunciatum est, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus sermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non esse in meam requietem ingressuros: cum tamen eæ res jam ab orbe condito fuissent.

4 Nam quodam in loco de die septimo sic dictum est: Requievitque Deus die septimo ab omnibus suis operibus.

5 Atque hic rursus: Non esse in meam requietem ingressuros.

6 Ergo cum superfit ut aliqui in eam ingredientur, & quibus antè denunciatum est, non ingressi sint propter contumaciam,

7 rursus quandam statuit David diem, Hodie dicens, tanto post tempore, ut dictum est: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra.

8 Si enim eos Josua quietos reddidisset, nunquam ille postea de alio loqueretur die.

9 Superest ergo Sabbatismus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingressus est, is à suis requievit operibus, quemadmodum Deus à suis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illam requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat.

12 Est enim divinus sermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans usque ad divisionem animæ, & spiritus, compagumque & medullarum, & animi cogitationum, consiliorumque iudex:

13 adeoque nulla res obsequia est, ut omnia nuda ac relapina sint ejus oculis, de quo loquimur,

14 Habentes ergo summum pontificem, qui cœlos penetravit, Jesum Dei filium, teneamus professionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui nostris infirmitatibus affici non possit: sed qui sit in omnibus similiter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ solium, ut misericordiam adipiscamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Primo docet quòdnam sit summi Pontificis officium. Secundò Christum à Deo nostrum pontificem constitutum esse, & vere præstitisse quæ summi pontificis erant.

Omnis enim pontifex ex hominibus desumptus pro hominibus præstet rebus divinis, ut munera victimasque libet pro peccatis:

2 potestque facilis esse ignorantibus & hallucinantibus: utpote cum ipse sit infirmitate circumdatus,

3 & propter hanc debeat ut pro populo, sic etiam pro se ipso libare piacula.

4 Neque sibi quisque eum honorem arrogat, nisi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aaron.

5 Sic Christus quoque non ipse sibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, sed is qui sic eum allocutus est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es sacerdos in æternum ad rationem Melchisedechi.

7 Is ~~ob~~istis quum mortalis ageret, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare poterat libatis cum vehementi questu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam :

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cum per tempus magistri esse debeatis, rursus docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sunt: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo,

13 Cuicumque enim cum lacte res est, is orationis iustitiæ rudis est, quippe infans,

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perstringens severa denunciatione eos terret, & mature profitendi studium excitat, meliora de ipsis sperans. Abrahæ exemplum citat, fidemque verbo Dei innixam, anchora comparat.

Quapropter omisso rudimento-ram Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non denudò fundamentum jacentes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 doctrinæ, baptismorum, impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, supplique sempiterni.

3 Atque id faciemus, si permiserit Deus.

4 Fieri enim non potest, ut qui semel collustrati cœlesti donum gustarunt, & participes fuerunt Sancti spiritus,

5 præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes gustarunt,

6 & tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoven-
tur: qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem sapius in se venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos improba est, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici! meliora nobis, & saluti vicina persuasimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit opus vestrum, laboremque charitatis, quam exeruistis in ejus nomen, dum sanctis & ministravistis & ministratis:

11 verum optamus, ut vestrum quisque idem studium ad spei plenitudinem præster ad extremum,

12 ne sitis ignavi, sed eorum imitatores, qui per fidem & patientiam obtinent promissæ,

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cum per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum:

14 dicens: Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cum ille patiens fuisset, promissum consecutus est.

16 Homines enim per majorem.

rem jurant eisque omnium controversiarum finis est iusjurandum, ad rem confirmandam.

17 Itaque volens vehementius demonstrare Deus, hæredibus promissi immutabilitatem sui consilii, iusjurandum interposuit.

18 ut per duas immutabiles res (in quibus ut Deus mentitur fieri non potest) validam consolationem habeamus, qui ad tenendam spem propositam confugimus.

19 quam velut anchoram habemus animi, tutam atque firmam, & intra siparium intransientem.

20 quò præcursor pro nobis intravit Jesus, ad Melchisedechi rationem pontifex factus in sempiternum.

CAPUT VII.

Hactenus ipsos stimulavit, ut attentò expanderent, quæ in Melchisedecho consideranda sunt. In quibus similis sit Christus. In summa cur cedere Lex Evangelio debeat.

IS enim Melchisedechus Solymæ rex, summi Dei sacerdos, qui Abrahamo à regum cæde redeunti occurrit, eumque faustis omnibus prosecutus est,

2 cui etiam decumas omnium dedit Abrahamus: qui Melchisedechus primùm iustitiæ rex interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc est, pacis rex,

3 sine patre, sine matre, sine majoribus, nec ævi principium, nec vitæ finem habens, ac Dei filio consimilis, manet sacerdos in perpetuum.

4 Videtis autem quantus sit hic cui etiam decumas dederit Abrahamus ex manubiis, summas ille pater!

5 Et equidem qui à Levi genus sacerdotium ineunt, in man-

dati habent, ut populum ex lege deciment: hoc est, suos confanguineos, quamvis ex Abrahami lumbis egressos.

6 Is verò qui ad idem cum ei genus non referrur, Abrahamum decimavit, & habentem promissa prosecutus est faustitate.

7 Jam verò, sine ulla controversia, minori à præstantiore impertiur faustitas:

8 & hic quidem decumas morituri homines accipiunt: at illic, is quem vivere traditur.

9 Atque ut ita dicam, in Abrahamo etiam Levis, qui decumas accipit, decimatus est.

10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cum illi Melchisedechus occurrat.

11 Quod si in Levitico sacerdotio sita foret perfectio (nam sub eo sacerdotio lata lex est populo) quid jam opus esset ad rationem Melchisedechi alium existere sacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem?

12 Transferendo enim sacerdotio, etiam legis translatio fieri necesse est.

13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribus est, ex qua nullus astat aræ.

14 Perspicuum est enim à Juda exortum esse Dominum nostrum: ad quam tribum quoddam pertineret, nihil de sacerdotio locutus est Moses.

15 Atque id eò etiam magis manifestum est, si ad Melchisedechi similitudinem existit sacerdos alius.

16 Qui non ex humani præcepti lege factus sit, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Sic enim testatur: Tu es sacerdos in æternum, ad rationem Melchisedechi.

18 Fit enim præcepti superioris

is ab
mitate
19

fecit
spei
dimus

20

nus
Nam
sunt fa

21

per eu
rat Do

sentia
ternun

dechi

22

menti
23

sacerdo
rentur

24

piternu
habet

25

potest
adeunt

ad sup

26

bat por
intemer

cœlisqu

27

neceffe
pro sui

bare, d

28

H
seipsum

29

stuit
prædico

secuti se
tatem p

C
Quò cer
Legis
tas est
prototy
cum a
menti

is abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 quandoquidem nihil perfecit lex, sed adjectio melioris spei per quam ad Deum accedimus:

20 melioris, inquam, quatenus non abest iuramentum. Nam illi sine iurejurando facti sunt sacerdotes:

21 hic verò cum iurejurando, per eum qui de eo sic dicit: Jurat Dominus non matuturus sententiam, tu sacerdos es in æternum, ad rationem Melchisedechi:

22 tantò præstantioris testamenti sponsor fuit Jesus.

23 Et illi quidem plures fuere sacerdotes, quòd morte prohiberentur permanere.

24 At hic, qui durat in sempiternum, nunquam transitorium habet sacerdotium:

25 & idcirco planè servare potest eos, qui per ipsum Deum adeunt, quippe qui semper vivat ad supplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, à fontibus alienus, cœlisque sublimior factus,

27 qui non habet quotidie necesse, sicuti pontifices, prius pro suis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim semel fecit, dum seipsum libavit.

29 Lex enim homines constituit pontifices, imbecillitate præditos: at iuramenti legem secuti sermo, filium in perpetuam perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certius probet abrogatas esse Legis ceremonias, idè institutas esse commemorat, ut cœlesti prototypo servirent, Jeremia locum adducit, ut veteris Testamenti correctionem probet,

Hujus autem orationis summa est, quòd ejusmodi habemus pontificem, qui confedit ad dextram soli majestatis in cœlis.

2 sanctuarii sacrificus & veri tabernaculi, quod fixit Dominus non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimasque libandas constituitur: ideoque necesse est, ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.

4 Nam si foret in terris, ne sacerdos quidem esset, quum sint sacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 qui quidem cœlestium exemplo & umbra ceremoniarum operantur, quemadmodum oraculo monitus est Moyses absoluturus tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonstratum.

6 Nunc hic tanto præstantius sortitus est munus, quanto melioris est testamenti sequester! quod melioribus adhibitis promissis compositum est.

7 Si enim primus illud vitio careret, non quæreretur secundus locus.

8 Atqui ille eos accusans sic loquitur: Futurum est (inquit Dominus) ut faciam cum Israelis Judæque domo novum testamentum,

9 non quale testamentum feci cum eorum majoribus tum cum eos manu prehenso ex Ægypto eduxi. Nam illi in meo testamento non manserunt, & ego eos neglexi, inquit Dominus.

10 Sed hoc est testamentum quod cum Israelis domo faciam post illud tempus, inquit Dominus. Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos eas inscribam, & ego, eis Deus, &

& ipsi mihi populus erunt.

11 Neque jam inter sese & alii alios Dominum cognoscere docebunt: nam omnes ab eorum minimo ad maximum me cognoscent:

12 quoniam eorum vitiis veniam dabo, nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius antiquavit.

14 Quod autem antiquatur ac senescit, id est prope interitum.

CAPUT IX.

Tabernaculi dispositionem, & ritus Legales ad veritatem in Christo exhibitam conferens, concludit non jam amplius alio sacerdotio opus esse, quia ipse Christus sub novo Testamento has partes impleat.

HABEBAT autem prius testamentum instituta ceremoniarum, mundanumque sanctuarium.

2 Fuit enim conditum primum tabernaculum, in quo erat candelabrum, & mensa, & appositio panum, quæ sacra diiitur,

3 Post secundum velum erat tabernaculum, quod sanctissimum sanctuarium appellatur, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti, undique rectam auro:

4 in qua erat urna aurea, habens manna, & Aharonis virga, quæ germinaverat, testamentique tabulæ.

5 Super eam erant splendidi Cherubi, propitiatorium inumbrentes, de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His autem ita compositis, in primum tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, ceremonias obeuntes:

7 at in secundum semel in

anno solus pontifex, non absque sanguine, quem & pro seipso, & pro populi imprudenter commissis libat:

8 hoc declarante sancto spiritu, nondum patefactam esse sanctuarii viam, adhuc priore tabernaculo statum habente: quæ ejusmodi res erat, ut præsens in tempus aliam rem indicaret,

9 quo tempore munera & hostiæ libarentur, quæ immolatorem, quod ad conscientiam attingit, perficere non possint.

10 posita tanquam in cibis & potionibus diversisque lotionibus, & carnalibus institutis, quæ ad correctionis tempus,

11 At Christus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per majus perfectiusque tabernaculum, non manufactum, hoc est non hujus structuræ,

12 neque per hircorum & vitulorum sanguinem, sed per suum ipsius sanguinem, ingressus est semel in sanctuarium, auctorem liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum sanguis, juvenæque cinis, pollutos aspergens, lustrat ad corporis puritatem:

14 quanto magis Christi sanguis, qui per æternum spiritum seipsum libavit innocentissimum Deo, purgavit nostram conscientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi testamenti sequester est, ut mortis interventus ad expiationem commissorum in primum testamentum vocati consequantur promissam hereditatem sempiternam.

16 Nam ubi est testamentum, testatoris mortem consequi necesse est.

17 Testamentum enim post mortem ratum est. siquidem

nondum

non dum valet, dum vivit testator.

18 Itaque ne primum quidem sine sanguine sancitum est.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege, Moyses universo populo sumpto vitulorum & hircorum sanguine, cum aqua & lana coccinea ac hyssopo, ipsum librum & universum populum conspersit.

20 dicens: Hic est sanguis testamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum suppellectilem sanguine similiter omnia conspersit.

22 Et fere sanguine omnia ex lege purgantur, nec absque sanguinis fusione datur venia,

23 Necesse est ergo, celestium exempla hisce purgari: ipsa autem celestia potioribus sacrificiis, quam sunt hæc.

24 Non enim in manufactum sanctuarium ingressus est Jesus, quod veri sanctuarii exemplar foret: sed in ipsum cælum, ut nunc Deo coram appareat pro nobis.

25 Neque ut sæpe seipsum liberet, quemadmodum pontifex ingreditur sanctuarium quotannis, adhibito sanguine alieno.

26 alioquin fuisset ei sæpe patiendum supplicium ab orbe condito. Nunc semel sub seculorum exitu ad obliterandum suo sacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus semel moriendum est, deinde subeundum iudicium:

28 ita Christus semel ad multorum tollenda peccata libatus, iterum sine peccato conspicietur expectantibus se ad salutem.

CAPUT X.

Legis sacrificia inde colligit infirma fuisse, quia quotannis repetebantur, Christi verò hostiam unicam esse, & perpetuam, Davidis testimonio probat. Hinc exhortationem subjiciens, severe eos minatur qui Christi gratiam abjecerint. Postremo tolerantiam quæ ex fide nascitur, commendat.

UMBram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum repræsentationem: anniversariis iisdem sacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam potest accedentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri desissent, quod semel purgati immolatores, nullius jam tibi peccati essent conscii?

3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non potest, ut taurorum caprorumque sanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & fectum tibi non placet, corpus autem perfecisti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixit: En adsum: in capite libri scriptum est de me, ut exequar, Deus, voluntatem tuam.

8 Cum superius dixisset, sacrificium, & fectum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta esse quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adsum, ut exequar, Deus, voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum statuat:

10 in qua voluntate semel lustrati sumus per corporis Jesu Christi libationem.

11 Cumque omnis sacerdos pergat quotidie ceremoniis fungi,

& eadem sæpe sacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam possunt:

12 ille uno pro peccatis functus in perpetuum sacrificio, consedit ad Dei dexteram,

13 deinde expectans donec ejus hostes fiant ejus pedum subsellium.

14 Uno enim libamento perfecit in perpetuum lustrandos:

15 id quod nobis testatur etiam spiritus sanctus, qui ita prædixerit:

16 Hoc est testamentum, quod cum eis faciam post illud tempus, inquit Dominus: Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inscribam,

17 nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

18 Ubi autem est peccatorum venia, nulla superest pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cum ad sanctuarium aditum habeamus liberum per Jesu sanguinem,

20 quam viam nobis lustravit recentem atque vivam, per velum. hoc est per suum corpus:

21 cumque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conscientia ablutis & corporibus aqua pura lotis,

23 teneamus spei professionem immobilem (fidelis enim est qui promisit)

24 & videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus:

25 néve nostram consociationem deferamus, ut solent nonnulli: sed cohortemur, idque eo magis, quòd videris instare diem.

26 Nam si postquam veri cognitionem affecti sumus, data opera peccamus, non jam su-

perest ullum pro peccatis sacrificium,

27 sed horrenda quædam expectatio judicii, ignisque savitiae adversarios confecturi.

28 Si quis contra Mosaicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum triumve testimonio moritur:

29 quanto graviore putatis afficiendum poena, qui Dei filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem lustratus est, pro profano habuerit, & gratiæ spiritum affecerit contumelia?

30 Scimus enim quis dixerit: Mea est ultio ego rependam, inquit Dominus. Item: Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò superiora tempora, in quibus collustrati magnam adversorum certamen sustinistis,

33 partim dum ipsi per coartationes & calamitates ostentati fuistis: partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facinoratum vestram direptionem cum lætitia tulistis, intelligentes habere vos penes vos ipsos meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam quæ magnum est habitura premium.

36 Nam patientia vobis optata est, ut Dei voluntatem execute promissa reportetis.

37 Etenim per paulo post venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vive-

quod si se subtraheret, non est acceptus animo meo.

39 Nos verò non ii sumus, qui nos subtrahamus, ad perniciem: sed qui fidamus ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Traëtat usque ad finem capitis non aliunde salutem adeptos esse patres quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quam ex fide: ut sciant Judæi hac sola se colligari patribus in sanctam unitatem.

EST autem fides speratorum subjectio, rerum demonstratio quæ non cernuntur:

2 atque in ea explorati sunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum esse Dei jussu conditum, ita ut ex non extantibus, facta sint ea quæ cernuntur,

4 Fide præstantiorem rem divinam fecit Abel, quam Cainus, Deo per quam eum justum esse testatum est, ejus muneribus testimonium dante Deo: & per eandem mortuus adhuc loquitur.

5 Fide Enochus ita translatus est, ut mortem passus non sit, & a Deo translatus, nusquam exitit. Nam ante ejus translationem, testatum est eum placuisse Deo,

6 cui ut sine fide placeatur, fieri non potest. Credendum est enim ei, qui ad Deum accedat, Deum esse, & sui studiosis præmia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noe de rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad suæ familiæ salutem, per quam damnavit mundum, & postquam in fide justitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus

obedivit, in locum proficiscendo, quam hæreditate obtenturus erat: & profectus est, nesciens quò vaderet.

9 Fide migravit in promissam terram, ut alienam, & in tabernaculis habitavit, cum Isaaco & Jacobo, ejusdem cum eo promissi cohæredibus.

10 Expectabat enim fundamenta habentem urbem, cujus artifex, opifexque Deus est.

11 Fide ipsa quoque Sara vires ad jactum seminis accepit, præterque tempus ætatis peperit, quandoquidem fidam existimavit promissorem.

12 Itaque ex uno eoque è mortuo, tam multi nati sunt, quantus est cœlestium stellarum numerus, aut arenæ marini littoris, quæ est innumerabilis.

13 Fide præditi, mortui sunt omnes hi, non adepti promissa, sed ea procul conspicati crediderunt, & amplexi sunt, seque in terra hospites & peregrinos esse confessi.

14 Qui enim dicunt talia, patriam se requirere declarant.

15 Quod si eam recordarentur, ex qua profecti sunt, haberent revertendi tempus.

16 Nunc potius desiderant, hoc est cœlestem. Itaque Deum, non pudet eorum, quo minus eorum Deus appelletur: quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus Isaacum, cum tentaretur: unigenitum obtulit, is cui illa promissa fuerant,

18 Cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Isaaco denominatum iri:

19 cogitans Deum vel ex mortuis excitare posse unde eum videtur quodam modo recepisse,

20 Fide

20 Fide in futurum fausta precatus est Isaacus Jacobo & Esau.

21 Fide Jacobus moriens, utriusque filio Josephi bene precatus est, & in caput baculi sui sese venerabundus inclinavit.

22 Fide Josephus decedens Israelitarum exitum memoravit, deque suis ossibus mandata dedit.

23 Fide Moses natus tres menses à parentibus occultatus est, quod puerum elegantem videntes, regis edictum verum non fuerunt.

24 Fide Moses, postquam adolevit, filiae Pharaonis filius dici recusavit.

25 maluitque cum divino populo mala pati, quam brevem habere peccati fruitionem:

26 majores divitias esse ratus Christi probrum, quam Ægypti thesauros, utpote qui præmium spectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus regis iram: tanquam enim inaspectabilem aspiceret, sic duravit.

28 Fide Pascha sanguinisque fusionem fecit, ne primogenitorum interfector illos tangeret.

29 Fide item illi mare rubrum tanquam terra sicca trajecerunt, quod experti Ægyptii exhausti sunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia collapsa sunt, per septem dies circumdata,

31 Fide Rachaba meretrix non perit una cum diffidentibus, quæ exploratores amice accepisset.

32 Denique quid multis? deficiet me tempus narrantem de Gedeone, Baraco, Sampson, Jephtha, David, Samuele, & varibus,

33 qui per fidem regna expugnaverunt, iustitia sancti sunt, adepti sunt promissa, obtinuerunt fauces leonum.

34 vim ignis exinverunt, gladiorum mucrones effugerunt, convalescerunt ex morbis, fortes in bellis fuerunt, agmina verterunt hostium,

35 receperunt feminae revocatos in vitam suos mortuos. Alii autem cruciati sunt, neque liberari siverunt, quo meliorem assequerentur resurrectionem.

36 Alii, ludibria, & scutillas, itemque vincula & custodias experti sunt,

37 lapidati, scissi, tentati sunt, gladii cæde interierunt, ovinas caprinaeque pelles gestarunt, egentes, calamitosi, ærumnosi,

38 quibus dignus non erat mundus, per desertum & montes antraque & terræ specus errantes.

39 Atque hi omnes fide explorati, non obtinuerunt promissum.

40 Deo de nobis quiddam melius providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII

Non modo ab eorum patrum quoque recitavit exemplis hortatur ad patientiam & constantiam, sed etiam ab exemplo Christi. Non recte estimatum iri castigationes Dei ex presenti carnis molestia sensu.

Proinde nos quoque tanto circum septi nimbo testium depositum omni onere ambitiosaque peccato, patienter decurramus propositum nobis certamen,

2 spectantes in fidei ducem perfectoremque Jesum, qui pro lætitia sibi proposita, sustinuit contempto pudore crucem & ad dexteram solii Dei consedit.

3 Considerate verò eum, qui tantos perculit improborum adversum se insultus, ne defatigati animos despondeatis.

4 Nondum

4 Nondum usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum decertantes.

5 Et oblii estis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Fili mi, ne contemne Domini castigationem, neve desponde eo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, castigat: & verberat quemcumque filium acceptum habet.

7 Si castigationem sustinetis, ut filii vobis utitur Deus. Quis est enim filius quem non castiget pater?

8 Quid si castigationis expertes estis, cujus participes fuerunt omnes, ergo spurii estis, non veri.

9 Ergone cum corporum nostrorum patres haberemus castigatores, reverebamur? non multo magis parebimus spirituum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, castigabant: hic verò ad utilitatem, quod ejus sanctitatem participemus.

11 Omnis quidem castigatio in præsentia non voluptatis, sed doloris esse cernitur, verum tandem salutarem justitiæ fructum reddit iis, qui per eam sunt exercitati.

12 Quocirca remissas manus dissolutaque genua porrigite,

13 & rectas pedibus istis orbatas imprimate, ne claudum quod est contorqueatur, sed potius sanetur.

14 Pacem cum omnibus sequimini & sanctimoniam, sine qua nemo dominum videbit:

15 dispicientes, ne quis Dei amore careat, ne qua radix acerrantis fursum pullans, noceat, per eamque multi contaminentur.

16 ne quis sit impudicus, aut profanus, ut Esau, qui pro uno cibatu ætatis suæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cum postea felicitatem obtinere velleret, repudiatum fuisse, neque penitentiae locum invenisse, tamen si felicitatem cum lacrymis requirit.

18 Non enim accessistis ad palpandum montem, ardentem: que ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam,

19 tubæque sonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant orarunt ne sibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam bestia, si montem tetigerit, lapidetur, aut missilibus configatur:

21 cum adeo horribile foret illud spectaculum, ut se Moses ipse præ timore tremere dixerit.

22 Verum accessistis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hierosolymam cælestem, angelorum legiones,

23 conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conscriptorum, & judicem Deum omnium, & ad spiritus justorum perfectorum,

24 & novi fœderis sequestrum Jesum, & lustralem sanguinem, meliora loquentem quam sanguis Abelis.

25 Vide ne loquentem repudietis. Nam si illi non essigerunt, qui oracula dantem in terris detrectarunt: multo magis nos non effugiemus, si cælestem averfamur.

26 qui & tum sua voce terram concussit, & nunc ita denunciavit: Adhuc semel ego commovebo non solum terram, verum etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat quippe conditorum, quo maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capeffentes inconcussum habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei simus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantum quæ ad mores, sed etiam quæ ad doctrinam pertinent.

DU et fraternus amor.

2 Hospitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli insciantes angelos hospitio acceperunt.

3 Mementote vindictorum, perinde ac si essetis ipsi simul victi: & calamitosorum, ut qui sitis ipsi quoque in corpore.

4 Honestum est matrimonium in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus este à pecuniæ studio alienis, contenti iis quæ adfuerunt. Dixit enim ille: Non deferam te, neque derelinquam,

6 adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuum ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præfuerunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum influentes eventum morum, imitmini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & hodie, & idem est in sempiternum.

9 Variis peregrinisque doctrinis nolite ferri: Præclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo servant.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium inferitur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduam laudationis sacrificium Deo, hoc est laborum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propinatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus vestris & obsequimini (nam ii pro animis vestris vigilant, ut rationem reddaturi) ut id cum lætitia faciant, non gementes, nam id è re vestra non esset.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis esse conficiamus, præciare nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem per æterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 vos ritè componat in omnibus rectè factis ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens per Jesum Christum, cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

22 Quæro vos, fratres, boni consilii

consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimum venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum.

A P O C A L Y P S I S

JOANNIS THEOLOGI,

Hoc est, PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrina genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni.

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 & à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis. & regum terræ princepe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluir, & reges ac sacerdotes Deo & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula, Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum α & ω , principium & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cum in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitus afflatus die Dominico, audi vi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum α & ω , primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyrnam & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego converti, ut viderem, quæ vox esset: allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio

indutum veste talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, at alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcolibano similes, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis est aquarum multarum vox.

16 Habebat in sua manu dextera septem stellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat. Ejus aspectus erat, qualis micat cum sua virtute Sol.

17 Eum conspicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera sua manu mihi imposita dixit: Ne metue: ego sum primus & ultimus qui vivo,

18 & fui mortuus, & jam sum vivus in perpetua secula. Ita est: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque sunt, & quæ sunt posthac futura.

20 Arcanum septem stellarum, quas in mea dextera vidiſti, & septem aureorum candelabrorum est hoc: Septem stellarum, angeli sunt septem ecclesiarum. Septem autem candelabra, quæ vidiſti, septem ecclesiarum sunt,

C A P U T II.

Inbetur Johannes scribere quæ Dominus necessaria noverat Ecclesiis, Ephesiorum, Smyrnenſium, Pergamenorum, Thyatirensium, ut quæ ab Apostolis acceperunt, teneant.

Ephesiorum Ecclesiarum angelo sic scribito: Hæc dicit qui septem stellas sua dextera tenet, qui in medio septem aureorum candelabrorum ambulat,

2 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris

qui se profitentur apostolos nec sunt: quos tu falsos deprehendiſti,

3 & toleraſti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras, indefessus.

4 Sed habeo de te quod expostulem, quod charitatem tuam pristinam omiſtiſti.

5 Quamobrem memento unde excideris, & ad sanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tuumque candelabrum ex suo loco transmovebo, nisi ad sanitatem redieris.

6 Quanquam id habes, quod Nicolaitarum facta odiſti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis: Victori dabo vefci arbore vitæ, quæ in medio est divini pomarii.

8 Item angelo ecclesiarum Smyrnenorum scribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives sis,) eorumque impium dictum, qui se Judæos esse dicunt nec sunt, sed Satanæ caetera.

10 Noli metuere quæ passurus es, Daturus est quidem Diabolus vestrum nonnullos in custodiam, ut exploremini fereſque decem dierum afflictionem. Esto fidelis ad mortem usque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit, non lædetur à secunda morte.

12 Item Pergamensis ecclesiarum angelo scribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites,

habites: ubi Satanæ solium est: teneſque meum nomen, nec meam fidem negaſti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille teſtis meus, apud vos interfectus eſt, ubi Satanæ habitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quòd habes iſtic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Balacum docebat Iſraelitis detrimentum afferre, quòd immolata deaſtris veſcerentur, ac ſcortarentur.

15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum doctrinam teneant, id quòd ego odi.

16 Corrige te: alioquin aggrediar te brevi, & cum iſtis oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo occultò manna veſci: eique dabo calculum album, & in calculo novum nomen ſcriptum, quòd nullus novit, niſi qui accipit.

18 Item angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit Dei filius, qui oculis habet igneæ flammæ ſimiles, cujuſque pedes ſimiles ſunt chalcolibano.

19 Novi tua facta, & charitatem, adminiſtrationem, & fidem, & patientiam, & poſtrema plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pauca, quòd mulierem Jeſabelem, quæ ſe vatem eſſe dicit, docere ſinis, ſervosque meos decipi & ſcortari, & deaſtris immolata veſci.

21 Cui quum ego tempus dedero, quo ab impudicitia ſua recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in leſum, & cum ea adulterantes in magnam calamitatem proſternam, niſi à ſuis operibus deſiterint:

23 ejuſque liberis morte mulctabo: & efficiam, ut intelligant

omnes eccleſiæ, eum eſſe me, qui renes & corda ſcruter, & vos pro ſuis quemque factis remunerabor.

24 Vobis autem dico, reliquiſque Thyatirenſibus, quotquot hanc diſciplinam non habent, & qui Satanæ calliditates non norunt, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus:

25 ac quòd haberis, tenete, donec veniam.

26 Qui verò vicerit, operaque mea ad extremum retinuerit, huic ego dabo in gentes eam poteſtatem,

27 ut eos virga ferrea paſcat, quomodo fiſtilia vaſa contrantur, ut & ego à patre meo accepi:

28 eique ſtellam dabo matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT III.

Sequitur epiſtola quinta ad paſtores eccleſiæ Sardenſium, Philiadelphiensium, & Laodiceenſium, ne trepidi ſint, ſed glorie Dei promovenda operam dent.

Item angelo Sardenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem Dei ſpiritus, & ſeptem ſtellas habet: Novi tua facta, qui quum viventes nomen habes, mortuus es.

2 Præſta te vigilantem, & cætera moritura confirma. Non enim inveni tua opera erga Deum officioſa.

3 Reminiſcere igitur, quomodo acceperis audiveriſque, & ſerva, ad frugemque redi. Quòd niſi vigilaveris, adoriar te ut fur, neque ſcies, qua te adoriar hora.

4 Sed habes pauca nomina etiam Sardis, quæ ſua veſtimenta

non contaminarunt: ii mecum in albis vestibus ambulabunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induetur vestibus, nec ejus nomen ex libro vitæ delebo: & ejus nomen coram meo patre, coramque ejus angelis confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

7 Item angelo Phyladelphienfis ecclesiæ scribito: Hæc dicit sanctus, verus, qui Davidis clavem habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi apertam proposui portam, quam claudere nullus queat, quoniam exiguas vires habens, meis dictis parvisti, neque meum nomen negasti.

9 Ego cogam nonnullos ex Satanæ caterva, qui se Judæos esse dicunt, nec sunt, sed mentiuntur: eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos veneratum veniant, teque mihi charum esse intelligant,

10 quoniam meum patientiæ sermonem conservasti: ego quoque te adversus tentationis horam conservabo, eventuram toti orbi, quò tenentur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus sum: bene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columnam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibat: ei que Dei mei nomen inscribam, & nomen urbis Dei mei novæ Hierosolymæ, de cælo à Deo descendentis, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

14 Item angelo Laodicensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit,

Amen, testis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus sis, neque fervidus, Utinam aut frigidus esses, aut fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, neque fervidus, evomam te ex ore meo:

17 quoniam te divitem ditatumque esse dicis, nec ulla re indigere: neque scis te esse ærum, nosum & miserum & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi ut à me aurum, igne candens emas, quò distingas: & vestimenta candida, quò induare, ne appareat tuæ nuditatis obscenitas: & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & castigo. Quamobrem vehementior esto, teque corrige.

20 Equidem præ foribus asto, atque pulso. Si quis audita voce mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo sedere solio, ut ego quoque victor, confedi cum meo patre in ejus solio.

22 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

C A P U T I V.

Alia narratur visio, divina majestatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti-quatuor senioribus celebratur.

POSTEA animadverti apertam in cælo portam, voxque illa prima (quam perinde ac si mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit: Ascende huc, & ubi ostendam quæ posthac futura sunt.

2 Hic ego continuo divinitus afflatus, video positum in cælo solium,

folium, & in folio sedentem quendam.

3 qui sedens, aspectu similis erat jaspidi gemmæ, & sardio. Solium circumdabat Iris, aspectu smaragdum referens:

4 Idemque solium circumstant viginti quatuor folia, in quibus solis vidi sedentes vigintiquatuor senatores vestibus indutos candidis, qui in capitibus coronas habebant aureas.

5 Ex folio prodibant fulgura, & tonitrua & fragores, & septem faces igneæ, & ante solium ardentes, quæ sunt septem Dei spiritus.

6 Ante solium erat mare vitreum, crystalli simile: & in medio solii, circumque solium, quatuor animalia, oculis, & à fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni simile: alterum animal erat vitulo simile: tertium animal faciem habebat hominis: quartum animal simile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant singulas senas alas, per circumum, & intus erant oculis referta. Ea sine ulla intermissione diés, & noctes, dicunt: SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS Dominus Deus armipotens, qui fuit, qui est, & qui venturus est.

9 Cum autem tribuunt animalia gloriam & honorem, & gratiarum actionem sedenti in solio, viventa in perennia secula:

10 procumbunt vigintiquatuor senatores ante sedentem in solio, & adorant viventem in perennia secula, abjiciuntque suas coronas ante solium dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui gloriam, & honorem, & potestatem accipias, quoniam tu omnia

condidisti, eaque tua voluntate & sunt & condita sunt

CAPUT V.

Librum septem sigillis obsignatum, quem nemo aperire poterat. Agnus ille Dei dignus qui aperiat, omnium cœlestium recantatur voce.

Item vidi ad sedentes in solio dexteram, librum intus, & extra scriptum, septem sigillis obsignatum:

2 vidique validum angelum magna voce pronunciantem: Quis dignus est qui librum aperiat & ejus sigilla resignet.

3 Sed nullus nec in cœlo, nec in terra, nec sub terra, librum aperire, aut inspicere poterat.

4 Ego verò multum plorare quòd nullus inventus esset dignus, qui librum aperiret, & legeret, aut inspiceret.

5 Tum senatorum quidam me alloquens: Ne plora, inquit: en vicit leo qui est ex tribu Judæ, Davidica stirps, qui librum aperiat, ejusque septem sigilla referet.

6 Tum ego aspiciens animadverti in medio solii, & quatuor animalium, inque medio senatorum stantem agnum, tanquam mactatum, habentem septem cornua, septemque oculos, qui sunt septem Dei spiritus in omnes dimissi terras.

7 Is venit, accepitque librum de dextera sedentis in solio.

8 Postquam is librum accepit, quatuor animalia, & vigintiquatuor senatores prostrare ante agnum, habentes singuli citharas, aureasque phylas suffimentorum plenas, quæ sunt sanctorum supplicationes,

9 novumque carmen canere dicentes: Dignus es qui librum accipias, ejusque sigilla resolvas,

P +

quoniam

quoniam mactatus es, nosque Deo sanguine tuo comparasti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 nosque fecisti Deo nostro reges & sacerdotes regnatos in terra,

11 Deinde aspiciens audiui multorum angelorum vocem circum solium, & animalium ac senatorum, quorum numerus erat distributus in millies centena millia & decies centena millia,

12 qui magna voce dicebant: Dignus est mactatus agnus qui potestatem accipiet, & divitias, & sapientiam, & vim, & honorem & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam, quæ & in cælo est, & in terra, & sub terra, & in mari, hæc & quæ in eis sunt omnia audiui dicere: Sedit in solio & agno laus, & honos & gloria, & imperium in sempiterna secula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et vigintiquatuor senatores procubuerunt, & viventem in sempiterna secula veni rati sunt.

C A P U T. VI.

Aperit agnus primum libri sigillum: secundum, tertium; quartum, quintum & sextum: quibus apertis, cades, fames, pestis, sanctorum querela, terræ motus & varia cæli prodigia oriuntur.

DEinde aspiciens, quum aperuisset agnus unum de septem sigillis, audiui unum de quatuor animalibus dicens, quasi voce tonitru: Veni spectatum.

2 Ego aspiciens animadverti equum album, cui qui insidebat, arcum habebat, eique data corona est: isque prodiit vincens, & ut vinceret,

3 Deinde ubi sigillum secundum aperuit, audiui secundum animal dicens: Veni spectatum.

4 Tum prodiit alius equus rufus, quem insidenti commissum est ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus est magnus gladius.

5 Postquam tertium aperuit sigillum, audiui tertium animal dicens: Veni spectatum. Hic ego aspicio nigrum equum, cui qui insidebat, libram habebat in manu,

6 audiuique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chænix tritici denario, & tres chænice hordei denario, & oleum & vinum ne læseris.

7 Ubi quartam aperuit sigillum, audiui vocem quarti animalis dicentem: Veni spectatum,

8 animadvertique pallidum equum, cui qui insidebat, nomen habet mors, quem simul comitatur Orcus. His data potestas est interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, ferisque tristibus.

9 Deinde ubi quintum aperuit sigillum, vidi sub ara animas necatorum propter Dei sermonem, propterque testimonium quod habebant,

10 qui ingenti voce sic clamabant: Quousque tandem, ô Domine sancte atque vere, non ulcisceris ac vindicas sanguinem nostrum de terræ incolis?

11 Sed eis singulis datæ sunt albæ stolæ, eisque dictum est ut quiescerent adhuc paulisper, donec plus esset numerus etiam conservorum eorum atque fratrum, qui interficiendi essent, ut & ipsi.

12 Deinde aspiciente me, ubi

sextum

extum sigillum aperuit, exiit magnus tremotus: factusque est sol-tam ater, quam est saccus cilicinus: & luna facta est sanguinea.

13 & cœli stellæ ceciderunt ad terram, sicut ficus abjicit suas grossas, cum vehementi vento quatitur:

14 & cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur, omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt,

15. & terrarum reges & summates, & divites, tribuni, & potentes, & omnes tum servi, tum liberi, seipsos in spicus rupesque montium abdere,

16 & montibus rupibusque dicere: Obruite nos & abdite ex conspectu sedentis in solio, & ab ira agni,

17 quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis possit subsistere?

CAPUT VII.

Grassantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Domini ex omnibus tribubus signentur. Deinde eorum qui Christi causa persecutionem sustinuerunt, felicitas, & gaudium describitur.

Postea vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare aut ullum arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare læderent, commissum erat) magna voce clamavit eis verbis:

3 Ne læditote terram, nec mare, nec arbores, donec Dei nostri servos in eorum frontibus consignemus.

4 Audivi autem consignato-

rum numerum, qui consignati erant, centum quadraginta quatuor millia ex omnibus Israëlitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignati erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gad, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodecim millia. Ex Naphtalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levi, duodecim millia. Ex Issacharis, duodecim millia.

8 Ex Zebulonis, duodecim millia. Ex Josephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Postea animadverti tantam turbam ut eam numerare nullus posset, ex omnibus genibus, nationibus, populis & linguis, qui ante solium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus,

10 & magna voce clamantes in hunc modum: Salus sedenti in solio Dei nostri, & agno.

11 Omnes autem angeli, solium senatoresque & quatuor animalia circumstantes, procuberunt ante solium proni, Deumque venerati sunt,

12 dicentes: Amen. Faustitas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua secula: Amen.

13 Tum unus de senatoribus sic me affatus est: Hi stolis albis amicti quinam sunt, & unde venerunt?

14 Cui ego: Domine, tute scis. Et ille: Hi sunt, inquit qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt.

15 propterea sunt ante Dei solium, eumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eos, que deget is qui sedet in solio.

16 Non amplius esurient, nec emptius sitient, nec eos sol aut ullus æstus feriet:

17 quoniam agnus, qui est inter solium, pascet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abstergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

C A P U T VIII.

Septimo sigillo aperto, offeruntur sanctorum preces per suffitus. Procedunt septem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decedit, mare turbatur, aquæ amarescunt, & stella obtenebrantur.

UT autem septimum aperuit sigillum, exiit in cælo silentium fere dimidiam horam:

2. Vidique septem angelos, qui in Dei conspectu astiterant, quibus septem rubæ datæ sunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram constitit, thuribulum habens aureum, eique data sunt multa suffimenta, ut sanctorum omnium supplicationes ad auream aram ante solium positam obmoveret:

4 ascenditque fumus suffimentorum, supplicationum sanctorum, ex angeli manu in Dei conspectum.

5 Deinde sumpsit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque deiecit. & extiterunt fragores & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque septem angeli, qui septem rubas habebant, sese ad clangendum pararunt.

7 Cumque primus angelus clauxisset, exiit grando & ignis permixta sanguini: quibus ad terram dejectis, tertia pars

arborum combusta est, & omnes virentes herbæ conflagraverunt.

8 Deinde ubi secundus clauxit angelus, quidam quasi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus est, conversaque est pars tertia maris in sanguinem:

9 & mortua est tertia pars rerum, quæ in mari animatæ sunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clauxit angelus, cecidit de cælo magna stella, facis in morem ardens, qua in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapsa:

11 (est autem stellæ nomen Absinthium) conversa est tertia pars in Absinthium, mulique hominum ab aquis interierunt, quod amaræ factæ essent.

12 Ad quarti angeli clangorem idæa est solis tertia pars, & lunæ tertia pars, & stellarum tertia pars, aded, ut offuscata eorum parte tertia, dies tertia parte sui non luceret, iidemque nox.

13 Tum aspiciens audivi quendam angelum volantem per medium cæli, magna voce dicentem: Væ, Væ, Væ. terræ habitatoribus, à reliquis tubarum sonis trium angelorum, qui jam clangent.

C A P U T IX.

Quinto angelo clangente, locusta vastatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit, humanum genus devastantes.

TUM ubi clauxit quintus angelus, vidi stellam de cælo delapsam ad terram, cui data clavus est putei Tartari;

2 Quia, postquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis est magnæ fornacis, quo putei fumo, sol est & aer obscuratus.

3 Ex eo fumo prodierunt in terram locustæ, quibus talis est data vis, qualem habent terrestres scorpionum:

4 eisque præceptum est, ne terrestres herbas læderent, neve ullam viriditatem, ullamve arborum, sed solos homines, qui Dei signum in frontibus suis non haberent.

5 Est autem mandatum eis, ne eos interficerent, sed ut quinque menses cruciarentur: ita ut essent eorum cruciatus, qualis scorpionum cruciatus est, cum hominem punxit,

6 atque illa tempestate quærent homines mortem, nec invenient: cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locustarum ea species, ut similes essent equis ad prælium paratis: erantque in earum capitibus quædam quasi coronæ, auri similes. Vultus erant ut vultus hominum:

8 capillos habebant muliebrium similes: dentes erant quales sunt leonum.

9 Habebant & loricas, cuiusmodi sunt ferreæ lorice: eratque earum alarum sonitus qualis est curruum sonitus multorum equorum, ad pugnam currentium.

10 Caudas habebant scorpionum similes & in caudis erant aculei. Earum potestas est homines lædare per quinque menses:

11 habentque sibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen est hebraicè Abaddon Græco autem sermone Apollyon.

12 Una miseria præterit, venturæ sunt adhuc posthac duæ miseriæ.

13 Deinde ubi sextus clauit angelos audiui ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum positi, vocem quandam,

14 dicentem sexto angelo qui tubam habebat, Solve quatuor angelos ad magnum flumen Eufratem colligatos.

15 Itaque soluti sunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & mensem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis milles centena milia, eorumque numerum audiui.

17 Atque ita visus sum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas & hyacinthinas ac sulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum similia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus cladibus, interfecta est hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo, & sulphure quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Potestas enim eorum in ore eorum erat: siquidem eorum caudæ erant anguim similes, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus occisi non sunt, non destiterunt à suis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & simulacra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre possunt, nec audire, nec ingredi:

21 nec sua homicidia, nec veneficia, nec stupra, nec furta omiserunt.

CAPUT X.

Alius apparet, angelus amictus nube, libellum apertum tenens. Inclamat, Et Johanni oraculi iussu, devorandum tradit.

Deinde vidi alium angelum validum, de celo descendentem

dentem, indutum nube, cujus capiti iris incumberebat. Facies erat soli similis, pedes ut igneae columnae. Habebat autem in manu libellum apertum, posuitque pedem suum dextrum in mari, sinistrum in terra.

2 & magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Postquam clamavit, locuta sunt septem tonitrua suas voces.

3 quibus septem tonitruis suas voces locutis, cum ego scripturus essem, audiui vocem dicentem mihi: consigna quae locuta sunt septem tonitrua, & ea ne scripseris.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra stantem videram, sublata in caelum sua manu.

5 juravit per viventem in perpetua secula qui caelum & coelestia, terram & terrestria, mare & marina condidit, futurum esse ut tempus deinceps non sit,

6 videlicet diebus vocis septimi angeli. quum clannerit, peractumque fuerit arcanum Dei, ut suis servis vaticibus nuntiavit.

7 Atque eadem vox, quam de caelo audiveram, rursus mecum locuta est in hunc modum: I, tunc libellum apertum, qui est in manu angeli, in mari terraque stantis.

8 Tum ego angelum aggressus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eumque degluti, & tibi ventrem amaritudinis torquebit, quanquam in ore tuo erit tam dulcis quam est mel.

9 Hic ego sumptum de angeli manu libellum deglutivi, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit, quam est mel: sed ubi id comedi, amavit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rursus est, in-

quit super populis, & gentibus, linguis, regibusque multis.

CAPUT XI.

Templum metiri jubetur. Dominus testes duos excitat, quos a bestia laniatos nemo terrae mandatur: Deus autem in vitam revocatos ad caelum evocat. Terrentur impii. Et septimi angeli tuba resurrectionis, & iudicii nuncia describitur.

TUM datus est mihi calamus virgae similis. Et angelus stans: Surge, inquit, & Dei metire templum, aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi foris excludere, neque id metire, quippe datum extraneis, qui sanctam urbem conculcabunt menses quadraginta duos.

3 Mandaboque duobus meis testibus, ut vaticinentur dies mille ducentos sexaginta, centonibus amicti.

4 Hi sunt olivae duae, duoque candelabra in conspectu Dei terrae stantia.

5 Quod si quis eos laedere vult, manat ex eorum ore ignis, qui eorum hostes conficit: & si quis eos laedere vult, sic interficiendus est.

6 Hi potestatem habent claudendi caeli, ne pluat imber tempore suae vaticinationis: habentque in aquas potestatem, eas in sanguinem convertendi, & terram quamlibet cladem infligendi, quoties velint.

7 Quum autem suum testimonium peregerint, bestia ex tartaro ascendet, quae eos aggressa, bello vincet ac interficiet:

8 Iacebuntque eorum corpora in urbis magnae foro, quae vocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi etiam Dominus noster crucifixus est:

9 & aspicient homines de populis & nationibus, linguisque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec finent eorum corpora monumentis mandari.

10 Gaudebunt autem terræ incolæ super eis, lætique dona mittent inter sese, quod hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verum post dies trea & dimidium, vitali spiritu à Deo in eos in gressu, constiterunt in pedes suos, magno timore correptis iis qui eos spectabant:

12 audivique vocem magnam de cælo dicentem eis: Ascendite huc. Atque illi in cælum in nube ascenderunt, spectantibus eos hostibus eorum,

13 Ac eadem hora tantus extitit terræmotus, ut collapsa sit urbis pars decima, occisis in eo motu humanorum capitum septem millibus. Reliqui timore perculsi tribuerunt cælesti Deo gloriam.

14 Misericordia secunda præterit, ecce tertia miseria mox aderit.

15 Deinde septimus clauxit angelus, extiteruntque magnæ voces in cælo dicentes: Facta sunt mundi regna Domini nostri, ejusque Christi, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et viginti quatuor senatores ante Deum suis in soliiis sedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati sunt,

17 dicentes: Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuisti, quique futurus es: quod magnam tuam potestatem adeptus, regnum iniisti,

18 & gentes iratæ sunt, & venit ira tua, tempusque, quo mortui judicentur, & merces detur tuis servis variis & sanctis, tumque nomen reverentibus cum

parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperro Dei templo in cælo, vise est arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & sonitus, & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus filio insidiatur draco que à Michaelē devictus, dejicitur. Et quo magis vincendus excluditur, eò acius suas non desinit multiplicare versutias.

Videtur est ostentum ingens in cælo, mulier amicta sole, ejus pedibus; subiecta luna, capiti autem imposita duodecim stellarum corona.

2 Et in alvo gestans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conspectum est aliud ostentum in cælo: Draco erat ingens, rufus, habens septem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata septem,

4 cujus cauda tertiam cœlestium siderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco stetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum ea suum filium perperisset, ipse eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes terreo sceptro rectorus est: qui ejus filius raptus est ad Deum, ejusque solium.

6 Mulier autem fugit in solitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos sexaginta.

7 Factum est autem in cælo prælium, Michael & ejus angeli adversus draconem pugnabant:

8 & draco ejusque angeli pugnantes victi sunt, nec ullus exiit jam eorum locus in cælo.

9 Itaque

9 Itaque dejectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui Diabolus & Satanas appellatur: qui totum orbem decipit: dejectus est inquam ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audiui dicentem: In cælo nunc facta est salus, & potestas, & regnum Dei nostri, & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratrū nostrorū accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, sui que testimonii sermone vicerunt: animamque suam usque aded non amarunt, ut mortem oppetierint.

12 Propterea lætamini cæli, & cælicolæ. Væ terræ & maris incolis, quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram jactum vidit, mulierem persecutus est, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri datæ sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum avoleret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad virandum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo, aquam fluminis instar, quo eam flumine summergeret.

16 Verum terra mulieri succurrit, apertisque suis faucibus, flumen hausit quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus seminis, qui Dei præceptis obedirent & Iesu Christi testimonium haberent.

CAPUT XIII.

Describitur testia illa multiceps,

quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, quæ ab alia bestia ascendente confirmatur.

EGO in maris arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam habentem capita septem & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumeliosum.

2 Erat autem bestia, quam vidi pardali similis, pedibus ursinis, ore leonino simili. Ei draco suas vires suumque solium, & magnam dedit potentiam.

3 Deindi vidi unum ejus caputū penè morte extinctum, sed ejus letiferum vulnus sanatum est. Itaq; tantæ fuit pertotam terram admirationi bestia,

4 ut draconem venerarentur, qui potentiam dedisset bestiæ, & bestiam item venerarentur, dicentes: Quis par est bestiæ? quis cum ea pugnare possit?

5 Ei autem datum est os magna & infanda loquens, & potestas agendi menses quadraginta duos,

6 eaque os suum aperuit, in contumeliam adversus Deum, in ejus nomen: inque tabernaculum & cælicolas contumeliosè loquens.

7 Item ei datum est bellum cum sanctis gerere, eosque vincere: eidemque potestas est data in omnes nationes, & linguas atque gentes,

8 ita ut eam adoraturi sint omnes terrarum incolæ, quorum nomina ab orbe condito scripta non sunt in vitæ libro agni martiri.

9 Si quis aurem habet, audiat.

10 Si quis captivos abigit, in captivitatem abit. Si quis gladio occiderit, eum gladio oportet occidi. Hic est patientia, fidesque sanctorum.

12 Item

11 Item vidi aliam bestiam ex terra ascendentem, quæ duo cornua habebant agni similia, & loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris bestię potestatem exercebat in ejus conspectu: efficiebatque ut terra & ejus incolæ priorem bestiam, cujus mortiferum vulnus erat sanatum, venerarentur:

13 Magnaque ostenta faciebat, adeo ut etiam ignem de cœlo ad terram devocaret in hominum conspectu,

14 & terræ incolas ostentis (quæ ei in bestię conspectu facere datum erat) fallebat, jubens terræ incolis ut simulacrum facerent bestię, quæ gladio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum est, spiritu donare simulacrum bestię, adeo ut loqueretur simulacrum bestię, efficeretque ut quicumque non venerarentur bestię simulacrum, occiderentur.

16 Atque eo adigebat omnes, parvos juxta ac magnos, divites ac pauperes, liberos ac servos, ut eorum manui dexteræ, aut frontibus, notam inureret:

17 néve cui emere liceret, aut vendere, nisi qui notam aut nomen haberet bestię, aut ejus nominis numerum.

18 Hic est acumen. Qui habet ingenium, computet bestię numerum: numerus enim hominis est, estque ejus numerus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Agno stante super montem Sion, una cum castis suis cultoribus, Angelus unus Evangelium nunciat. Alius Babylonis casum prædicat. Tertius bestiam vitari monet, vox à cœlo beatos illos pronunciat qui Domini causa moriuntur. Mittitur postea

falx Domini in messem, & in vindemiam.

Deinde animadverti agnum stante in Sione monte, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, patris ejus nomen in suis frontibus scriptum habentia:

2 audivique de cœlo tonitruum, qualis multarum aquarum ingentisque tonitruum tonitus est: itemque vocem audivi citharædorum, citharis suis canentium,

3 qui velut novum carmen cænebant ante solium, & ante quatuor animalia, ac senatores, quod carmen nullus discere poterat, nisi illa centum quadraginta quatuor millia redempti à terra.

4 Hi sunt qui cum sceminis non sunt polluti, sunt enim virgines. Hi sunt qui agnum, quocunque vadat, sequuntur. Hi ex hominibus redempti sunt, primitiæ Deo & agno,

5 quorum in ore nulla reperta fraus est: sunt enim inculpati coram Dei solio.

6 Vidi item alium angelum medio cœlo volentem, evangelium æternum habentem, quod terræ incolas, gentesque & nationes, & linguas, & populos omnes doceret,

7 dicentem magna voce: Timete Deum, eique gloriam tribuite: nam venit hora ejus judicii: & adorete cœli, terræ, maris, & fontium aquarum conditorem.

8 Item alius angelus secutus est, dicens: Cecidit, cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam sævo impuditiæ suæ vino gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos secutus est magna voce dicens: Si quis bestiam, & ejus imaginem veneratur, notamque in frontem manumve suam admittit:

10 is etiam sœvum Dei vinum mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac sulphure torquebitur in sanctorum angelorum agnique conspectu.

11 eorumque tormenti fumus exhalabit in omnem perpetuitatem, nec ullam die nocteque quietem habebunt, qui bestiam & ejus imaginem venerantur, aut si quis ejus nominis noram accipit.

12 Hic est sanctorum patientia : hic sunt qui Dei præcepta, Jesuque fidem tumentur.

13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mihi : Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Ii deinceps (affirmat spiritus) à suis requiescent laboribus, & sua eos comitantur opera.

14 Præterea animadverti nubem candidam & nubi insidentem quendam filio hominis similem, habentem in capite coronam auream, & in manu falcem acutam.

15 Tum alius angelus exiit ex fano, magna voce clamans, ad eum qui nubi infidebat, Immitte falcem tuam, & mete : nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terræ seges.

16 Itaque immisit qui nube sedebat, falcem suam in terram, messaque terra est.

17 Item alius prodiiit, ex fano quod in cœlo erat, angelus, habens & ipse falcem acutam :

18 & alius prodiiit angelus, ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat sic allocutus est : Injice tuam istam falcem acutam, & terræ uvæ vindemiæ, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, sua falce in terram injecta, terræ vineam

vindemiavit, & uvæ in ingens sævitiæ Dei torculari conjecit :

20 quo torculari extra urbem calcato, manavit ex torculari sanguis usque ad frænos equorum, per mille sexcenta stadia.

C A P U T XV.

Apparent septem angeli habentes plagas septem ultimas. Victores bestia Deum laudant. Angelis septem, septem dantur divini furoris phiala.

Vidi & aliud cœlo ostentum ingens ac mirabile, angelos septem, habentes septem clades ultimas, in quas Dei sævitiæ absumatur.

2 Itemque vidi quasi mare vitreum, igne mixtum, & ex bestia ejusque simulacro, & nota, & nominis numero, victores, stantes super mare vitreum, divinas habentes citharas.

3 & Moïsi Dei servi carmina agnique carmen ita cantantes : Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens : Justa veraque sunt instituta tua, sanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, quum nomen celebret ? nam tu solus sanctus : nam te gentes omnes coram adoratum venient, quod tua jura patefacta sint.

5 Postea vidi fanum apertum oracularis tabernaculi in cœlo :

6 & ex fano prodire septem angelos, septem ultimas clades habentes, puro nitidoque vestitos lino, & pectora ciogulis aureis cinctos :

7 His septem angelis dedit unum quatuor animalium septem phialas aureas, plenas sævitiæ Dei viventis in omnem seculorum seriem,

8 estque fanum tanto fumo, præ Dei splendore atq; potentia completum

completum, ut nullus posset in sanum intrare, donec septem angelorum septem ciades peractæ forent.

CAPUT XVI.

Effundunt Angeli septem committos sibi furoris divini phialas, quibus effusis varia plaga in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magna urbis incolæ.

Tum magnam ex fano vocem audivi, dicentem septem angelis: Ite, effundite phialas sævitæ Dei in terram,

2 Itaque primus abiit, & phialam suam in terram effudit, diroque & tetra vulnere affecti sunt homines, bestię notam habentes, & ejus simulacrum colentes.

3 Deinde secundus angelus effudit suam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum esset solet, mutatum est, omnesque animantes mortuæ sunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam suam in fluvios & aquarum fontes effudit, iique mutati sunt in sanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: Justus es, Domine, qui es. quique fuisti, quique sanctus es, qui hæc ita faciendæ judicaveris,

6 ut qui sanctorum vatūque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt,

7 Deinde alium audivi ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera justaque sunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam suam in solem, eique mandatum est ut homines igne ureret,

9 Itaque magno ardore usti sunt homines, Deique nomini

contumeliati dixerunt, qui haberet in eas clades potestatem: nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerunt.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestię folium: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent.

11 cœlique Deo præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent,

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestię, & ex ore falsi vatis, tres spiritus immundos, ranarum similes.

14 Sunt autem dæmonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suæque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obscœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebræicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in ærem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex folio, dicens, Factum est:

18 extiteruntque sonitus & tonitrua ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos, tantus tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 divisaque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna Deo

Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini suæ sævæ iracundiæ:

20 & omnes insulæ fugerunt, & montes nusquam extiterunt.

21 & ingens grando ad talenti magnitudinem de cælo delata est in homines, feceruntque homines convicium Deo. ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

C A P U T XVII.

Describitur Meretrix illa magna, cum qua Reges terræ scortantur, ebria piorum sanguine, & Bestia quæ portat illam, mysterium utriusque & exitium, postremo agni victoria.

Venit autem unus septem angelorum, septem phialas habentium, qui me sic allocutus est: Ades, ostendam tibi supplicium meretricis magnæ, sedentis in multis aquis,

2 cum qua scortati sunt reges terræ, cuiusque impuditiæ vino inebriati sunt incolæ.

3 Deinde me divino afflatu abstulit in solitudinem, ubi mulierem vidi insidentem beluæ coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti septem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpurea & cocino, aurorque deaurata, & gemmis & margaritis, habens aureum poculum in sua manu, flagitiis & turpitudine ejus stuprorum refertum:

5 & inscriptum suæ fronti nomen: Mysterium Babyon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi sanguine sanctorum, testiumque Jesu ebriam, qua visa, cum vehementer admirarer, angelus sic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi mulieris mysterium eloquar, & por-

tantis eam beluæ, habentiæ septem capita & cornua decem.

8 Belua, quam vidisti, fuit & non est: & ascensura est ex Tartaro, & in perniciem abitura: mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito scripta non sunt, videntes beluam fuisse, nec esse, tamen est.

9 Hic est sententia, quæ acumen habet. Septem capita septem sunt montes, quibus sedet mulier: septemque reges sunt,

10 quorum quinque ceciderunt, & unus est: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus est.

11 Bestia autem quæ fuit, & non est, is est octavus, & ex septem est, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidisti, cornua, decem reges sunt, qui regum nondum adepti sunt: sed potestatem, ut reges, eadem hora adipiscuntur cum belua.

13 Ii eundem animum habebunt, suasque vires ac potestatem beluæ tradant.

14 Ii cum agno bellum gerent, eosque vincet agnus, utpote dominorum Dominus & regnum Rex: necnon vocati cum eo, electique ac fidentes.

15 Quas autem aquas vidisti (inquit me alloquens) ubi sedet meretrix, populi sunt, & plebes, & gentes, & linguæ.

16 Item decem cornua, quæ super belua vidisti, ii meretricem oderint, eamque desertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deus eam mentem injectit, ut ejus sententiam exequantur, eodemque animo agant, & regnum suam beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier

18 Mulier autem, quam vidisti, est urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

CAPUT XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent, negotiatores terræ, qui ex pompa & luxu ipsius citati sunt. Exultant vero omnes Electi ex tam justa Dei ultione.

Postea vidi alium angelum de cælo descendentem, magna potestate præditum, cuius splendore collustrata terra est.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque est demonum domicilium, & omnium impurorum spirituum, omniumque obscenarum & inuisarum volucrum custodia:

3 quoniam terro stuprorum suorum vino gentes omnes potionavit, regesque terrarum cum ea scortati sunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audiui de cælo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne sitis ejus peccatorum participes, neve ejus cladibus afficiamini:

5 quoniam ejus peccata ad celum usque pertigerunt, ejusque scelera recordatur Deus.

6 Afficite nam ut & ipsa vos affecit, ei que duplicem pro ejus actis gratiam referre: eodem poculo quo miscuit, miscete ei duplum:

7 quantum ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum luctumque date: quoniam ipsa sic cum animo suo cogitat: Sed eo regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, & igni cremabitur, quoniam

potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur:

9 eamque terrarum reges, qui cum ea scortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cum ejus incendi fumum videbunt,

10 procul, metu ejus cruciatus, abstantes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cuius supplicium una venit hora!

11 Item eam terrarum mercatores deshebunt ac lugebunt, quod eorum mercem nemo jam emet,

12 mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & coccyni, & omnis generis lignum thycinum, eburneque, & ex preciosissimis lignis confecta vasa, & ære, & ferro, & marmore,

13 & cinnamomum, & odores, & unguentum, & thus, & vinum, & oleam, & similes, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum, & rhedarum, & corporum, & animas hominum.

14 Discefferunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te discefferunt, nec ea amplius invenies.

15 Hæc autem mercatores, ab ea locupletati, procul præ ejus cruciatus metu astabunt, plorantes ac lugentes,

16 & ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induta byssino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata gemmisque & margaritis. Una hora depopulata sunt tantæ opes.

17 Item, omnes navicularii, omnisque copia navalis, & nautæ & quicumque in mari negotiantur, procul astiterunt,

18 & ejus incendi fumum spectantes, ita vociferati institerunt, Ecquæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum

19 Tum sparso super capita sua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari, Heu, heu, urbs magna in qua omnes habentes in mari navigia, ditati sunt ejus pretiis: ea una hora depopulata est.

20 Lætare super ea cælum, sanctique Apostoli atque vates, quoniam Deus vestras injurias in eam ultus est.

21 Deinde sustulit robustus quidam angelus saxum ingens, ut molam: & in mare deiecit, dicens, Tali impetu jacietur Babylon urbs illa magna, nec amplius exabit.

22 nec amplius in te citharædorum & musicorum & tibicinum, & tubicinum vox audietur: nec amplius in te ullius artis artifex exabit, nec amplius in te molæ sonus audietur,

23 nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te sponsi, sponsæve vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis beneficiis decerpæ sunt gentes omnes.

24 & in eadem te vatam sanctorumque cruor inventus est & omnium in terris occisorum.

C A P U T XIX.

Laudant caelestes Deum, quod vindicavit sanguinem suorum à manu meretricis. Beati describuntur qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt, Angelus adorari se prohibet. E cœlo summus ille Rex regum apparet, bellum oritur in quo apprehenditur bestia, & in stagnum ardens deiecitur.

Postea audiavi magnam ingentis multitudinis vocem in cœlo, dicentis: Halleluia, Salus, & gloria, & honos, & potestas Domino Deo nostro,

2 cujus vera justaque sint ju-

dicia, qui magnam illam meretricem (quæ terram impudicitia sua corruppebat) damnaverit, & ab ea pœnas sanguinis suorum repetiverit,

3 Iterumque dixerunt: Halleluia. Ejus autem fumus exhalat in omnia secula.

4 Tum viginti quatuor senatores, & quatuor animalia procubuerunt. Deumque in solio sedentem venerati sunt, dicentes: Amen. Halleluia.

5 Et vox ex solio prodiit, dicens: Laudate Deum nostrum omnes ejus servi, eumque metuentes parvi juxta ac magni.

6 Item audiavi quasi ingentis multitudinis vocem, quasque multarum aquarum, & vehementium tonitruorum sonitum, qui dicebant: Halleluia, regnum enim adeptus est Dominus Deus omnipotens.

7 Gaudeamus & exulemur, eique gloriam tribuamus, quoniam agni venerunt nuptiæ, ejusque conjux sese paravit.

8 eique datum est byssino purpureo splendidoque vestiri. Est autem byssinum, virtutes sanctorum.

9 Scribe (inquit me alloquens, Beati qui ad nuptiarum agni cœnam vocati sunt) Hec sunt (inquit mihi) vera dicta Dei.

10 Hic ego ei ad pedes accidi, ejus venerandi gratia. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: conservus tuus sum, tuorumque fratrum, Jesu testimonium habentium. Deum venerator: nam Jesu testimonium, oraculi spiritus est.

11 Deinde vidi apertum cœlum: & ecce albus equus cui qui infidebat, vocatur fidelis & verus, justeqque & judicat & belligerat.

12 Ejus oculi sunt ignis flammæ

flammæ similes, in capite insunt multa diademata, habet nomen scriptum, quod nullus novit, nisi ipse.

13 Indutus est pallio tincto sanguine, & nomine vocatur Sermo Dei:

14 eumque sequuntur in equis albis exercitus, candido mundoque byssino induti.

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo gentes feriat, quas ipse ferreo baculo reget: idemque calcabit torcular vini sævitæ iræque Dei omnipotentis.

16 Habet autem in pallio & femore suo scriptum nomen: regum Rex, & dominorum Dominus.

17 Præterea vidi alium angelum in Sole stantem, qui magna voce clamans, omnes medio cælo volantes aves sic allocutus est: Adeste, & coite ad magni Dei cœnam.

18 ut regum, ut tribunorum, ut potentum, ut equorum, equitumque, ut omnium tum liberorum, tum servorum, tum parvorum, tum magnorum carnes comedatis.

19 Vidi & beluam, terræque reges & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equi equite, ac ejus exercitu.

20 Verum comprehensa est belua, & cum ea falsus vates, qui in ejus conspectu fecerat ostensa quibus deceperat eos qui beluæ notam acceperant, quique ejus venerabuntur imaginem. Duo illi vivi coniecti sunt in magnum ignis ardens sulphure.

21 Reliqui gladio necati sunt sedentis in equo, qui gladius ex ore prodibat, eorumque carnibus satiatæ sunt omnes aves,

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculis constringit ad mille annos, quibus solutus, Gog & Magog, id est, occultos & apertos hostes, in sanctos concitat. Sed Domini vindicta coercet illorum insolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cælo descendentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu sua.

2 Is cepit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satanæ, eumque colligavit in mille annos.

3 & in Tartarum coniecit, conclusitque, & insuper obsignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, post quos solvendus est ad exiguum tempus.

4 Tum sellas vidi in quibus confessum est, illisque judicium datum est: itemque vidi animas decollatorum propter Jesu testimonium, propterque Dei sermonem, & qui neque bestiam, aut ejus imaginem venerati sunt neque notam acceperunt, eæ revixerunt, & cum Christo mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec transacti forent mille anni. Hæc est prima resurrectio.

6 Felices, sanctique sunt, qui sunt primæ resurrectionis compotes. In eos secunda mors potestatem non habet, quin erunt Dei & Christi sacerdotes, & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis his mille annis, solvetur Satanæ ex suo carcere,

8 & proficiscetur ad decipiendo gentes, quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum, &

& Magogum ut eos ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus est arenæ maris.

9 Hi facta, quàm latè tellus patet, expeditione, sanctorum castra & urbem amatam circumfederunt.

10 Sed eos delapsus à Deo ignis de cœlo, confecit, & Diabolus, qui eos decipiebat, defectus est in igneum, sulphureumque stagnum, ubi erat belua, falsusque vates: cruciabunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi folium album, ingens, & quendam in eo sedentem, cujus ex conspectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Deum astantes, apertique sunt libri, & alius liber apertus est, qui est vitæ liber, & judicati sunt mortui ex librorum scriptis pro suis factis.

13 Reddiditque mare suos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidere suos: de quibus, ut erant cujusque facta, ita judicatum est.

14 Mors autem & Orcus conjecti sunt in stagnum igneum. Hæc est secunda mors.

15 Quod si quis in vitæ libro scriptus inventus non est, is in igneum stagnum conjectus est.

C A P U T XXI.

Novam Jerusalem descendantem è cœlo sponsam uxorem agni, ac illius structuram describit preciosis lapideibus ornatam, cujus templum est agnus.

Vidi autem novum cœlum, novamque terram: nam prius cœlum, priorque terra, perierat, nec usquam jam erat mare,

2 Ego Johannes vidi urbem sanctam, Hierosolimam novam, à Deo de cœlo descendantem, paratam ut sponsam viro suo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cœlo dicentem: Ecce Deus apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipsi ejus populus erunt, & ipse Deus erit apud eos Deus eorum:

4 abstergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, neque amplius moris erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quod priora abierint.

3 Ego (inquit is qui in folio sedebat) facturus sum omnia novam. Tum me alloquens: Scribe, inquit, hæc dicta, vera, fidaque, est.

6 Tum mihi dixit: Factum est. Ego sum α & ω , principium & finis: ego sitiienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor possidebit omnia, & ego Deus ero, & ipse mihi filius erit.

8 Sed ignavos & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deasticolas, & omnes mendaces, haec inquam, sua fors manet in stagno, quod igni ardet & sulphure quæ secunda mors est.

9 Tum venit ad me unus septem angelorum, qui septem phylas habebant, septem postremorum cladum plenas, qui me alloquutus est: Ades, monstrabo tibi sponsam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnum, arduumque montem sustulit, & mihi monstravit urbem magnam, sanctam Hierosolimam, de cœlo à Deo descendantem,

11 divina gloria præditam. Ejus luminare simile erat lapidi preciosissimo, velut jaspidi ostium itallum imitanti.

12 habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, superque portis angelos toridem, & inscripta nomina, videlicet duodecim Israelitarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ: à borea tres: ab austro tres: ab occidente tres.

14 Urbis murus habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calamus habebat aureum, quo urbem, ejusque portas & murum metiretur:

16 Cujus urbis is situs erat, ut erat quadrata, tanta longitudine quanta latitudine. Hanc urbem calamo dimensus est ad stadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadragintaquatuor cubitis dimensus est hominis, hoc est angeli mensura.

18 Ejus muri structura erat ex jaspide: urbs ipsa ex auro puro, puri virri similis.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaspis, alterum saphirus, tertium chalcodon, quartum smaragdus,

20 quintum sardonius, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum berillus, nonum topazium, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus,

21 duodecimum amethystus. Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex singulis unionibus singule constantes. Urbis area erat aurum purum, pellucida ut vitrum.

22 In ea sanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus sanum est, & agnus,

23 Urbs sole non eget, neque Luna, qui in ea luceant: nam Die splendor eam collustrat, ejusque lucerna agnus est.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes servatorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam suam ac honorem:

25 nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illic nulla erit)

26 & in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 nec in eam intrabit quicquam profanum quodve scelus committat, aut mendacium, sed duntaxat scripti in agni libro vitæ.

CAPUT XXII.

Ostenditur aqua viva fluvius & arbor vite. Sequitur Prophetia hujus conclusio, in qua Johannes ostendit verissima esse que hic continentur. Et jam tertio repetit dictata hæc omnia ab eo esse, qui est A & Ω.

Deinde mihi monstravit vitalis aquæ purum fluvium, limpidum ut crystallum, ex Dei & agni folio manantem:

2 & in medio ejus aræ & fluvii hinc atque hinc vitæ arborum; fructus duodecim parientem, singulis mensibus suum fructum edentem. Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 in ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique solium erit, eumque sui servi colent, & faciem videbunt,

4 & ejus nomen gestabunt in suis frontibus:

5 nec erit ibi nox, nec lucerna, solive lumine indigebunt, quippe quos collustrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia seculi

6 Hæc sunt (inquit me audiens) certa veraque dicta: Dominus, sanctorum vatum Dei angel)

angelum suum misit, ad monstrandum suis servis quæ brevi futura sunt.

8 Ego brevi venturus sum, Felix qui verbis paret oraculi hujus libri.

1 Ego verò Johannes, qui hæc & aspexi & audiui, cum audivissem aspexissemque, angelo qui hæc mihi monstrabat, ad pedes accidi, ut eum venerarer.

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conservus sum, tuorumque fratrum vatum, & eorum qui istius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Item illud addidit: Oraculi istius libri dicta ne obsignato; nam tempus in propinquo est.

11 Qui nocet, nocentior fiat: & justus justior fiat: & sanctus sanctior fiat.

12 Equidem brevi venturus sum, meam mecum mercedem ferens, ut pro suo quemque merito remunerer.

13 Ego sum α & ω , principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui ejus præcepta ebeunt, ut potestatem habeant

in arborem vitæ, & per portas intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes, & venefici, & impudici, & qui quis falsa amat atque facit.

16 Ego Jesus meum angelum misi, qui vobis hæc super ecclesiis testaretur. Ego sum Davidis stirps atque genus, stella clara & matutina.

17 Et spiritus & sponsa dicunt, Veni: & qui audit, dicat, Veni: & qui sitit, veniat: & qui vult,umat aquam vitæ gratis.

18 Testificor autem omnibus oraculi hujus libri dicta audientibus, si quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro scriptas.

19 Et si quis de verbis libri hujus oraculi ademerit, adimet Deus sortem ejus de libro vitæ, deque sacra urbe, & scriptis in hoc libro.

20 Dicit, qui hæc testatur: Etiam, veniam brevi: Amen. Etiam veni, Domine Jesu.

21 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus: Amen.

F I N I S.

stia

nes;
quif;

lum
ocle-
avi-
ella

di;
car;
qui
is.
bus
ien-
erit,
hoc

ibri
met
inz,
s in

ror:
en.

isti
us: